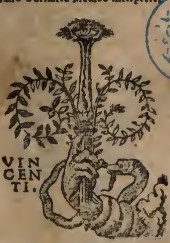
CASSII Dionysii Vticensis de Agricultura Libri XX.

DESYDERATI DIV, &

Falsò hactenus Constantino Caes. adscripti.

Iano Cornario Medico interprete.

LVGDVNI,
Apud Antonium Vincentium.
M. D. XLIII.

CANDIDO LECTORI SULPITIUS SAPIDUS S.

VNDE conficere tandem licuit, amice Lector, hos esse Cassij Dionysii Vticensis Viginti de Agricultura libros, certissimam alicunde rationem in primis afferre visum est oportere. Præsertim cùm Ianus ille Cornarius, vir meo sane iudicio vndecunque doctissimus, qui eosdem nobis è Græco vertit, cui potissimum adscriberet, non statim arbitrari potuit: vel ob id maxime, vt credere par est, quia plagiarius quispiã dum suos mentiri ausus est Constantino Cæsari dicauit, & id nominis tantùm (quod fidem penè nun ciabat) pagellæ priores retinebant. ¶ Porrò autem qui eosdem alterare studuit, vbiq ferè, & ex industria, finxit se ex variis rei Rusticæ scriptoribus omnia desumpsisse, qui quidem omnes longè post eum qui horum verissimus author fuit nati sunt, floruerunt'q. ¶ Sed hos libros, (pax sit Cornario) nec Constantini esse, nec cuiusuis qui vel à Varronis seculo extiterit, diligenter expendenti facilè liquebit. adde quod idem Varro admonuisse videtur, neq id semel, ac primùm lib. 1. cap. 1. recenset enim qui de Agricultura Græcè scripserunt, tum inquit: Hos nobilitate Mago Carthaginiensis præteriit Pœnica lingua, quòd res dispersas cõprehendit libris duodetriginta, quos Cassius Dionysius Vticensis vertit libris viginti, Græca lingua. ¶ Et sunt ij ipsi, omni dubio procul, quos hucusque Cõstantino Cæsari falsò credidimus. ¶ Cuius rei testimonio tãquam nõ idoneo, neq locupleti satis fidem obstringere principiò grauabar: at subinde ipse quoque Varro cum alibi pluribus, tum libro primo cap. 38. cumulate satisfecisse, ac omnem dubitandi occasionem præcidisse mihi visus est. hæc ille: Stercus optimum scribit Cassius esse volucrium, præter paludstrium, ac nantium & c. & pauló post capit. eodem: Cassius secundum columbinum scribit esse hominis, tertio caprinum & ouilum & asininum & c. quæ omnia ex nostri Cassij Dionysij libro 2. capit. 19. integre translata sunt. ¶ Verumenimuero cum adhuc anxiè nimis disquirerem, Moderatus Columella, stans à me, ac opinionem meam vt fulciret non inualide, ex libri primi capite primo hæc protulit: Pœnus Mago (inquit) suorum scriptorum primordium talibus auspicatus est sententijs: Qui agrum parabit domum vendat, ne malit vrbanum larem quàm rusticum colere. ¶ Atque iisdem certe sententiis orditur noster hic Cassius, qui cum ipsum Magonem transtulit libro secundo capite primo. Ipso atque eodem libro tractare de Agricultura incipit. primus enim solùm præ notiones quasdam & effectus lunæ ac stellarum apparentium habet, quæ omnia, vt reor, tanquam præludia ad Agriculturam præponere placuit eidem Cassio, quæ nec Magonis fuisse quisquam tutò existimare possit. ¶ Vbi igitur locos contuleris, non ambigo quin & mecum sentias, & authorem diu desyderatum, renatum tandem, impensius nõ ames. ¶ Industriç si quid habuit haud dubium est suppillatorem non insumpsisse, quisquis ille fuit, vt tam claris monimentis tenebras offunderet fuco suo, dum furtim in suos arrogare ac transformare conatus est ¶ Non tamē vsque adeò callidus fuit sua in metamorphosi, vt de numero librorum trũcaret quicquam, ah quàm multa inuerterit, atq ademerit nõ pauca, de suo item

immi-

immiſcuerit,vel ex ipſo ſuſpicari licet,quod ſemel atq; iterum ſe ex Marathonima regione profitetur ſuppoſitius ille ,lib.5.cap .6.&.lib . 10 . cap.2. (Marathon cāpus eſt Atticæ prouincię,inde et Marathonius taurꝰ à Theſeo interfectꝰ).Ceterùm & ſacras literas nouiſse videtur,vt lib.1.cap.5.& lib. 3. cap.8.& alibi.¶Itaq; quos ille ſibi authores fingit,vtpote Virgilium,Aratū, Varronem,Apuleium,Diophanem,& c. quos plures habet,a Caſſio Dionyſio mutuatos eſſe,hinc apparet,nēpe quod illos poſt hūc fuiſſe contigit. Quamobrem Ianū Cornariū horū non meminiſſe,cùm hunc latinitate donaret,ſed ne de his quidem verbū feciſſe,admirari ſatis nequeo. ¶Hic enim ille eſt quo frquenter Plinius ſe vſum non reticet,atque appellitat,Dionyſium qui Magonem tranſtulit.quid quéve donaria Naturali illi hiſtoriæ contulerit,facile equidem proferre auderem,ni chartę breuitas vetaret.quoniam in condēdis meis de Honeſta Diſciplina libris(quos alquando ſi fata ſinunt abſoluam)plura apprehēdere ac ſuſpicari licuit.vt quę de œnanthē Plinius lib.12.cap.28.& de adſeruandis vuis lib.15.cap.18.item de bobus cœlum olfacientibus,prognoſtica tempeſtatum,lib. 18.cap.35. translatitia à Caſsio Dionyſio eſſe omnia,nemini dubium eſſe poteſt.Vale quæ præfari in hæc allubuit,candidus accipe.Conſilii enim mei hoc duntaxat fuit, vt tandem intelligeres hos eſſe Caſsij Dionyſij Vticenſis, authoris antiquiſsimi, viginti de Agricultura libros,qui falsò Conſtantino Cæſ. hactenus,ante hanc noſtram editionem,tributi ſunt. Vale iterum ,me cura ad grauiora reuocat.

ILLVSTRI AC GENEROSO DOMINO, D. VVOLphango Comiti Stalbergen. ac Vuernigeroden. *præpoſito eccleſiæ Halberſtaten.* Ianus Cornarius Medicus Phyſicus

S. D.

AGRICVLTVRAE *ſtudium ut rebus mortalium utiliſsimum,& uitæ degendæ neceſſarium,non utilitatis tantum immenſæ illius,uerum etiā uoluptatis ac delectationis inenarrabilis gratia , ita ſemper*

 a ſumæ

à summis uiris, regibus, Principibus ac Imperatoribus, ut omnium studiorum honestissimum excultum est, sic certatim à maximis Philosophis prædicatum, ut summæ illius ac ab omnibus expetitæ felicitatis humanæ portionē non minimam in ea sitam esse pleriq; putarint, & ut uerissime cecinisse eximius poëta creditus sit:

O fortunatos nimium sua si bona norint
Agricolas, quibus ipsa procul discordibus armis
Fundit humo facilem uictum iustissima tellus.

Neque autem referre apud celsitudinem tuam illustris comes ac domine uolo, quot præstantissimi uiri eam suis manibus exercuerint, quot sapientissimi uiri de ea scripserint. Nam & Romana & Græca historia innumeris clarorum etiam triumphis agricolarum exemplis scatet. Et à M. Varrone ac Iunio Columella ad nonaginta ferè autores recensentur, qui Græca & Latina item que punica lingua, rei Rusticæ præcepta tradidere. De hoc apud C. T. silendum mihi non putaui, quod nescio quibus moribus inductis, laudatissimū quondam agricolationis studiū, et præsertim opus ipsum aut potius opera, uilissima hodie iudicatur, neq; abiectius hominū genus aliud est, quàm quod ruri in casis degit, quod agrum colit, & quod reliquarū illius partium curam gerit. An uero opum potentia, & urbium splendor ac celebritas, hanc honestiss. studij uilitatē inuexerint, haud facile sit pronunciare. Certe si desidia est nostra, qua omnes ex natura procliues sumus à labore ad libidinem ac uoluptatem, haud dubie stupidum est sensuū nostrorum iudicium, quascunq; tandem uoluptates sequātur, ueris beati ruris delitijs, imò copia & opibus inemptis neglectis,

glectis. Cæterum ut patienter feramus uulgus hominum in hac parte non satis iudicij habere. Nimirum quòd omnem quæstum quãtumuis sordidum, ex quibuslibet fabrilibus mechanicis, statarijs ac sellularijs artibus, honestiorem eo qui ex agricultura prouenit, putat. Liberalium certe artiũ sectatores non oportuit sic cæcutire, ut non apertis oculis rem cognitam palàm confiterentur, nullum studij genus honestius, splendidius, ac naturæ propinquius esse. Imò nullũ quæstum ingenuum hominem magis decere, quàm qui ex rei rusticæ cura acquiritur. Sed quantum hac parte etiam hi præstent, aut quanti honestiss. studium faciant, uel unum argumentum satis declarat, Quòd paucissimi ex eis hanc diuinæ omnium rerum naturæ cognitionem, quam res rustica in se complectitur, habeant. Multi uero ne nomina quidem cognitarum à se rerum certo tenent. Condonemus autem & hanc rerum ignorantiam, his qui mentibus à uisibilium mundi opum irritamẽtis, ad creatorem omnium deum optimum maximum sublatis, in diuinæ maiestatis contemplatione toti hærent. Condonemus item his qui de rerum proprietate ac usufructu litigantes, nunquam ad earum cognitionem ac uerum usum ipsi perueniunt. Qui philosophiæ ac medicinæ nomina dederunt, non sine summa turpitudine, ac detrimento non minore, laudatissimæ agricolationis eius que partium negligentes esse possunt. Nisi nõ turpe est aliquem profiteri id quod nescit, & nisi utilitatem & commodum ex his recte speramus, qui ipsi incommodissime ac infelicissime in his studijs, quorum usus & utilitas ab ipsis expetitur, sunt uersati. Atque hic rogo an nõ infelicissime in philosophiæ ac medicinæ studijs uer=

ſatus ſit, qui rei ruſticæ, agrariæ, hortulanæ, pecorariæ, ac piſcinariæ ignarus ſit, in quibus ferè tota inferiorum corporum natura continetur, de qua utique nobis philoſophus phyſicus ac medicus conſulendus erit? Quòd ſi reſpondeatur, facultatem ac uires rerum, non etiam tractatum ac curam ab illis requiri: ualde ſanè timeo, ut aliquid ſani in uirium ipſarum rerum cognitione aſſequantur, quibus res ipſæ ignotæ ſint, quum plurimæ ſint res, quarum uires non aliunde nobis quàm ex uiſu, tractatu, cura ac uſu, melius innoteſcant. Quare mihi quidem optimus medicus ac philoſophus iudicatur, qui plurimarum rerum cognitionem ipſo rerum uſu ac tractatu aſſequutus eſt. Aſſequendi autem copia non maior aliunde quàm ex agricultura, & rei ruſticæ ſcriptoribus nobis ſuppeditatur. Circa quos uerſandos quum plerique omnes fuerimus ferè negligentiores, factum eſt ut olera & legumina quædam nobis in quotidiano uſu familiaria, imò panis is quo quotidie alimur, non ſint nobis ſatis nota, quando certum eſt & tritici, & ſiliginis, & farris, chondri'que ac alicæ, bromi, tragi, ægilopis, ptiſanæ, erui, piſi, fabæ, & multarum aliarum rerum uocabula ac appellationes, non ſuis rebus quibus ab initio impoſitæ ſunt, hodie rectè accommodari. Quæ ſane cauſa fuerunt mihi, hos uiginti de agricultura libros Græcos à Cõſtantino Cæſare ſcriptos, per me in linguam Latinam conuerſos, tuo in primis illuſtris comes nomine præfulgente ædendi. Nam quum ſingulari quadam naturæ tuæ bonitate ad honeſta ſtudia iuuanda ac prouehenda inclinatus ſis, meq; iſtorum ſtudiorum nomine non ſemel quàm familiariſſime in aula tua ample-

xus sis, uisum est mihi hoc modo, & animum & uoluntatem erga te meã uicissim declarare, & magnificentiam heroici illius pectoris tui studiosis notam ac testatam facere. Et erunt spero non pauci qui eximium ac utilissimum per se opus, tuo amplius nomini inscriptum, auidius excipient: & charius habebunt, non tam quòd à maximo imperatore Constantino primum sit conscriptum & inuulgatum, quàm quod in celsitudinis tuæ gratiam à me tandem post tot annos quibus delituit, Latinis hominibus est communicatum. Siue autem ipse Constantinus Cæsar hos libros congessit, uelut præfatio ἀνώνυμος operi præmissa testatur, siue ille ipse qui præfationem scripsit operis autor itidem fuit, atque hoc modo Cæsari nuncupare uoluit, mihi sane iuxta præfationis testimonium, ad ipsum Constantinum Cæsarem hi libri referendi uidentur, & propterea exemplar Græcum, quod unicum habui à ueteri amico meo doctissimo uiro Matthæo Aurogallo Bohemo mihi suppeditatum: quum omni inscriptione careret, & uago ac incerto autore oberraret, & haud dubie despicatus ob id esset, ad proprium dominum uelut fugitiuum reduxi, & uelut mancipatum in libertatem asserui, atque autoris sui nomen ipsi publice præfixi. Fuit autem hic Constantinus quartus cognomento Pogonatus Cõstantinopolitanus Imperator. Qui multis spendidis uictorijs terra ac mari potitus, & Saracenis Arabibus deuictis, pacem ubique firmauit, & Philosophiæ ac rectorices studia ferè deperdita, aliasq; bonas artes renouauit, atque inter cætera, hos de agricultura libros ex Græcis ac latinis aliquod scriptoribus collegit ac contraxit. Insuperq; Synodum Constantinopoli-

tanam congregauit. Non dubium est autem quin hi utilissimi libri omnibus rei literariæ studiosis eo gratiores futuri sunt, quod ex tot scriptoribus Græcis, qui & hic laudantur, & à M. Varrone ac Columella nominantur, nullus ad nos extet, quem aut uidisse, aut de quo saltem audisse mihi contigisset. Neque enim scio quid arcæ quorundam conclusum teneant, aut quid bibliothecæ, seu potius bibliotaphia aliquorum condant, blattis ac tineis quam publicæ bonorum studiorum utilitati benigniores. Accedit insuper ad hanc gratiam qua se preciosissimi hi libri omnibus cōmendāt, quod multa sunt in ipsis, unde apud Latinos rei rusticæ autores, Varronē dico, Catonē, Columellā Palladiū, ac ipsum adeo Pliniū, innumerabiles loci aut omnino luxati reponi possunt, aut obscurati intelligi. Sicut e diuerso, multos locos corruptos ac uitiatos in Græco exemplari, eorundem autorum ope ipsi Constantino restitui ac redintegraui. Atque ex his omnibus intelligent credo studiosi beneficium celsitudinis tuæ, cuius nomine autoritateq; ac gratia hoc opus in publicum prodit, & cui sanè studiorum meorum operas libenter debeo, & simul me ipsum diligenter commendo. Optime Vale Illustris Here Stalbergæ. Idib. Feb. Anno M. D. XXXVII.

PRAE-

Præfatio innomi-

NATI CVIVSDAM *CONSTANTINOPOLITANI, VT APPARET, QVI HOS LIBROS AD CONSTANTINVM CAESAREM AVTHOREM REFERT.

* Hunc non esse Constantinopolitanũ, & cuias sit q hos libros allaterare conatus est, supra in epistola præliminari admonuimus.

Interprete Iano Cornario Medico Physico.

MVLTIS *quidem & alijs regibus bonis Magnifica hac urbs exornata est, horumq; egregia facta & uirtutes, uelut quosdã multorum talentorum thesauros in sinum suum abdidit. Te uerò ullum aliquem meliorem unquam abuisse haudquaquam confiteri poterit, neq; maiora ulla aliqua quam regni tui egregia facta ostenderit. Tu enim aliorum principum studia parua existimans, aduersus solum illum primum Christianorum regem, Constantinum dico, huius urbis conditorem & conseruatorem, certamen instituisti: quẽ etiam multo spatio in medio relicto, & optimis factis, & trophæis, & uictorijs, ac reliquis præclare ac fortiter actis anteuer-*

tisti. Et quæ quidē aut subditis benefacido, aut hostes profligādo perpetrasti, longum esset recensere, multumq́; tempus & elaboratißimam orationem requirant, imò etiam quæ circa hæc in communi uita utilia, & omnibus deinde ad uitam uenturis mortalibus commodatura elaboras. Primum enim philosophiam & Rhetoricen iam deperditas, & ad immensam obliuionis profunditatem demersas, mirabili artificio ac prudentia retraxisti, robusta dextera tua illis porrecta. Deinde uerò etiam alias omnes scientias ac artes renouasti. Postremum autem gnarus in tria hæc politiam esse diuisam, Militiam inquam, Sacerdotium & Agriculturam, non minimam curam circa hanc postremam partem adhibuisti, quæ humanam uitam maxime conseruare cognoscitur. Vnde sanè ea quæ à diuersis ueteribus multa diligentia ac experientia inuenta sunt: & de Agricultura, & plantarum cura temporeq́; ac modo, itemq́; loco singulis congruente, amplius autem & de aquæ inuestigatione, ædificiorumq́; constructione, & in quibus locis hæc facere oporteat, & ad quam cœli partem uergere, & quo modo, & alia multa pariter ac magna, naturæ tuæ excellentis magnitudine, & animi altitudine in unum colligens, opus cōmunis utilitatis publicæ omnibus proposuisti. Etenim mox ubi quis hos tuos commētarios cōtigerit, ea quæ suā ipsius uitam cōstituant, exacte cōspiciet, & cōmoda et necessaria, & ommino ea ex quibus humana uita constat, & in quibus omne studium suum ponit, cum omni ornatu ac ordine contemplabitur. Neq; uero solum necessaria, sed & superflua, et ad oculorū ac olfactus uoluptatē solum cōferentia uidebit. Quū enim sis honestatis amator, aut potius,

tius, si uerũ dicere oportet, hominum amator, omni modo, omniq; studio ea quæ utilia sunt, coaceruas, subditis tuis semper id quod conducibile futurũ est prospiciendo. Opto itaq; uiuas felix ô iustißime Constantine, iucundũ purpuræ honestamentũ ac splendidũ sydus fulgorq;, & prosperare à dijs, inimicorumq; tuorũ uictor euadas perpetuo, his qui sub tua potestate sumus semper optima prouidendo.

Cassii Dionysii

VTICENSIS DE AGRICVLTVRA LIB. PRIMVS.

*

QVAE à ueteribus diuersis, tũ de Agricultura, tũ de plãtarũ satiuarũ cura, alijsq; multis utilibus relata sunt, ea in unũ collecta in hũc librũ digeßi. Collectus est autẽ ex scriptis Florentini, Vindanionij, Anatolij, Berytij, Diophanis, Leontij, Democriti, Tarentini, & ex Africani paradoxis, & Pamphili, Apuleij, Varronis, Zoroastræ, Frontonis, Paxami, Damegerontis, Didymi, Sotionis, & Quintiliorum. Necessarium igitur ac cõsequens esse ducens, ea quæ ordine prima sunt, & quæ commodum est præscire agriculturæ studioso, toti

operi

operi præponere, ea quæ ad aëris sereni ac tempestuosi co gnitionem pertinent, & de ortu & occasu manifestarum ac apparentium stellarum, & de affectibus ex ambiente contingentibus, in hoc primo libro conscripsi.

¶De anni diuisione, & solstitiorum ipsius par titione. Florentini. CAPVT I.

Villicum agri œconomiæ præfectũ necessarium est, & tẽporũ occasiões, et solstitiorũ mutationes nosse. Ita enim ad couenientem unicuiq; tẽpori actionẽ operarios instigãs, agrũ plurimũ iuuerit. Pleriq; igitur, et in primis Varro Romanus, principiũ ueris dixit, quũ ut plurimũ Fauonius spirare incipit, hoc est ad septimum Idus Februarij, sole in Aquario existẽte, triũq; ac uiginti partium facto, hoc est, tres & uiginti dies in hoc animalculo habẽte. Compleri autẽ ad nonas Maias. Aestatẽ uerò incipere ad octauum Idus Maij, sole in Tauro existente, com pleri autẽ ad septimum Idus Augusti. Autumnum insuper inchoare ad septimũ Idus Augusti, sole Leonẽ tenente, cõpleri ad quintum Idus Nouembris. Hyemem forte incipere ad quartũ Idus Nouembris, sole Scorpium occupante. Compleri eandẽ ad octauum Idus Februarij. At uerò Solstitium hyemale ad octauum calendas Ianuarij est. Aestiuum uerò ad octauum calend. Iulias, quãquam aliqui ipsum ad sextum nonas esse uelint. Porrò æquinoctium uernum ad octauum calendas Aprilis est. Quidam ad nonum uolunt. Autumnale uerò ad octauum calendas Octobris siue ad sextum. Pleiadum ortus fieri incipit ad quartũ Idus Iunias. Occasus ad quartũ Nonas Nouẽbris. Brumæ festum ad octauum calendas Decembris est.

Præno

¶Prænotiones sereni aëris. Arati. CAP. II.

L*Vna tertia & quarta die tenuis & pura apparens, serenitatem significat. Plena etiam existens, si pura apparuerit, serenitatem portendit. Quin & semiplena pura apparens, serenitatem annunciat. At uerò rubicundior existens, uentum significat. Si qua pars eius denigrata apparuerit, pluuiam indicat. Sol quoq; purus exoriēs serenitatem significat, & modica nebula ante exortū ipsius apparente, serenitas erit, & ipso occidente, si nebulæ circum ipsum distractæ extiterint, pluuia timenda non est. Occidens autem citra nebulas purus, etiam sequentē diem serenam promittit. Si uerò citra nebulam sol emerserit, nebulæ autem postea prope ipsum steterint rubicundiores, neq; nocte, neq; sequenti die pluet. Nebulæ rubicundiores diuulsæ circa occasus, pluuiæ timorem eximunt. Noctua continenter canens per noctē, & cornix leniter in die uociferans, & corui plures gregatim ueluti gaudentes & clamantes, serenitatem significant.*

¶Prænotiones tēpestuosi aëris, & ex quibus signis pluuias expectare oportet.

CAP. III.

L*Vna tertia ac quarta die, obtusa habens cornua & tenebricosa, pluuiam significat. Circulus autem eius rubens ac igneus apparens, tempestatem indicat. Plena luna, si quid circum ipsam denigratum uideatur, pluuiam ostendit. Si uero circum totam lunam areæ duæ siue tres extiterint, maximam tempestatem futuram significant, præsertim ubi illæ nigriores fuerint. Sol rubens in exortu & nigrescens, pluuias designat. Sole exoriente, si*

te, si circa radios tenebricosa nebula apparuerit, pluuiam significat. Occidens uerò sol, si iuxta sinistram partem nebulam nigram habet propinquam, pluuiam statim sperare oportet. Tonitrua & fulgura ex qua parte fiunt, inde tempestatem portendunt. Si modo ex australi parte, modo ex boreali uentus progredietur, ampliusque auiculæ palustres & marinæ si in aqua assiduo lauent, tempestatem annunciant. Iris dupla apparens, pluuiam præsagit. Scintillæ ex ollis aut uasis æreis micantes, pluuiam designant. Cornix in littore caput madefaciens, aut tota natans, & noctu uehementius uociferans, pluuias annunciat. Gallinæ domesticæ frequenter puluere se opplentes, & clamantes, & corui & graculi gregatim apparentes & crocitantes, & hirundines circa paludes, aut piscinas, aut fluuios cum clamore uolantes, hymbrem indicant. Muscæ etiam amplius pungentes, & anseres cum clangore cibum appetentes, & araneæ citra uentum deorsum latæ, & lucernarum flammæ nigrescentes, & ouium greges lasciuientes, tempestatem futuram significant. Boues ad meridiem spectantes, aut ungulas circumlingentes, & post mugitum in bubile progredientes pluuias designant. Similiter & lupus animatior prope domos accurrens, & canes terram effodientes, & ulula matutino ululatum ædens, & auiculæ ad partes pelagi fugientes, tempestatem portendunt. Grues citius uenientes ac festinantes, tempestatem statim futurā ostendunt. Mures stridentes, tempestatem significant. Porrò ubi plura signa simul concurrunt, firmior spes erit. Maxime uerò quartas tum augescentis, tum decrescentis lunæ

obser

obseruare oportet. Hæ enim aëris motum mutant.

¶Prænotiones longioris tempestatis hyemalis. Eiusdem. CAP. IIII.

Ilices & quercus multum fructum ferentes, diutiorem hyemem fore significant. Et *capræ & oues initæ, rursusq; iniri expetentes, longiorem hyemem portendunt. Si animalium greges terrã effoderint, & capita ad boream extenderint, magnam hyemem prænuntiant.*

¶Prænotiones an præcox aut serotinus futurus est annus. Didymi. CAP. V.

Præstat prænosse utrum præcox aut serotinus annus fiet. Etenim *semine uberiore uti melius est serotino anno apparẽte, propterea quod quædã ex seminibus in medio tẽpore corrumpantur. Si igitur post uindemiam hymber continget ante pleiadum occasum, præcox annus erit. Si uero simul cum occasu pleiadum hymber fiet, medius. Si uero post pleiadum occasum pluuia cœperit, serotinus fiet annus.* Democritus *autem & Apuleius aiunt talem futuram expectare oportere tempestatem qualis erit dies eius festi, quod* Romani Brumam *appellant, hoc est quarta & uigesima mensis* Nouembris, *qui* Græcis *aliquibus* Dios *uocatur. Alij quidam ex asseruatione quadam asserunt, iuxta similitudinem quartæ & uigesimæ prædicti mensis* Nouembris, *in qua bruma fit, futurum esse deinde sequentem* Decembrem *mensem.* Iuxta *similitudinem uerò quintæ & uigesimæ eiusdem* Nouembris, Ianuarium *mensem fore.* Iuxta *similitudinẽ autẽ sextæ & uigesimæ eiusdem* Nouembris, Februarium. *Verum hoc aliquando quidem contingere solet, aliquando uerò nequaquam.* Quin *& illud*

& illud quidam ex obseruatione tradunt, quòd à septima mensis Martij die, usq; ad decimamquartam eiusdem mensis, aër frigidior fieri soleat. In illis enim diebus quadraginta martyres in paganorum manus traditi, supplicio affecti, fidei suæ testimonium præbuerunt.

Apertam læsionem patitur hic Dionysius.

¶ De mense secundum lunam.

Diophanis.

CAP. VI.

Quidam cēsent nihil decrescente luna, sed augescente plātandum esse. Alij à quarta ipsius die usq; ad octauamdecimam plantare commodum esse uolunt. Alij solis antelunaribus diebus: hoc est, solis tribus diebus à natiuitate ipsius, plantare permittunt. Alij à decima usq; ad uigesimā aliquid plātare deuitant: ut ne lumen ipsius cū plantis defodiatur. Exacta autē doctrina prædictarum obseruationum & præstātior hæc est, ut uidelicet super terram existēte luna plantatio fiat. Ligna uerò cædantur eadem sub terra existente.

¶ Quod necessarium sit scire, quando luna super terram, & quando infra terram est.

CAP. VII.

Quandoquidem multa agriculturæ opera, quandoq; quidē super terrā, quādoq; sub terra luna existēte, proficere necessariū est, operæprecium uisum est mihi à nouilunij die usq; ad trigesimā: iuxta singulos dies indicare, à qua hora diurna sub terra aut super terrā luna existat. In nouilunio igitur luna sub terra esse incipit, à dimidia hora nocturna, usq; ad dimidiam horam diurnam. Secunda die ab una & dimidia hora nocturna, usque ad unam & dimidiam horam diurnam. Tertia à duabus

à duabus horis & quarta parte horæ nocturnæ, usque ad secundam & quartam partem horæ diurnæ. Quarta à tertia & tertia parte horæ nocturnæ, usq; ad tertiam & tertiam partem horæ diurnæ. Quinta ab hora tertia & decem cum dimidia partibus horæ nocturnæ, usq; ad easdem diurnæs. Sexta die ab hora quarta & nouem partibus horæ nocturnæ, usq; ad easdem diurnas. Septima ab hora quinta & sex cum dimidia partibus horæ nocturnæ, usque ad easdem diurnas. Octaua ab hora sexta & quatuor partibus horæ nocturnæ, usque ad easdem diurnas. Nona ab hora septima, & undecim cum dimidia partibus horæ nocturnæ, usque ad easdem diurnæ. Decima die hora septima & undecim partibus horæ nocturnæ, usq; ad easdem diurnæ. Vndecima ab hora octaua, & tribus cum dimidia partibus nocturnæ horæ, usque ad easdem diurnas. Duodecima ab hora nona & nouem cum dimidia partibus horæ nocturnæ, usq; ad easdem diurnas. Tertia decima ab hora decima & decem cum dimidia partibus horæ nocturnæ, usque ad easdem horæ diurnæ. Quarta decima ab hora undecima & tertia parte horæ nocturnæ, usq; ad easdem diurnæ. Quinta & decima ab exortu solis usque ad occasum pulcherrima, quando sanè diurna opera in ea facere præstabilius est.

Sexta & decima ab hora diurna dimidia, usque ad eandem nocturnam. Septima decima ab hora prima & decem cum dimidia partibus horæ diurnæ, usque ad easdem nocturnæ. Octaua decima ab hora secũda, & quatuor cum dimidia partibus horæ diurnæ, usque ad easdem nocturnæ. Nona decima ab hora tertia & tribus partibus

horæ diurnæ, usque ad easdem horæ nocturnæ. Vigesima ab hora tertia, & decem cum dimidia partibus horæ diurnæ, usque ad easdem nocturnæ. Vigesima prima die ab hora quarta & nouem partibus horæ diurnæ, usque ad easdem nocturnæ. Vigesima secunda ab hora quinta & sex cum dimidia partibus horæ diurnæ, usq; ad easdem nocturnas. Vigesima tertia ab hora sexta & quatuor partibus horæ diurnæ, usq; ad easdem nocturnæ. Vigesima quarta ab hora septima, & undecim cum dimidia partibus horæ diurnæ, usque ad easdem nocturnas. Vigesima quinta ab hora septima & undecim partibus horæ diurnæ, usq; ad easdem nocturnæ. Vigesima sexta ab hora octaua, & tribus cum dimidia partibus horæ diurnæ, usque ad easdem nocturnas. Vigesima septima ab hora nona, & nouem cum dimidia partibus horæ diurnæ, usq; ad, easdem nocturnas. Vigesima octaua ab hora decima & decem cum dimidia partibus horæ diurnæ, usq; ad easdem nocturnas. Vigesima nona ab hora undecima & tribus partibus horæ diurnæ, usq; ad easdē nocturnas. Trigesima à solis occasu usq; ad eiusdem exortum.

¶De caniculæ ortu, & prænotione eorum quæ ex ipsa contingunt. CAP. VIII.

Caniculæ ortus fit illucescente uigesima Iulij mensis. Obseruādum est autem in qua domo existente luna, eius exortus fiat. Etenim si in Leone existente luna fiet caniculæ ortus, frumenti fertilitas magna, olei item ac uini erit, aliarum quoque rerum omnium pretium uile. Orietur tumultus & cædes, apparebit rex, & aëris teneritudo; continget incursus gentis in aliam

gentem,

gentem, & fient terræ motus ac inundationes. In Virgine uero si luna fuerit, multitudo hymbriũ cadet, magnaq́; rerum abundãtia erit, parientes abortient, seruorum ac quadrupedum uilitas erit. In libra eadem existente, continget regis motus, & quadrupedum commodus fructus, in populo tumultus, olei raritas, frumenti corruptela, uini uero & fructuum arborum foris lignosum putamen habentium abundantia. In Scorpio si eadem fuerit, sacerdotum tumultus, apum pernicies, & constitutio pestilentialis erit. In sagittario eadem existente, fertilis annus & pluuiosus, frumenti abundantia. Lætitia inter homines, pecorum autem interitus & uolucrium multa copia erit. Si uero quum in Capricorno luna fuerit eadem orietur, exercituum motus & pluuiarum copia, & frumenti uiniq́; ac olei multa fertilitas, omniumq́; precium uile. In Aquario eadem existente, morietur rex, frumentum corrumpetur, locustæ abundabunt, pluuiæ raræ erunt, pestis grassabitur. In Piscibus eadem existente si canicula orietur, multæ pluuiæ erunt, uolucres peribunt, uinum & frumentum abundabunt. Hominum corpora morbi inuadent. Si uero in Ariete eadem existente Caniculæ ortus fiat, animalium gregatim pascentium multus interitus erit, & pluuiarum ubertas, frumenti copia exigua, olei fertilitas. Si autem in Tauro, pluuiæ multæ, & grandines, & rubigo, & plagæ multæ. Si uero in Geminis, frumenti & uini multa fertilitas, omnisq́; fructus erit, rex deficiet, homines interibunt, & exercitus mouebuntur. In Cancro eadem existente, siccitates & fames erunt.

¶Ortus & Occasus apparentium stellarum. CAP. IX.

Qvando quidem necesse est agricolas nosse apparentium stellarum ortus & occasus, Hoc modo *de his conscripsi, ut etiam omnino rudes literarũ ex auditu saltem facile intelligere queant, tum ortus tum occasus ipsarum tempora.* Calendis Ianuarij *mensis* Delphinus *oritur.* Vigesimasexta Februarij *Arcturus uespertinus oritur.* Calendis Aprilis *Pleiades ad summam noctẽ occultantur.* Vigesimatertia Aprilis Pleiades *simul cum solis ortu exoriũtur.* Vigesimanona Aprilis *orion uespertinus occultatur.* Trigesima Aprilis *suculæ simul cũ solis exortu oriuntur.* Septima Maij *pleiades matutinæ apparent.* Decimanona Maij *suculæ matutinæ oriuntur.* Septima Iunij *arcturus matutinus occidit* Vigesimatertia Iunij *orion oriri incipit.* Decima Iulij *orion matutino oritur.* Decima tertia Iulij *procyon matutinis oritur.* Vigesima quarta *Canicula mane oritur.* Vigesimasexta Iulij *Etesiæ spirare incipiunt.* Trigesima Iulij *splendida stella in pectore leonis oritur.* Vigesimaquinta Augusti *sagitta occidit.* Decimaquinta Septembris *arcturus oritur.* Quarta Octobris *corona mane oritur.* Vigesima quarta Octobris *pleiades simul cum solis exortu occidunt.* Calendis Nouembris *pleiades mane occidunt, & orion occidere incipit.* Vigesimasecunda Nouembris, *canis matutino occidit.*

¶Significatio effectuum ex primo tonitru singulis annis, post canis ortum.

Zoroaster. CAP. X.

Primum

PRimum tonitru censendum est singulis annis, quod post canis ortum contingit. Quare obseruandū est, in qua domo circuli zodiaci luna existat tum quū primum tonitru auditur. Etenim si luna in Ariete existēte tonitru fiat: consternatos & dubiæ rationis quosdam in regione futuros significat, & futuros timores hominumq; fugam, postea uero quietum statum. In Tauro uero luna existente si tonuerit, frumenti & ordei corruptionem portendit, & locustarum insultum. In regia autem aula gaudium. His uero qui ad orientem habitant angustiam & famem. In Gemminis si tonuerit, turbas & morbū indicat frumenti corruptelam, & Arabum perditionem. In Cancro, ordei corruptionem, & siccitatem, & boum mortem: circa martium uero & aprilem pluuiarum copiam. In Leone, frumenti ac ordei perniciem in montana regione, & pruritus & impetigines. In Virgine, regis interitum & alienigenam regionis regem, nauigantibus periculum, circa sata rubiginem. In Libra, bella & plagarum multitudinem, & fructuum curruptionem. In Scorpio fames erit, uolatilia autem multiplicabuntur. In Sagittario, commotionem significat in regione, in montana regione frumenti fertilitatem, in campestri corruptionem. In Capricorno, pluuias fore significat in dies quinquaginta, & regis dolum ac uituperium & indecoram loquacitatem, & alieni regis apparitionem ab oriente, qui uniuerso terrarum orbi dominabitur. fructuum abundantia erit, & uirorum præcellentium mors, ouium uero generatio. In aquario, bella grandia in regio ne maritima: fructuum aliorum fertilitatem, leguminum autem per-

niciem. In Piſcibus frumenti corruptionem modicam, & mortem uiri potentis.

¶De appellationibus ventorum, & quot ſunt, & vnde vnuſquiſq; ſpirat. Dionyſij. CAP. XI.

*A*Quatuor mundi partibus quatuor uenti primarij ſpirãt, Subſolanus, Fauonius, Boreas, & Auſter. Subſolanus itaque ab Orientali plaga fertur. habetq; à lateribus adſpirantes ipſi Eurũ & Cæciam. Fauonius uero ex occidentali plaga ſpirans, Iapigem habet & aphricum, qui ipſum medium conſtituunt. Boreas autem ex ſeptentrionali parte ſpirans, habet Thraciã & Aquilonem qui ipſum medium cõſtituunt. Auſter porrò à meridie fertur, habetq; medium ipſum facientes Aphricoauſtrum & Euroauſtrum, Quo fit ut in totum duodecim uenti exiſtant. Cæterum fauonium præ alijs uentis agriculturæ commodum eſſe, etiam Florentinus ait, & nos quoque fatemur. Ventos autem prænunciat mare undis exæſtuans, & in littoribus ualidè reſonans. Idem faciunt montium iuga pura exiſtentia. Spinæ item & arida folia in contrarium à uentis uolutata. Tonitrua & fulgura in æſtate undecunq; ferantur, inde uentum expectare oportet. Quocunque ſtellæ delabentes uergunt, illinc uentum expectandum ſignificant.*

¶Duodecennium Iouis, & quæ efficit circunuertens duodecim circuli Zodiaci domos.

Zoroaſtræ. CAP. XII.

*C*Irculus Zodiacus in duodecim domos ſectus eſt, Tres quidem uernas, Arietem, Taurum, Geminos. Tres,*

Tres etiam Aestiuas, Cancrum, Leonem, Virginem. Tres autumnales, Libram, Scorpium, Sagittarium. Tres hyemales, Capricornū, Aquarium, Pisces. At uero Iouis stella in unaquaq; domo existens subscripta efficit. Quum stella Iouis in ariete steterit, quæ domus Martis existit, totus annus borealis erit, participans etiam cum Euro uento. Hyems frigida & niuosa, Hymbres autem continui erunt & fluuij magni. Post æquinoctium uernum, aër in aquas molles ac densas mutatur. Aestas autem ordinata erit & salubris. Autumnus æstuosus, Eruntq; in ipso morbi, & maxime à capite, & destillationes, & tusses. Ex locis campestria magis fructum ferent. Supplicandum est autem ut ne bella oriantur. Democritus dicit uinum bonum & durabile esse, annumq; opportunum ad solam uitium plantationem. Frumentum uero in areis munire oportet propter hymbres, fieri etiam uolucrium raritatem, & bonum esse hortos apparare. Quum uero in Tauro fuerit domo Veneris, Principium quidem hyemis temperatum erit & pluuiosum. Medium uero niuosum. Finis frigidus. Maxime uerò hyemabit à medio hyemis usque ad æquinoctium uernum. Ver temperatum erit & humidum usque ad caniculæ exortum. Aestas æstuosa, Autumnus glaciosus & morbosus, maxime uero iuuenibus lippitudines accedent. Campestres loci magis montanis fertiles erunt, uinum iniuriam patietur. Quapropter oportet uitem sero uindemiare. Erit autem & fructuum lignosorum feracitas, auicularum raritas. Nauigātibus annus ineptus. In hoc anno illustris uir morietur. Cæterum Democritus in hoc anno multam grandinem fore dicit, & niues. Etesias uerò

non similiter spirare, Et orandum ut ne terræmotus fiant, & expeditionis militaris motus. Vbi uero in geminis in Mercurij domo Iupiter fuerit, totus annus uentum austrinum & aphricum sentiet. Hyemis initium quidem erit uentosum, medium uero temperatum, finis glaciosus ac uentosus. Ver temperatum, tenues habens aquas. frumentum erit multum. Aestas temperata, propterea quòd Etesiæ uenti ad multum tempus splendidi spirant. Fructus in area uitiabũtur, præsertim in Syria. Morbi circa autumnũ oborientur, in iuuenibus maxime, ac mediæ ætatis, & mulieribus. Erunt & lippitudines autumno æstuoso existente. Morientur etiam mulieres. Fructus lignosi fertiles erunt. Aquæ fontium deficient. Præstat autem fructus reponere, ob futuram sequẽtis anni sterilitatem. Democritus grandinis noxam futuram ait, Supplicandum ut ne pestilentes affectiones fiant. At si in domo lunæ in cancro Iupiter fuerit, hyems ut plurimum ab orientis partibus frigida erit & caliginosa, & magnos fluuios habens. Circa solstitium hybernum aquarum tolerantia erit. Post æquinoctium uernum aßidue grandines erunt. Asperi loci magis fructum ferent. Annus autem salubris erit excepto autumno. Democritus in autumno pustulas feruidas circa os erumpere dicit. Quare in uere olera contingere oportet, aluumq; soluere, præsertim iuuenes, & mero uti. Olea ferax erit. Existente porrò Ioue in leone domo Solis, hyemis principium frigidum erit & aquosum cum magnis uentis, ut & arbores concidant. Medium autem temperatum, finis frigidus. Ver pluuiosum, æstas ueri similis est. Deficient in ipsa aquæ fontibus, deficient item pascua brutis.

tis. Autumnus æstuosus & morbosus ex distillatione & tussi. Quare modico pane utendum est, & uino pluri. Frumentum moderate habebit. Vitis & olea fertiles erunt. Accommodatus annus est ad inoculationem, non item ad plantationem. Magnorum mansuetorum animalium interitus erit, ferorum autem ingens ubertas. Vir insignis morietur. Supplicare oportet ne terræ motus fiant. Tenente deinceps Ioue Virginis signum & domum Mercurij, Hyems incipiens frigida erit, Media temperata, finiens hybernalis, glaciem habens multam, & hymbres, & fluuios magnos, ut etiam multi loci undis submergantur. Ver pluuiosum, & arboribus noxium. Desinente uere grandines in locis erunt. Aestas pluuiosa & caliginosa. Et oportet collectionem fructuum frumenti compendiose fieri, ut ne ab hymbribus corrumpantur. Autumnus uentosus & saluber. Vitis fertilis erit. Aptus annus ad uitium plantationem. Frumentum facile corrumpetur. Salubris totus erit annus nullo morbo obnoxius. Supplicandum autem est pro fructibus. In domo deinde Veneris Libra ubi Iupiter steterit, principium hyemis aquosum erit, medium temperatum & uentosum, finis humidus & pruinosus. Ver temperatum, habens infirmitates ex capite. Aestatis principium ueri simile erit, prægnantibus mulieribus periculosus erit annus. Democritus ait in hoc anno nunquam magnos fluuios futuros, neque grandinem multam. Autumnum uero esse aquosum. Quum in domo Martis Scorpio Iupiter fuerit, hyems incipiens frigida erit cum grandine, media calida, finiens uero lenis. Ver erit hyemale, usq; ad solstitium æstiuum: hymbres & tonitrua apparebũt. Aquæ fontium

deficient, frumentum moderatum erit. Vitis & olea fertilitate abundabunt, boum corruptio erit. Democritus fluuios magnos futuros ait, & morbos circa autumnum. Quare supplicare oportet, ne pestilentes affectiones fiant. Oportet inquit cibo quidem pauco, potu uero uberiore uti. Quando in propria domo in Sagittario Iupiter fuerit, hyemem habebit temperatam & aquosam, neque calidam neque frigidam. Fluuij magni erunt, desinente autem hyeme, frigora & uenti erunt. Ver austrinum & pluuiosum. Aestas temperata & magis hybernalis. Oportet autem munire areas propter hymbres. Autumnus securus propter Etesiarum flatũ. Et praecoces & serotini fructus boni erunt, medij uero uitiosi, frumentum & in campestribus, & in asperis locis abunde proueniet. Vinum durabile erit quod serius uindemiatur. Omnes arbores fertiles erunt. Annus aptus ad plantationem, & ad alia omnia. Magnorum animalium ingens multitudo, canum uero corruptio erit. Mare procellosum, & uenti magni serotini. Vir circunspectus morietur. Si Iupiter in Capricorno in domo Saturni fuerit, hyemis initium temperatum erit. Medium humidum & frigidum, finis uentosus. Aquae uero auctae satis, & alijs operibus nociuae erunt. Capient autem aceruatim incrementũ, & aquae & frigora, & niues. Aestas ante caniculae exortum simplex & uulgaris, postea uero aestuosa & morbosa. Spirabunt Etesiae splendidè, fient & terraemotus. Campestria magis fructũ ferent. Vinum à pruina peribit. Lignosi fructus abundabunt, paruis animalibus annus accommodatus est, magnis uero calamitosus, & praesertim bubus. In autumno morbi exsurgent

ex cap

ex capitis dolore, & lippitudinibus, & pruritu. Supplicandum est ne fructus ex glacie & uentis lædantur. Quādo Iupiter in Aquario fuerit in domo Saturni, uenti erunt multi commodi frumentario fructui, & maxime lignoso. hyemis initium quidem frigidum, finis uero uentosus. Ver aquosum, & magis hybernum ac pruinosum. Aestas sine uentis, ob Etesiarum uentorum uehementiam. Erunt & pluuiæ in æstate, ut etiam cereales fructus inundationem sensuri sint ex parte. Autumno uenti oriuntur aquosi & fructibus nociui. Erunt & affectiones acutæ, ex humida causa iuuenibus & mediæ ætati. Erit etiam pruina & uuas in multis locis lædet. Sata uero erunt optima tum præcocia, tum serotina. Volucres peribunt, & feræ sylvestres. Erunt & naufragia multa, & uir insignis morietur. Supplicatione auertendæ sunt affectiones pestilentes, & terræ motus, et fulmina, ut ne fiant. Ioue postremo in piscibus in propria domo existente, hyems ordītur quidem pluuiosa, medium habet uentosum, finem uero grādinosum ac niuosum. In uere spirant uenti fauonij splendidi. Aestas erit æstuosa, Autumnus ardens, præsertim mulierculis ac uirginibus. Inspirant autem et uenti uitiosi qui lignosum fructum exurunt. Sata erunt bona. Verum arcas munire oportet propter hymbres, prægnantibus mulieribus annus periculosus. Democritus ait & uitem & oleam, fertilem futuram. Supplicandum autem ne terræ motus fiant.

¶De sole & luna. Ptolemæi. CAP. XIII.

SOl proprij ignis siccitate humidam substantiam exhaurit. Luna uero per seipsam humectans, conuenientem

tem iuxta ſeſe mixturam & temperaturam operatur. Soſtion illunes appellat dies, à luna uigeſimanona uſque ad ſecundam, ijdem interlunares & ſilentis lunæ ab alijs appellantur, in quibus ſub radios ſolis luna occultatur, & hominibus non apparet.

¶Quomodo grandinem abigere oporteat.

Philoſtrati. CAP. XIIII.

Aiunt quidam, ſi quis ſpeculum incumbenti nubi oſtendat, grandinem prætiturã. Et rurſus ſi hyenæ, aut Crocodili, aut Phocæ pellem loco circunducas, eandemq́; præ foribus domus ſuſpendas, grando non cadet. Si uero & claues multas diuerſarũ ædiũ per circulum regionis funiculis illigaueris, grando præteribit. Et ſi in domibus tauros ſtatues ligneos, ualde iuuabis. Et teſtudinem paluſtrem ſi in dextram manum poſueris ſupinam, modica terra circum eam aggeſta, ut nequeat ſeipſam uertere ac abire, quod ipſum facere non poterit, ſi terra ſub pedibus ipſius cõcauior fuerit facta: quum enim non reperiat quod inſtar ſuſtentaculi apprehendere queat manet in loco, quo facto neq; in aruum, neq; in ullum aliquem locum grando cadet. Sunt autem qui tradant, hora ſexta diei aut noctis circumgeſtationem teſtudinis & depoſitionẽ fieri oportere. Apuleius Romanus ait, Vuam in tabellam depictam in uinea conſecrandam eſſe occidente Lyra, & fructum manere illæſum. Incipit autem occidere Lyra ad decimum Calendas decembres. Perfecte quidem occidit prima nonarum Februarij, id eſt ipſo nonarum die. Atq; hæc quidem à ueteribus tradita ſunt. Ego uero quædam ex relatis ualde indecora eſſe opinor &

uitanda

uitanda, omnesq; moneo talibus ut nequaquam animum ad uertant. Verum ea gratia hæc adſcripſi, ut ne uidear quid relinquere eorum quæ ueteres prodiderunt. Quin & equi fluuiatilis pellis ſegmẽta ad ſingulos terminos poſita, grandinis minas cohibent ac ſiſtunt.

¶De fulmine. CAP. XV.

Hippopotami pellem intra regionem defodito, & eo loci fulmen non cadet.

CASSII DIONYSII VTICENSIS DE AGRICVLTVRA LIB. II.

HAEC inſunt in hoc libro, ſecundo ſelectarum de agricultura præceptionum. Quæ agris conferunt, de diuerſis fructibus, frumẽto uidelicet & ordeo, & reliquis ſarmentitijs appellatis fœtibus in ſingulis capitibus ſubſcriptis. Conuenit autem primum id quod generalius eſt reliquis præponere.

¶Quod plurimum conferat agro domini præſentia. CAP. I.

A*Grum multo præſtantiorem facit aſſidua domini præſentia, omnes enim ad operarum ſedulitatem impellit, & de deficientibus ſubmonens ea impleri facit, & alios in opere alacres collaudando, alios ſegnes obiurgando, ad unum ſcopum diligentiæ & ſedulitatis omnes reſpicere cogit.

*Qui agrum parabit, domũ vẽdat, ne malit vrbanũ quàm ruſticũ larem colere: cui magis cordi fuerit vrbanũ domiciliũ ruſtico prædio nõ erit op⁹. Suorum ſcriptorum primordium talibus auſpicat⁹ eſt ſentẽtijs, Pœnica lingua, Ruſticationis parẽs Carthaginienſis ille Mago, quem Caſſius Dionyſius hic noſter Vtic. græce tranſtulit. vide Columellam libro.1. cap.1.

Quod

¶Quòd pueri maxime agriculturæ apti sunt, & quòd ad operum qualitatem operantiũ corpo[illegible] ligere cõuenit, & vnicuiq; operi conuenientem adhibere. CAP. II.

VNaquaq; ætas suam habet ad agriculturam aptitudinem præcipue uero pueri conueniunt, per ætatem enutriri ad operas, & subseruiẽtes, & ad singula quæ fiunt diligenter animum aduertentes. facileq; flectere se potentes ad gramen euellendum, & folia decerpenda ac frondes, & naturam terræ experientia, operaq; & industria ex senioribus ediscentes. At uero aratorem longius corpus habere oportet, talis enim stiuæ fortiter incumbens, totum uomerem degrauat, ne in superficie sulcus ducatur. Sed & plagæ ex alto delatæ magis contingunt ipsos boues. Cæterum uinitores non tam altos esse oportet, uerum quadratos. Talis enim ad uitis culturam non è longinquo incumbens, sed terræ uicinus existens, sine labore operabitur. Bubulcos fortes & longos & uoce asperiore præditos præficiemus, ut ne si parui existant, boues præcedentes eos occultent, possintq; ea quæ ante boues ipsos sunt contueri, & ut uocis asperitate boues ipsos perterrefaciant. Caprarios leues esse oportet & ueloces, celeritatem caprarum ut assequi possint.

¶In qualibus locis, & mundi partibus domos ædificare oporteat, & ad quale sydus spectantes, & de balneis.

Didymi. CAP. III.

LOci maritimi ut plurimum salubriores sunt, & mõtani, & accliues ad boream uergentes, Qui uero prope

prope paludes & stagna, aut in locis concauis, aut ad austrum uentum, aut ad occidentem inclinati sunt, morbosi. Oportet igitur domos in altioribus locis ædificare: Ad sanitatem enim & speculationem, & regionis collustrationem, hic locus aptißimus existit. Cæterum tota figura domus ad orientes extruenda est, itemq; fores. Venti enim ex orientis partibus spirantes saluberrimi sunt, & solis calor citius irrumpens attenuat & dißipat omnem aëris crassitudinem ac caliginem. Nec uero humiles domos, neq; arctas facere oportet, sed spatiosas, & amplas ac altas. Quidam etiam ad meridiem domos extruere consulunt, utpote plurimum solem diutißime habentes. Verum ego domum ad orientem præstantiorem pronuncio, propterea quòd Auster à meridie spirans, humidus & inæqualis & morbosißimus existat. At uero balnea uice uersa facere oportet, nō ut ad Boream & Septētrionem aspectum uertant, sed ad occasum hybernum aut ad meridiem. Sint autem hæc ampla & purum aërem suscipientia. Etenim sterquilinijs, & cœno fœtentibus locis, in uicinia non existētibus, purus aër ingreditur. Fornaces in his debēt esse ad terram formati, intrò spectantes, inclinati, deorsum tendentes, ut coniecta in ipsos ligna intro procedant, neque exitum habeant, uerum flamma intus delitescens multam caliditatem cellæ ac uasis de se præbeat.

¶De aquæ inuestigatione.

Paxami. CAP. IIII.

VBi uitices quæ & amerinæ ab aliqbus dicūtur, aut conyza, aut othlis, aut harundines, aut colymmatos per se, aut trifoliū, aut potamogeton nascūtur, aut

aut ubi iuncus per se apparet, illic fodito. At uero facilior experientia ad inueniendam aquam hoc modo fit. In quocunq; loco quis uelit, foueam altitudine trium cubitorum faciat, paretq; uasculum plumbeum ad similitudinem semisphera, aut ollam, & occidente sole unum ex prædictis oleo perlinat, & accepta lana lota, sicca, pura, longitudinis palmi, circa medum eius lapillum paruum illiget, atque ipsam lanam intra uasculum cera adglutinet, ne elabatur, deinde uas in foueam inuertat, animaduersione habita, ut postquam inuersum fuerit uasculum, lana in ipso usque ad medium dependeat, quo facto totum uasculum ad cubiti altitudinem cooperiat & obruat, & per noctem sinat. Sub diluculum autem ante solis emersum, ablatis superiniectis, uasculum conuertat, & siquidem locus aquam habet, inueniet tum in uasculo bullas, tum lanam aqua plenam. Quòd si multa est humiditas ut & lacrymæ destillent, prope aquam sperato. Si autem humiditas simpliciter apparuerit, adest quidem aqua, sed in alto. Si nullum horum signorum apparebit, idem periculum in alio atq; alio loco facere oportebit, consideratione ut hominem decet habita, ne desperatos locos tentemus.

¶Alia ratio inuestigandæ aquæ.

Montes alti & plures uertices habentes, aquosi sunt & maxime ad boream & septentrionem sitæ montium partes. Terra etiam nigra & pinguis aut etiam petrosa, maxime si petras nigras habuerit & ignei ruboris, aquosa fuerit. Similiter & terra figulina, & quæcunq; repudiat ac repellit hymbres & tempestates. Quæcunque uero diffluit à pluuijs, easdemq; absorbet, humectior existit.

existit. Subsunt aquæ ubi nascitur gramen, plãtago, heliotropium, butomon, rubi, hippuris, calaminthe, harundines tenues & molles, callitrichos, quæ & Adiantos, melilotum, oxylapathum, quinquefolium, sanguinalis latis folijs prædita, iuncus, solanum, stratiotes, chamæleuce, chamæleo. Vbi uerò plures fuerint & densæ, & uirides herbæ, plures etiam erunt aquæ, Cancri aquis commodi fuerint, nam & uenas aperiunt, & sanguisugas perdunt. Terræ nigræ & altæ, durabiliores aquas habent & asperiores. Ex his uerò ualde lutosæ aquosiores, atque his adhuc amplius dulcore præditæ. Si in aliqua rara terra apparuerint aquæ, his ipsis quæ apparent contentum esse oportet, & plures non quærere, ut ne etiam præsentes perdamus. Aquarum aliquæ ex infernis scaturiunt, aliquæ ex obliquis ueniunt, & scaturientes quidem ex infernis dura biliores sunt: quapropter in altum effodere oportet, donec radix laticis deprehendatur, quo fluxus continuus sit & permanens. Quæ uerò ex lateribus feruntur minore tempore quàm aliæ permanent, ex hybernis enim tempestatibus ac uernis pluuijs natæ sunt. Ceterũ ad cognoscendum an terra aquam habeat, quidam etiam hoc faciunt: foueam effodiunt latitudine cubiti unius, altitudine cubitorum triũ, & in fossam circa meridiem spongiam siccam ad horas tres imponunt, & harundinum uiridium comæ cooperiunt, aut etiam alia aliqua tenera herba. Et siquidẽ humorem traxerit spongia, aderit aqua. Vbi uerò sicca fuerit, nequaquam. Quin & in altiorem locum progressum, primum solis radium priusquam aër albescat, inspicere oportet: & si quid nebulosum in ipsum adtrahi,

antequam rarescat, appareat, aquam expectare conuenit. Obseruabis etiam in primo solis splendore, culices sursum in directum uolantes, seq; ad trabis similitudinem contorquentes, hi enim aquam portendunt. Oportet insuper ex altiore loco animaduersionem habere, æstate quidem in meridie quando aër purus & terra siccissima fuerit: tunc enim in aquosis locis uapor sursum leuatur, & paruæ nebulæ similitudine cernitur: hyeme uerò suffumigationem quandam & halitum huiusmodi locus remittit, similem eis qui ex fluminibus & stagnis & puteis efferuntur, nisi quòd illi multi sunt & nubili, hi graciles & aërosi. Aquarum amaritudinem corallio contuso iniecto emendabimus, aut ordeum contusum & linteolo illigatum in aquas ponimus. Hirudines perdunt anguillæ, & cancri fluuiales, aquis iniecti. Signa porrò generationis aquarum dulcium, iuncus, arundo, lotus & rubus.

¶De aquæ uestigatione.

Democriti. CAP. V.

DE *aquæ uestigatione siue inquisitione, hydrophãtica appellata Græcis, deinceps dicamus. Etenim hi qui ab aquæ uestigatoribus experientiã sumpserunt, pronunciant campos quidẽ ac planicies ut plurimum aquis carere, & maiores magis minoribus. Ex montibus uerò plerosq; aquosos esse, & imas ipsorũ partes humidiores quàm summas, & densas ac arborosas magis humidas esse quàm nudas. Aquæ uerò quæ in campis reperiuntur, ut plurimum salsæ sunt, quæ uerò in montibus & imis ipsarum partibus, dulces: nisi si aliquarum sapor corrumpatur per incumbentium aquarum proprietatem, crudarum*

rum uidelicet aut salsarum, aut nitrum, aut alumen habentium, aut sulphur, aut aliud quid eiusmodi. Naturales *autem causas prædictarum tales afferunt.* Nempe *solē ex aquis semper id quod tenuissimū ac leuissimum est attrahere. Quare quum campos per totum diem sol occupet, humorem ex ipsis emulgere & in uaporem dissoluere: unde sane contingit ut quidam penitus aquis careant, uerum in quibus aliquid relinquitur, id omnino salsum reperitur, leui ac dulci ex ipsis consumpto, quemadmodum etiam circa mare contingit.* At *uerò montium aquas id ipsum non perpeti, quum non per totam diem solis radijs exurantur, & inclinatus & non uiolenter ipsis irruat. unde etiam eos qui ad septentrionem declinant montes, aquosiores pronunciant ad meridiem inclinatis: & eos qui ad orientem & occidentem, minus quidem aquosos, quàm qui ad septentrionem uergunt, plus autem quàm uergentes ad meridiem: & densos arboribus plus aquosos quàm nudos, propterea quòd arborum densitate obumbrentur. Cæterum imas montium partes magis aquosas esse, ob id quod aquarum natura est ad infernam partem deferri, & quòd quæ in altis sunt ad humiles congregentur, & sub ipsas adeo montium radices.* V*nde etiam plures fontes & latices in talibus locis existere, in quibus magni montes super incumbunt, altiq; ac densi, cōcauos & cōualles locos habentes.* In *talibus enim hymbres per annum collectos & per terram excolatos, ipsos fontes augere. Quasdam uerò aquas circa has imas montium partes non apparere, uerum ubi intra terrā aliquo tenus subductæ cursum perfecerint, tum demum in*

apertum exprimi ac prodire. In uniuersum enim per locũ usque ad mare ducentem apparere & expelli. Quædã uerò & in mare per terram ad multum loci spatium in uenis perductæ, sic tandem scaturiunt, qualis est fons in Arado, & in Heraclea Ponti. Porrò eas quæ ex altis locis deferuntur fontes nostri, πηγὰς illi, qui fixas uocant, atq; id propter superincumbentes locos, adiacente uidelicet mõte Saoce appellato, & habente non longe à uertice locos asperos & antrosos ac potentes plurimas cœlestes aquas suscipere. Fontes igitur irriguos, & quibus aliquid influit, πηγὰς esse pronunciãt propter declaratas causas. Esse uerò præterea etiã in plurimis terræ partibus uenas habentes aquam. Quemadmodum enim inquiunt, in uiuis & animatis corporibus totũ corpus uenis & arterijs cõtinuis interstinctum est, sic etiam in terra, & locos raros esse aëre plenos existentes, & uenas aquam habentes, & in quibusdã ualde densas esse & inter se implexas, in quibusdam rariores, quas facile offendunt & contingunt puteorum fossores, ob multitudinem & densitatem. πηγὰς igitur similiter appellari etiã apertas uenas, propterea quòd permanentes sint, & è longinquo ferantur, & inter se inuicem aquam suscipiant. At uerò λιβάδας uocari, hoc est riuos, siue stillamenta, à pluuijs aquis percolatas, & quæ in angustis & opacis locis uelut in uasis coactæ sunt & collectæ, neque sunt uenarum defluxus: unde neque permanere libadas, sed ualde breui deficere, nisi ualde magnas esse ipsas contigerit. πηγὰς uerò augeriq; & desinere, iuxta aëris circunstantiam siue statum. Siccitatibus enim obortis etiam fontes desinere, pluuioso uerò anno

existente

existente augeri, alimentum nanque accipere, uelut etiam superius dictum est, ipsorum fontium aquas ex aquis cœlestibus. Quapropter etiam fontes maxime augeri circa solstitium hybernum, sole quidem non similiter urgente, hymbribus uerò augescentibus. Sub æstiuum uerò solstitium & canis exortum, contrarium accidere. Cæterum cognosci fontes & riuos repertos tali quodam modo. Etenim fontem repertum ex generosa uena, & leniter fluere incipere, augmentumq; paulatim facere, & aliquo usque auctum similiter permanere, aut eũdem fluxum per totum habere, qui fuit primũ inuenti, nisi si quid deficiat, aut apponat, ob aëris circunstantiam. Verum λιβάδας siue riuos non similiter facere aiunt, sed in principio quidem largum & multum emittere fluxum, post multum uerò tempus desinere. Quare non permittunt eiusmodi fluxum fidem habere, uerum uestigatores aquarum primum quidem locos in quibus aquam quærere aggrediuntur, diligenter contemplari iubent, quomodò iuxta mundi climata siti sint, & quales nam tandem existant, signis indicatis utentes. Et si quidem meatus extiterint ad inuestigationẽ, aliaq; signa tum ex solo, tum ex nascentibus. Etenim iuncos nascẽtes, quos quidam holoschœnos uocant, & butomon, & rubos, & cyperum, quam quidem zernam appellant, insuperq; & gramen multum ac pingue, calamosq; appellatos indicos, ab aliquibus uerò Mestocalamos hoc est plenas arũdines, ab alijs etiã balitas, itemq; fistulas densas & teneras, signa esse aiunt loci aquam habentis. Similiter & hederam uirentem, quam aliqui malacocisson hoc est mollem hederam cognominant, &

cucumerem sylueſtrem, ampliusq́; hippurin, & quinque-folium pentaphillon appellatum, & batrachium quam chryſanthemon uocant. Et *in uniuerſum quæcunque enata fuerint & nō plantata, ſed ſpōte naturæ uiridia & florida ac denſa, ea ipſa indicio ſunt alimētum ipſis ab aqua ſuppeditari.* Q*uapropter eiuſmodi ſignis fidere oportet ac fodere, ab ipſis ſignis inferius progrediēdo, ſi inclinationem habeat locus, unde exuberantes fontes adipiſceris.* C*æterum* Hippuris *ex etymo & rei ſimilitudine nomen traxit.* E*ſt enim ſimilis equinæ caudæ, folia habens pilis ſimilia, & ipſum caulem prodeuntem a radice uſque ad ſummum tenuiorem.* V*erum ipſe caulis uacuus eſt uelut harundo, articulos habens diſtinctos, ex quibus articulis piloſa folia exoriuntur. at uerò ex re ipſa ſalpingion, hoc eſt, parua tuba appellatur.* Butomon *in paludibus naſcitur.* F*olia ſimilia populneis nigris habet, grata boum pabulo, ex una autem radice prodeunt.* Pentaphyllon *ramulos profert feſtucarum ſimilitudine dodrantales, ex quibus fructus prodit, folia habet ſimilia mentæ in ſingulis pediculis quina, rarò autem alicubi plura, circūm circa ad ſerræ ſimilitudinem fiſſa.* F*lorem uerò pallidum.* Batrachium *aut* C*hryſanthemum folia fert apio ſimilia, uerum maiora, florem auricolorem, tota herba duos palmos non excedit.* Malacociſſos *ſimilis eſt ciſſo, hoc eſt hederæ, mollibus eſt præditus folijs, & cauliculo ſe circūplicans quicquid tandem contigerit, nam ſeipſum ferre non poteſt.* N*aſcitur maxime in arūdinetis exciſis & terreis locis.* C*yperus quam quidam zernam appellant, folia habet ſimilia carto, ubi recens ſunt enata, gracilia, cauliculis*

uelut

uelut iuncus, graciliorem tamen, in cuius uertice semen est uelut milium. Radices nigræ sunt uelut oleæ, aromaticum saporem habentes. Harum porrò festucarum & herbarum omnium prædictarum signa si non contempserimus, nunquam fodiemus in locis qui neque influentem, neque fontanam, neque puteanam aquam habent. Vbi enim herbæ illæ apparent, ibi aquam sub terra esse significant. Quin & ubi aspectus ipsarum marcidus apparuerit, propius pauimento aquas indicant inualidas & non permanentes. Quæ uerò luxuriantis aspectus & uiridiores fuerint, aquas subesse altißimas & durabiles semper protendunt. At uerò & pauimentorum soli genera contineri oportet. Etenim argillosi & pumicosi generis & squallente fluxu prædita, omnino aquosa esse aiunt. Verũ neq; de glutinosis, & lutosis, & nigræ terræ, & pinguibus, calculosaq; segmenta concreta habentibus desperãdũ est. Atqui calculosa non conturbata & confusa in terra esse oportet, sed secundum latitudinem inhærentia & insita, atq; in uniuersum terras diuersi coloris semper crustulosas ac densas concretiones habere oportet. maxime uerò coitiones terræ inæquales concretiones habent. Cæterorũ petras subnigricantes esse oportet, si hos locos habere debent, ex quibus aquam expectamus, non ad similitudinem uarorum, sed habentes quippiam callosum, & instar tofi concretum. Quin & quæ albam terram admixtam habent, sitæ uerò sunt in terra quales diximus; sub ipso autẽ pauimẽtorũ calcaneo insitam eam ipsam habẽt aquas significant. Concretiones item petrarum inæquales, aquas habẽt etiam si non sint in prædictis regionibus

deficient, frumentum moderatum erit. Vitis & *olea fertilitate abundabunt, boum corruptio erit.* Democritus *fluuios magnos futuros ait, & morbos circa autumnum. Quare supplicare oportet, ne pestilentes affectiones fiant. Oportet inquit cibo quidem pauco, potu uero uberiore uti. Quando in propria domo in* Sagittario Iupiter *fuerit, hyemem habebit temperatam & aquosam, neque calidam neque frigidam.* Fluuij *magni erunt, desinente autem hyeme, frigora & uenti erunt.* Ver *austrinum & pluuiosum.* Aestas *temperata & magis hybernalis.* Oportet *autem munire areas propter hymbres.* Autumnus *securus propter* Etesiarum *flatũ.* Et *praecoces & serotini fructus boni erunt, medij uero uitiosi, frumentum & in campestribus, & in asperis locis abunde proueniet.* Vinum *durabile erit quod serius uindemiatur.* Omnes *arbores fertiles erunt.* Annus *aptus ad plantationem, & ad alia omnia.* Magnorum *animalium ingens multitudo, canum uero corruptio erit.* Mare *procellosum, & uenti magni serotini.* Vir *circunspectus morietur.* Si Iupiter *in* Capricorno *in domo* Saturni *fuerit, hyemis initium temperatum erit.* Medium *humidum & frigidum, finis uentosus.* Aquae *uero auctae satis, & alijs operibus nociuae erunt.* Capient *autem aceruatim incrementũ, & aquae & frigora, & niues.* Aestas *ante caniculae exortum simplex & uulgaris, postea uero aestuosa & morbosa.* Spirabunt Etesiae *splendidè, fient & terraemotus.* Campestria *magis fructũ ferent.* Vinum *à pruina peribit.* Lignosi *fructus abundabunt, paruis animalibus annus accommodatus est, magnis uero calamitosus, & praesertim bubus.* In *autumno morbi exsurgent*

ex capitis dolore, & lippitudinibus, & pruritu. Supplicandum est ne fructus ex glacie & uentis lædantur. Quãdo Iupiter in Aquario fuerit in domo Saturni, uenti erunt multi commodi frumentario fructui, & maxime lignoso. hyemis initium quidem frigidum, finis uero uentosus. Ver aquosum, & magis hybernum ac pruinosum. Aestas sine uentis, ob Etesiarum uentorum uehementiam. Erunt & pluuiæ in æstate, ut etiam cereales fructus inundationem sensuri sint ex parte. Autumno uenti oriuntur aquosi & fructibus nociui. Erunt & affectiones acutæ, ex humida causa iuuenibus & mediæ ætati. Erit etiam pruina & uuas in multis locis lædet. Sata uero erunt optima tum præcocia, tum serotina. Volucres peribunt, & feræ syluestres. Erunt & naufragia multa, & uir insignis morietur. Supplicatione auertendæ sunt affectiones pestilentes, & terræ motus, et fulmina, ut ne fiant. Ioue postremo in piscibus in propria domo existente, hyems ordi tur quidem pluuiosa, medium habet uentosum, finem uero grãdinosum ac niuosum. In uere spirant uenti fauonij splendidi. Aestas erit æstuosa, Autumnus ardens, præsertim mulierculis ac uirginibus. Inspirant autem et uenti uitiosi qui lignosum fructum exurunt. Sata erunt bona. Verum arcas munire oportet propter hymbres, prægnantibus mulieribus annus periculosus. Democritus ait & uitem & oleam, fertilem futuram. Supplicandum autem ne terræ motus fiant.

¶De sole & luna. Ptolemæi. CAP. XIII.

SOl proprij ignis siccitate humidam substantiam exhaurit. Luna uero per seipsam humectans, conuenientem

tem iuxta sese mixturam & temperaturam operatur. Sotion illunes appellat dies, à luna uigesimanona usque ad secundam, ijdem interlunares & silentis lunæ ab alijs appellantur, in quibus sub radios solis luna occultatur, & hominibus non apparet.

¶Quomodo grandinem abigere oporteat.

Philostrati. CAP. XIIII.

Aiunt quidam, si quis speculum incumbenti nubi ostendat, grandinem præteriturã. Et rursus si hyenæ, aut Crocodili, aut Phocæ pellem loco circunducas, eandemq; præ foribus domus suspendas, grando non cadet. Si uero & claues multas diuersarũ ædiũ per circulum regionis funiculis illigaueris, grando præteribit. Et si in domibus tauros statues ligneos, ualde iuuabis. Et testudinem palustrem si in dextram manum posueris supinam, modica terra circum eam aggesta, ut nequeat seipsam uertere ac abire, quod ipsum facere non poterit, si terra sub pedibus ipsius cõcauior fuerit facta: quum enim non reperiat quod instar sustentaculi apprehendere queat manet in loco, quo facto neq; in aruum, neq; in ullum aliquem locum grando cadet. Sunt autem qui tradant, hora sexta diei aut noctis circumgestationem testudinis & depositionẽ fieri oportere. Apuleius Romanus ait, Vuam in tabellam depictam in uinea consecrandam esse occidente Lyra, & fructum manere illæsum. Incipit autem occidere Lyra ad decimum Calendas decembres. Perfecte quidem occidit prima nonarum Februarij, id est ipso nonarum die. Atq; hæc quidem à ueteribus tradita sunt. Ego uero quædam ex relatis ualde indecora esse opinor & uitanda

uitanda, omnesq; moneo talibus ut nequaquam animum ad uertant. Verum ea gratia hæc adſcripſi, ut ne uidear quid relinquere eorum quæ ueteres prodiderunt. Quin & equi fluuiatilis pellis ſegmēta ad ſingulos terminos poſita, grandinis minas cohibent ac ſiſtunt.

¶De fulmine. CAP. XV.

Hippopotami pellem intra regionem defodito, & eo loci fulmen non cadet.

CASSII DIONYSII VTICENSIS DE AGRICVLTVRA LIB. II.

HAEC inſunt in hoc libro, ſecundo ſelectarum de agricultura præceptionum. Quæ agris conferunt, de diuerſis fructibus, frumēto uidelicet & ordeo, & reliquis ſarmentitijs appellatis fœtibus in ſingulis capitibus ſubſcriptis. Conuenit autem primum id quod generalius eſt reliquis præponere.

¶Quod plurimum conferat agro domini præſentia. CAP. I.

**AGrum multo præſtantiorem facit aſſidua domini præſentia, omnes enim ad operarum ſedulitatem impellit, & de deficientibus ſubmonens ea impleri facit, & alios in opere alacres collaudando, alios ſegnes obiurgando, ad unum ſcopum diligentiæ & ſedulitatis omnes reſpicere cogit.*

*Qui agrum parabit, domū vēdat, ne malit vrbanū quàm ruſticū larem colere: cui magis cordi fuerit vrbanū domiciliū ruſtico prædio nō erit op⁹. Suorum ſcriptorum primordium talibus auſpicat⁹ eſt ſentētiis, pœnica lingua, Ruſticationis parēs carthaginienſis ille Mago, quem Caſſius Dionyſius hic noſter Vtic. græce tranſtulit. vide Columellam libro. 1. cap. 1.

Quod

¶Quòd pueri maxime agriculturæ apti sunt, & quòd ad operum qualitatem operantiū corpora eligere cōuenit, & vnicuiq; operi conuenientem adhibere. CAP. II.

Vnaquaq; ætas suam habet ad agriculturam aptitudinem præcipue uero pueri conueniunt, per ætatem enutriri ad operas, & subseruiētes, & ad singula quæ fiunt diligenter animum aduertentes. facileq; flectere se potentes ad gramen euellendum, & folia decerpenda ac frondes, & naturam terræ experientia, operaq; & industria ex senioribus ediscentes. At uero aratorem longius corpus habere oportet, talis enim stiuæ fortiter incumbens, totum uomerem degrauat, ne in superficie sulcus ducatur. Sed & plagæ ex alto delatæ magis contingunt ipsos boues. Cæterum uinitores non tam altos esse oportet, uerum quadratos. Talis enim ad uitis culturam non è longinquo incumbens, sed terræ uicinus existens, sine labore operabitur. Bubulcos fortes & longos & uoce asperiore præditos præficiemus, ut ne si parui existant, boues præcedentes eos occultent, possintq; ea quæ ante boues ipsos sunt contueri, & ut uocis asperitate boues ipsos perterrefaciant. Caprarios leues esse oportet & ueloces, celeritatem caprarum ut assequi possint.

¶In qualibus locis, & mundi partibus domos ædificare oporteat, & ad quale sydus spectantes, & de balneis.

Didymi. CAP. III.

Loci maritimi ut plurimum salubriores sunt, & montani, & accliues ad boream uergentes, Qui uero prope

prope paludes & stagna, aut in locis concauis, aut ad austrum uentum, aut ad occidentem inclinati sunt, morbosi. Oportet igitur domos in altioribus locis ædificare: Ad sanitatem enim & speculationem, & regionis collustrationem, hic locus aptißimus existit. Cæterum tota figura domus ad orientes extruenda est, itemq; fores. Venti enim ex orientis partibus spirantes saluberrimi sunt, & solis calor citius irrumpens attenuat & dißipat omnem aëris crassitudinem ac caliginem. Nec uero humiles domos, neq; arctas facere oportet, sed spatiosas, & amplas ac altas. Quidam etiam ad meridiem domos extruere consulunt, utpote plurimum solem diutißime habentes. Verum ego domum ad orientem præstantiorem pronuncio, propterea quòd Auster à meridie spirans, humidus & inæqualis & morbosißimus existat. At uero balnea uice uersa facere oportet, nõ ut ad Boream & Septẽtrionem aspectum uertant, sed ad occasum hybernum aut ad meridiem. Sint autem hæc ampla & purum aërem suscipientia. Etenim sterquilinijs, & cœno fœtentibus locis, in uicinia non existẽtibus, purus aër ingreditur. Fornaces in his debẽt esse ad terram formati, intrò spectantes, inclinati, deorsum tendentes, ut coniecta in ipsos ligna intro procedant, neque exitum habeant, uerum flamma intus delitescens multam caliditatem cellæ ac uasis de se præbeat.

¶De aquæ inuestigatione.

Paxami. CAP. IIII.

VBi uitices quæ & amerinæ ab aliqbus dicũtur, aut conyzá, aut othlis, aut harundines, aut colymmatos per se, aut trifoliũ, aut potamogeton nascũtur, aut

aut ubi iuncus per ſe apparet,illic fodito. At uero facilior experientia ad inueniendam aquam hoc modo fit. In quocunq; loco quis uelit,foueam altitudine trium cubitorum faciat, paretq; uaſculum plumbeum ad ſimilitudinem ſemiſpheræ,aut ollam,& occidente ſole unum ex prædictis oleo perlinat,& accepta lana leta,ſicca,pura,longitudinis palmi,circa medum eius lapillum paruum illiget,atque ipſam lanam intra uaſculum cera adglutinet, ne elabatur, deinde uas in foueam inuertat, animaduerſione habita, ut poſtquam inuerſum fuerit uaſculum,lana in ipſo uſque ad medium dependeat,quo facto totum uaſculum ad cubiti altitudinem cooperiat & obruat, & per noctem ſinat. Sub diluculum autem ante ſolis emerſum, ablatis ſuperiniectis. uaſculum conuertat,& ſiquidem locus aquam habet, inueniet tum in uaſculo bullas,tum lanam aqua plenam. Quòd ſi multa eſt humiditas ut & lacrymæ deſtillent, prope aquam ſperato. Si autem humiditas ſimpliciter apparuerit, adeſt quidem aqua,ſed in alto. Si nullum horum ſignorum apparebit,idem periculum in alio atq; alio loco facere oportebit,conſideratione ut hominem decet habita,ne deſperatos locos tentemus.

¶Alia ratio inueſtigandæ aquæ.

Montes alti & plures uertices habentes, aquoſi ſunt & maxime ad boream & ſeptentrionem ſitæ montium partes. Terra etiam nigra & pinguis aut etiam petroſa, maxime ſi petras nigras habuerit & ignei ruboris, aquoſa fuerit. Similiter & terra figulina, & quæcunq; repudiat ac repellit hymbres & tempeſtates. Quæcunque uero diffluit à pluuijs, eaſdemq; abſorbet, humectior exiſtit.

existit. Subsunt aquæ ubi nascitur gramen, plãtago, heliotropium, butomon, rubi, hippuris, calaminthe, harundines tenues & molles, callitrichos, quæ & Adiantos, melilotum, oxylapathum, quinquefolium, sanguinalis latis folijs prædita, iuncus, solanum, stratiotes, chamæleuce, chamæleo. Vbi uerò plures fuerint & densæ, & uirides herbæ, plures etiam erunt aquæ, Cancri aquis commodi fuerint, nam & uenas aperiunt, & sanguisugas perdunt. Terræ nigræ & altæ, durabiliores aquas habent & asperiores. Ex his uerò ualde lutosæ aquosiores, atque his adhuc amplius dulcore præditæ. Si in aliqua rara terra apparuerint aquæ, his ipsis quæ apparent contentum esse oportet, & plures non quærere, ut ne etiam præsentes perdamus. Aquarum aliquæ ex infernis scaturiunt, aliquæ ex obliquis ueniunt, & scaturientes quidem ex infernis durabiliores sunt: quapropter in altum effodere oportet, donec radix laticis deprehendatur, quo fluxus continuus sit & permanens. Quæ uerò ex lateribus feruntur minore tempore quàm aliæ permanent, ex hybernis enim tempestatibus ac uernis pluuijs natæ sunt. Cæterũ ad cognoscendum an terra aquam habeat, quidam etiam hoc faciunt: foueam effodiunt latitudine cubiti unius, altitudine cubitorum triũ, & in fossam circa meridiem spongiam siccam ad horas tres imponunt, & harundinum uiridium comæ cooperiunt, aut etiam alia aliqua tenera herba. Et siquidẽ humorem traxerit spongia, aderit aqua. Vbi uerò sicca fuerit, nequaquam. Quin & in altiorem locum progressum, primum solis radium priusquam aër albescat, inspicere oportet: & si quid nebulosum in ipsum adtrahi,

antequam rarescat, appareat, aquam expectare conuenit. Obseruabis etiam in primo solis splendore, culices sursum in directum uolantes, seq; ad trabis similitudinem contorquentes, hi enim aquam portendunt. Oportet insuper ex altiore loco animaduersionem habere, æstate quidem in meridie quando aër purus & terra siccißima fuerit: tunc enim in aquosis locis uapor sursum leuatur, & paruæ nebulæ similitudine cernitur: hyeme uerò suffumigationem quandam & halitum huiusmodi locus remittit, similem eis qui ex fluminibus & stagnis & puteis efferuntur, nisi quòd illi multi sunt & nubili, hi graciles & aërosi. Aquarum amaritudinem corallio contuso iniecto emendabimus, aut ordeum contusum & linteolo illigatum in aquas ponimus. Hirudines perdunt anguillæ, & cancri fluuiales, aquis iniecti. Signa porrò generationis aquarum dulcium, iuncus, arundo, lotus & rubus.

¶De aquæ vestigatione.

Democriti. CAP. V.

D*E aquæ uestigatione siue inquisitione, hydrophãtica appellata Græcis, deinceps dicamus. Etenim hi qui ab aquæ uestigatoribus experientiã sumpserunt, pronunciant campos quidẽ ac planicies ut plurimum aquis carere, & maiores magis minoribus. Ex montibus uerò plerosq; aquosos esse, & imas ipsorũ partes humidiores quàm summas, & densas ac arborosas magis humidas esse quàm nudas. Aquæ uerò quæ in campis reperiuntur, ut plurimum salsæ sunt, quæ uerò in montibus & imis ipsarum partibus, dulces: nisi si aliquarum sapor corrumpatur per incumbentium aquarum proprietatem, cruda-*

rum

rum uidelicet aut salsarum, aut nitrum, aut alumen habentium, aut sulphur, aut aliud quid eiusmodi. Naturales *autem causas prædictarum tales afferunt.* Nempe solẽ ex *aquis semper id quod tenuissimũ ac leuissimum est attrahere.* Quare *quum campos per totum diem sol occupet, humorem ex ipsis emulgere & in uaporem dissoluere: unde sane contingit ut quidam penitus aquis careant, uerum in quibus aliquid relinquitur, id omnino salsum reperitur, leui ac dulci ex ipsis consumpto, quemadmodum etiam circa mare contingit. At uerò montium aquas id ipsum non perpeti, quum non per totam diem solis radijs exurantur, & inclinatus & non uiolenter ipsis irruat. unde etiam eos qui ad septentrionem declinant montes, aquosiores pronunciant ad meridiem inclinatis: & eos qui ad orientem & occidentem, minus quidem aquosos, quàm qui ad septentrionem uergunt, plus autem quàm uergentes ad meridiem: & densos arboribus plus aquosos quàm nudos, propterea quòd arborum densitate obumbrentur.* C*æterum imas montium partes magis aquosas esse, ob id quod aquarum natura est ad infernam partem deferri, & quòd quæ in altis sunt ad humiles congregentur, & sub ipsas adeo montium radices.* V*nde etiam plures fontes & latices in talibus locis existere, in quibus magni montes super incumbunt, altiq; ac densi, cõcauos & cõualles locos habentes.* In *talibus enim hymbres per annum collectos & per terram excolatos, ipsos fontes augere.* Q*uasdam uerò aquas circa has imas montium partes non apparere, uerum ubi intra terrã aliquo tenus subductæ cursum perfecerint, tum demum in*

apertum exprimi ac prodire. In uniuersum enim per locũ usque ad mare ducentem apparere & expelli. Quædã uerò & in mare per terram ad multum loci spatium in uenis perductæ, sic tandem scaturiunt, qualis est fons in Arado, & in Heraclea Ponti. Porrò eas quæ ex altis locis deferuntur fontes nostri, πηγὰς illi, qui fixas uocant, atq; id propter superincumbentes locos, adiacente uidelicet mõte Saoce appellato, & habente non longe à uertice locos asperos & antrosos ac potentes plurimas cœlestes aquas suscipere. Fontes igitur irriguos, & quibus aliquid influit, πηγὰς esse pronunciãt propter declaratas causas. Esse uerò præterea etiã in plurimis terræ partibus uenas habentes aquam. Quemadmodum enim inquiunt, in uiuis & animatis corporibus totũ corpus uenis & arterijs cõtinuis interstinctum est, sic etiam in terra, & locos raros esse aëre plenos existentes, & uenas aquam habentes, & in quibusdã ualde densas esse & inter se implexas, in quibusdam rariores, quas facile offendunt & contingunt puteorum fossores, ob multitudinem & densitatem. πηγὰς igitur similiter appellari etiã apertas uenas, propterea quòd permanentes sint, & è longinquo ferantur. & inter se inuicem aquam suscipiant. At uerò λιβάδας uocari, hoc est riuos, siue stillamenta, à pluuijs aquis percolatas, & quæ in angustis & opacis locis uelut in uasis coactæ sunt & collectæ, neque sunt uenarum defluxus: unde neque permanere libadas, sed ualde breui deficere, nisi ualde magnas esse ipsas contigerit. πηγὰς uerò augeriq; & desinere, iuxta aëris circunstantiam siue statum. Siccitatibus enim obortis etiam fontes desinere, pluuioso uerò anno

existente

existente augeri, alimentum nanque accipere, uelut etiam superius dictum est, ipsorum fontium aquas ex aquis cœlestibus. Quapropter etiam fontes maxime augeri circa solstitium hybernum, sole quidem non similiter urgente, hymbribus uerò augescentibus. Sub æstiuum uerò solstitium & canis exortum, contrarium accidere. Cæterum cognosci fontes & riuos repertos tali quodam modo. Etenim fontem repertum ex generosa uena, & leniter fluere incipere, augmentumq; paulatim facere, & aliquo usque auctum similiter permanere, aut eũdem fluxum per totum habere, qui fuit primũ inuenti, nisi si quid deficiat, aut apponat, ob aëris circunstantiam. Verum λιβάδας siue riuos non similiter facere aiunt, sed in principio quidem largum & multum emittere fluxum, post multum uerò tempus desinere. Quare non permittunt eiusmodi fluxum fidem habere, uerum uestigatores aquarum primum quidem locos in quibus aquam quærere aggrediuntur, diligenter contemplari iubent, quomodò iuxta mundi climata siti sint, & quales nam tandem existant, signis indicatis utentes. Et si quidem meatus extiterint ad inuestigationẽ, aliaq; signa tum ex solo, tum ex nascentibus. Etenim iuncos nascẽtes, quos quidam holoschœnos uocant, & butomon, & rubos, & cyperum, quam quidem zernam appellant, insuperq; & gramen multum ac pingue, calamosq; appellatos indicos, ab aliquibus uerò Mestocalamos hoc est plenas arũdines, ab alijs etiã balitas, itemq; fistulas densas & teneras, signa esse aiunt loci aquam habentis. Similiter & hederam uirentem, quam aliqui malacocisson hoc est mollem hederam cognominant, &

uelut iuncus,graciliorem tamen, in cuius uertice semen est uelut milium. Radices nigræ sunt uelut oleæ, aromaticum saporem habentes. Harum porrò festucarum & herbarum omnium prædictarum signa si non contempserimus, nunquam fodiemus in locis qui neque influentem, neque fontanam, neque puteanam aquam habent. Vbi enim herbæ illæ apparent, ibi aquam sub terra esse significant. Quin & ubi aspectus ipsarum marcidus apparuerit, propius pauimento aquas indicant inualidas & non permanentes. Quæ uerò luxuriantis aspectus & uiridiores fuerint, aquas subesse altißimas & durabiles semper protendunt. At uerò & pauimentorum soli genera contineri oportet. Etenim argillosi & pumicosi generis & squallente fluxu prædita, omnino aquosa esse aiunt. Verũ neq; de glutinosis, & lutosis, & nigræ terræ, & pinguibus, calculosaq́; segmenta concreta habentibus desperãdũ est. Atqui calculosa non conturbata & confusa in terra esse oportet, sed secundum latitudinem inhærentia & insita, atq; in uniuersum terras diuersi coloris semper crustulosas ac densas concretiones habere oportet. maxime uerò coitiones terræ inæquales concretiones habent. Cæterorũ petras subnigricantes esse oportet, si hos locos habere debent, ex quibus aquam expectamus, non ad similitudinem uarorum, sed habentes quippiam callosum, & instar tofi concretum. Quin & quæ albam terram admixtam habent, sitæ uerò sunt in terra quales diximus; sub ipso autẽ pauimẽtorũ calcaneo insitam eam ipsam habẽt aquas significant. Concretiones item petrarum inæquales, aquas habẽt etiam si non sint in prædictis regionibus

 sitæ

sitæ. In calculosa igitur terra, nigraq́; ac densa, & similiter glutinosa, riuos quos libadas diximus, multos & in superficie esse oportet. quapropter in his cuniculos fodere conducibile est, ita ut riuos sequamur. Hoc enim modo plurima aqua congregabitur. Verum in raris & petrosis locis etiam si qualescunque reperiuntur fontes, inuentis contentos esse oportet.

Porrò aquæ uestigatorem etiam tali quopiam modo aquam scrutari oportet. Habeat itaque præparatum uasculum plumbeum semisphæricum, congij capacitate, accipiat que lanæ hapsos molles duos aut tres lotos ac probe carptos, eosq́; lino obliget, ipsum uerò lini filum intra uas ad fundum eius cum sera adglutinet. Sed & oleo uas illinatur, & in loco unde aquam speramus, coniectura facta ex ostensis antea signis, puteus effodiatur, altitudine cubitorum trium, in quo uas inuersum ponatur, & circumpositis arundinum folijs uiridibus, aut alia quapiam herba, rursus ad cubiti mẽsuram terra aggeratur. Idipsum uerò sole occidente faciendum est. mane uerò rursus terra auferatur, & herbis leniter amotis, uas subuertatur ac consideretur. Si enim fuerint fontes, lanam plenam aqua reperies, & uasculum plenum bullarum. Cognosces autẽ & qualis ipsa aqua existit, si ex lana expressam gustaueris. Reperies tamen expressam ex lana dulciorem ipso fonte, propterea quòd tenuißimum & leuißimum exhalet. Et de aquæ quidem uestigatione sufficienter iam dictum est.

¶De aquis, & quomodo pluuiam aquam colligere oporteat.

Aquarum

Diophanis. CAP. VI.

A Quarum præ omnibus curam habere oportet,nō solum propter aquæ fructum,sed etiā quod tēperatißimū aërem faciat ſiccitatibus obortis,fortunatū igitur ualde est fontanā aquā habere,quæ ſi deſit,pluuiales colligantur in noſtrum totiusq; familiæ uſum ſufficientes,non uelut quidam facere ſolent,in ſtabulum ubi pecus ouillum & reliqua animalia ſtercoribus locos cortis ac ſtabulorum replent,ſed in domibus,in quibus etiam diligenter eaſdem purgare & aßidue oportet, puram uerò aquam in puteos per ligneos canalium ductus conuehere. Salubrem autem aquam facit laurus in ipſa madefacta. Vitioſa uero aqua ſic eſt curādа. infundatur in dolia,& ſub diuum exponatur donec reſederit,& leniter in alia uaſa diffundatur,relicta fece ſubſidente.

¶ Quòd in magnis agris denſos arboribus montes habere oportet,& quo modo ſint conſerendi.

Apuleij. CAP. VII.

P Ræſtat quidem mōtem ſyluoſum ſpōte naturæ,productū in agro copioſum habere,qui ſi non contingat,nō difficile eſt etiā mōtes ſyluoſos plantare. Et enim ſyluestrium arborū ſemina ſunt,quæ diſſeminata ſyluam producere poſſunt,ſed in ſiccis locis id non ualde ſuccedit. Salices enim & myricæ & populi,& abietes,& fraxini, & ulmi,omniaq; cōſimilis generis humectis locis gaudent. Pinus uerò etiam in arenoſis floret. Solas uero punicas malos ac oleas,etiam in aridioribus locis uehementer uberes prouenire experimentum docuit. Quercus & caſtaneæ Iouis glandes appellatæ in locis aßiduam pluuiam excipientibus deponantur.

¶Qualis terra præstantior.

Beritij. CAP. VIII.

Optimum solũ terræ nigræ est, & ab omnibus præ alijs laudatum. Nam & hymbrem fert, & siccitatem. Consequens est terra fulua, & quæ flumine ri·atur limosa & uliginosa appellata, item dulcis & calida. Hæ enim ad uites, & ad arbores, & ad sata, aptitudinem habere cognitæ sunt. Sed & profunda terra laudatur maxime si friabilis sit & tractabilis, operiq; nõ repugnãs, ad solam tamen arborum fertilitatẽ apta existit. Quin & rubra ad reliqua optima est, ad arbores tamen producendas inepte habet.

¶De terra probanda.

Anatolij. CAP. IX.

Probatio optimæ terræ fieri potest etiam ab aspectu, hoc est, si in squallore non ualde rumpatur, neque si hymbres uberes impetuosiq; deciderunt, cœnosa fiat, uerum omnem pluuiarum aquam in sinum suum excipiat. & si non frigoris tempore dorsum ipsius testaceum appareat. Hæc enim ut plurimum bona iudicari potest. Pulcherrimum etiam alium modum probationis ueteres inuenerunt itidem oculis subiacentem. Si nanque magnæ & syluosæ sint arbores syluestres ex ipsa nascentes, absolutissima pronunciari potest. Si mediocres, media. Si uerò spinas & sarmenta tenuia producat, & herbam breuem, imbecilla hæc est, & non multi precij. Alij uisus iudicio non contenti, etiam ex gustu experimentũ inuenerunt huiuscemodi. Effodiunt in altum, indeq; aliquid terræ extrahunt, & ab olfactu quidem meliorem experiuntur. Verum eo

modo

modo non contenti,ipſam in uas conijciunt,& affuſa potabili aqua, etiam ſaporis ex guſtu periculum faciunt. Qualis enim aqua ſapore apparuerit poſt mixturam,talis & terra erit.Oportet igitur in ſatis pedali altitudine contentum eſſe: In uitibus uerò, trium pedum: In arboribus, quatuor. Quidam dulcem terram coniectant & ex naſcẽtibus in ipſa iuncis holoſchœnis appellatis, aut calamo ploto,id eſt natatili dicto,aut rubo.His enim & aquæ ueſtigatores fidem habere ſolent. Cæterũ exactior probatio ex ſapore contingit. Salſamq; terram fugiendam eſſe omnibus ueteribus uidetur.Quum enim in ſtercore ſalem fugiamus,& amurcam ex oliuis ſale non conſperſis, arborum radicibus affundere rerum experti præcipiant,& ſterquilinia dulci,non ſalſa aqua rigemus, manifeſtum eſt quòd ſalſam terram improbent ad omnia ineptam prætérquàm palmæ fructus, quos optimos & fertiliſsimos producit. propter hoc enim & in noſtris locis ſolus palmæ fructus fertilitate præſtat,quãdoquidem omnes hi ſalſuginoſi exiſtunt. Quare in ſalſa terra palmas plantare oportet,aut uitare,aut quantum poſsibile eſt curare,ſalſi ſtercoris uſu ad terræ dulcis mixturam. At uero fœtidam terram penitus fugere oportet,ut quæ omnibus inutilis exiſtat.

¶Aliud de probatione terræ.

Diophanis.

Alij optimam terram ſic probant. Scrobem fodiunt,& bonam terræ partem extrahentes, poſtea rurſus terram in foueam inijciunt. Et ſiquidem iniecta terra foueam expleuerit,aut redundarit,optimam terram iudicant. Si uero iniecta terra fouea non expleatur, non bonam eſſe

terram pronunciant.

¶Qualia semina in profunda terra, qualia in media, & qualia in tenuiore serere oporteat.

Tarentini. CAP. X.

Frumentum quidem in profunda terra & campestri seminare melius est. Hordeũ uero in medio modo habente, Leguminain tenuiore. Possunt autẽ & in cãpestri legumina seri in sequenti tempore à frumenti messẽ. seminata enim terram recreãt & alleuant utpote tenues radices agentia, excepto cicere.

¶Qualia semina humida existente terra, & qualia in arida serere oportet.

Leontij. CAP. XI.

Ordeum terra non humida, sed circũ arida magis existẽte serere oportet. frumentũ uero in lutosam & humidam terrã seminandum est. In tali enim magis augescit. Verùm satio frumenti nõ est procrastinanda. Fabas autẽ & pisum lutosa terra serere cõuenit. In arida enim conciduntur priusquàm enascãtur, & pereunt. quæ uero non conciduntur, degeneres fiunt. Reliqua legumina sustinent quidem in aridam terram sationem, Verum meliora etiam ipsa fiunt & generosiora in irriguam seminata.

¶De tempore sationis frumenti & ordei.

CAP. XII.

Satio præcox omnibus præstat, uerũ maxime profundam terram anticipare oportet, si parũ aëris pluuiosi fuerit nacta. Ab autumno igitur per totam hyemem quibusdã uidetur sem̃etis recte fieri in frigidioribus locis, ad

Idus

Idus usq; Martij, atque etiam usq; ad æquinoctium uernum hoc est, ad octauum usq; Calendas Apriles. Quidam uerò diligentiores hac parte, sementis tempora hoc modo distribuerunt. Nempe quòd congruum sit ordei sationem inchoare ab æquinoctio autumnali, quod est ad octauum Calendas Octobres. frumenti uerò à pleiadum occasu, qui ad quartum Nonas Nouembres contingit. Hoc & Vtillius comprobat. Cessare uerò ab utriusque satione solstitio hyemali, quod est ad Nonum Calendas Ianuarias. At uero Democritus naturalem quandam obseruationem tradēs: circa Coronæ maxime occasum seminare consulit. Etenim tūc non solū hymbres multi emitti solent, sed & ipsa terra naturalē quendā & susceptoriū motū habet, ad ea quæ tunc sata sunt fertiliora efficienda. Incipit autē Coronæ occasus ut plurimū, in regionibus circa Phœnicen, ad septimum Calēdas Decembres. Oportet autē seminatorem boreales dies, & ualde frigidos uentos habentes deuitare. In his enim terram cōclusam, & uelut horrentem, semina non suscipere manifestum est. In serenis uerò diebus, hoc est australibus, aut alias leniter ac remisse calidis, tum statim semina suscipere, tū ad radicem agendā eadem concitari, & plenos fructus facere. Aliqui uerò sementē augescente Luna à quarta usque ad plenam, hoc est quindecim dierum, facere consulunt. Quidam securiorem uiam excogitantes, non omnem sationem præcocem faciunt, sed in bina, & tria, & quatuor tempora partiuntur, futuri temporis incertitudinem hoc modo deuitare studentes.

¶ Prænotio qua scitur qualia semina viridia & fertilia sint futura.

Zoroastra

Zoroastræ.] CAP. XIII.

QVidam igitur semina uiridia & fertilia futura sic prædiscunt. Paucis diebus ante caniculæ exortum in quopiā loco de unoquoque semine paulu-lum probationis accipiēdæ gratia serūt. Quum igitur exoritur Canicula, quædā ex satis ut uerisimile est, lædit, quædam nequaquā. Hoc igitur signum statuētes, ea quæ in eius ortu illæsa manent serunt, relinquunt autem incuruata. Est autem Canis exortus decima nona Iulij mensis. Cæterum quæ experimenti gratia seremus, ea uiginti aut triginta diebus antea rigabimus, quò uidelicet eò commodius nasci possint.

¶De seminis electione, & qualia esse oporteat semina quæ terræ mandamus, & de eorundem ætate.

Vindanionij.] CAP. XIIII.

FRumentum quod seremus eligendū est generosum, plenum, solidum ac leue, colore uero ad aurum inclinante, & quod utilissimum ac gratissimum est, hoc uerò ex panificio cognoscitur. Fugiendum cōtrà cōtusum & rugosum. Ordeum autem plenum, crassum, recens, album, & quàm grauissimum, & non contusum. Sed & alia omnia similia prædictis esse oportet. Quidam pleniores spicas eligunt quæ grana habent solida & perfecta, eaq; in sementem reseruant, præstantiorem fructum ex his capientes. Semen optimum est annuum, bienne minus, trienne pessimum, uetustius uerò infrugiferum.

¶Quod ex contrarijs locis in contrarios locos semina iacere oportet.

Didymi.] CAP. XV.

Quidam ad fertilitatem conferre tradunt, ut semina in cõtrarios locos ferãtur, uelut ex mõtanis in cãpestres, ex humidis in squallidos, & uice uersa. Esse enim contrariorum appetentiam æqualiter & in seminibus & in terra. Quod tamen sic fieri oportet, ut ex deterioribus regionibus in meliores transferamus, non ex præstantioribus in peiores.

¶ Vt serenda semina nullo modo post sationem iniuria afficiantur.

Aphricani. CAP. XVI.

Semina in semperuiui herbæ succo rigata serito. Ita enim neque ab auibus, neque ab muribus, neque formicis lædentur, sed etiam præstantiora generabuntur. Si uero modicum frumentum ueratro ammixtum foris per ambitum seminaueris, sata ab auium iniuria uindicabis. Si cancros fluuiatiles aut marinos, hoc est paguros, in aquã cõiectos ad dies octo siueris, & hac aqua foris sata ipsa cõsperseris, neque semina neq; plãtæ ab auibus lædentur. Si folia cyparissi cõtusa seminibus ammiscueris, incorrosa seruabũtur. Quidam cerui cornu aut elephantis siccum aspergunt, alij aqua madefaciunt, atque ita semina irrorant. Apuleius testatur semina uino consperfa minus esse ægrotatura. Aqua etiam & amurca si irroraueris ipsa, maxime iuuabis. Præstabile est & naturalibus uti. Si in mensuram, qua semen aliàs metiri solemus, serenda semina inijciantur, & hyenæ pelle contegantur, post aliquot dies transsumpta ab animali naturali potentia & odore, à nemine facile lædentur. Si post sationem & ubi terra iam obrupta fuerint semina, mod

na,modicum frumentum ueratro ammixtum prope semi naueris, quæcuunque aues gustauerint morientur. Eas ipsas igitur mortuas auiculas arreptas & harundini affixas ex pedibus, suspendito, & impoßibile est ut de cætero auicula accedat. Si radices syluestris cucumeris contusas totam diem & noctem aqua maceraueris, eamq; aquam seminibus aßidue irroraueris,deinde pallio uelata sequenti die seminaueris,non lædentur sata, sed & meliora euadẽt. Vitiæ satæ nõ corrodẽtur, si parũ seminis fœnigræci ipsis dũ seruntur cõmiscueris. Virgilius aqua,& nitro sata irrorare probat. Incorrosa autẽ manẽt et quæ Luna semiplena seminata sunt. Apuleius ait priusquã aruum fodiatur,ranã rubetam phrynon Græcis dictã, noctu circum ipsum gestãdam esse,& in uase fictili concludẽdam, atque in medio aruo adobruẽdam. Verum tẽpore sationis instante refodiẽdam esse,& extra aruum eijciẽdam, ut ne fructus amarus fiat. Idem Apuleius tradit seminibus lentẽ modicam ammiscẽdam esse dum seruntur. Natura enim resistit aduersus impetus atq; molestias uentorũ. Quin & urina ueteri ac stercore canino simul solutis,si semina made feceris,aut arbores,aut uites,omnia illæsa conseruabis.

¶Quid faciendum,& quid non,vt semina fertilia euadant.

sotionis.] CAP. XVII.

INscribito in aratro Raphaël,& quũ nouas,& quum cõseris terram, & regio fertilis euadet. Aiunt & ad ubertatem conferre, si semina in contrarios locos serantur, uelut ex montanis in campestres,& uicißim. Quidam auium stercus, præsertim columbarum fertilitatis gratia

gratia ammiscentes seminant in squalidis locis. Verum hoc ipsum deuitare oportet, ne semina comburantur. Seminantem autē obseruare oportet, ne semina boum cornibus incidāt: hæc enim semina quidā Cerasbola ab ipso facto uocant, aiūtq; & sterilia & imperfecta ac inutilia talia generari, adeo ut neq; per ignis uim edomari possint. Plurimum diffundetur & ampliabitur semen, si cribrum ex lupina pelle factum fuerit, habens foramina triginta ea magnitudine ut digitus transmitti queat.

¶Quo deprehendatur an sata modo competente & iustam symmetriam habeant.

Pamphili. CAP. XVIII.

D*iducito digitos manus, eosq; imprimito in terrā, & sublata deinde manu, multitudinē seminū in impresso digitorū typo consyderato. Etenim in frumento numerum seminū septenariū summum esse oportet, minimum quinariū. In ordeo uero nonarium & septenarium. In fabis senarium & quaternarium. Quæ uero mediū inter hos numerum habebunt, palam est quòd iustam symmetriam tenebunt. Cæterum in terram quæ aßiduas niues perpetitur, semina craßius iacienda sunt, propterea quòd aliqua glacie corrumpantur.*

¶De stercore.

Quintiliorum. CAP. XIX.

B*Onam terram stercus meliorē facit, Vitiosam autē amplius iuuabit. Bona igitur terra stercore multo nō habet opus. Media, paulò ampliore. Tenuis uerò & imbecilla, multo. Non aceruatim autē, sed densius stercorandum est. Cæterū terra nō stercorata, riget: amplius stercorata, comburitur. Oportet autē eum qui plan-*

tas ſtercorat, non ſtatim ad radices ſtercus inijcere, ſed primum terram immittere ſufficientem & tenuem, deinde ſtercus, & poſtea rurſus idipſum terra occulere. Ita enim neque comburentur plantæ, non iniecto ſtatim ipſis ſtercore, neque caliditas ab ipſis euaporabit, non contectis à ſola terra. *Optimum porrò ſtercus eſt auium omnium, præterquàm anſerum & aquaticarum uolucrum, propter humiditatem, quanquàm & hoc ipſum alijs mixtum utile erit. Præſtat tamen omnibus columbinum multa caliditate præditum. Quapropter aliqui non præparantes ipſum, ſed quale eſt ſinentes, unà cum ſemine in aruum iaciunt rarius. Commodum enim fit impotenti regioni, ipſam & nutriens & potentiorem reddens ad ſeminum excretionem, & nutritionem, ſed & gramen abunde extirpat. Secundum locum à columbario obtinet ſtercus humanum, aliquo modo illi adſimile, priuatim autem omnes herbas corrumpit & perdit. Præparant autem ipſum in Arabia hoc modo. Vbi ſufficienter exſiccarunt, poſteà aqua macerant, rurſusq; ſiccant, atque hoc uitibus aptiſſimũ eſſe affirmant: præſtat autem propter abominationem rei, aliorum ſtercorum mixtura eius odium mitigare. Tertia laus aſinino debetur, ut quod fertiliſſimum natura eſt, & omnibus maxime plantis commodius exiſtat. Quarto loco habetur caprinum acerrimum exiſtens. À quo conſequens eſt ouillum, quod pinguius exiſtit. Poſt hæc uerò bubulum. At uero ſuillum his præſtantius exiſtens, ſatis ineptum eſt. ob multam ſuiipſius caliditatem. Perurit enim ſtatim ſata. Viliſſimum autem & omnium deterrimum eſt ſtercus equorum

*Cum alibi, tum hic maximè deprehenditur, hos eius eſſe libros cui adſcripſimus. Vide Varronẽ de Agricult. lib. 1. cap. 38. hac deſumpſit omnino, & autoris nomen non reticuit.

rum

rum & mulorum solum per se, acrioribus tamen utiliter ammiscetur. Illud præ omnibus obseruare oportet, ne annuo stercore agricolæ utántur. Hoc enim nullius utilitatis est, & ad ea quæ affert detrimēta, etiam plurimas bestiolas & serpentes gignit. Triennale & quatuor annorum ualde bonum est. Longiori enim tempore quicquid fœtidum inerat euaporauit, & si quid durum erat emollitum est. Quòd uero augescente luna agros stercorare non oporteat, ut ne multum herbarum excretionem adadiuuemus, etiam alibi abundè docuimus.

¶Stercoris præparatio.

Florentini. CAP. XX.

Quidam magnā & altā fossam effodiunt, eoq́; omne stercus tū præstantius tū deterius deferunt, ac putrefaciūt. Sed & cinerem furnorū, & cœnum, & omniū animalium stercora, & præ omnibus humanum, & quod maximū est, & per se magis iuuans, omnes plantas, & in primis uites, & urinā humanā affundunt. Imò etiā coriariorum retrimenta ac sordes superinijciunt. Multi etiam stipulam post messem euulsam pecori substernunt, quo conculcata & per urinam computrefacta stercus fiat, & cū prædictis omnibus in fossam demergunt. Quin & si cœnosa aliqua immundities, siue etiam ex paleis, siue spinis, aut lignis, aut sarmentis cinis fuerit, etiam hunc adijciunt. Sed & algam è mari unà cum adherētibus sordibus eiectam, aqua dulci diligenter elotam immiscent. Et post omnium prædictorum in fossis mixturam, aquam dulcem superingerūt, quo citius omnia computrescant. Post hæc uerò sarculis eo usque mouent,

donec totum commixtum & unitum stercus succulentum fiat. Valde autem potest hymbrium riuos ex uijs ad sterquilinium deriuare. Haec enim aqua liminosa existens & turbata, stercus iam insitum augebit, & multa putrefactione addita melius reddet.

¶ Quali tempore vnamquanq; terram mansuefacere oporter.

Varronis. CAP. XXI.

Non eadem est omnis terrae mãsuefactio, sed dẽsa & radices ac frutices plures habens in altũ foditur, per familiaria cuiq; regioni instrumẽta, uehementibus siccitatibus urgentibus. Friabilior enim tũc fit terra, & radices à solis uehementia exuruntur, ut amplius radicem agere nequeant.

Sed & ꝓfunda terra, & solida, & grauis, similiterq; pinguis, eodem modo in squalore uersae, nõ parum iuuantur. Verũ tenuis terra à sole exusta cinerescit, omnemq; quam in se habet pinguetudinẽ perdit, utpote quae ab ardore perflatur, & in uaporem abit. Quare hanc circa aequinoctiũ autumnale mansuefacere oportet, nõ ligonibus, neq; sarculis, sed aratro, & statim insup stercorare. Huic enim uel maximè auxiliatur stercoris multitudo.

In Arabia tamẽ tenuem terram nouare recusant, tanquam parũ fortẽ, & quae ex nouatione arata humore priuetur. Priusquàm igitur nouant seminantes ordeum in Gordato loco appellato, saepe magnã fertilitatem consequuti sunt, praesertim pluribus hymbribus delapsis. Similiter autẽ uelut tenuẽ terram, etiã fuluã, & rubrã, & arenosam, & nigram, & albam, & aridam & leuem, & ar

gillae

gillæ albæ, & in collibus sitam, coles per hyemem. Salsam uerò in hyemis initio pluuia prægressa, paruis aratris mouebis, & paleis consperges, præstiterit quidem fabaceis. Hæ enim inter paleas principatum tenèt, deinde etiã ordeaceis & frumentaceis. Etenim ex harũ computrefa ctione salsa terra mãsuefacta & dulcis effecta, nõ amplius per aërem salsam humiditatẽ, uelut solet, remittit. Deinde sines eam per totũ annũ, & autumno stercorabis stercore bubulo & equino, utpote quæ dulciora existunt. Postea conseres ordeo & leguminibus non altè radices agentibus. At uerò eam quæ in montanis & tempestuosis, umbrosisq́; ac borealibus locis sita est, per æstatẽ & in ardoribus coles similiter ut profundam, quam ligonibus fodere melius esse prædiximus. Quòd si operatio per ligones conseminandæ terræ magnitudini non respondeat, etiam arare ipsam per æstatem possumus à uespere exordio facto per totam noctem, usq; ad exortum solis, quo humiditas & pinguitudo obumbrata sub gleba permaneat, et ne boues à sole perusti ægrotent, & facilè operentur, terra ipsa ex nocturna cultura paulò teneriore reddita. Cæterum aratorem non duos, sed quatuor boues coniugare oportet, ac facere iugum geminatũ, Græcis δ'ιζυγίαν adpellatam, iterareq́; ac tertiare, ac uomere grauiore uti, quo hoc modo pinguitudo terræ graui opere deprimatur, & glebis adobruatur.

¶De sarritione post sationem, & herbarum runcatione.

Leontij. CAP. XXII.

O*Ptimũ est sata per homines sarriri & adobrui ut omnia probè cõtegantur. Quòd si fieri nõ potest*

per boues sarriatur. Quando uerò iam glebam ac sulcum occultare ac contegere cœperint, id fiat, quo & agrestes herbæ dißipentur, & nudatæ ab aquis radices adobruantur. Bis quoque si sarritio fiat, geminata erit utilitas. Quando autem spicas emiserint, runcentur. Sic etenim fructus puri & multæ commoditatis perficientur, quum non amet terra herbas peregrinas iugiter coalere.

¶Quando metere oporteat.

Florentini. CAP. XXIII.

QVum partes quædam solis flauescere incœperint, omnes fruges demetito, & maximè ordeũ. Verũ multo citius legumina metere oportet, facilius enim coquẽtur & dulciora fient Nõ igitur expectandũ est donec omnia in uigore existãt. Si enim quis eousque cũctetur, quæ primũ arefacta sunt, perdet, in metendo nanq; excidũt & dilabũtur. Durabilior itaq; est fructus siccatus, uerũ copia paucior. Qui uerò flauescit, etiam in cibo iucundior est, & paleæ ex eo etiã pecori gratiores sunt. Cæterum omnes fruges adbuc roscidas sub diluculum sedulò ac festinantius colligere oportet. At uerò uentilatum ac cribratum frumentum siue ordeum unam atq; alteram diem, aut omnino unam noctem in area relinquere oportet, & deportare ante solis exortum ut adhuc perfrigeratus fructus in ordeum deponatur. Hoc enim multum ad diuturnitatem confert.

¶De areæ præparatione.

Didymi. CAP. XXIIII.

AReam in alto loco cõstruere oportet, quo prompte uentum

uentum susceptet, præ omnibus uerò cauẽdum est ne area secundum uentum domorum aut hortorum constituatur.

Etenim uenti tenuissima quæque ex paleis citra animaduersionem hominum oculis inferentes pupillas perurunt, ut ex eo multi altero, alij utroq; oculo sint priuati.

Lædunt autem paleæ etiam fructus autumnales foris non lignosos, & maxime uites. Quemadmodum enim stercus, sic etiam paleæ, radicibus quidẽ conferunt, ramulis uero & folijs nocentissima existunt. Neq; uero minus & ipsa olera lædunt, adhærentes enim folia perforãt, statimq; comburuntur hæc perforata. Oportet autem aream assidue amurca conspergere & madefacere, insuperq; cylindro leuigare. Sic enim formicæ non iniuriabuntur. At uero fruges in areã positæ, sectionis suæ partem ad meridiẽ conuersam habeant. Erunt enim inde pleniores, faciliusq; tribularum pulsationibus excutientur.

¶De horreo siue sede frumentorum, & de frumenti diuturnitate.

Tarentini. CAP. XXV.

Frumentum probe concluditur in locis supra terrã, qui lumen ab oriente habent, adspiretur item locus moderate à borea & fauonio, & auertatur ab austro & eiusmodi uentis. Habeat autem densos ac freq̃uetes canales, per quos & calidus uapor expiret, & aura refrigerans inspiret. Nec habeat humiditatem aut grauеolentiam aliquam, aut halitum iniucundum, maxime autẽ ab equorum & boum stabulis alijsq; eiusmodi, atque omni caliditate procul absit. Illinantur parietes luto, cui pro paleis pili sint ammixti, deinde argilla

alba intus & foris obducantur. Post hæc cucumeris *sylvestris radices & folia ad biduum aqua macerato, & cum aqua calcẽ arenariam subigito, indeq; internas partes diligenter oblinito.* Quidam etiã ad calcem pecorum urinam ammiscent, tanquam quæ animalia necet. Sed & testaceam calcẽ quæ pauimẽto inducitur lotio macerant. Quidam cinerem sarmentorum quercus eadẽ gratia frumento inspergunt, alij boum stercus aridũ. Alij absinthij aut abrotoni arida uirgulta imponunt, amplinsq; folia semperuiui herbæ aridæ. Præstat autẽ calcem arenariã amurca subigere. Hæc enim & bestiolas omnes corrumpit, & frumentum solidius ac densius facit. Quapropter aliqui amurcam ad dimidias decoctam parietibus aspergunt, atq; ubi inaruit fruges inferunt ac deponunt.

Omnibus porrò præstat, terram perfrigeratam argillosam, aut mali punicæ folia arida & cribrata, antea præparata habere, & quum frumentum deponitur, ad singulos frumenti medimnos, argillosæ terræ chœnicẽ, aut foliorum tantundem inspergere. Vtilißimũ uero conyzam semifrigefactam in pauimentum frumẽto substernere, & post diffusos decem medimnos rursus conyzam integere, & rursus frumentum superingerere, donec totum deponatur, Quod enim hoc modo depositum fuerit, non solum in multos annos à putredine immune perseuerat, uerum etiam idem pondus seruabit in panificio. A natura autem frumentum ueterascens ualde nigrescit & amarum euadit, quare relata cura opus habet.

¶ Vt augmentum capiant reposita in horreis semina.

Aphricani. CAP. XXVI.

Frumen

FRumentum supra mensuram augmentũ sumet hoc modo. Nitrum & spumam nitri terito, & ad tenuem terram ammisceto, & sic aceruis adijcito. Eadem res etiam integrum & illesum frumentum seruabit.

¶ Ne formicæ frumẽtarios aceruos contingant.

Sotionis. CAP. XXVII.

FOrmicæ semina non contingent, si aceruum terra alba circunscripseris, aut origanum syluestre circumposueris.

¶ De ordei diuturnitate, & quomodo sanum in horreis conseruetur ad multum tempus.

Damageruntis. CAP. XXVIII.

ORdeum incolume seruabunt lauri fertilis folia sicca, & omnis cinis, præsertim à lauri ligno impositus. Similiter seruat ordeum semperuiuum herba siccata cũ calamintha, & unà cum gypso ordeo admixta.

Quidam uas aceto plenum & contextum operculo, in medio ordei ponunt. Verum nosse oportet ordeum ueterascens amarum fieri.

¶ De farinæ diuturnitate.

Florentini. CAP. XXIX.

FArinæ incolumes perseuerant ad tempus, tedis pinguibus contusis & in ipsas iniectis. Quidam uerò cuminum & salem ex æquo terentes, & massas aridas inde facientes, eas in farinam imponunt.

¶ De frumenti probatione, & quomodo æquilibrem panis ad frumentum expensionem facere oportet.

Didymi. CAP. XXX.

FRumentum incorruptum diligenteter purgatum ac cribratum ad librã expẽdito ac põderato, & si reperer is modium habere libras quadraginta, easdem libras panis exigito. Quantũ enim ex furfurũ detractione decedet, tantũ in molitura et reliquo opificio aspersa aqua addet. Cæterũ ipsa panis assatura decimam & uigesimam ponderis partẽ aufert, quare in assatura de decẽ libris una cũ dimidia decedet. Idem autẽ pondus propter assaturam detrahere oportet, tum in puris, tum in secũdarijs panibus.

¶Quomodo panis iucundissimus etiam citra fermentum paretur. CAP. XXX.

Didymi.

QVidam panem citra fermentũ faciunt, nitrũ adijciẽtes. Et enim Nitrũ panes friabiliores facit, uelut etiã carnẽ. Alij absque fermento panem sic faciunt. Vuas pridie quam panẽ faciant in aquam coniji ciunt, & sequenti die ubi panem facere uolunt, innatantes tolunt ac exprimunt, effluenteq; humiditate pro fermento utuntur: & panes faciũt iucundiores & splendidiores. Si uero in totum annũ fermentum habere uelis, quum in dolijs mustum ebullierit, spumosum illud quod efferbuit acceptum cum farina milij cõmisceto, diligenterq; trita in massas cogito, quas ad solem siccatas in humido loco repones, & inde sufficienti accepta quantitate pro fermento uteris. Omnes autem panes absque fermento facti efficacißimi sunt ad uenerem stimulandum. Cæterum Florentinus ait, clibanitem panem sub textu in clibano coctum, graciliter efformatũ, & in sole arefactum facile concoctilem eße. Verum in furnis coctũ, grauiorem concoctionem reddere.

De Ptisana

¶De Ptisana.

Didymi. CAP. XXXII.

ORdeum purgatū ac decorticatū in sole siccato, rursusq; pistatū rursus ad solē siccato. Vbi autē reponere ipsum uoles, id qđ ex ipso tenue in pistādo decessit, ei aspergito. Hoc enim ipsum cōseruat. Quòd uerò ptisana humidior accepta maximè nutriat, retulit Florentinus.

¶De fabis.

Eiusdem. XXXIII.

FAbæ semen caue ne ponas circa arboris radicem, ne arbor arescat. Oportet autem fabas serotinas plantare. Gaudent enim lutosa terra. Quo uerò ad cocturam commodæ fiant, pridie quàm conferas, ipsas in aqua nitrosa macerato. Cæterum Physici aiunt fabas hebetare corda eorum qui eis uescuntur. Quare & rectè somnia impedire eas putant, sunt enim flatuosæ. Aiunt & domesticas gallinas ex assiduo ipsarum esu steriles fieri. At uerò fabas edere non oportere, Pythagoras inquit, propterea quòd in flore ipsarum lugubres literæ reperiantur. Tradunt autem fabam erosam rursus expleri luna augescente. Eandem etiam in salsa aqua nunquam coqui, unde neque in marina. Primus a fabis abstinuit Amphiaraus, uaticinationis per somnia gratia. Circunferuntur etiam Orphei uersus eiusmodi:

Ô miseri à fabis miseri subducite dextras. Et,
Par facinus fabis uesci, capite atq; parentis.

Porrò fabæ marina aqua rigatæ & resperſæ, integræ & illæsæ permanebunt. Similiter & magudaris, hoc est radicis silphij siue laseris cremore.

¶De cicere. Florentini CAP. XXXIIII.

Si pri-

SI pridie quàm seminaturus es cicer aqua tepida maceraueris, maius nascetur. Quorundam superuacanea cura est, qui maius cicer esse uolētes, unà cum corticibus ipsum similiter præmaceratum, addito nitro in aquam, serunt. Quòd si præcox cicer facere uelis, ipsum circa hordei tempus seminato. Quo uerò uigoris tempore nemo ipsum comedere posſit, cucumeris syluestris et absinthij semine ex aqua tritis, per dies quinq; sub diluculum irrorato. Et enim ros per quinq; rursus dies eluit omnem ex ipso amaritudinem.

¶De lente

Eiusdem. CAP. XXXV.

LEntes bubulo stercore arido ante sementem oblitæ, meliores & citius nascentur. Lanticula uaginulis maior fit, si aqua tepida addito nitro macerata seratur. Putredinis expers permanet: aceto laseris succum ammixtum habente conspersa. Aegyptia lens in cibo accepta lætitiam affert & conciliat.

¶De milio.

Eiusdem. CAP. XXXVI.

MIlium limosa & humida terra gaudet, arenosa etiam si frequentius rigetur. Modicum autem eius semen, omnem regionē replet. Verum sarriri & runcari aſsiduè expetit. Seminatur ab æquinoctio, quod est ad octauum calendas apriles. Si uerò densius seminetur, nocebit. Iugerum enim amplius quam manus penæ mensuram non suscipit. Quare in sarriendo ipsum euellere oportet. Hoc enim modo tractatum, iugerum proferet modios indubitatè quadraginta.

¶De lupino.

CAP. XXXVII.

Lupinum

Lupinum præ alijs ſerere oportet poſt æquinoctium autumni, non expectatis hymbribus. Priusquàm floreſcat, boues in ipſum impellito, omnẽ enim aliã herbam depaſcẽt, ipſum lupinũ autem non attingent, uelut amarum: Apuleius ait, quòd ſingulis diebus circumagatur cum ſole, & ruralibus horas diei indicat, etiam ſi nubiloſus ſit aër. Dulce fit aqua marina, & fluuiali ad triduum maceratum: ubi uerò cœperit dulceſcere, ſiccatur & deponitur, pecoribusq́; cum paleis pabuli loco exibetur. Farina hordei aut frumenti ammixta, panificio aptum exiſtit. Eſt autem in imbecillem terram ſeminandũ, neq; opus habet ſtercore, ipſum enim terræ ſtercorationem exhibet, nam omnem debilem terram ſtercorat, & in poſterum fertilem facit, floret tertiùm. Metitur poſt pluuiã, arefactum enim ex uaginulis exiliẽs perit. Tritum & umbilicis impoſitum, lumbricos expellit. Seratur autem non in altum, nam & neglectum floret, quemadmodum Capparis. Fugit autem, ſi quem ſentit colentem regionem.

¶De omnibus leguminib⁹, & cannabe, & lino.

Quintilianorum. CAP. XXXVIII.

Legumina in obarido ſolo ſeri expetunt, præter fabas. Hæ enim locis humectis & humorem cõtinentibus gaudent. Cannabis autem cauis locis delectatur, & omnino humectis. Seritur ab Arcturi exortu, qui eſt ad quartum calendas apriles. Linum ſimiliter limoſis locis gaudet: ſeritur ab æquinoctio autumnali, uſque ad arcturi exortum, qui eſt pridie nonas Ianuarij.

¶Vt facile coquantur legumina quæ ſumus ſeminaturi.

Democriti. CAP. XXXIX.

IN ſemunando unà cum ſtercore & nitrum ammiſcebis: ſic enim parata ipſa ad cocturam facies. Quod ſi non ſuccedat ubi hoc feceris, uelisq́; legumina breui perco= qui, parũ ſinapis in ollã inijce, & ſtatim quæ coquẽtur, diſ ſoluentur, ſiue carnem, ſiue legumina coxeris. Si uerò am= plius quid de ſinapi inieceris, penitus diſſoluta euæneſcent.

¶ De herba leone, quam & oroban= chen vocant.

sotionis. CAP. XI.

LEguminum leo, oſproleon Græcis, item orobanche appellatus, nõ proueniet in aruis, ſi in quatuor an gulis, & in medio aruo rododaphnes ramulos infi xeris. Hoc autem pacto omnia legumina incolumia ſerua= bis. Si uerò uelis hanc herbam in totum non apparere, quinq; teſtas accipito, & in ipſis cum creta, aut alio ali= quo albo colore, Herculem leonem ſuffocantem pingito: eaſq́; teſtas ad quatuor angulos, & in medium arui de ponito. Reperitur & alia cura naturalis, & per con= trariam affectionem medens, cui etiam Democritus teſti= monium præbet. Virgo nubilis ſanguinem nuptiarum ha= bens, nuda, citra omnem penitus amictum, ſolutis crinibus gallum in manibus habens, regionem circumeat, & her= ba leo ſtatim decedit. Ipſa uerò legumina meliora fiunt, for taſſis etiam hac herba leone gallum timente. Quidem ex= perientia edocti, ſanguine galli ea quæ ſeminaturi ſumus reſpergere conſulunt, ut ne à leone herba lædantur. Cæte= rum obſeruare & id oportet, ne quæ ſeminantur legumina cornua bouis contingant, ſterilia enim & minuta ac ui lia eiuſmodi proueniunt.

Qualia

¶Qualia semina à quali herba iniuria afficiũtur.

Paxami. CAP. XLI.

Robanche necat fabas & cicer se circumplicando. Zizanion lolium & Græcis æρᾶ appellatum, corrumpit frumentum. panibus autem admixtũ tenebras uescentium oculis obducit. Hordeum *lædit ægilops. Lentem securidaca herba* Græcis *pelecinus appellata.*

¶De villico agro præfecto siue œconomo.

Florentiui. CAP. XLIII.

Portet eum cui agri cura est commissa, exemplum esse omnium in agro degentium, ut ad illum, & illius uitã & mores respiciẽtes, reuereantur magis quàm pertimescãt. Sit autẽ uenerabilis, & accessibilis, a uino quantum possibile est abstinẽs, (Obliuionẽ enim inducit frequentior uini potus,) non turpis lucri appetens, neque circa usuras inexplebilis, sed paucis contentus, & semper quæ necessaria sunt usui egentium suppeditans, uigilans, & præ alijs à somno exsurgens, & qui mentiri & maximè peierare formidet, pius, & consuetas religiones obseruans, non arbores dedicatas & consecratas, aut aliud quidam eiusmodi contumelia afficiens, uerũ omnes ad pietatem præparans, & tẽpore quidem operarum obeundarum, solicitus & curiose adnimaduertens, tempore uerò quietis, communis & remissus, & ferias per hebdomada fieri permittens, & nihil graue tunc facere permittens: sed uacare cogens, maximè in lunaribus, aut annuis festis. alienas rationes nè conducat, neque laborem ac operas terræ herilis ipse suscipiat, neque ad usuram ex domini rationibus, omnibus tradat, domini mandatis cõtentus sit. Et

ſit. Et ſi quid inuenerit melius, prius ad dominum referat præterquam ſi ualde adeò utilitas rei urgeat, ut domini iuſsionem expectare non poſsit.

¶Quòd villicũ oporteat diariũ & ephemeridem quotidianorũ operum habere, & quomodo eum ordines operariorum facere conueniat.

Eiuſdem. CAP. XLIII.

HAbeat uillicus ephemeridem, cõmunem agendorũ in agro ſententiã iuxta peritos continentem. exactè compoſitã, & iuxta ſingulos mẽſes omnium dierũ, quo inde & cognoſcere queat & ſubmonere, quomodo operari oporteat, nullo tempore præterito. Etenim ſi unam ſaltem diem præterierit, operarum ordinem ſubuertet, & non ſolum præſentes fructus lædet, ſed ipſam terra peiorem reddet. Si autem multi fuerint operatores, non oportet omnes ſimul operari, ſatis enim negligẽter & ſupinè operas obibunt, neque rurſus duas aut tres ſimul, multis enim præfectis indigebunt. Igitur neq; ſimul omnes neq; pauci operentur, uerum iuxta ipſorum multitudinem etiam præfectos præficere conuenit. Optimum igitur eſt, ubi multi extiterint, operarios in decadas ordinare. Si pauci, in numerum ſenarium, & non in quinarium. Vbi enim pari numero foſſores extiterint, conſequentia operarum ab eadem æqualitate cõſeruabitur, & ſegniores ſub unam eleuationem & depreſsionem extendentes ac deponentes coguntur uelocioribus pares eſſe.

¶De menſura operarum.

Eiuſdem. CAP. XLIIII.

QVidam obſeruarunt & ad uites, & ad roſaria, ſiue etiam

ſiue etiam hortos, ſiue ad quemcunq; locum qui ad plantationem præparatur, & ad trium pedum altitudinem foditur, ad unumquodq; iugerũ ſufficere operarios ſeptem, in ualde dura terra octo. Et iugerum ueterum uitium in tractabili & herbas non habente, ac maritima terra à tribus ſæpe excoli. In duriore uerò & herboſa, à quinq;.

At uerò nouellæ plantæ uſq; ad primum quinquenniũ, ſæpicule à tribus excultæ ſunt. Cæterum ex uitibus aminea facilius colitur. Surrẽtina uerò ecõtra, pluribus enim hæc opus habet operarijs. Porrò iugerũ à quatuor operarijs poſſe paſtinari, affirmãt hi qui experimento cognouerunt: paſtinatione ſecundum latitudinem ad duos & dimidium pedem, in altitudinẽ uero pedis facta. Hanc enim optimam ipſius menſurã eſſe obſeruatum eſt. Putari poſſe iugerum à quatuor itidem obſeruatum eſt. Primam uerò pampinationem ac turionum collectionem ab uno fieri poſſe, & ſecundam multo minori opera conſtare. Inſuper autem quamuis eximio uinitori, plura quàm octo iugera uitis colere, non eſt poßibile, neq; omnino permittendum, omnes ueteres ſcriptores teſtantur.

¶ De agricolarum ſanitate.

Florentini. CAP. XIV.

Commodum quidem eſſet etiã medicum in agro cõſtituere, quod ſi fieri nõ queat, accidentes morbos curabis diſciplinæ exemplo ab his qui ſimiliter ægrotarunt hominibus ſumpto. Etenim qui eandẽ inhabitant regionẽ, & eadem dieta utũtur, ſi in eoſdem morbos inciderint, iiſdem etiam remedijs ac medicamentis curabuntur. Præſtabilius eſt autem operariorum morbos præ-

uertere, & cura anticipare quantũ poßibile fuerit. Quandoquidem uero eorum qui in sole laborant corpora & uenas sol offendit, utpote qui ad tantum ardorem reniti, eiq; resistere non poßint, oportet alimentum ipsis auferre, ut non semel, neque bis, sed paulatim ac sæpius comedant. Hoc enim ipsos seruat, & ad concoctionem aptißimum existit. Alij rutam & maluam syluestrem decoquũt, ac decoctum ipsum uino aquosius deprauato dilutum, in media ciborum acceptione exhibent. Alij lac & aquam miscentes, & modicum uinum aquosius deprauatũ affundentes, ante cibum offerunt, atq; hoc ab initio ueris usq; in autumnũ faciunt. Alij uinum absinthiatum propinant, & potest hoc non solum ante cibum, sed & post, & in ipsa cibi sumptione bibi. Si uinũ absinthites non sit, absinthium exhibemus aquæ calidißimæ iniectũ & feruefactũ. Idem facit & uinum scillinũ. Præparatur autem & acetum scillinũ, et si quidẽ uinũ daturus es scilliticũ, ante cibũ dabis: si uero acetum, à cœna. Sed & palustre uinum, hoc est in paludibus natũ, ualde salubre est, in sanitate utentes conseruans. Quin & ptisana maxime nutrit, & salutaris existit. Et panis clibanites graciliter efformatus, et in sole siccatus, utilißimus ad sanitatẽ habetur. Qui enim in furnis assatur, grauiorẽ concoctionem facit. Si uero & aqua non sit bona, neq; potabilis, sed morbosa, coquatur donec decima ipsius pars insumatur, deinde refrigeretur, atque ita innoxia erit. Sic enim & marina aqua cocta dulcis redditur. Quandoquidẽ uero animalia uenenum eiaculantia frequẽter agricolas infestant, uiperæ, phalãgia, serpentes, & mures aranei uenenum iaculantes, & scorpij etiam si

domest

domestici fuerint, ac domi uixerint, persuasos esse agricolas oportet, uitē Theriacā ad omnes horū animaliū morsus sufficientē curationē præstare. Non *solum enim uinū uitis theriacæ cōmorsi dolorē sedat, sed & ex eadē acetū, & ipsa uua, atq; uua passa.* Foliorū *etiā & sarmentorum ustorum cinis morsui impositus, dolorem sedat, & hominem seruat.* Est *autē aliâs adeò potens res cinis ex omnis generis uitis sarmētis, ut & canis morsibus medeatur, sæpe etiam rabiosi.* Vbi *igitur &* Theriaces *uis accessit, multiplicem caliditatis efficaciam demonstrat.* Quomodo *autem uitis theriaca fiat, & uinum absinthites, aut scillites, in proprijs locis abundè docebitur.*

¶Quòd neq; agricolas, neq; plantas, à præstantioribus locis in deteriores transferre conueniat. Didymi. CAP. XLVI.

C*Onsuluit quidam ut ne ex salubribus locis in morbosos, tum plantas, tum agricolas trāsferamus, sed potius ex deterioribus in meliores, aut similes, aut certe non multo peiores.* Consternat *enim & perturbat commutatio, in deteriora translatos.* Non *solum autem in hominibus, sed etiam in plantis obseruandum hoc esse sapientißimis uidetur.*

¶Quòd fabros ferrarios, & lignarios, & figulos, in agris habere oportet, aut prope.
Varronis. CAP. XLVII.

A*Gricolas parandorū instrumētorum gratia in urbes proficisci inconducibile est.* Instrumentorum *enim usus dilatus, idq; frequēter & aßidue, agricolas impedict.* Aßidua *etiā in urbem profectio, segniorē*

facit. Quapropter fabros ferrarios & lignarios, aut in ipsis agris, aut prope habere oportet. Maxime autem necessarium est & figulos habere, omnium gratia, quum certo persuasi sumus, quod in omni terra figularem terram reperire detur. Aut enim in superficie, aut in profundo, aut in abstrusis & reconditis partibus ac locis regionis, terram figularem inuenies.

CASSII DIONYSII VTICENSIS DE AGRICVLTVRA LIB. III.

IN tertio libro præceptionum de Agricultura selectarum, continentur operæ singulis mensibus conuenientes.

¶Ephemeris siue diarium, & quid singulis mensibus operari oporteat. Ex Varrone & Quintilijs. CAP. I.

IANVARIO *mense uites arbustiuas putare oportet, uitatis matutinis & serotinis crepusculi horis. Eodē mēse ligna ad ædificandum & operas cædenda sunt, luna in coitu existēte, & sub terra. Lunæ enim lumen ligna molliora facit. Quæ uerò tūc cæsa sunt ligna à putredine incolumina permanent. Eodē mense fructiferas arbores stercorare oportet, ita ut stercus radices non attingat. Eodem mense inseres quæcunq;*

prima

prima florent, uelut Rhodacena, Damascena, Praecocia, Amygdalas & cerasa. Eodem mense uitem humilem, chamiten appellatam acutißimis falcibus putare oportet, uitatis diebus ac horis serenis. Ab Idibus Ianuarij uites plãtare itemq; reliquas arbores oportet, usque quo locorum aptitudo plantationem admittit. Eodem mense seminare non conuenit. Rara enim & grauis existens terra uaporosa fit, & lanis male carptis similis existit. Stercoranda est Medica, & Cytisum uiride demetendum. Aridam & leuem & albam, & colliculosam, tenuemq;, & harenosam terram, & radicibus ac fruticosis herbis plenã, quae Octobri mense non est nouata, nunc ante stercorationem, paruis aratris arabis, statimq; stercorabis. Salsa terra paruis aratris commoueatur, paleisq; fabaceis conspergatur, aut ipsarum inopia frumentaceis & ordeaceis.

¶Mense Februario. CAP. II.

F*Ebruario mense transponemus ex plantario irradicatas uites duorum aut trium annorum, nequaquam uero anniculas. Sunt enim imbecilliores. At uero uitium transplantatio, & multum fructum fert, & bonum facit uinum. Hoc mense plantabimus harundines priusquam germinare incipiant. Hoc mense & uitem, omnesq; arbores ac rosas plantare oportet augescente luna. Eodẽ mense serendum est frumentum trimestre, sesamumq; ac cannabis. Terram autem in qua medicam seminas, nunc iterum arabis.*

¶Mense martio. CAP. III.

M*Artio mense surculos ad insitionem capiemus, & ipsam insitionem tum uitium, tum aliarum arbo-*

rum faciemus. Hoc mense harundines plantandæ sunt ante æquinoctium. Hoc mense oleas quæ medicatione indigent curabimus. Hoc mense radicibus amygdalarum stercus suillum imponemus, nam & amaras faciunt dulces, & maiores & delicatas, uelut Aristoteles inquit: Theophrastus uero urinam radicibus affundere iubet. Hoc mense plantabimus omnem arborem, & castaneam maxime à palo siue talea, in frigidioribus ac humidioribus locis. Hoc mense circunfodere uites expedit, reliquasq; arbores. Quæ enim tunc circunfossæ sunt, & multum & pulchrum ac bonum fructum ferunt. Hoc mense triennales uites pampinandæ sunt, quum adhuc teneri sunt turiones. Quidam ipsis manibus turiones colligunt. Et sanè ueteribus uisum fuit ut usque ad triennium uitibus ferrum non adhiberetur. Sed & prostratio uitium triennalium ad translationem hoc mense aptius fieri potest. Oportet hoc mense insitores omnia antequam germen emittant inserere, quum uberiorem lacrymam arbores habere uidentur, & obseruare ut ne malorum & pirorum surculi, qui ad insitionem caute & diligenter accipi debent, acutissima false deputentur. Sunt enim hæ arbores ualde tenui cortice præditæ, quapropter aliqui ipsos manibus potius auferunt, quàm falce resecent. Arare etiam nouale conuenit, terramq; ad sementem præparare. Tunc enim uersa neque multas herbas nutriet, & friabilior euadit. Neque sufficit hoc semel facere, sed iterum, aut etiam tertium. Serere autem conuenit frumentum album Sitanium cognominatum, & nigrius, & oblongum Alexandri-

num

ticum appellatum, in leuem terram & apricam, montanamq; & lacubus plenam, & harenosam & aquis carentem, usque ad octauum Calend. Apriles. Hordeum *serendum est tenue appellatum, in terram quæ frumentum antea tulit.* In *proprijs etiam locis serendum est sesamũ, typha, zea: milium & cannabis.* Q*uum autem sata in spicas abierint, runcabis ipsa.* I*ta enim fructus puri & uberes euadent.*

¶Mense aprili. CAP. IIII.

A*Prili mense possunt adhuc oleæ plãtari, tunc certe maxime ipsas purgare oportet. purgatæ enim fructum meliorem producunt.* Theophrastus *ait hoc mense oleas, & punicas arbores, & myrtos in taleas sectas posse plantari in locis humidis & rigatis.* Hoc *mẽse etiã inseremus & inoculabimus oleas reliquasq; arbores opportunæ.* Amplius *autẽ hoc tempore ficus inseri incipit, & castanea & cerasus. Sed & secunda fossio nouellarum uitium hoc mense completa esse debet.* Nouellas *item uites putare conuenit.* Leuior *enim cæsura ipsarum erit, si nunc fiat.* Q*uanquã quibusdam uideatur, & præsertim omnibus ueteribus usq; ad triennium non esse ferrum uiti admouendum.* Hoc *mense & ulmi semen collectum statim serere conuenit, possunt & fici quæ radices egerunt transferri, etiamsi iam germen emittant.*

¶Mense Maio. CAP. V.

M*Ense Maio inserere uitẽ priusquam germinet, conuenientissimũ esse uidetur.* Q*uidã post uindemiam ipsam inserunt.* Hoc *mẽse oleas mundabimus, eodẽ & uina in alia uasa trãsferemus.* Doliũ *aũt*

impletum esse oportet paululum infra collum, ut ne suffocetur, uerum habeat quandã respirationẽ. Hoc mense licet, uelut dictum est, uitem inserere, etiam stirpe germinare inchoante, lacryma enim uiscosa redditur. Verum surculos manifestum est multo antea & priusquàm germinent accipi oportere, & sub terra in tegula diligenter occultatos seruari, & ne uirescant. Hoc mense fodere uites oportet, & maxime serenitate instante. Etenim fossio sitientem uitem consolatur, perflari enim ipsam facit, & terra supra ipsam insurgens uitem sitientem refrigerat. Sed & plantaria cædere necessariũ est. Sunt autem plantaria à quibus accipimus plantas, & in alios locos post duos aut tres annos transplantamus. Hoc mense insitas arbores semper ad uesperam cum aqua in spongia irrorare conuenit. Quidam & hoc mense plantant in hybernis uidelicet & frigidissimis ac humidissimis locis, aut qui alias rigari possunt. Et hec non solum per totum mensem faciunt, sed etiam usq; ad Idus Iunij, quum manifestũ sit, omnem plantam priusquàm extuberet in germen, plantationi aptam esse. Quæ enim semel germen emisit, amplius nasci non potest, sola fico excepta, quanquã aliqui etiam uites quæ germen produxerunt plantant. In hoc mense lupinum fodere conuenit, quod stercorandæ aut purgãdæ terræ gratia seminatum est. Deinde ante Idus, antequam uitis floret, secare, quum adhuc humidum existat, & demessum sinere ut paululum putrescat, & postea arare donec desectum adobruatur, atq; sic radices omnes corrumpantur. Eodem mense etiã terram uertemus multo gramine infestatam, omneq; eradicatum gramen arefieri sinemus,

mus, & luna decima sexta omne ipsum aceruatim ex regione deportabimus. Ea enim res naturalem quandam contrarietatem habet, ad hoc ut ne rursus ipsum reuiuiscat Cæterum uasa in quæ ex dolijs uinum transfertur, sparto confricare ac purgare oportet: neq; enim fex multa hoc modo erit, neq; arescet etiam si fuerit nata, quod ipsum uinum maximè lædit.

¶Mense Iunio. CAP. VI.

MEnse Iunio insitas uites circūfodere oportet ante Idus, si fieri potest iterū ac tertio, initio ante Idus Maias facto. Pampinatio etiā toto hoc mē se perficiatur. Nunc quoq; prominētes turiones nouellarum uitium auferendi sunt, & si quid in supernis partibus præter excreuerit. Vno enim turione contentam esse nouam uitem conuenit. Hoc mense ramos perfectarum uitium arbustiuarū, marcidos & fructum nō ferentes resecare oportet. Hoc mense grossos & caprificus in ficis suspendemus. Hoc mense inseremus & inoculabimus omnem arborem, usq; ad Idus Iulias, ficum uerò etiam postea. Eodē mense arbores circunfossas & relictas obruere oportet. Et ante idus etiam harundineta & saliceta circunfodere licet. Amplius uerò & in hortis, apium & amarantum, & althæam poni tempestiuum est, Eodem mense uitem secare oportet, & fœnum uiride adhuc existens, ipsumq; siccare ac arefacere in umbra, sic enim dulce euadet. Verum à sectione statim locum irrigabis, & ad nouale arabis. Ab octauo Calend. Iul. triturabis. Neq; enim pluuia neq; ros in his diebus contingunt.

¶Alicæ præparatio. CAP. VII.

ZEa decorticatur & in feruentē aquam inijcitur, ac exprimitur. Deinde gypſum album tunditur & tenuiſsime cribratur, harenæq́; albiſsimæ ac tenuiſsimæ quarta pars cum gypſi parte, paulatim permiſcetur ad zeam rurſus probè purgatam. Præparetur autē in canicularibus diebus, ut ne aceſcat. Poſtquam uerò rurſus tota perpurgata fuerit, per cribrum denſius excutiatur. Optima eſt alica quæ primum excuſſa eſt. Secūdum locum habet quæ ſuccedit. Deterior autem tertia eſt.

¶Tragi præparatio CAP. VIII.

FRumentum Alexandrinum appellatum maceratur & decorticatur, & in ſole calido ſiccatur. Deinde idē rurſus fit, donec & pelliculæ & quicquid fibroſum eſt in frumento dilabatur, atque hoc modo etiam ſiccatur & reponitur Tragus qui ex generoſa olyra conficitur.

¶Ptiſanæ præparatio. CAP. IX.

HOrdeum maceratum decorticatur & in ſole ſiccatur, atque ita reponitur. Inſpergitur autem ipſi quod tenue eſt ex eo deſcuſſum, hoc enim ipſam cōſeruat. Ptiſana liquidior accepta maxime nutrit. Sit aūt atq; decupla hordei pars. Tunditur ſale nō trito ad ipſum inſperſo. fit & ex frumento ptiſana eodem plane modo.

¶Menſe Iulio. CAP. X.

MEnſe Iulio uites fodere oportet uſque ad ſecundam foſsionē, nimirū & matutino & crepuſculo ueſpertino nō in altū, & tūc eligere ac exſtirpare gramē maxime. Oportet & terrā diſruptā æquare & unire, ut ne ſol in altum exurat. Oportet etiam perfectam

uitem

uitem superfodere. Puluis enim uuam maxime maturam reddit & magnam. Hoc mense & *ligna cædere licet, si necessitas postulauerit, desinente uidelicet luna, & sub terra existente.* Amplius & *terram arare conuenit a qua fabas & lathyros demessuimus.* Statim *enim omnem terram arare oportet post messem factam, priusquam arida fiat.* Insuper & *folia in pecoris alimentum desecare competit ac reponere.* Amplius *circa* Idus *eiusdem mensis, filicem, & butomon & iuncum, & harundinem eradicabis, & lupinos florentes balnearum aqua tritos, in cæsuram relictæ in terra radicis diffundes, inde enim exarescet.* Si *uero multis radicibus terra sit referta, lupinos in ipsa seres ipsisq; florentibus refectis arabis, quo adobruantur desecta, & tenui stercore insperso sines.* Post *duodecimum diem arabis bis, & quæ terræ commoda iudicaueris seminabis, ita ut ad ipsum semen, etiam lenticulæ partem modicam ammisceas.*

¶Mense Augusto. CAP. XI.

A*Vgusto mense maturas uuas in calidioribus locis legere, & uindemiare oportet, & eas quæ maturæ nondũ sunt, moderate circunfodere.* Simili*ter & olueta, & glebas dissoluere, quò puluis excitetur.* Hic *enim ubi in fructũ inciderit, citius eum maturũ reddit.* Quapropter *etiam oleæ & uitis iuxta uiam sita, uberiorem & pleniorem fructum ferunt, propter excitatum à prætereuntibus puluerem, & solæ uitium illæ fossione non indigent, deinceps etiam hæ quæ in tenui solo plantatæ sunt, terta exsiccata.* Statim *enim arescunt, radices superne habentes propter tenuitatem.* Eodem *mense insitos*

sitos surculos aqua per spongiam irrorare oportet occidente sole. Eodem mense dolia ad solem siccanda sunt, & uiginti diebus antea quàm uinum suscipiant picanda. Eodem mense serotinam uuam pampinare oportet. Hæc enim pampinatio fructum & maiorem & meliorem facit, citiusq; maturum. In Nouellis autem & fertilibus ualde uitibus, etiam de fructu aliquid insuper auferendum est, ne & palmites tenuiores, & fructus inutiles fiant. Amplius autem quam diuturnitatis gratia decerpimus uuam, in uigore existentem accipere oportet. Opportunum est & siccas ficus in calidioribus locis hoc tempore decerpere. Insuper & fossas præparare, in quas per autumnum plantabimus oleas, aut etiam alias quasdam arbores. Eodem mense locos fœnum producentes quos rigare consueuimus, rigamus. & secundo filicem & iuncum, & harundinem, & butomon secabimus. Ad nouale uerò solidam & grauem, & pinguem terram arabimus, montanam item & tempestuosam, & penitus umbrosam, & ad boream sitam, grauib. aratris colemus aut ligonibus. Cæterũ usq; ad octauum Calend. Septemb. triturabimus, nam neq; hymbres, neq; ros, in his diebus fiunt.

¶ Mense Septembri. CAP. XII.

MEnse Septembri notare oportet uites tum ualde feraces, tum steriles, ut has quidem exscindamus, illas uerò inseramus. Fiat autẽ notatio una cum oleo et pice mixtis. Hoc mẽse paleas & platanorũ folia, in quibus uuas asseruare uolumus, insolare & siccare oportet. Iam etiam nuces decutere conuenit, & asiccatas reponere. Vsque ad sextum Calendas Octobris serere tutum

non

non est. Si enim squallores sequantur, semina corrumpuntur. Verum à quinta Calendarum octobrium, lupinum seremus, hoc enim pluuiam non expectat. Tenuem terram & radicibus refertam atque herba fruticosa, post Idus Septembres pluuijs obortis ante stercorationem arare oportet, & statim stercorare.

¶ Mense Octobri. CAP. XIII.

Est enim Octobri mense commodum uindemiare. Et enim prima uindemia uinum copiosius præbet, Secunda melius, Tertia magis dulce. Hoc mense post æquinoctium & primos hymbres quidam plantant usque ad pleiadum occasum. Incipiunt autem occidere à septima Nouembris mensis die. Eodem mense pastinare uites commodum est, & circa radices lixiuium, aut cinerem siccum, aut urinam hominis ueterem, aut uini fecem paleas circunfundare. Hoc mense inserenda est amygdalus, cerasus, ficus. Licet & in hortis plantare oleam, amygdalum, cerasum & omnes arbores autumnalia foris non lignosa poma ferentes. Vlmum item & pinum, & populum, & fraxinum, & abietem. ficum autem nunc nequaquam. Insuper etiam arborum omnium semina seminare commodum est. Eodem mense & oleum omphacinum siue uiride præparare incipiemus, collectis uuis acerbis & immaturis. Eodem mense citreas arbores uelabimus quas in hybernis locis habemus. truncos uerò ipsarum cucurbitæ folijs integemus, & cinerem de cucurbitis ustum radicibus circumijciemus. Hoc mense putationem inchoare præstat, & post uindemiam fodere terram, quo calcata à uindemiantibus rarefacta, citra impe-

impedimentum autumnales pluuias usq; ad radices susci-piat. Sed & herba ipsa per aërem minor fiet, radicibus omnibus ante tempus excisis, & à glacie corruptis. Hoc mense etiam mala quæ in hyemē seruabimus, decerpemus, & in lignorum odoratiorum scobem reponemus. Similiter & reliquos autumnales molis corticis fructus. Insuper autem & asperagum palustrem nunc purgare oportet, Hoc mense multi & sementem incipiunt. Si autem post decimum quartum diem rigaueris, ualde fertilia erunt sata, & si non rigaueris etiam non lædentur semina. Ante tamen Calendas Octobres seminare non expedit. Obseruandus est coronæ ortus & occasus. Quæ enim in his diebus seminata fuerint, ualde utilia erunt.

¶Mense Nouembri. CAP. XIIII.

NOuembri mense post primos hymbres uites plãtare oportet, in calidioribus & siccis locis. Quidam tunc putant uites in calidioribus locis. In uniuersum autumnalis putatio radices & palmites generosiores facit. Verna uero fructum copiosiorem reddit.

¶Mense Decembri. CAP. XV.

MEnse Decembri similiter uitis plantari potest. Verum & Nouẽbri & Decembri mustũ postquam feruere desierit, purgare oportet, & sordes intus circa doliorum colla hærentes, itemq; spumam fœnograeco arido detergere, aut etiã manibus puris. Decembri item & Nouembri mense stolones omniũ arborũ quæ cito florẽt, plantare & inserere commodum est. Ligna etiam ad ædificationem cædere, desinente & sub terra existente luna. Nouellæ insuper uites itemq; perfectæ circircũ fodiãtur, perfectæ etiã stercorẽtur. Nã nouellis stercus

inijcere non est necessarium. Amplius & oleas post decerptum fructum putare tempestiuum est. Copiosior enim fructus ex nouis ramulis prodit. Sed & circunfodere tum ipsas, tum alias arbores opportunum est, & arboribus impotentibus sufficiens stercus caprinum inijcicere, aut amurcæ heminas uiginti. Insuper & Castaneta plătare opportunum est, sed & fabam serere tempestiuum.

CASSII DIONYSII VTICENSIS DE AGRI CVLTVRA LIB. IIII.

HAEC insunt in hoc libro, qui quartus est selectarum de agricultura præceptionũ, & cõtinet de plantatione & cultura uitium arborearum, & de plantatione earundem, deq; uua Myrsinitide, & Theriaca appellata, & de diuersa insitione, & quomodo idem botrus diuersos habeat acinos, & de uuarum diuturnitate, & alia multa utilia.

¶De arboreis viribus seu arbustiuis.

Florentini. CAP. I.

ARboreæ uites omnibus commodiores sunt. Nã & melius & diuturnius, & dulcius uinum efficiunt, & ex interualis positæ permittũt terram in ipsis quarto quoq; anno seminari. At uerò nõ omnes arbores uitibus arboreis supponere & adiũgere oportet, sed quæcunq; unam radicem habent, uelut est alba populus, aut quæ radices habent contractas, & comam nõ ualde profundam, ut ne

ut ne penitus uitem obumbrent. Sunt autem huiusmodi, ulmi, populi nigræ, fraxini, acer. Altitudinis sint pedum triginta aut quadraginta. In Bithyniæ regionibus Tarsenis & Boanis, etiam usq; ad sexaginta pedes insurgentes arbores, per quas uitis ascendit, non officiunt, sed etiam melius uinum faciunt, maximè Ammineum. In bona itaq; terra permittendum est ut eiusmodi arbores in altum excrescant, quemadmodum prædictum est. Verum in tenui terra à pedibus octonis exscindendæ sunt, ne omnis terræ uis in ipsas arbores insumatur. Extendantur autem rami quantum fieri eius potest, in orientem & occasum. Easdem uerò arbores similiter ut uitem circunfodere & mediocriter stercorare oportet. Conuenitq; eiusmodi uites longas esse & robustas, suntq; maximè radicibus plantandæ, & alij quidem à plantarijs plantas radicatas uiuiradices appellatas transferentes posuerunt, alij uero perfectam fermè uitem floridam perpurgantes & radicitus extrahentes cum propria terra in fossam iuxta arborem sitam imponunt. Deponitur autem uitis hoc modo. Spatio trium cubitorum ab arbore plantato, deide ubi probe coalta hæserit, ut iam sufficiens sit quo arbori uniatur & maritetur. (Hoc uerò ex craßitudine indicatur) totam prostratam & defossam arbori adiungito, pedis spatio ab arboris radice, reliquo palmite libero relicto: & quoscunq; oculos relictos esse contigit, eos omnes ungue ademptos excæcato, quo unum aut alterum germen in summa parte relictum uberius augescat, quod deinde ubi auctum fuerit sensim arbori adiungere, ut in ea conquiescat, conuenit. Obseruandum est autem ut illa arboris pars diligenter putetur,

tur, & quicquid circa radicem est auferatur, quo nihil radicem obtegat. Meminisseq; oportet ut eiusmodi: hoc est arboribus maritatas uites, in putatione non profunde & trunco propius amputemus, sed lõgius ab eo, ita ut sarmẽta nõ breuiora duobus cubitis relinquantur. Sic uero sarmenta secundũ ramos arboris disponi cõuenit, quo partes fructum ferentes sublimes sint, & à uentis agitentur. Ordines habeant interualla cubitorum quindecim. Ita enim & melius uinum erit & copiosius. Cæterum in his spatijs arbores fructiferæ paucarum radicum locari possunt, uelut est malus punica, malus quecunque, & cotonea. Oleam etiam in his interuallis plantare licet, etiamsi quibusdam ea res non probetur. Quidam etiam ficum uitibus conuenientem esse affirmant, quod non ita habere experientia cõuincitur. Quapropter præstat ficus foris in ambitu circumplantare. Porrò cognouimus in Bithynia uitem arboream cerafo delectari, & maxime escariã, imò etiã Amineam, quæ & multi fructus, & multi uini causa existit. At uerò hãc terrã etiam seminare quarto quoq; anno licere, suprà dictum est. Ex huius enim semẽtis turbatione, nõ solum nihil offendi, eius rei experti affirmãt, sed etiã præstantius uinum inde fore promittunt. Quandoquidẽ uero contingit uitem arboris trunco circulariter adherentem ac circumsitam, hocq; modo in altum ascendentem, temporis progressu cõprimi, & quodam modo cõstringi ac suffocari propter unitionem quam ad ipsum truncum habet: pleriq; in Bithynia inter uitem & arborem cuneum inserunt: atq; ubi hoc modo uitem ab arbore dispararũt, secessum & torulum ipsi uiti subornant in quo requiescat.

¶ Aliud de arbustiuis vitibus. Africani.

Cornua caprarum tria circum arbustum erecta insigito, acumine deorsum, alia parte sursum spectante: & obruito, ut summa cornuum pars paululum præ terra promineat, quo pluuia delapsa descendens, cornua irriget. Hoc facto uitis ualde fertilis euadet.

¶ Quomodo facile & cito possunt vites viuiradices transplantari. Didymi. CAP. II.

Postquàm magnas uites semel atq; iterum pastinare, hoc est circũfodere, inchoabimus, ex multa diligẽtia magnum lucrũ accedet. Ex uigorosa itaq; uite, hoc est decennali & deinceps, sarmentũ quàm longißimum & generosißimum eligito ex infertoribus partibus, hoc est ad pedalem usque altitudinem à terra, idq; prostratũ in scrobem pedali altitudine effossam defodito, longitudine tãta ut quatuor oculos suscipere poßit, tot enim adobrui terra conuenit. Sic tamen ut post adobrutos quatuor oculos, qui adhuc in summo existunt ac supersunt, non plures sint quàm duo aut tres summum. Quòd si maius & lõgius sit sarmentum adeo ut etiam secundam defoßionem suppeditare poßit, duas uiuiradices ex una facies, & iuxta eundẽ modum ac prædictam symmetriam, etiã alteram sarmenti partem defodies ac obrues. Cæterum quod post duas depositiones, è quibus duæ uiuiradices fiunt uites, superest, sarmentum resecare conuenit. Nam ut plurimum inutile existit. Obseruare autem & diligenter cauere oportet, ut ne inter unitionem ad ueterem uitem, & defossam partẽ germinet. Contingit enim oculos intermedios duos aut tres ad germen productos, radicationem depositi sarmenti

impedire

impedire. Hoc igitur obseruantes, ita ungue oculos auferemus, ut ne permittamus germen emittere, & si noua germina enascantur, etiam ipsa decidere opcrtet, duobus aut tribus tantum oculis restantibus, quos relinqui oportere docuimus in impluuij summo, ita enim appellant. Consequens est autem ut unius tantum oculi germen quod apertius fuerit relinquamus. Depangenda est autẽ ad relictum germen tenuis uirga aut harundo, quo germen tenerũ existens calami contactu acquiescat, & neq; peruertatur obtortũ, neque effundatur ac diffluat. Robustiores porrò fiũt radices secundo anno sarmento desecto, à uite uidelicet, ne planta matrem diutius adhærens lædat, & in seipsam matris uim adtrahat. At uero in Bithynia completo anno, plagã siue cæsuram quãdam prædicto sarmento infligentes, neq; penitus separant plantam à matre quæ nondũ perfecte radices egit, neq; in tantum matri molestam esse permittũt, sed per plagam incussam utrisq; sufficiẽtiam custodiunt, perfectum deinde resecantes, quum iam transplantandi tempus est, inchoãte tertio anno. Quapropter optimæ esse uidentur plantæ uiuiradices in plantarijs nutritæ: & multo magis perfecta sarmẽta per scytalides deposita, & aliquãdo transplãtata. Hæc enim & probe nutriri possunt absque matris perturbatione, & citius terræ adnasci ac coalescere. Imò & per se uitis esse possunt.

¶De uua ex myrto. Tarentini. CAP. III.

Va myrtea imum fundum myrti baccas habet. Fit autem uua myrto mixta, si in myrtum arborẽ ipsa uitis sarmenta inseras.

¶De præcoci uua. CAP. IIII.

 Si nig

SI nigrã uuã in cerasum inseras, etiam in ucre uuã habebis. Eodem enim tẽpore uitis uuas producet, in quo cerasus propriũ fert fructum. Velociter autem germinabit uitis, si nitrum tritum aqua mixtum ad mellis crassitudinem redegeris, & post putationem statim ipsos oculòs large inde illeueris: per octo enim dies germinabit. Præcoces uero efficies uuas, si simul cum plantis uinacea dulcia, hoc est nondum peruersa & corrupta, sufficienti modo deposueris. Melius autem feceris, si plantæ dum plantantur prædicta uinacea adieceris.

¶De vua serotina. Eiusdem. CAP. V.

RAcemos qui primum enati fuerint, auferre oportet. rursus enim alij pro ipsis nascẽtur. Insuper & plãtæ multam curam habeto, iterumq; racemos producet, hi uero maturi facti serotini erunt. Eos itaq; racemos in uasa fictilia infernè perforata imponito, & supernam partem diligenter contegito, ipsaq; uasa ad uitem alligato, quo à uentis immota permaneant.

¶De vua absque vinaceis. Democriti. CAP. VI.

VVam absque uinaceis quidã sic faciunt. Sarmenti quod plantaturi sunt tantã partem, quantã terra adobruere oportet, leuiter ex æquo findũt, & auriscalpio medullã omnem eximunt, deinde papyro humida obligatum sarmentũ deponunt. Præstabilius tamẽ fuerit, si totam sarmenti partẽ, quæ in terram deponitur, scillæ insertam deposueris. Scilla enim tum ad nascendũ, tum ad uniendum cõducit. Alij ipsas uites iã fructiferas incidũt. & sarmenti fructiferi medullam auriscalpio eradũt, quantum fieri possibile est eam ex alto eximentes, sarmẽto non

fiſſo, uelut eſt indicatum, ſed integro dimiſſo, & laſſeris cy renaici ſuccum aqua diſſolutum, aut ad ſapæ ſpiſsitudinē coctum infundunt, & erecta ſarmenta ad ridicas alligant, ne uidelicet ſuccus effluere poſsit. Singulis autem deinde octonis diebus ſuccum eundem ſarmento infundunt, donec germen emittat. Idem facies & in punica malo ac cæraſo, ſi quidem & harum poma abſque granis ac nucleis naſci uelis.

¶De vite Theriaca & purgatoria.

Florentini. CAP. VIII.

QVòd ad multa confert uitis Theriaca, manifeſtum eſt, & maxime ad ſerpentium plagas. Mòdum autem quo paratur, nunc dicemus. Ramuli uitis quem plantare uolumus, inferiorem partem findimus ad trium aut quatuor digitorum menſuram, & exempta medulla, Theriacam antidotum in ipſum ſarmentum indimus, deinde papyro obuolutam, fiſſam partem plātamus. Qui diligentiores circa hanc parandā haberi uolunt, etiā in radices antidotum diffundunt. Similiter autē & purgatoriam uitem eodem modo faciemus, ueratrum uidelicet in fiſſum ſarmentum ſubdentes. Verum noſſe oportet, quòd ſarmentum à Theriaca uite ad plantandū acceptum, non eandē uim habet. Elangueſcit enim tranſplantatū, ac trāſlatum, & inſitū, nimirum antidoto per tēpus tranſpirante. quapropter conuenit antidotū opportune radicibus illinire. Cæterum ad reptilium plagas cōmodum eſt uinum in potum, item ex eodem acetum, ipſaq; uua, & uuæ paſſæ in cibo acceptæ. His uero deficientibus, folia uitis ipſius proſunt trita & impoſita. Quod ſi horū omnium penuria

ſit, ſarmentorum uitis theriacæ uſtorum cinis impoſitus hominem ſeruat. Nam & citra theriacam cuiuſcunque uitis ſarmentum, aduerſus canis morſum auxiliatur, non tamẽ ita ſi ſit rabioſus. Hæc Florentinus in primo & ſecundo Georgicorum ſuorum prodit.

¶De vnguentaria vite. Paxami. CAP. VIII.

SI uelis regionem bono odore implere, ſarmenta dum plantantur fiſſa unguẽto expleto, uelut iam antea eſt dictum. Præſtat tamen humecta ſarmenta unguento rigare atque ita aut inſerere, aut plantare.

¶Ne veſpæ vuas, & alios fructus contingant. Democriti. CAP. IX.

OLeum ſorbeto, & uelut inſufflans ad uites, & uuas atq; alios fructus accedito.

¶Quomodo vuæ vſq; ad ver in vite in vigore permaneant. Berytii. CAP. X.

IVxta uites in loco ualde umbroſo, ſcrobem ad cubitos duos effodito, & iniecta harena ridicas defigito, & ſarmenta luxans ſemel atque iterum, unà cum racemis diligenter uertito & obtorqueto, indeq; ex ridicis deuincta contegito: ne quo humore rigentur. Cauendum etiam ne racemi ipſi pauimentum contingant.

¶De vitium inſitione. Florentini. CAP. XI.

QVi uitem inſerere uelit, craſſum trũcum deligat, qui unum atq; alterũ ſarmentũ ſuſcipere queat. Quidam igitur in terra inſerunt, ad ſemipedis altitudinẽ deſcendẽtes, & ferè in uitis fundo inſitionem faciũt. Quidã uero in planicie inſerunt, id quod optimum exiſtit. Quod uero in alto inſeritur, difficulter

coaleſcit,

coalescit ad uentis agitatum. Si autem necessitas cogat in alto insitionem facere, propter leuitatem existentē in profundo, præparatum palum habeto, quo ad ipsum deliges, quod in alto insitum est, propter uentos. Quidam etiam in humeros trunci insitionem faciunt. Quod si in cerasum uitem inseras, ualde præcoces uuas habebis. Quo tempore enim cerasus proprium fructum ferre solet, eodem & uuas dabit hoc est uere. Tempus insitionis uere est, glacie iam cessante, quando dum inciditur uitis, humorem neque multum, neq; aquosum, sed crassum & glutinosum remittit. Sarmenta ad insitionem accipienda sunt rotunda, solida, densis oculis, maximè ex brachijs. Sufficiunt autem sarmento oculi duo aut tres. Si uero terra obruatur, tres aut quatuor. Cæterum ab uno sarmēto plures quàm duos surculos secare ad insitionē non cōuenit. Quod enim post primos septem oculos superest, sterile & inutile existit. At uero firmius coalescēt noua sarmenta perisyni sarmēti partem habentia. Neq; uero statim ut ablata sunt à uite sarmenta inseremus, sed post sectionē obtecta plaga, in dolio deponemus, ut ne transpirēt: prius quàm tamē germē fundere incipiāt, & dū adhuc clausa sint inseremus. Quæ igitur ad terrā ad ipsum uitis fundū inserimus, firmius utiq; inserētur, eleuata simul terra ad ipsorū enutritionē, uerum fructum tardiorē reddēt, uelut alia in terra plātata sarmēta. Quæ uero in altiore parte insita sunt, difficulter coalescent à uentis quassata, citius tamen fructum producent. Oportet autem ea quæ in alto inseruntur, esse leuia & plana crassitudine pollicari: asprétudinem uerò à serra, acuta falce leuigare expedit. Porrò sarmentum quod inseren

dum est ad duorum & dimidij digiti longitudinem ex una parte deradere oportet, quemadmodum uidemus sculptos & formatos calamos cum quibus scribimus, ita ut ex una parte medulla appareat illæsa, ex altera uero ipse cortex. Deponendum est autem sarmentum totum, quatenus derasum est, ut ne quod inter truncum & sarmentum medium est hiet, explendum'que calce aut argilla. Prohibebitur enim ita humor, & is qui in ipso est humor, custodietur. Cæterum pars trunci quæ ad plagam spectat, uinculo liganda est simplici quidē, sed infracto, deinde luto glutinoso illinenda. Quidam etiam bubulum stercus ad lutum ammiscent. Quæ igitur hoc modo insita sunt, eorū uinculum aqua per spongiam irrigamus, sub crepusculum uespertinum in æstatis maxime uigore. Vbi autem iam germinans quatuor digitorum fuerit, ridicam iuxta defigere oportet & alligare, ut à uentis sit securitas. Quum uero germen auctum fuerit, uinculum falce dissecare conuenit, ut à coarctatione liberetur, & humor ex trunco in sarmentum distribuatur. At uerò Luna desinente sarmenta decidere oporeet ad insitionē. Ita enim robustiora erunt. Quidam non solum uere, sed & post uindemiam insitionē faciūt. Tūc enim uitis densiorē impetū ac cōcitationē habet.

¶De insitione per terebrationem.

Didymi. CAP. XII.

Optima mihi esse uidetur insitio per terebrationem, neque enim uitis ipsa in qua insitio fit, interim ociosa manet, sed similiter fert fructū, & sarmentum coaltum simul augescit, uite nihil offensa ex terebratione, neq; cōpressa ex coarctatione. fit insitio per terebration

brationem hoc modo. Truncum uitis terebra gallica appellata perforato, & præstantioris in proximo sitæ uitis ramum attractum in foramen immittito, non ab antiqua matre decisum. Sic enim sarmentum uiuet tum à ueteri parente nutritum, tum uiti quæ ipsum suscepit, coaltum & concretum. Intra duorum uerò annorum spatium sarmentum impositum unietur. Tunc igitur post cicatricem inductam, sarmetum decidere oportet, quod adhuc ex ueteri matre detinetur, & truncum uitis in quā insitio facta est quantum supra terebrationē extat, serra desecare, & de cætero sarmentum insitum principalis uitis pars existat,

¶Vt idem racemus diuersos habeat acinos, hoc est, singulares vuas, alios albos, alios nigros, aut fuluos.

Eiusdem. CAP. XIII.

Accipienda sunt duo differētia, diuersi generis sarmenta, eaq́; findēda per medium, cum animaduersione ne in oculos fissura perueniat, neq; quicquā de medulla excidat. atque ita alteris alterum adiūgere oportet, & adglutinare, ut oculi coincidant & quantum poßibile est se mutuo contingant, et duo oculi quasi unus fiat. Inde uerò ualide constringere sarmenta cum papyro oportet, & scilla ntegere, aut glutinosißima terra, atque ita plantare, & interiectis diebus tribus aut quinq; irrigare, usque quo germen producant.

¶De vuarum diuturnitate.

Eiusdem. CAP. XIIII.

Vuas quæ in hyemē duraturæ deponūtur, post plenam lunā desecare oportet, sereno aëre existente, circa quartā diei horā, rore iā deterso. Curādū est

autem ut omnes acini, hoc est, fructus particulares sani sint, & ea gratia acutissimam falcem habere oportet sectorem, quo recisio facile fiat, & non uiolenter. Oportet etiam in uigore existentes uuas resecare, & neq; cruadiores, neque uel parum uigorem pretergressas. Quidam igitur singulatim ipsos racemos secant: alij ramulos foliosos, hoc est, sarmenta cum racemis cædentes, confestim putrefactos & aridos & immaturos acinos, si qui forte adsint, forcipe præcidunt, ne simul uicinos putrefaciant, moxq; plagam sarmentorum singulorum racemorum in picem liquidam immergunt. Racemos igitur siue botros singulos seorsim per pauimentum extendere oportet ut alter alterum non contingat, paleis substratis, si fieri potest lupinorum. Hæ enim duriores & sicciores sunt, & mures arcere possunt. Si uerò non sint paleæ lupinorum, secundo loco fuerint fabarum & erui, & reliquorum leguminum. Ex frumentaceis autẽ hordeacæ præstant. Quod si nihil harũ sit, fœnum aridissimum in tenues partes concisum substernito, cæterum foliosos ramulos similiter per pauimentum extendere oportet aut suspẽdere. Quidam in sapam, sireon & hepsema Græcis dictam, ad modicũ tempus botros deponũt. Alij in capsulis picatis deponunt, cum scobe sicca piceæ, aut abietis, aut populi nigræ, aut cum farina miliari. Alij in marinã aquã feruẽtem, aut si hæc non sit, in muriam ammixto uino, racemos immergunt, & in paleis hordeaceis deponũt. Quidam cinerẽ ficulnũ aut uitiunt aqua feruefaciunt, botrosq; in ea rigatos, indeq; refrigeratos, in prædictis paleis deponũt. Seruãtur etiã uuæ ad multum tempus in horreis ac granarijs frumẽti suspensæ, præser

se, præsertim si frumentum moueatur. Etenim puluis ab ipso exurgens, uuis insidens multum confert ad diuturnitatẽ. Seruabis uuas etiam hoc modo. Pluuialẽ aquam decoquito, ut tertia pars relinquatur, eamq; sub diuũ per noctẽ exponito, hoc est, refrigerato, & in uas picatũ diffundito, Deinde uuæ maturæ botros solidiores acinos habentes, repurgatis ab ipsis immaturis ac putridis indito, donec aqua botros superemineat, & diligenter operculo occludito, & gypso oblinito, atq; postea uas ipsum in locum frigidum, ad quem sol non accedit, & ubi ignis non uretur, deponito. Horũ etiã aqua uinosa, & ad decipiẽdos ægros accommoda inuenitur, & ipsi racemi integri seruantur. Quidã admonẽt non ex superna parte, unde racemi decidũtur, sed ex inferna ipsius racemi parte, aligatos botros in superiore domus parte suspendendos esse, quo magis perspirẽt ac perflentur, rare factis per refractionẽ acinis. Cõmodum est etiam in dolium musti suspendi ita ut neq; mustum, neq; seipsos botri mutuo contingant. Permanent enim ita integri quemadmodũ ex uite sunt ablati. Seruabis etiam ad diuturnitatem, si statim post uindemiã ipsos racemos illæsos & incõcussos in dolium conieceris, ipsiusq;, dolij osculum diligenter obturaueris, & gypso inducto obleueris. Similiter autem & in lutum figulinũ probe subactum ac eleboratũ, ut mellis crassitudinẽ habeat, immersa, & suspensa, integrá seruabuntur. Usus tẽpore abluuntur, quo lutum illitũ inhærens decedat. Eodẽ modo etiam portulacæ succo illita, ac deinde suspensa conseruantur. Quidã in uino aqua diluto asseruant. Per totũ autẽ annũ durat uua, si dum adhuc paululum asperior est collectam,

aqua

aqua calida alumen ammixtũ habente rigaueris, statimq́; inde extraxeris. Asseruatur una etiam in melle. Quæcunq; autem de una dicta sunt, etiam in malis conueniunt.

CASSII DIONYSII VTICENSIS DE AGRICVLTVRA LIB. V.

HAEC *insunt in hoc libro, qui quintus est selectarum de agricultura præceptionum, & continet ordinem de plantatione & cultura uitium, & quando has uindemiare oportet, & quomodo abigẽdæ sunt feræ uuis infestæ, & de præparatione œnanthes, & quomodo uua passa fiat, & de plantatione arundinum.*

¶De terra apta vitibus. Florentini. CAP. I.

A*Ptum uitibus solum est terræ nigræ, nõ densæ, & in profundo quoq; moderate habẽtis, et aquã dulcem cõtinentis. Talis enim terra susceptũ hymbrẽ neq; ualde deorsum mittẽs perdit, neq; supra se in superficie aquas detinet. Aqua enim superne detẽta plãtas putrefacit. Oportet igitur ex profundo terrã scrutari, sæpe enim superne nigrã, infra uerò argillosam terrã inuenimus, & uice uersa. Optima etiã terra est quæ à fluentibus fluminibus rigatur & obruitur, unde laus Aegypti existit. Vt uerò in summa dicamus, omnis nigra non ualde densa terra, neq; glutinosa, humiditatem habens, ad uitem aptior existit.*

¶Qualia genera vitiũ in vnãquanq; terrã plãtanda sint, & quales positiones vitibus aptæ.

Eiusdem. CAP. II.

IN prædicta igitur nigra terra humiditatem habente et madida, alba uitis plantanda est. Hæc enim copiosiore nutrimento è terra indiget, solida existēs & densa & ægre nutribilis. Argillosa etiam terra nisi ualde tenuis fuerit, & in rimas laxata, uites albas suscipit. Aridæ tamē et tenui & arenosæ terræ eiusmodi uites non cōueniunt, sed quæ densos habent acinos, & albam medullam: ut plurimum uerò nigra uua talis existit, bonum & multum & durabile uinum producens, contrario modo habens ad albas, hoc est, ex natura ægre nutribiles. Sola tamen Psithia, & Corycea & quæ Chloris appellatur, quum albæ sint, tenui terra gaudent, propterea quòd pinguiores existant. Oportet enim eas quæ natura sunt humidiores in squalidioribus & frigidis ac aridioribus locis plātari: Sicciores contrà in humidis, ita enim quod uitibus deest, ex soli natura expletur. In uniuersum itaque in pinguiorem terram, non pinguia & quæ uberius alimentum accipiunt uitium genera, sed contrario modo habentia deponenda sunt. In nigram uerò florida, & quæ omne alimentum à terra attrahere possunt. Etenim quæ uberius alimentum accipiunt, in pinguem terram posita, fructus maturos facere non festinant, sed in foliorum multitudinem efflorent. Imbecillia uerò in sicc ioribus locis, inualidiores etiā fructus proferunt. Quare oportet cognitionem & discretionem plantarum, & terræ uelut ostensum est facere, atq; ita temperaturem efficere. Ea nanque gratia quidem ex montanis in campestria transferunt plantas, rursúmque ex campis ac planicie in montana. Terram enim contraria affectione delectari perhibent. Ex ominibus porrò

uitibus

uitibus, quæ Myrsitis appellatur, præstantißima est: Hæc est enim quæ in Bithynia uinum Dendrogalenum appellatum facit, & rursus in alijs eius regionibus Tiarenum uocatum, in Tio uerò Paphlagoniæ tianum, & in Heraclea Ponti præstantißimum uinum, & omnino ubicunq; huius uini planta fuerit consita, fructum multò alijs præstantiorem producit, nam & uua ipsius in cibo iucundißima & nectarea existit, ut etiam apes inde pabulum petant. Est autem & fertilis ualde, ut per omnem caudicem botros ferat, eosq; rotundos, acinos uerò perspicuos, ut et uinacea & pelliculæ transpareant: cæterum apendices ex quibus dependent botri: ut plurimum duras & lignosas habet. Gaudet autem maximè arboribus & eiusmodi altitudine, & frequenti pampinatione. At uerò uinum ex his aßidua defecatione delectatur. Porrò optimum uinum est quod in aridis & inclinatis locis, & ad orientes aut meridiem spectantibus uitium plantis consitis prouenit. Verũ arboreas uites in cãpestri & concauo ac plano loco plantare aptius est. Meminisse enim semper, & peculiariter obseruare oportet, quòd ad plantationẽ humilibus quidem uitibus illa terra aptior est, quæ in obliquis & leniter accliuibus & altioribus, & ficcioribus locis existit. Hæc enim æstatem leniorem habebit, probeq; perflabitur. Sed & quæ in colliculosis locis explanata est, & in montium inferioribus partibus, humilioribus & depreßis uitibus cõuenit. In huiusmodi enim regionibus quicquid in summis partibus ac alto terreum & delicatum & fertile ac fructuosum est, id omne defluit paulatim & clanculum, à pluuijs delapsis. At uerò in montium uerticibus uites plan-

tare non oportet. Humiditas enim ab his unà cum terreo defertur, & radices nudas ac alimento carẽtes relinquit. In campestri uerò planaq́; & humiditatem habente terra arboreas uites plantare oportet, & in calidioribus locis ubi uenti non ualde uehemẽtes sunt, & ipsas in arboribus eleuatas placide perflantes nutriunt. In frigidis enim locis uenti uehementes existentes, arboreas uites lædunt. Omniũ autem uitium citra controuersiam Theriace iucundißimũ uinum generat, cui etiã Democritus testimonium præbet, quòd & saluberrimum & optimum uinum producat. Habet autem sarmentum natura tenue & infirmum.

De plantario. Didymi. CAP. III.

P*Lantarium appellatur, in quo plantæ quas transplãtaturi sumus deponuntur, & , ut Bithyni loquuntur, præsaginantur. Ponantur autem plantæ in plantario in profunditatem non minorem pede. Sic enim planta facile per ligonem refodietur, & magis à sole semper calefiet. Quæ uerò præoculationes uocantur, et quod superfluum est in augescente, auferre opportet, quo in craßitudinem augmentum accipiat. Ablatio per manum fiat non per ferrum: stuporem enim nouæ uiti inducit ferri contactus Quidam secundo aut tertio anno transplantant. Erunt enim generosiores plantæ triennales transplantatæ. Plantaria rigare non est opus, nisi & ipsas uites rigare uelimus. Omnia enim quæ in plantario fiunt, ea etiam in uinea facere oportet.*

¶De regionibus cœli. Democriti. CAP. IIII.

O*Portet semper iuxta locorum naturam adaptationem facere. Si enim calidus fuerit locus, partes ad*

septentrio-

ſeptentrionem ſpectantes plantabimus. Si uerò frigidior, meridionales. Si medius & temperatus, orientales & occidentales præſtiterint, magis tamen orientales, niſi ab Euro infeſtentur. Aliquando uerò & occidentales potiores erunt, quum procul à mari diſsitæ, fauonium inſpirantem habent. In uniuerſum autem tepidioribus locis ſeptentrionales uenti commodi ſunt, frigidis auſtri.

¶De maritimis & fluuialibus regionibus.

Eiuſdem. CAP. V.

MAritimi loci ad uitem ualde apti ſunt, tũ ob caliditatem, tum ob humiditatẽ, quæ latẽter è mari excurrens plãtas nutrit. Sed & uenti marini uitibus ſunt commodiſsimi. Pleriſq; uidetur fluuium uicinum non eſſe habendum, multoq; magis paludem, & ob nebulas & ob frigidas auras. Inde enim aſsidue reſpirãt, ſimulq; exurgunt rubigines, uitem & ſata obladentes, & noxium aërem reddentes. Quapropter oportet paludes quantum eius fieri poteſt, diligenter tollere. Scire expedit quòd quæcunq; uites à uentis eiuſmodi lædi conſueuerunt, aut à nebula, aut à rubigine, hæ arboribus maritatæ amplius non lædentur.

¶De tempore plantationis vitium.

Caſsiani. CAP. VI.

QVidam conſulunt uere inchoante, fauonio tamẽ ſpirante, ſarmenta accipienda eſſe, & ſtatim plantãda. Quidam non ſtatim in ueris principio, ſed ubi iã ad germinationẽ ſpectant platæ, ſarmẽta accipere ac plãtare iubent. Diuerſa igitur ſunt tẽpora plantationis uitium. Aliqui enim poſt uindemiam plantant,

quum folia uitibus defluunt. Aliqui inchoante uere. Ego uero experientia doctus consulo in locis nõ irriguis, autumno potius omnem plantationem faciẽdã esse maxime uero uitẽ. Tunc enim sarmenta post uindemiam ab onere & racemorum grauitate liberata, firmataq; & propriam uim recuperantia, & à glacie nõdum male affecta, citius terræ coalescent, & maxime natura tunc magis radices nutriente. Oportet igitur ut dictum est, in locis non irriguis in autumno plantare, quò inopiam rigationis hymber per totam hyemem delapsus expleat. Hoc fecisse me memini tum in Maratonyma regione, unde originem duco, tum in alijs quos possideo agris, & à principio quidem qui id uiderunt & audiuerunt, factum improbabant, postremum uero deprehensa per uisum ingenti cõmoditate inde resultante, placati doctrinam meam arripuerunt & sequuti sunt, & hic mos usq; in præsens tempus apud nos obtinet ac durat. Illud tamen manifestum est, quòd post æquinoctium uernum uitis non est plantanda.

¶Quòd prius scire oporteat quale vinum regio plantanda sit reddditura.

Diophanis. CAP. VII.

Maxime necessariũ existimo ut præ omnibus uinitor prænoscat, quale futurum sit uinũ, quod ex plantanda terra proueniet. Eius rei experimentum hoc modo contingit. Scrobem in terrã in quã plantaturus es ad duos pedes effodito, & de eruta terra glebã acceptam, in uas uitreum aqua pluuiali pura repletũ immittito, mixtaq; ac conturbata aqua, usque quo penitus desideat finito, id quod ex uitri perspicuitate tibi manifestum

fiet, & postquàm perfecte desederit, aquam ipsam gu stabis. qualis enim fuerit sapor, tale & uinum futurum expectabis. Siquidem igitur odorem inueneris graueolentem, aut saporem amarum aut salsum, aut bituminosum, aut aliàs non bonum, plantationem in ea terra uitabis. Si uero odoratam & iucundam & dulcem, & per omnia bonam terram repereris, confidenter in ea plantato.

¶Qualia esse oportet pangenda sarmẽta, & à quali vitis parte, & vtrum à nouellis aut inueteratis vitibus detracta sarmẽta plantare oporteat.

Quintiliorum. CAP. VIII.

QVando uites perfectum iam reddent fructũ, contemplari oportet quæ fructiferæ, & multo fructu multisq́; oculis præditæ existũt, & quæ nulla clade affectæ sunt, easq́; notare omnes: ex ipsisq́; tẽpore plantationis plãtas accipere, neq; ex nouellis uitibus, sunt enim infirmæ: neq; ex inueteratis, sunt enim infrugiferæ: sed ex eis quæ in summo uigore existũt, aut parũ quidã ultra excesserunt. Sarmẽta autẽ nõ ex summis neq; ex infernis partibus accipiẽda sunt, sed ex media uite, et sane quod asperum est sarmentũ, & latius, & ferulæ simile, rarosq́; oculos habet, & radices cõtractas, abijciendũ, sumendaq́; rotunda, leuia, solida, oculis densa, & nouas gemmas plurimas habentia. Habeant autẽ sarmenta accepta etiam perisini sarmenti partẽ, & statim ut ablata sunt plantentur, Coalescit enim citius terræ recẽs sectũ, utpote adhuc transpirans. Si uero parua dilatione indigeat plantatio, simul ut sublata sunt sarmenta, ipsa in terra defodere oportet, aut so

aut soluta aut laxe reuincta, quo omnia terra fruantur, quæ neq; arida, neq; humida ualde sit, præstat autem propria unde sunt ablata. Quod si diutius seruare plantas necesse sit, in dolio humorē non habente deponantur, terra substrata, & rursus iniecta, ut undequaq; terra fruantur. Dolium uerò diligenter luto oblinire oportet, ut neq; uētus, neq; aër inspirare poßit. Hoc enim modo etiam ad duos menses illæsa manēt sarmenta ad plantas delecta. At uerò quæ ex multa locorum distantia apportantur sarmenta, quidam in scillam imposita, aut in bulbos cibarios, uiridia conseruarunt. Quæ autem tempore læsa sunt, aut aridiora facta, in aquam per diem ac noctem coniecta plantato. Si uerò aridior sit terra, etiam sana sarmenta rigare melius est, atque ita plantare. Animaduertendum etiam ne sarmenta quæ plantabimus ante plantationem germen emittant, talia enim corrumpentur. Cæterum ab uno sarmēto illa pars potior est ad plantationem, quæ uui usq; ad septem oculos iuncta est. Bonum est igitur sarmentum & plantationi idoneum, etiam ab uno hoc est Perysino usq; ad oculos septem. Aliud autem inutile est. Quare non rectè faciunt quidam longiora sarmenta in duas aut tres partes secantes atq; ita plantantes.

¶ Quomodo vites plantare oportcat, & quid faciendum sit ad celerem ipsarum radicationem, & vtrum rectum aut obliquum sarmentum sit plantandum.

CAP. IX.

MEminisse oportet eos qui uitem plantant, ut semper radices & summas sarmentorum partes ster-

ſtercore bubulo liquido prælinant. Aiunt enim reptilia & uermiculos odore abductos non accedere. Oportet autem in omnibus plantis, quercinæ glandis contuſæ magnitudinem fabæ, & eruum fractum ac ſemel molitum, ita ut ſolum fractum ſit & diuiſum, ſimul miſcere, & plantarum locos inde conſpergere. Hæc enim & ad radicationem, & ad uini uetuſtatem, & ad fertilitatem conferunt.

Quidam uerò leguminum paleas maximè fabarum, unà cum plantis coniJciunt. Tales enim per hyemẽ calfaciũt, & ferarum nocumenta arcent. Quidam urinam iniJciunt. Oportet autem & uinaceorum torrefactorum pugillum in ſingulos ſcrobes iniJcere, ad nigra genera albarum uuarum uinacea, ad alba contra nigrarum. Licet autem etiam erectum plantare ſarmentum, præſtat tamen obliquum. Citius enim radicantur obliqua: ſiue autem erectum ſiue obliquum poſitum ſit, tres aut quatuor lapides manuales circumponendi ſunt. deinde adiacente aggere adobruendi ita ut unà cum ſtercore æqualiter conculcemus, & obſeruemus, ne quem oculum iuxta terram excæcemus. deinde alios lapides imponemus conculcato, magnitudine prioribus pares. Stercus igitur ſimul iniectum fouet & firmat plantam. Vinacea uerò citius radicem ſpargere facit. Lapides autem prohibent ne ſpatioſa terræ amplitudo illabatur. In æſtate uerò radices perfrigerant. Sotion etiam cedria quàm minima ſummam plantæ ſedem ac baſim illinere iubet, Nam hæc putreſcere non ſinit, & reptilia adrepere prohibet ſuo odore.

Quidam ſanè terram non tranſmutantes aut eruentes, ſed ſimpliciter palo immiſſo, plantas deponunt. Mihi uerò hoc

rò hoc ualde displicet, præstantior est enim per omnigenam fossionem plãtatio, ea quæ fit per palum. In hac enim oculi excæcantur & sarmentum ipsum obtorquetur, In illa uerò integrum & illæsum imponitur.

¶Quomodo secundum lunam, & vtrum supra terram an infra terram existente, vites plantare oporter.

Anatolij. CAP. X.

MVlti ex ueteribus affirmant à prima luna usq; ad quartã uites plantãdas esse. Aliqui uerò in omnibus eius augescentis diebus plantare consulunt, quemadmodũ decrescente eadẽ putare. Alij augescẽte ipsa plantandũ minime cẽsent. Hoc uerò in cõfesso est, quòd luna sub terra existente uites depangere oportet, & ligna similiter secare eadẽ sub terra existente. Sotion uerò ait in illunibus diebus, hoc est prima & secunda die, uites nequaquã plantandas esse, itemq; reliquas arbores priusquàm luna hominibus apparet. Quæ enim in his diebus plantata sunt, omnia non comprehendunt, uelut ipse tradit. Ego uerò etiã desinente luna sæpe plantaui, neq; pœnituit. Verũ Sotion inter illunes dies etiam uigesimam nonam & trigesimã locat. Oportet tamen sarmenta luna deficiente accipere, tum quæ plantabimus, tũ quæ inseremus.

¶Quid in vineis seminare liceat.

Berytij. CAP. XI.

FAbas & eruum in uineis quidam seminant, utpote quæ plãtas illæsas seruare possunt. Quidam uerò cucurbitas & cucumeres serunt. Verum experimẽtum docuit, cõmodũ esse nihil seminare in uinetis. Adimũt

enim alimentum uitibus seminata, & nocet etiam umbra. Maximè autem braßicam recusare oportet, uelut natura siccam, & naturaliter contrariam affectionem aduersus uitem habentem. Profectò si quis dum coquitur braßica, uinum uel paucißimum instillet, neq; coquetur, & color ipsius corrumpetur: & qui multo uini potu se largius inuitare uolunt, & non inebriari, crudam braßicam prius edunt. Si autem contingat complantata esse ex uicino uitem & braßicam, Vitis ipsa augescens ubi braßicæ appropinquat, non amplius directè procedit, sed retrouertitur, contrariam affectionem ad braßicam habens, Tarentinus etiam nihil omnino inter uites seminandum esse tradit, quod ipsum & ego consulo, utpote qui experientia magistra sim usus.

¶De profunditate plantationis vitium.

Florentini. CAP. XII.

Mihi uidetur non minus quatuor pedum altitudine uitium scrobes faciendos esse. Quæ enim in superficie plantatæ sunt, cito senescunt, & fructum corrumpunt, modicum alimentũ in modica terra sortitæ, & æstate exuruntur. Oportet igitur in quantum calor solis penetrat, in tantum effodere ac plantare, ultra autem prædictam mensuram, calorem solis se non demittere ac penetrare affirmant, nisi fissuras habeat terra. Si uerò minori quàm prædictum est profunditate plantaueris, inutiles uites habebis, & citius senescentes. Itaq; usque ad quatuor pedes effossam terram plantarũ nutricem esse putato, inferiorem uerò sterilem. Non est autem mala ad trium pedum altitudinem facta plantatio.

¶Vtrum duo sarmenta, aut vnum solum necesse sit in profundo plantare.

Eiusdem. CAP. XIII.

Mihi uidetur necessarium esse, in uinetis quidem duo simul sarmenta pro uno pangere. Si enim alterum delinquat & deficiat, alterum uiuificabitur & fertile euadet. Fortaßis autem in plantarijs ineptum est duo sarmenta ponere, utpote quũ & densa isthic sarmenta ponantur. Licet tamen & hic duo pangere, quo fortius & robustius sinamus. Postquàm autem duo sarmenta plantata sunt in uineis, & iam robusta facta sunt, id quidem quod debilius est tollendum est, quod uero restat, ridicis alligandum, & aut in proprio loco sinendum aut transplantandum. Si uero duo sarmenta in uno scrobe sinantur, radices ipsæ coarctantur, & illa sufficiens alimentum non acquirunt, quemadmodum neque duo infantes ab una nutrice ali poßunt.

¶Quòd genera vitium non mixta plantare oportet, & maxime albas cũ nigris vuis.

Florentini. CAP. XIIII.

Non eiusdem naturæ, neq; eiusdẽ temporis, omnis uitis existit, sed alia quidẽ cito coquitur, alia nõ. Est & fructuũ differentia, alius enim est flauus, alius niger, alius albus: & alius dulcis, alius austerus: & alius durabilis, alius nõ. & aliud quidẽ uinum inueteratum melius est, aliud statim potatũ. Est & alia alterius natura & cura. Oportet igitur horum mixturam deuitare, ut ne melius ammixto peiore lædatur. Nihil autem adeo uinum oblædit, ut quũ præcoces uuæ cum serotinis legũtur.

Omnium uero maxime diligenter illud obseruandum est, ne albæ unà cum nigris calcentur. Multo uero melius est si non simul plantentur. Habent enim quandam naturalem aduersus sese contrariam affectionem.

¶De differentia viuiradicum plantarum, & à sarmento. Didymi. CAP. XV.

Viuiradicæ plantæ uitium, etiam hoc præstare ab his quæ à sarmẽto sunt uidentur, quòd uiuiradices quidem confessum habent augmentum, utpote quæ semel radicem egerunt. Sarmenta uero radicationem expectant. Sed & transplantatio meliorem fructum facit. Et uiuiradices quidem secundo anno, aut citius fructum reddunt. Plantæ uero à sarmento, uix tertio aut quarto anno. Non rectè porrò faciunt quidam longiora sarmẽta in duas aut tres partes secantes & plantantes. Quod enim ab una parte usque ad septem oculos est, id solum commodum existit: quod uero superius est, inutile habetur, uelut Florẽtino & Quintilijs placet.

¶Quòd conferat non vnius speciei vitem, sed diuersa genera separatim plantare.

CAP. XVI.

Consultißime faciunt qui tria aut quatuor uitiũ genera separatim in uinea plantant: aut enim simul omnia comprehendent, aut nõ simul omnia spem frustrabuntur. Etenim ad unum aliquod genus animũ conuertere, non est tutũ. Ob id uero nõ oportet fusim, sed singula genera separatim plantare, quandoquidem plurima est in uitibus differentia, non circa colores solum, sed & iuxta qualitatem. Et uinum ipsum ex diuersis uitibus factum

ctum plurimam differentiam habet.

¶De differentia generis vitium.

Florentini. CAP. XVII.

NOn omnis uitis in omni loco idem uinũ producit. Multum enim & aëris qualitas ad uini bonitatẽ cõfert, uicißimq; obeſt. Aminea tamen ut plurimum ubiq; commodius fert, maxime uerò in obliquis locis & ſquallidis, aut etiam humectis, & præcipue ſi in arboribus nutriatur. Similiter dulce uinum fert uitis quæ Amineæ ſimilis eſt, paruos habens racemos, & denſos acinos, quæ apud Bithynos appellatur droſallus, quam etiam aliqui ſimul cum Aminea legunt & uindemiant. Sed & alba maiores racemos habens, in ſquallidis locis in arbores elata, optimum uinum & multum facit. Appellatur autem in Bithynia Leucothracia. Habet autem oblongos racemos & æqualis craßitudinis acinos globo ſimiles & pingues, & tempore maturitatis ſubrubros. Habet autem & ipſa ſarmenta rubra. Eſt autem & uitis in Bithynia appellata Boline, citius matureſcens & ualde præcox, racemum magnum & ferè cubitalem ferens, & acinos plenos. albos & pellucidos, & apendices racemorum rotundas habens & ualde oblõgas: & quod ſola præ alijs proprium habet, ab unoquoque oculo tria ſarmenta eijcit, alijs uix duo iuxta ſingulos oculos ſuppeditantibus. Quapropter conuenit ipſam ualde ſimè cædere in putatione, ut ne quũ ualde fertilis ſit, cito elãgueſcat. Sed & uitis ipſa ingentem magnitudinem habet, & non cito ſeneſcit, neq; ab ambiente læditur. Varium autem aërem ſuſtinere poteſt, facitq; uinũ ſufficienter quidem bonum, fortaßis quòd in

arbores cōſcendat, nō tamen durabile, ob ſuiipſius naturam. Cæterū non minus fertilis, his eſt Aminea prædicta, quapropter hanc omnibus maxime præferre oportet. Nā Varro confirmat ſingula iugera Amineæ uitis trecentas amphoras protuliſſe. Licet autē plura ſarmenta eiuſdē uitis ſinere, atq; ſic copioſius uinū facere. Nam in putatione longa cæſura gaudet, expetitq; ſibi plura ſarmenta permitti. Quapropter uitem Amineā maxime ubiq; plantare quidem oportet, ſi uero aliarum uitium plantatio terram præoccupauerit, licet etiam inſerere. Neq; enim deterior eſt inſitio plantatione, & maxime ſi uitis quæ inſeritur ſecundo anno ſit proſtrata. Attamen fertilem non à primo aut ſecundo anno probamus ac iudicamus, ſed à multis annis. Sæpe enim putatores multis ſarmentis relictis, copioſi uini autores ad unum atq; alterū annum exiſtunt.

Verum fertilis uitis cenſenda eſt, quæ ſarmentis moderate relictis, ſemper ſimiliter fert. In uniuerſum uero multum fœcunda putanda eſt, nō quæ iuxta ſingula ſarmenta unum botrum habet, ſed quæ iuxta unumquenq; oculum plura ſarmenta, & in ſingulis racemos habet.

¶Quomodo palmitem aporygem plantare oportet. Anatolii CAP. XVIII.

Palmitem aporygen appellatum ſic plantabimus. Scrobem pedali altitudine effodimus, ipſumq; ſarmentum inclinatum, nō decidentes ſed deflectentes, in ſcrobem imponimus, & aggeſta terra effoſſa, conſpicuā ſarmenti partem ſupra terram ſinimus eminere, ita ut altera ipſius pars uiti coniuncta uelut ab ubere alimentum trahat, altera uerò in terra nutriatur, & ſic radices agat à

agat à duabus matribus coaltum. Quæ autem hoc modo plantata fuerint & fructum facilè ferunt, & uberrima proueniunt, utpote maternis & proprijs radicibus connutrita, & triennia facta rite transplantantur.

¶De modo culturæ. Sotionis. CAP. XIX.

REgionem quam complātaturus es ab omni materia purgabis, non fodiēdo tantum, sed & aratris nouādo, idq; sæpe non modo radicibus extirpatis, sed etiam lapidibus exportatis præsertim maioribus. Omnes enim lapides superne existentes, & per æstatem stirpes adurunt, à sole calefacti, propterea quòd caliditas in solido corpore perduret, & rursus per hyemem perfrigerati, & præsertim parui stirpibus adiacentes, eas ledunt. Quem admodum uice uersa faciunt qui in profundo existunt. Aestatis enim tempore hijpsi radices perfrigerant. Cæterum terram hoc modo fodere oportet, ut quæ supernè est in profundum cedat, & quæ infernè sursum feratur. Sic enim quæ sicca est, superna humiditate fructur. Humida uerò & densata, superna caliditate & laxatione participabit.

Diligenter porrò curandū est, ut cauitates quoad fieri potest, æquemus, & ne concedamus cauos esse in uineis locos. Vbi uerò circunfoderis uites postquàm primo anno comprehederint, consequenter radices in superficie acutißima falce auferes. Etenim uitis undiquaq; radices agere solita radicationem in profundum impedit.

¶De fosſione. Eiusdem. CAP. XX.

PAstinabimus hoc est circunfodiemus uites duorum iam annorum, in altitudinem pedum duorū, latitudinē triū. In arboraceis uitibus etiā radices arbores

ingre

ingredientes exſcindimus. Quandoquidem uerò teneræ adhuc exiſtentes uitium plantæ, ſi maioribus & fortioribus radicibus occurrerint & impegerint, premuntur & infeſtantur, eapropter magnum ſpatium & diſtantiam inter uitis plantas & arbores eſſe oportet.

De vitium cura.

Damagerontis. CAP. XXI.

QVod in uitibus recens plantatis redundat, amputādum eſſe uidetur, non obliqua cæſura, neq; prope oculum, ſed diſtantia ampliore duorũ digitorũ, non ad boream, ſed ad meridiem, retro oculum plaga incuſſa, ne lachryma ex ipſa defluens ſubiectum oculũ lædat. Si uerò is ipſe humor infeſtet, plagam amurca inſulſa coacta illinito. Cæterum oculos iterũ atq; iterum circũfodito. Quidam etiam ſtercus inſuper iniiciunt. Secundo anno per ſemeſtre ſingulis menſibus fodiendum eſt. Vbi autem iam trium annorum fieri incipiunt, quod in ſuperficie redundans eſt deſequare & diligenter auferre oportet, & poſt antumnum profunditate pedis ſtercorare. At uerò uites in humidioribus locis circunfodiemus, & radices in ſuperficie ſinemus, ut quandoquidem ob multam humiditatem in profundum procedere radices non poſſunt, in latitudiuem ſaltem irrigatæ ut procedant ſufficere queant, utpote uim terræ non in profundo habentes ſed, ex latitudine ſibi attrahentes, ac conſeruantes.

¶Quot ſarmeta in vite quadriẽnali relinquere oportet, & qualibus perticis alligare.

Eiuſdem. CAP. XXII.

ANno quarto nouellas uitium plantas duo ſarmenta nutrire ſatis eſt, quibus oculi quatuor ſufficiunt

ita ut

ita ut duos quidem ad truncum excæcemus derasos per falcem, & prohibita germinatione, supremos uerò duos relinquamus in augmentum plantæ. At uerò inchoante uere facta putatione, perticam iuxta depangere oportet robustam, rectam, longitudine à pedibus quinq; usq; ad septem. Sit autem non tenuior harundine generosissima, quo neq; grauet, neq; obumbret plantam. Præstantior autem est pertica corticem non habens. In corticem enim Cantharides, & quæcunq; uitem uastare solent subtergrediuntur et occultātur. Ipsam uerò plantam extentam paxillo alligare oportet. Cæterum ipsi uiti iam perfectæ sex annorum putationem in humeros ter aut quater iuxta facultatem plantæ adhibere oportet, & unicuiq; sarmento humeralem paxillum apponere, qui simul sarmenta atq; racemos ferre queat.

¶De putatione. Pamphili. CAP. XXIII.

PVtationem à mense Februario aut Martio inchoare oportet, à decimaquinta Februarij usq; ad uigesimam Martij. Quidam statim post uindemiam putant, ablatione sacramentorum uitē alleuari dicentes, & nō uelut in uere lacrymantē alimētū perdere. Quæ tamē in Autumno putatæ sunt, uere citius germinant & si Ver frigidum fiat, & pruina incidat, adurentur. Quapropter præstat in frigidioribus locis magis præsecare, et nō perfecte putare, hoc est conspicuos oculos et sarmēta permittere. Rursus autē uere putare necessariū est. Inchoare porrò putationem oportet non mane, sed ubi et pruina à sole dissoluta est, & sarmentū tepefactum. Oportet autem falces ad putationem acutissimas & penetrantissimas esse.

¶Quæ ad vitium fertilitatem & vini bonitatem conferant. Africani. CAP. XXIIII.

Fertilis erit uitis, si putator eius hedera coronatus fuerit. Si uerò quercinam glandem contusam ad fabæ magnitudinem, & eruũ molitũ semel, ut frangatur tantum & diuidatur, in locos plantarum inieceris, & ad diuturnitatem uini, et ad fructus ubertatem confert. Sed & sarmenta densos oculos habentia, fertilem ac multi fructus uitem faciunt & uitium transplantatio ad ubertatem & bonitatem uini conducit. Vberem etiam uitem facies radice dulci in medio plantata.

¶Quando fodere oporteat perfectas vites, & quæ sit fosſionis vtilitas.

Anatolij. CAP. XXV.

Fodere oportet antequam germen producatur. quum enim simul cum racemorum generatione, & germen nascatur, qui post effusum germen foderit, multum fructus decutit & perdit permotum. quare citius fodere præstat. Cæterum multa foſſio, & plurima terræ diffusio, & uitæ & alimenti, & ubertatis causa est ipsi uiti. Quòd si hæc non sufficienter facta sit, uitibus emittentibus germen, melius est inhibere foſſionem, & ubi iam robustum factum est germen, tandem quæ relicta sunt operiri. Obseruandum est autem ne fossores ligone stirpem saucientes aut pungentes lædant. Quæ enim uulnerata est ægrotat, & fructum non producit.

¶Quomodo tempore pastinationis stercorare oporteat.

Eiusdem. CAP. XXVI.

Libyæ & orientis incolæ ubi uites pastinauerũt, nõ statim adobruũt, sed fossas per totam hyemẽ sinũt. Qui uero in pluuiosis regionibus habitant citius ipsas obruũt, occlusis per terrã radicibus & obstructis influxionis uijs. Et alij quidem profundiorem fossam faciũt, alij uerò altitudine pedali. perfectas uero supra fossuram stercorant, bubulo aut ouillo, aut suillo stercore, aut aliorum pecorum. Columbinum autẽ stercus calidißimum existens, ad celerem quidem germinationem uitium idoneum est, uerum ad uini bonitatem incommodũ. Oportet autem singulis uitibus quatuor heminas cuiuscunque ex prædictis quatuor stercoribus inijcere, non tamen ipsi trunco uitis stercus inijciendum est, sed paulo longius ab eo, quo etiam radices eminus progressæ caliditate participent, ut ne stercus nudis radicibus aceruatim iniectum, ipsas adurat. Quòd si stercoris sit penuria, paleæ sanè fabarum aliorumq; leguminũ pro stercore succedent. Hæ enim & contra glaciem uitibus prosunt, & reptilibus corruptionem inducentibus aduersantur. Vinacea etiam stercus faciunt eiusq; usum præbent. Multo uerò præstantior est urina uetus. At uero anniculas uites mediocriter & fodiunt, & stercorant, & biẽnes similiter usq; ad quinquennium iuxta proportionem uidelicet. In tempestuosis tamẽ locis alternis annis hoc facere in nouellis uitibus commodius est. Si uero & glacies in illis locis cõcrescat, etiam terram circa truncos stercorare conuenit. Præstantior autem stercoratio fuerit, si quis in terra arenosa, stercore ouillo aut caprino utatur. Esse enim hæc teneriora manifestum est. In argillosa uero, bubulo. Quum enim ipsa ex natura

sit imbe-

sit inbecillis, dulcor & pinguitudo stercoris ipsam sufficienter consolatur.

¶De perticarum usu & ratione.

Didymi. CAP. XXVII.

Q*Vidam perticas cædũt Decembri & Ianuario mense, alij Iulio & Augusto, & alij depreßius, alij altius palis uites alligant. Amineas quidem igitur reliquis altius palis alligare oportet, pedis unius mẽsura. Nõ amplius tamen sex pedum in totum. In tenui autem siccaq́, & harenosa, atq; à uentis infestata, humiliorẽ facere plantam oportet, non tamen infra pedum quatuor mensuram. Paxilli porrò ab utraq; parte acuẽdi sunt, & feruenti pice supernæ partes tantum, nõ tamen quas in terram depangimus illinendæ. Stent etiã perticæ rectæ, neq; inflectentur, ut ne uites similes scripsis faciant.*

¶De pampinatione.

Sotionis. CAP. XXVIII.

S*Vperflua germina adhuc tenera auferre oportet. Ita enim multam perspirationem uiti exibebis. Pampinare autẽ per manum oportet citra molestiam. Eiusdẽ autẽ experientiæ est et putare & pampinare. Quapropter etiã aliquando rei experti sarmentum fructum habens auferunt, & non habens sinunt. A' recenti uerò uite plus germinum auferendũ est, ut ne grauetur. Postquàm uero caliditas solis hebescere incipit, folia auferre oportet, quo omnes racemi à sole concalefiant & percocti maturescant. Quum uerò adhuc floret uitis, fodi debet.*

¶De secunda pampinationet.

Paxami. CAP. XXIX.

I*N uitibus recens plantatis, simul ut germen emittunt,*

postquàm

postquàm defloruerunt, superfluum circa germen auferre oportet, leniter & citra uiolentiam. At uero uites quæ fructum putrefaciunt, & uix aliquando maturum reddunt, ob terræ humiditatem, & foliorum densitatem, triginta diebus ante uindemiam præpurgare oportet, folijs ex obliquo & à lateribus detractis, quo inspirantes uenti uuam refrigerent. Verum folia in summitate relinquenda sunt, quo aduersus excellentem æstus uigorem protegentia, soli in summo uitibus incumbenti umbram obijciant. Si tamen multus hymber in autumno fiat, ut intumescentes acini ualde augescant, etiam folia circa uerticem tollenda sunt, ne uinum acescat. Quidam in calidioribus & ficcioribus locis fructũ etiam tegunt, sarmẽtis aridis & spinis superpositis, siquidẽ folia nõ sufficiant. Porrò uinitor assiduè uineam circumeat, & perticas erigens, & iugum æquans (Iugum autem uocatur uitis ad perticam coniugatio) gnarus quòd quemadmodum nos ad unam corporis partem inclinati ægrotamus, Sic & uites inclinatæ, & non erectæ, nec stantes læduntur.

¶Vt vitis pedunculos aut erucas non faciat, neq; à glacie affligatur.

Aphricani. CAP. XXX.

VRsino adipe corticem illinito, & uitis pedunculos nõ producet, aut adipe ursino falces ungito nemine sciẽte, quibus uidelicet uitẽ putaturus es, & neq; pedũculi, neq; glacies uitẽ iniuria afficient. Aut falces oleo in quo alliũ contritũ sit illinito. Si uero erucas quæ in rosis reperiuntur, in oleo coxeris, et inde falces illeueris, neq; ab alio animalculo, neq; à pruina uitis iniuriam perpetietur.

tur. Aut adipe hircino aut sanguine ranarũ falces ungito. Aut coticula cinere cũ oleo prælita falces acuito. Vitis sarmenta usta & uitis lacryma permixta, cum uino in mediam uineam deponito, & uermes non enascentur.

¶ Vt neq; à pruina neq; à rubigine vites lædantur. Diophanis. CAP. XXXI.

Stercus aridum per diuersa spatia in uinea deponito, secundum uineti uentum, & ubi incumbentem pruinã uideris, stercus succendito. fumus inde elatus pruinam dispergit. Quæ uero facile à pruina adurũtur uites tardius putare oportet, quum ad germen fundendum concitantur. Sic enim tardius efflorescent. Quemadmodum igitur & Hippuris, uitis credita est pruinam minus curare, quod ut opinor, tarde germinat, calido iam sole existente. Quidam fabam in uineta seminant, & uites à pruina illæsas futuras credunt.

¶ Aliud de pruina.

Si contigerit uites à pruina lædi, & manifestũ est fructum perijsse, incidendæ sunt, & ualde breuiter præsecandæ, ut uis earũ permaneat. Nam & sequẽti anno priorem fructũ reddet. Quidã experientia in Bithynia edocti affirmant, quòd ubi suspecta fuerit pruina, conueniat myrice quidem maxime, aut si haberi nõ poßit, cuiuscunq; tandem ligni cinerem in uinea diuentilare. Sic enim insidens oculis uitis cinis, illabentem pruinam depellit.

¶ Aduersus rubiginem. Berytij.

Simul ut uideris rubiginem in aëre congregari, statim bouis cornu sinistrum unà cum bubulo stercore urito, & fumum multum per ambitum arui, secundum uentum facito,

facito, quo uentus omnem fumum ad rubiginem ferat. Dispergет enim omne aëris uitium fumus. Apuleius tradit trium cancrorum ustorum cum bubulo stercore, aut paleis, aut stercore caprino, fumum sufficienter iuuare. Si uero anticipet rubigo, damnum resarcies hoc modo. Cucumerum syluestrium aut colocynthidis radices aut folia contundito & aqua macerato, indeq; apprehensa à rubigine irrorato ante solis exortum. Idem facit cinis ficulnus aut quercinus maceratus & irroratus. Prodit Apuleius, si lauri ramos in aruum proieceris, transire in ipsos rubiginis noxam. Nosse autem operæprecium est quòd plenilunijs maxime omnia à rubigine impetuntur, præcipue uero frumentum, propterea quòd tunc luna calidißima sit & humida, nocluq; fructus putrefaciat. Quidam Silurum piscem concisum urunt secundum uentum, per omnem regionis partem odorem spargentes. Quin & per naturam contraria affectione resistit, si in cribro phocæ pellis circumponatur perforeturq;, ita ut per cribrum semen excutiatur, & terra conseminetur. Hoc idem & grandinem cadere non sinit, naturali quadam contrarietate auxilians.

¶ Cura vitium arefacientium fructum.

Vindanionij. CAP. XXXII.

QVum acinus racemi erui magnitudinē indeptus siccari incipit, tunc omnē arescentē racemi partem deradito, & à sana, siue potius à saniore uicina arescenti adimito, indeq; cæsurā cinere acerrimo aceto mixto illinito. Præstantior autē cinis est sarmētitius. Sic enim quæ ægrotatura erāt in racemo illita, cladē ampliorē

euitabunt, truncus autem uitis similiter oblinatur. Quidam & infernas stirpis partes circa radices, urina ueteri & acerrima conspergunt. Ex *hac enim medela non modo fructus seruabitur, sed & ipsa uitis diuturnitatem & fertilitatem consequetur.*

¶De sterilibus vitibus.

Democriti. CAP. XXXIII.

TRuncum *scalpro, aut serra, aut quod melius est cuneo quercino findito, & lapidē in fissurā indito, ut partes trunci inuicē disparētur, & in ipsum urinā humanam ueterē infundito, ad mēsurā heminarū quatuor, ita ut eam sensim omni trūco circūfundas, ut etiā radices inde perfusæ in integrū restituātur.* Deinde *inijce stercus terra mixtum.* Oportet *tamen eos qui lapidē in truncū imponunt, defodere & uertere ea quæ sunt circa radicem.* Hanc *uero curam in autumno facere opportunum est.*

¶De syderatis vitibus. Cassiani. CAP. XXXIIII.

SYderatas *uites cognosces quidem ex eo quòd folia ualde subrubra habent.* Curabis *autē, si terebro tunicam ualde perforaueris, & per foramen quernum paxillum indideris, aut si parum de radice abruperis, similiterq; palum intruseris, & terram circumaggesseris. atque sic sane uitem curabis.* Alij *autem huiusmodi uites marina aqua rigant, alij & has, & quæ à quocunque instrumento percussæ sunt, oleo cum bitumine cocto oblinunt.* Alij *uelut in* Bithinia *experimento deprehenderant quomodo syderatis sit subueniendum, clauo nimirum truncos penetrantes.* Alij *uero urinam humanam trunco & radicibus affundunt*

De

¶De ægrotantibus vitibus.

Damagerontis. CAP. XXXV.

Egrotantem uitem, cinere sarmentitio aut quercino cum aceto mixto ad truncũ cõsperso curabis. Valde prodest et urina hominis radicibus affusa. Quidam uero ægrotas uites excidũt iuxta terrã, deinde leuiter obruunt terra adiacente, modico stercore ipsi ammixto, & quum turiones egerminauerint, debiles quidẽ extirpant, generosos uero sumunt, & rursus sequenti anno commodiorem ex relictis eligentes, reliquas tollunt.

¶De lacrymantibus vitibus.

Sotionis. CAP. XXXVI.

Vites multam lacrymam emittentes, quantã uix credi par est, & in totum corpus uitis nõ distributã abijciunt. Falce igitur truncũ incidemus & exulcerabimus, sinu uidelicet in ipso facto. Si uero nihil profuerit hoc factum, etiam radicum craßitudinẽ exculpemus aut aliquo modo ulcerabimus, & amurca ad medietatem cocta ac perfrigerata plagas illinemus. Subrectum uero cesuræ oculum foris inungemus. quod multo melius esse experimento constat.

¶De vitibus defluis, quas Rhyades Græci appellant.

Eiusdem. CAP. XXXVII.

Vites Rhyadas Græcis appellatas, quæ Latinis defluæ siue fluxæ uocari possunt, ex folijs cognosces subalbidis & subarefactis, sed & sarmentum latum, & instar lori tractile, ac molle habẽt. Medeberis igitur cinere aceto acerrimo subacto illinẽs stirpes & irrorãs quæ in ambitu sunt trunci. Ipse etiam uites cinere liquido

euitabunt, truncus autem uitis similiter oblinatur. Quidam & infernas stirpis partes circa radices, urina ueteri & acerrima conspergunt. Ex *hac enim medela non modo fructus seruabitur, sed & ipsa uitis diuturnitatem & fertilitatem consequetur.*

¶De sterilibus uitibus.

Democriti. CAP. XXXIII.

T*Runcum scalpro, aut serra, aut quod melius est cuneo quercino findito, & lapidē in fissurā indito, ut partes trunci inuicē disparētur, & in ipsum urinā humanam ueterē infundito, ad mēsurā heminarū quatuor, ita ut eam sensim omni trūco circūfundas, ut etiā radices inde perfusæ in integrū restituātur.* Deinde *inijce stercus terra mixtum.* Oportet *tamen eos qui lapidē in truncū imponunt, defodere & uertere ea quæ sunt circa radicem.* Hanc *uero curam in autumno facere opportunum est.*

¶De syderatis uitibus. Cassiani. CAP. XXXIIII.

S*Yderatas uites cognosces quidem ex eo quòd folia ualde subrubra habent.* Curabis *autē, si terebro tunicam ualde perforaueris, & per foramen quernum paxillum indideris, aut si parum de radice abruperis, similiterq; palum intruseris, & terram circumaggesseris. atque sic sane uitem curabis.* Alij *autem huiusmodi uites marina aqua rigant, alij & has, & quæ à quocunque instrumento percussæ sunt, oleo cum bitumine cocto oblinunt.* Alij *uelut in* Bithinia *experimento deprehenderant quomodo syderatis sit subueniendum, clauo nimirum truncos penetrantes.* Alij *uero urinam humanam trunco & radicibus affundunt.*

De

¶De ægrotantibus vitibus.

Damagerontis. CAP. XXXV.

AEgrotantem uitem, cinere sarmentitio aut querci= no cum aceto mixto ad truncū cōsperso curabis. Valde prodest et urina hominis radicibus affusa. Quidam uero ægrotas uites excidūt iuxta terrā, deinde le uiter obruunt terra adiacente, modico stercore ipsi ammi= xto, & quum turiones egerminauerint, debiles quidē extir pant, generosos uero sumunt, & rursus sequenti anno commodiorem ex relictis eligentes, reliquas tollunt.

¶De lacrymantibus vitibus.

Sotionis. CAP. XXXVI.

VItes multam lacrymam emittentes, quantā uix cre di par est, & in totum corpus uitis nō distributā abijciunt. Falce igitur truncū incidemus & exul cerabimus, sinu uidelicet in ipso facto. Si uero nihil pro= fuerit hoc factum, etiam radicum craßitudinē exculpemus aut aliquo modo ulcerabimus, & amurca ad medietatem cocta ac perfrigerata plagas illinemus. Subrectum uero ce suræ oculum foris inungemus. quod multo melius esse ex= perimento constat.

¶De vitibus defluis, quas Rhyades Græci appellant.

Eiusdem. CAP. XXXVII.

VItes Rhyadas Græcis appellatas, quæ Latinis de= fluæ siue fluxæ uocari poßunt, ex folijs cognosces subalbidis & subarefactis, sed & sarmentum la= tum, & instar lori tractile, ac molle habēt. Medeberis igi tur cinere aceto acerrimo subacto illinēs stirpes & irrorās quæ in ambitu sunt trunci. Ipse etiam uites cinere liquido

facto respergendæ sunt. Quidam uero marinam aquam radicibus affundūt, alij racemorum summas partes auferre & impedire studio habent. Vocatæ sunt autem Rhyades fructum non continentes, à defluxu.

¶De vitibus in materiæ multæ effusionem luxuriantibus & velut insanientibus.

Eiusdem. CAP. XXXVIII.

Effundentes se in multam materiā uites breuius præsecare oportet, exsarmentatæ enim quiescunt. Si uero adhunc non cessent, facta pastinatione harenam fluuialem aggeremus, & modicum cinerem. Alij circū radices lapides ponunt, quo uitem perfrigerent.

¶De vitibus fructum putrefacientibus.

Varronis. CAP. XXIX.

Svnt quædam uites quæ fructum recens productum putrefaciunt, priusquam racemi connutriantur & maturescant. Talibus igitur medeberis portulacæ folio. Alij autem polentam portulacæ ammixtam trunco circumlinunt. Alij portulaca dimidiam racemi partem illinunt. Quidam cineris ueteris heminas quatuor radicibus inijciunt, aut etiam harenam.

¶De vitibus à ligone sauciatis. CAP. XL.

Olitem à ligone aut quopiam alio sauciatam sic curabis. Si plaga sub terra fuerit, uulnus terra tenuissima, stercore caprino aut ouillo ammixto, integatur & obligetur. Deinde truncū circunsarrito, & uitis diligentem curā habeto. Si uero circa radicem fuerit uulnus, tenuem terram molli stercore permixtam aggerito, & frequentius circunsarrito, sarmenta obtorquendo non

infle

inflectendo,uiolentiore ductu uitato.

¶Quomodo ante vindemiam prædiscere liceat futuram vini vbertatem & bonitatem:aut contrà prauitatem.

Democriti. CAP. XII.

Acinum hoc est uuam particularē, de racemo leniter per digitos detrahito. Siquidem igitur quidam exilierit,ubertatē ostendit. Quidā si multum frumentum prouenit, etiam liquidum fructum abundaturum pollicentur. Cæterum uinum bonum & potens futurum cōiectamus, si per uernum tempus hymbres plures fiant. Idē futurum indicant hymbres oborti quum erui magnitudinem uua habet, & adhuc acerba existit. At uero quæ ad ipsum uindemiæ tēpus oboritur pluuia,non solum aquosum,sed & deprauatum uinum ut uappam faciet.

¶Sepes vt paretur. Diophanis. CAP. XIII.

Si sepem habere uelis munitā & securam,scrobē cubitali effodito altitudine,in eamq́; palos depangito & funiculū per scrobem extendito, præcedente autē die eruum molitū in promptu habeto,& rubi semen ac paliuri & oxyacanthe,omnia ad mellis craßitudinē macerata:postea uero extentū funiculū rubi & paliuri semine cōfricato & oblinito,& locum cremore irrorato,ac modico tempore sinito. Deinde *terram ex scrobe egestam superinijcito,& post dies uiginti octo, germina producent pedalis altitudinis,quæ transplantabis in scrobē pede non altiorem, & intra duos menses cubitalem magnitudinem excedent, consequenter uero in magnam altitudinem eleuata omnes fures arcebunt,* Hæc *faciēda sunt sub æqui-*

noctium uernum. Facile autem sepem parabis, si funem rubi semine confricaueris & in terrā defoderis, & harundines crassas cōtusas plantaueris modica profunditate, ita ut obliquas imponas & non rectas, stercore una cū terra aggesto. Quidam sepem hoc modo faciunt, Virgas rubi in segmenta conscindunt, eaq; in sepibus posita palmari altitudine obruunt, irrigantq; donec germen erumpat. Aliqui cum moris, hoc est fructibus rubi maturis, funiculum per manus confricant, deinde terra & stercore obrutum rigant, donec germen fungat. Democritus porrò tradit inchoante uere usque ad quindecim dies sepem probe plantari hoc modo. Funem nauticum in marinis operis detritum, & de cætero putrefactū, rubi semine & alijs prædictis spinosis, ammixto eruo confricato, indeq; in scrobe defodito, & si fieri potest singulis diebus irrigato, Sic enim & cito, & perfecte sepes nascetur, & tutum munimentum præbebit.

¶Quando vitem vindemiare oporteat, & qualia signa sint maturitatis vuarum.

CAP. XLIII.

Non facile est cognoscere quādo uuas colligere & uindemiare oportet, quapropter aliqui ante maturitatē ipsas legentes, tenue & infirmum & non durabile uinū faciunt. Alij cōtrà tardius uindemiātes, nō solum uitē lædunt, ultrà quàm conuenit onus gestantē: sed & si grādo & glacies oborietur, iniuriæ expositū uinum habebunt. Cognoscitur igitur uindemiæ tempus, experimento nō modo ex uisu, sed etiam è gustu ipsius facto, & tamē notas aliquas ueteribus indicatas prodemus. Tradūt enim

enim Democritus & Africanus, sex tantum dies, & non plures recte permanere uuam maturam. Si igitur uinaceus non amplius uiridis pellucet, sed nigricãs, uuam maturam esse significat. Alij acinos premunt, & siquidem uinaceus exilierit nudus, citra omnem carunculæ circum se complexum, maturas ad uindemiam esse uuas iudicant. Si uerò prosilierit uinaceus partem carnium secum trahens, maturas ipsas esse negant. Quidam ex eo quòd passa fieri incipit, maturam cõiectant. Alij maturas uuas esse sic probant. Vbi densißimus est racemus, inde acinum unũ eximunt, & post unum aut alterum diem racemũ respiciunt & contemplantur. Si igitur in eadem figura permanserit locus, uelut uicinis & iuxta sitis acinis nullum augmentum capientibus, uindemiam accelerant. Si uerò exempti acini locum minorem factum uiderint, uelut circun sitis acinis auctis, uindemiam inhibent, donec augmentum progressum fecerit.

¶In qua domo existente luna vindemiare oportet, & quòd desinẽte ipsa, & sub terra existente, vindemiã facere conuenit.

Zoroastræ. CAP. XIIII.

Vindemiare oportet luna in cancro existente, aut in leone, aut libra, aut scorpio, aut capricorno, aut aquario, diligenterq; prouidendũ est, ut desinẽte ipsa & sub terra existente uuarum collectionem absoluamus.

¶Quomodo auxiliari oporteat vuis acerbis, aut alio quodam modo corruptis, & quo modo curandum vinum ex ipsis futurum.

CAP. XV.

Oportet omnes acerbas uuas, aut aliter corruptas, à reliquo fructu separare, & mustum ex ipsis hoc modo curare. Aqua pluuialis coquatur ad medietatem, & ex hac aqua cocta, quanta fuerit decima musti pars, ad ipsum mustum affundito, rursusq; cum musto coquito, ut decima pars in coctura insumatur. Quidam nõ sic, sed ipsis uuis aquam adijciunt, coniectantes ut futuri musti tertiam partem addant, & postea calcatis uuis mustum coquunt ad tertiæ partis consumptionem.

¶Cura bestiolarum vites vastantium.

Africani. CAP. XLVI.

Necabuntur uermes uites infestantes, aut partem aliquam uineæ inhabitatione sua ægrotam reddentes, fimo bubulo secundum uentum suffito. Quidã galbanum, aut cornu cerui, aut ungues caprinos, aut eboris scobem, aut lilij radicem in uinea suffientes, bestiolas & serpentes inde abegerunt. Exiges similiter bestias tales, muliebris pili suffitu, atq; inde etiam mulieribus difficulter & periculose parientibus, & ob id crudum partũ ac abortum expetentibus opitulaberis, & eis quarum uterus sursum repit. Nã & hæ omnes has affectiones per pillorum suffitum curant. Alij herbam pæoniam, alij personaciam appellatam suffientes, aut iuxta uites plantantes, eiusmodi bestias fugant. Quidam succum Cyrenaicum & oleum coquunt, & truncos uitium illinunt. à fundo paulò superius initio facto. Quo uero neque Erucæ uitibus iniuriam inferant, alio trito arbores illine.

¶Ad cantharidas & maiora animalia fructum vastantia.

Eiusdem. CAP. XLVII.

Quod

QVo uero Cantarides uites nõ perdant, ipsas cantharides oleo macerato, indeq; cotem in qua falcem exacuere uelis illinito. Quidã quo maiora animalia abigant, stercore canino urina ueteri macerato ac dissoluto, omnia per ambitum respergunt.

¶ Naturale Democriti præter opinionem, per experimentum cognitum, vt neque vites, neque arbores, neque segetes, neque quicquam aliud, à quopiam lædantur, & maxime à maioribus bestijs.

CAP. XLVIII.

CAncros fluuiales plurimos, aut paguros marinos, non pauciores quàm decem, in uas fictile cum aqua indito, & addito operculo sub diuum exponito, ut addies denos insolentur. Deinde quæcũque illæsa esse uolueris, hac aqua conspergito, idq; alternis diebus donec adoleuerint, & miraberis rei efficaciam.

¶ De œnanthe. Florentini. CAP. XLIX.

ACcipienda est œnanthe à uite uinum dulce ferente, & à syluestri, maxime uero arborea uite. Accipiatur autem tempore floris, ita uidelicet ut racemi auferantur, & in umbra siccentur. Postea flore puro in dolium coniecto, infundatur uini odorati & sapæ æqualis mensura. Fricentur manibus diligenter, fiantq; massæ & reponantur.

¶ Vuæ passæ faciendæ ratio.

Eiusdem. CAP. L.

MVlta relata sunt à ueteribus de uuæ passæ faciendæ ratione, mihi autem placuit hanc hoc modo parare,

parare. Maturos racemos ex sarmento emotos in uite marcidos fieri permitto, & postea ablatos in umbra suspendito, & exsiccatam uuam in uasculum substratis uitis folijs à sole detersis & perfrigeratis componito. Expleto autem uase rursus folia uitis superne imponito, & operculo addito in domum frigidam & fumi expertem deponito. Quæ enim hoc modo parata est uua passa, & ad multũ tempus durat & suauißima existit.

¶De plantatione harundinum. CAP. XI.

HArundines apricis locis gaudent, & à uentis nutriuntur, plantantur autem præcipue quidem per bulbos, hæc enim præstantißima ipsarum plantatio est. Et obliquus sanè prostratus calamus facile germinabit. Ita autem posternendi sunt, ut inuicem distantes se mutuo non contingant, atq; id altitudine digitorum trium aut quatuor, & sic ut ex prostratis harundinibus unus aut alter oculus sursum spectet. Cæterum qui rectè plantantur calami, eos duos geniculos habere oportet, & duodecim digitorum profunditate plantari. Tempus autem plantationis quidem ueris initium esse uolunt, quandoquidem facile à glacie læduntur. Secatur harundo eodem anno, post solstitiũ hyemale. eousque enim augescere creditur harundo. Aiunt calamos super fumum positos bestiolas siue uermiculos Ipas appellatos, qui uel maxime uitem infestant. non amplius nutrire. Ex putrescentibus enim harun dinibus aiunt tales uermiculos enasci, indeq; ad uites progredi.

CAS-

CASSII DIONYSII VTICENSIS DE AGRICVLTVRA LIB. VI.

HAEC *insunt in hoc libro, qui sextus est selectarum de agricultura præceptionum, & continet structuram torcularis, & lacuum siue uasorum subtorcularium & uasorum olei, & cellæ uinariæ, & sedem doliorum, & curam eorundem atque picationem & præparationem ad uindemiam, & quomodo uuæ calcādæ sint, & quomodo mustum in dolia condendum, & ut hoc ipsum nō super effundatur, & quomodo poßibile sit mustum per totū annū habere, cognoscereq́; num aquam habeat, & quomodo acescēti opitulādum, & de gypsatione.*

¶De torculari, & vasis subtorcularibus, & vasis olei. Florentini. CAP. I.

A*Bsoluto de plātatione uitium sermone, dicturiq́; deinceps de diligētia & cura circa uina adhibenda, necessariū esse duximus præponere, quomodo torcular & subtorcularia uasa construere oporteat.* Tor*cular itaq; iuxta multitudinē apportandorum fructuū ædificandum est, quo habeant operarij locum, in quo commode diuersari queant, & ut ipsæ uuæ habeant spatium commodi situs, ut & tempore urgente fructus maiore compendio afferri poßit, & ne operarij à musti elatione & odore suffocentur.* Oportet *autem totum torcularium undiquaque leuißimo tectorio oblitum esse, neque minus tabulata superna, ut nihil terreum, neque animalium*

lium ullum in ipsis generatorum, delabens uinum inquinet. Sit amplius torcular calidum, & lumen habeat undiquaq; plurimum. At uero lacus & uas subtorcularium sit amplioris, & post usum lauetur aqua marina, aut muria calida, & cum spongia detergatur. Relinquatur autem sine operculo, ne computrescat, & quandoquidem mures aliquando in subtorcularium lacum incidentes, multam graueolentiam inducunt, lignum latius imponendum est, per quod euadere queat mus si quando illabatur. Quãdo autem eo quis rursus usurus est, similiter lotum, & detersum suffumiget. Porrò uas in quo oleum de torculari excipitur, angustum esse oportet.

¶De cella vinaria & doliorum locatione ac sede. Eiusdem. CAP. II.

Domus quæ dolia suscipit, in regionibus calidis, ad orientem et septentrionẽ fenestram habeat. In frigidioribus uero ad meridiem. Sit autem procul à torculari, & ab omni graueolentia remota. Dolia ipsa locanda sunt ut uicißim & mutuo se non contingant, pedali mensura in medio relicta, quo & hi qui cellæ uinariæ curã gerunt, facilem habeant ad interiora dolia ingressum, & ut si unum doliũ acescat, propinquum sibi nõ simul peruertat. Nihil enim adeo uelociter contagionem percipit, uelut uinum, præsertim mustum. Cæterum dolia in siccis locis locanda sunt, ut in terra sint duæ ipsorũ partes, si regio infirmũ, & tenue, & nullius nutrimenti uinum ferat. Si uero potens & crassum, dimidia ipsorum pars. Subijcienda unicuiq; dolio harena crassa & sicca, super hanc nero insternendus est iũcus unguẽtarius mediocri copia. Reliquũ terra

aggesta

aggesta explēdum, quæ cōmode sit ad solē exassata. Harena enim et terra sicca, omnē humorē in seipsas adtrahūt, tū ex terra, tum eū qui in ipsis dolijs cōsistit, ampliusq; dulce uinum faciūt. At uero uim ipsius hoc modo cōiectare licet. Si nanq; nouam sportulam harena expleueris, uinūq; acescens infuderis, percolabitur purum & sine odore: Si uero non adsit harena, terra oblata utendum prius insolata. Nihil porrò fœtidum cellis uinarijs concludēdum est uelut est coriacea graueolentia, caseus, allium, oleum, ficus, uasa inutilia. Omnia enim huiusmodi humiditatem de uino atrahunt & computrescunt, rursusq; ad uinum ipsum graueolentiam referunt. Semouenda est etiam cella uinaria à lacu, stabulo equorū, loco secessus, stabulo palearum, pistrino, & balneo. Si uero reperiantur circunsitæ arbores, excidantur. Radices enim se circumplectentes eam corrumpunt, & odorem de se affricant, & maxime fici & punicæ. Si uero rurales locos incolamus, pauimentum lateribus insternemus in altum subuectum, & in ipso constrato pauimento dolia locabimus, harena subiecta.

¶ De structura doliorum.

Anatolij. CAP. III.

Non omnis terra apta est operæ figulari. Verū ex terra figulina alij præferunt colore fuluam, alij albam, alij utrasq; commiscent. Quidam igitur hac probationis nota cōtenti, dolium probe fictum iudicant, si pulsatum sonitum quendam acutum & clangorem reddat. Verum non est hoc satis, sed ipsum structorem operæ figulari adesse oportet, & quo lutū probe elaboratum sit prouidere, & non prius sinere ad rotam adhibere, quàm lu-

tum

tum ipsum ostendat quale sit dolium assatum futurum Nō *omnia autem dolia figuli ad rotam adhibent, sed parua tantum.* Maiora *enim humi sita quotidie in calido domicilio exædificant, ac magna faciunt.* Non *parua uero artis figularis pars est assatura.* Oportet *autem neq; minus, neq; plus ignem subijcere, sed moderate.* Quapropter *aliqui tanti apparatus ac structuræ difficultatem recusantes, ueteribus dolijs utuntur, quod maxime uino nocet.* Ex *dolijs porrò præstantiora sunt longiora & uentrem extuberantem habentia, & oscula maxime aperta: labra autem doliorū facienda sunt ut extra nutent, ut quum cinere ipsa oblinimus, nihil illabatur in ipsa ubi rursus aperimus, sed extra uoluatur.* Statim *autem dum adhuc calent picanda sunt.* Sintq; *dolia nō magna.* In *talibus enim non amplius efferuescit, utpote non coarctatū, sed superabūdans ipsum contra seipsum insurgit, & non solum odorem, sed etiam florem despuit & reiectat.* Parua *autem uasa multum & ad custodiam, & ad uini bonitatem cōducunt.* Et ob id *parua, dolia construere expedit.* Si *uero magna dolia uetera prius habeamus, inbecille & deterius in ipsa in fundimus, præstantius autem in minora.*

¶De tempore & modo picationis.

Eiusdem. CAP. IIII.

N*oua dolia statim à camino accepta picanda sunt, uetera uero sub caniculæ exortum.* Quidam *singulis annis, quidam alternis ipsa picant.* Melius *est autem ut picentur, quum aut uinum uappa factum est, aut pix oblita defluxit.*

¶Picis probatio.

Didymi. CAP. V.

Picem

PIcem ueteres prodiderunt opt[illegible]m esse ab Ida allatam, secundo loco ex Pieria. Alij Rhodiam præferunt, alij Rheticã. In uniuersum autẽ melior est pinguis, splendens uerò etiã potior existit. Tenuior autem ut uitiosa reprobatur. Aliqui calfactam in aquã frigidã diffundunt, & nõ modo per odorẽ, sed etiam gustu experimentum capiũt. Sed & quæ dum coquitur nõ exilit, neq; bullas, neq; strepitũ facit, optima iudicatur. Quæ uerò sapore dulcior, & purior, & leuior, & odorata est, præstãtior habetur. Similiter pix cocta melior est quàm cruda, et sicca liquidæ præfertur. Optima autẽ pix hoc modo præparatur. Inditur in peluim fictile & ponitur in solẽ super modicum ignẽ, deinde infunditur ad ipsam aqua calida per sarmentitium cinerem excolata, & pix fortißima euadit. Vbi igitur constiterit, post horas duas diffunditur, rursusq; tantum aquæ affunditur. Per triduum igitur singulis diebus ter id faciunt, & incidentem humorem spongia extrahentes, quæ remanet inde picem commodißimam esse tradunt. Arida pix etiam amara est, Cum uino igitur cocta commodior redditur, & maxime si quid ex odoratis simul coquatur, præstantior euadit. Liquidam autem ad tertias decoctam, ut idoneam in usum assumunt. Quidam cinerem sarmentitium in ipsam inijciunt, ac coquũt. Alij etiam ceram ad cinerem addunt. Quidam lixiuium cineris, & uinum uetus infundunt. Quidam ceram per se ammiscent, ex Sardis tamẽ allatam. Hanc enim cõmodiorem esse affirmant, & alij quartam, alij sextam, alij decimam partem liquefaciunt. Si enim austerius uinum facere uolumus, plus ceræ additur. Quidam autem consu-

 lunt

sunt ceram in totum non esse in picem coniiciendam. Acerbius enim inde uinum fieri asserunt, ut eo proclivius in uappam transmutetur.

¶Picis præparatio. Eiusdem. CAP. VI.

IN Italia picatiōe utūtur huiusmodi. Picis minas XL. ceræ minā. salis ammoniaci drachmas VIII. mannæ thuris drachmas IIII. simul cōtusa & cocta fœni græci drachmis octo conspergunt, & ex unitis simul dolium picant. Alij picis aridæ talentum, ceræ minas XV. erui & frumenti molitorum libras III. fœni græci tosti tusiq; ac cribrati tantundem, calami aromatici, folij malobathri pilulas quinque, liquescibilibus liquefactis, & aridis contusis, aloës hepatidis cribratæ minæ dimidium inspergunt. Hæc picatio præstantissima est. Nam & infirmum uinū corroborat, & quod facile corrumpitur, durabile conseruat, & odorata uina facit.

¶Vniuersalia præcepta de picatione.

CAP. VII.

OPtimum est in omni picatione, picem per lixiuiū cineris lauare, & resinā lētiscinam, aut pini, aut si hæ haberi nō poßint, quæ ad manum est amni scere, iridis item & fœnigræci modicū. Etenim fœnū græcum potentius & grauius uinū facit. Insuper & costū & casiam, & melilotū ac iunci odorati florē. Hæc enim ad odoris iucunditatem conferunt. In summa autem, ad uinū probe excultum, uaria picatione uti expedit. In uilibus uerò uuis bona pice cōtentum esse oportet, ad eamq; iridem & fœnum græcum modica parte addere, multo uerò minus de cera. Amplius enim de ipsa coniectum uinum uappam fa

pam facit, uelut prædiximus. Cera autem utendum est alba, aut aliâs pura. Quidam recte faciunt qui arundinem & lignum rectum in uacuata dolia indunt, quo culices illapsi, aut etiam alia eiusmodi animalia, per illa euadere queant. In recens picata dolia præstantius uinum non est infundendum, sed quod iam uapidum factum est. Melius enim inde reddetur. Vinum nigrum similiter in eiusmodi dolia iufundendum est. Album uero in ea quæ ante duos aut etiam plures annos sunt picata.

¶Alius modus probatus picationis doliorum. CAP. VIII.

H*yssopi Cretici aut Campani libras duas, nardi Indicæ aut Gallicæ libras duas. Aloës bonæ sesquunciam. Croci Siculi sesquunciã. Iridis Illyricæ libram unam. In mensuram decem amphorarum post factam picationem doliorum inspergito: per latera ipsorum, & sub ipsa oscula, pice nondum perfecte frigefacta, ut sit frigida, neque supercalescente adhuc, ne pharmacum comburatur. Deinde nouum uinum immittito, & post paucos dies ubi gustaueris, benefragrans reperies, & uetustũ esse putabis. Repicabis autem dolia singulis annis, aut omnino alternis, mensura & compositione pharmaci utens uelut præscriptum est.*

¶De illitione doliorum. Varronis. CAP. IX.

P*ost picationem quidam paulò ante quàm mustum infundatur, dolia illinunt, alij oscula tantum, alij uerò opercula. Illitio autem est pix cũ sapa & aqua marina. Alij picem liquidam & muriam in sapam indunt, & ex permixtis oscula per spongiam illinunt. Alij*

sola amurca opercula linunt.

¶De præparatione in vindemiam.

Didymi. CAP. X.

TOrcularia uiginti diebus ante uindemiam aperienda sunt, quo perflentur & transpirent, aqua etiã marina respergenda sunt, & suffumiganda.

¶Quid facere oporteat Canthelijs præfectos, & quomodo calcandæ sint vuæ, & quomodo in torcularibus diuersari oportet eos qui ad calcandas vuas sunt destinati.

Apuleij. CAP. XI.

QVi maioribus corbibus, cãthelijs appellatis, præfecti sunt, folia eligant, & si quis acerbus aut aridus racemus afferatur. Oportet autẽ & calcãtes, si quid cophinis præfectos fefellit, eligere. Folia enim cum uuis cõtrita, uinũ magis adstringens & ex facili corruptibile faciunt. Ex acerbis autẽ & siccis racemis magnũ detrimentũ accedit. Cæterũ iniectas in torcular uuas statim pedibus conterãt qui ad hoc sunt destinati, omnesq; acinos æqualiter cõculcãtes stemphyla, hoc est, uinacea extrahãt, quo plurima liquoris pars in lacus subtorcularios defluere possit, & ubi iterum calcarũt discedant, & postquàm calida & non ualde humecta fecerint uinacea, ita sub lignũ præli imponant. Calida enim & mollia existentia, magis fluida fiunt. Si uerò ualde humida supponantur, necesse est onere imposito disrũpi ac disparari cõposita. Ingredi autẽ in torcular calcatores oportet, pedibus ualde bene lotis ac purgatis, & nemo ipsorum quicquam in torculari neq; edat, neq; bibat, neq; sæpe ingrediatur

& exeat

& exeat, & si qua necessitas abeundi fiat, ne nudis pedibus abeat. Oportet etiam calcatores indutos esse & cingula habere, ob urgentes sudores. Bonũ item odorẽ in torcularibus semper procurare oportet, aut per thus, siue per aliud quoddã suffumigium. Verũ quod nosse operæpretium est, Stemphyla nõ solum oliuarum nuclei sunt, uelut quidã existimant, sed etiam uuarum uinacei. Si igitur stemphylorum uocem audieris, ad rem subiectam animũ aduerte, & aliquando uuæ uinaceos, aliquando oliuæ nucleum, pyrena alias Græcis dictum, accipe.

¶Post perfectam vuarum calcaturam, quomodo mustum in dolia condendum.

Diophanis. CAP. XII.

Dolia ante uini infusionem, muria meraca per spõgiam emundare oportet, & thure suffumigare. Oportet autem neque ualde plena facere: neq; nimium defectuosa, sed coniectare quantũ uerisimile est mustum efferuescens augmentũ facere, ut ne superfundatur, et ut spuma usque ad labra eleuata, quod impurum est solum expuat. Purgandum est cõsequenter mustum in dolijs ad dies quindecim, et tum manibus, tum scyphis spuma auferenda, & si quid aliud superfluum fuerit: purgamenta uerò omnia extra locum in quo dolia sita sunt exportentur, & ualde procul reijciantur. Si enim in uicino manserint, culices ex ipsis corruptis & peruersis enascuntur, & malus fœtor excitatur, quæ ambo uinum in uappam peruertunt. Quare bonum odorem semper torcularibus procurare oportet per suffitiones, maximè uerò cellæ uinariæ eo opus habent.

¶Quomodo post defluxum musti ex torcu- lari, vinaceis statim eiectis, ex ipsis loræ species, Thamna appellata Græcis, facienda est. Anatolij. CAP. XIII.

STemphyla, hoc est, uinacea post musti defluxũ euestigio eijcienda sunt, & in dolia indenda ac postea conculcanda. Etenim fex ex his, quam uernacula lingua Thamnam appellant, non iniucundus potus ruralibus fit, ipsaq; deinde restantia uinacea abundãs alimentum brutis præbẽt. Oportet autẽ statim ut uinacea ex torculari ablata sunt, & torcular & lacus subtorcularios euertere, & aqua marina aut muria per spongiã expurgare, & suffumigare. Humor enim remanens omnino corruptus acescit, & proinde fructũ qui sequenti die calcatur corrumpit, & culicem gignit. quod signum est uini in uappam peruersi.

¶Vt mustum non superfundatur.

Florentini. CAP. XIIII.

COronam ex pulegio aut calamintha, aut origano, ad colla uasorum circumponimus. Quidam interna doliorum labra caseo bubulo perlinunt. Cohibet enim intro musti ipsius feruorem.

¶Quomodo mustum statim in vsum veniat.

Eiusdem. CAP. XV.

IN metretam musti heminam aceti dulcescentis cõijce, & post triduum purum erit. Cæterum quomodo citius sedetur mustum, in tertio libro Diophanis pulcherrimas methodos inuenies.

¶Vt mustum toto anno habeamus, & sciamus an aquam habeat. Eiusdem. CAP. XVI.

Mustum

MVstum quod ex uuis sponte distillat antequam calcentur, quod ipsi Græci aliqui prochyma uo-cant eodem die in uas intra & extra picatū con de, ita ut ad medietatē uasa impleantur, & operculo addi-to diligenter gypso obline. Ad multū enim tempus mustū ualde dulce permanet: Multo uerò magis cōseruabitur, si uasculum per pellicullam obturatum & conclusum, in puteum ad dies triginta demittatur, propterea enim quòd non efferuescit, semper mustum erit. Si quis autem leni-ter calcauerit uuas ut non premantur, etiam hoc ipsum mustū durabile habebit. Alij in uetera uasa a uetere uino, mustum infundunt. Quidam uas intra & extra picatū, uelut dictum est, in puteum imponunt, ut labra tantum su-pereemineant, quod ipsum & experimento optimum esse constat. Alij in harenam humidam uas defodiunt. Alij su per uas uinaceis obrutum, harenam humidam accumulant. Alij in uas non picatum mustum condunt, & nitro Ale-xandrino tuso adlecto, in umbra deponunt. Mustum por-rò an aquam habeat, in sequenti capite reperies.

¶Vt sciamus an mustum aquam habeat.

Sotionis. CAP. XVII.

PIra syluestria, hoc est, crudissima in mustum cōijce, & si quidem aquam habuerit, ad fundum mergetur.

¶De gypsatione. Didymi. CAP. XVIII.

GYpsum indatur in uas latum, deinde affundatur mustum, tantum ut super gypsum emineat, moueaturq; frequenter, & sic usquequo desidcat relin-quatur, quo uidelicet crassiores gypsi partes ad fundū fe-rantur. Superstans deinde mustum exhauriatur, ita ut

nihil ex gypso inhæreat, commotione facta.

¶Quomodo musto acescenti opitulemur.

CAP. XIX.

VVæ passæ donec intumescāt maceratæ, deinde expressæ, heminæ duæ in amphoram injiciātur. Aut per harenam fluuialem ipsum mustum, uelut dictū est, percoletur. Aut sandicis drachmæ quatuor injiciātur.

CASSII DIONYSII V.TICENSIS DE AGRICVLTVRA LIB. VII.

HAec habentur in hoc libro, qui septimus est selectarum de Agricultura præceptionum, & continet ex ordine descriptionē differentiarum uinorum, & de cura ipsorum, & gustatione, & de transfusione in alia uasa, & quædam alia utilia.

¶De differentia fructuum.

Quintiliorum. CAP. I.

COncauæ regiones multum uinum faciunt & uitiosum. Altæ uerò melius. Nimirū cœlo fructu à uētis, & alio aëris temperamēto, & maxime à solis potentia. Non solū enim ualidiores & potentiores uuas sol efficit, sed & dulciores, si multum calfecerit. Luna etenim sola uuas maturas facit calida existens & humida. Nox uerò sola dulces reddit. Multa igitur insolatione opus habēt, quo durabilius uinum fiat, & citius ad uigorem perueniat, & perfletur. Fructus etiam ex calidis regionib

regionibus uinum durabilius facit, ex alijs autem partibus, aut cruditatem aliquam terræ habentibus, uinum exolutum & infirmum facit. Si uitis paucas uuas produxerit, potentius uinum facit, utpote alimento & uiribus omnibus in solum illum fructum insumptis.

¶Quibus uinis locus sub dio cōueniat, & quibus sub tecto. Eorundem. CAP. II.

F Ortius uinum sub diuum locandum est, auertatur autem ab occasu & meridie, parietibus quibusdā appositis. Tenuia uero uina sub tecto ponenda sunt, fenestræ autem faciendæ altiores ad septentrionem & orientem conuersæ.

¶De differentia noui & veteris vini, & ab alba & nigra vua. Diophanis. CAP. III.

N Igræ uuæ uinum potentius habebunt, albæ medium, fuluæ iucundius paulò quàm nigræ. Nouū uinum frigidißimum est, uetus calidißimum & potentißimum ac odoratißimum. Quod enim in ipso est aquosum, tempus consumit.

¶Quomodo curare & durabile facere vinum expediat, ex vua diu madefacta, quum adhuc est in vite, & similiter ex ea quæ post vindemiam madefacta est.

Democriti. CAP. IIII.

S I pluuiosus sit annus, & contingat uuā adhuc in uite existentē amplius madefieri, aut etiam post uindemiam, pluuia impetuose oborta, accidat eandē plus quàm cōuenit irrigari, necessario ipsam calcabimus. Si uero mustum à uindemia collectum imbecillius esse duxeris, id

quod gustu doctore tibi continget. Postquam uinum in dolia conditum primo ardore feruebit, statim ipsum in alia dolia transfundas. Quicquid enim in ipso fuerit aquosum in fundo manet, propter grauitatem autem adijcies in uinum salem, in decem metretas heminas tres. Quidam melius facientes uinum coquunt usquequo uigesima ipsius pars decoquatur, & gypsi uigesimam partem adijciunt. Lacedæmonij tandiu supra ignem esse uinum sinunt, donec quinta pars decoquatur, & post quatuor annos eo utuntur.

¶De apertione doliorum, & quid obseruare oporteat tempore quo ipsa aperimus.

Zoroastræ. CAP. V.

Dolia aperire oportet, syderũ exortũ obseruato ac uitato. Tunc enim motus fit uini, & nõ conuenit ipsum contrectare. Et si quidem in die doliũ aperis, soli umbrã offundere oportet, ne eius splẽdor uino illabatur. Si uero noctu necessitate sæpe urgente, dolium aperturus es, aduersus lunæ lumen itidem obrumbrabis.

¶De vini transfusione, & quando vina transfundere oportet, & quod differentiam habeat vinum in eodem dolio conditum.

Zoroastræ. CAP. VI.

Vinum in alia uasa transfundere oportet borealibus uentus spirãtibus, nequaquam uero australibus: & infirmiora quidem uere, fortiora autẽ æstate, quæ uero in squallidis locis nata sunt, post solstitium hyemale. Vinũ trãsfusum in alia uasa in plenilunio, acetũ fit. Nosse autẽ operæpretium est, quod uinum à fece, unde alimẽtum habet

habet, ſeperatum, tenuiorum partium & imbecillius redditur. Prouidendum igitur eſt, ut hyeme quidem calefiat, æſtate uero refrigeretur. Transfuſio ipſa facienda eſt, luna augeſcente ſub terra exiſtente. Sotion tradit in prælunaribus maxime diebus transfuſionem fieri debere, hoc eſt prima & ſecunda die, priuſquàm luna hominibus appareat. Oportet autem uitare, quum de dolijs in parua uaſa uinum traijcimus, ſtellarum exortus. Mouetur enim fex in exortibus, & maxime dum florent roſæ, amplius autem uite germen fundente. Conſulunt ſapientes & maxime Heſiodus, ubi apertum eſt dolium, id quod in principio, & iuxta fundum eſt dolij, uinum conſumendum eſſe, medium uero in dolio ſeruandum, uelut fortius & durabilius, & ætati ferendæ idoneum. Vinum enim quod ad oſculum dolij eſt, infirmius eſt, utpote quod ob aëris familiaritatem perflatur & tranſpirat. Quod uero ad fundum eſt, cito peruertitur & aceſcit, ut pote feci uicinum. Cæterum Heſiodus ſic ait:

Principio uaſis ſaturum & fine eſſe iubemus,
In medio parcum.

Oportet porrò eũ qui in fictilia dolia uinum transfundit, non uſq; ad labra fictilium uino explere, ſed paulo infra collum, ut ne ſuffocẽtur, ſed perſpirationem habeãt. Dolia autẽ euacuata ſtatim muria detergẽda & mundãda ſunt, aut cinere ſarmentorum, aut cimolia, aut argilloſa terra.

¶ De tempore & modo guſtandi vinum.

Florentini. CAP. VII.

Borealibus uentis flantibus quidam uinũ deguſtant. Incommota enim tunc, & imperturbata uina manent

nent. Verum experti œnoptæ magis austro spirante uinum gustant, Auster enim maxime uinum mouet, & quale sit arguit. Qui ieiunus est, uinum ne gustet, hebes enim stupidus tunc est gustus, sed neque à uini potu, aut crapula id faciendum est. Oportet autem gustantem, neq; acres cibos, neq; ualde salsos, neque eos qui gustum comedētis immutant, præsumere. sed quàm paucissimo cibo usum esse, eosq; nondum concoxisse. Emptoribus porrò borealibus uentis existentibus, gustum exhibere conuenit. Quidam emptoribus imposturi, dolium nouum habent, quod optimo & uetere ac odoratissimo uino imbuunt. Permanet igitur ad multum tempus ea qualitas in ipso, ut putetur odoris fragrātia uini iam immissi esse, atq; ita decipiunt gustantes. Quidam maliciosiores caupones, caseum & nuces in propatulo deponunt, ut ingredientes adtrahant & illiciāt ad cibum, quo exactus gustus sensus inde corrumpatur. Hæc scripta sunt mihi, nō ut ipsi faciamus eiusmodi imposturas, sed ut ne per tales circunueniamur. Oportet autē agricolam sæpe gustare, & nouum & uetus uinum, ut non lateat ipsum, si quod ex ipsis fugā apparet.

¶De probatione vini & musti, an aquam habeant. Democriti. CAP. VIII.

NEcessarium est herū sæpenumero curatoribus, & famulis uinū aut mustum concredere. Similiter autem necessariū est emptorē experiri an uinū purū existat. Malum igitur quidam in uas inijciunt, melius autem pira syluestria, alij locustam, alij cicadam, & siquidem innatauerint hæc, purum est uinum. Si uero merguntur, aquam habet. Quidam harūdinē, aut lignum, aut papyrū,

aut fœnnm, aut aliquid aliud sarmentosum, oleo illinunt, & tersa in uinum immittunt, atq; postea harundinẽ, aut quicquid tandẽ iniecerunt, extrahunt, & inde experimentum sumunt: si enim aquam habuerit, guttæ in oleo cõgregabuntur. Quidam simpliciore experimento utuntur. In ollam nouam uinonondum imbutam infundunt, & per biduum suspendunt. Perstillabit enim olla, si aqua fuerit ammixta. Alij calfaciũt uinum, & in ollam nouam mittunt, atque sub dio exponunt. Si igitur aquam habeat, transmutatur in acetum. Quidam ad titanum, hoc est calcem uiuam, uinum inijciunt, & si quidem habuerit aquam, calcem diffundet. Si uero purum est, calcem conglutinabit. Aliqui in sartaginem oleum feruens habentem, uinum defundunt, & si aquam habet, strepitus bullas excitantes resilient. Quidam spogiam nouam oleo imbutam osculo uasis obdunt & intorquẽt, & si aquam habet, per spogiam permanabit. Eodem experimento etiam in oleo utimur.

¶Quomodo ab aqua segregetur.

Africani. CAP. IX.

ALumen liquidum in doliũ uini mittito, deinde spõgia oleo imbuta osculum obturato, & ex inclinato effluere sinito. Sola enim aqua effluet.

¶Quibus temporibus vina in vappam permutari solent.

Paxami. CAP. X.

OMne uinum ut plurimum acescit, & in uappam transit circa pleiadum occasum, & circa solstitiũ hybernum, aut efflorescente iam uite, & circa solstitiũ æstiuũ, & sub caniculæ æstũ, et in summa circa oẽs accessiones et frigoris & caloris, aut largorũ hymbrium.

Idem

Idem contingit & propter uiolentos uentos, aut uehemēs tonitru, aut etiā iuxta tempus quo rosæ florent, aut à fulgore uiolento.

¶Vt neque tonitrua, neque fulgura peruertant vina. Zoroastræ. CAP. XI.

FErrum operculis doliorum impositum, noxam à fulgure & tonitru detrahit. Quidam lauri ramos imponūt, per naturalem contrarietatem auxiliaturos.

¶Quomodo præuenire liceāt, & non permittere vt vina peruertantur, sed durabilia sint. Frontonis. CAP. XII.

SAl tostus iniectus, uinum in uappam abire prohibet. Impedit autem & feruorem se ultra quàm conuenit extendere, & spumam uberiorē superstare. Amygdalæ dulces in uinum nigrum coniectæ, diuturnum ipsum conseruāt. Vua passa exempto uinaceo, cum harena madefacta musto aut sapa, pingue & durabile uinum facit. Quidam ad hanc rem, uuam passam sua sponte in uite factam præferunt, & deniq; ipsa singulatim utuntur. Gypsum iniectum à principio quidem acrius uinū facit, progressu uero temporis acre quidem transpirat, utilitas autem de gypso resultans ad multum tempus perseuerat, durabileq; uinum facit, & acescere non permittit, Fœnum græcum etiam sole tostum, si concidatur & misceatur uino, idem præstat. Vinum peruersum in uappam, si à propria uitiosa fece segregetur, & super uini boni fecem fundatur, diuturnum erit. Quidam tedas accensas in musto extinguunt, & uinum transmutari nō permittūt. Alij ferrū candefactū similiter in musto extiguūt. Quidā cedri fructum

torre

torrefactum, & gallas tostas in uinũ inijciunt, ipsumq; durabile faciũt. Alij Thus poricum appellatum, ustũ uino inijciunt. Alij cinerem sarmentorum uitis uino miscent. Quidam uina quæ permutantur, in uasa recens picata trãsfundunt, & in aliã domũ transferũt. Si enim à caliditate læsa sunt, in refrigerãtes locos deponunt. Si uero ab humiditate & frigiditate, in calidos & siccos locos transferunt. Alij fructum aut lignum quercinum urunt, & de cinere in uinum mittunt. Alij lac & mel miscentes musto indunt. Alij conchyliorum testas ustas ac quàm leuißime tritas uino immittunt. Quidam nucleos oliuarum combustos uino cocto, sapa uidelicet, aut defruto uetere, odorato, extinguunt, deinde tusos in uinum diffundunt. Quidam durabile uinũ faciũt radices uitis in mustũ inijciẽtes. Argilla etiã postquam deferbuerũt uina immissa, ipsa purgat, deferens secũ turbidum ad fecẽ, atq; id magis si fuerit tosta, & odorũ uinũ. Est enim dulcis. Quæ igitur in hyeme ex ipsa coalta sunt, perdurãt. Dulce enim facit mustum argilla & diuturnum. Oleum stillatitium cum sapa infusum, durabilissima uina, & infirmiora potentiora facit. Veratrum nigrũ & album modice indita, uinum purgant, & durabile faciunt, & utentibus itidem prosunt. Cicer nigrum modice tostum & molitum, uino amixtum, diuturnum & urinam ciens ipsum facit. Sapa mixta uino, durabile ipsum facit. Cera in picatione ammixta, acerbius uinum reddit. Lini semen sapæ aut musto ammixtum diuturnum uinum facit. Erui albi farina cohibet, & integrũ continet uinum. Pix brutia, id est, quæ in fundo doliorum reperitur, contusa, & per cribrum in uinum excussa, perdurans, uinum facit.

facit.Resina pinus,maxime autem terebinthina, uina continet.Alumen scissum adstringit,& durabile facit,& acorem eius sedat.

¶Conditura mirabilis durabilia vina faciens CAP. XIII

C*Onditura panacea appellata. Habeto in promptu has species.aloes sextantem,thuris sextantem, amomi sextãtem,meliloti trientem,casiæ unciã unam,spicæ uardi sextantem,folij trientem,myrræ sextantẽ. Hæc omnia linteolo illigata habeto,& in singula dolia post inditum in ipsa uinũ,ubi iam desederit,cochliarium unũ mittito & radice arundinis per triduum coagitato. Quidam uina hoc modo condiunt.Croci accipiunt scrupulos* I I I. *Hic autem utnum coloratum reddit, thuris masculi cribrati scrupulos* I I I I. *hoc uinũ austerũ facit. folij pilulam unam, hoc bonum odorem conciliat. Singula hæc contusa & cribrata committito,& de rursus cribratis in singulas amphoras cochliaria duo indito,postquam deferbuerit uinum & consederit. Illud enim in omnibus uinis peculiariter obseruandũ est, ut iam sedatis ipsis cõdituram faciamus. Alij uina hoc modo condiunt. Cardamomi, iridis illyricæ,casiæ,spicæ nardi, meliloti, xylobalsami,iunci odorati Alexandrini,costi,nardi celticæ,Omniũ par pondus tundunt,cribrant,& in uinum mittunt. Quidam mustum coquentes, & ad tertias redigentes uino ammiscẽt. Quidam gypsum inijciunt.*

¶Vt vinum non peruertatur.

Africani. CAP. XIIII.

I*Mpossibile est uinum in uappam peruerti, si in uase inscrip*

inscripseris aut in ipsis dolis, hæc diuina uerba: Gustate & uidete quòd bonus est Dominus. *Rectè feceris, si etiam malum his uerbis inscriptum, in uinum immiseris.*

¶Significationes & prænotiones vinorum peruertendorum & durabilium. CAP. XV.

Condito in dolio uino, post tempus aliquod in aliud uas leniter euacuetur, ipsaq; fæx in dolio relinquatur, ac diligēter doliū cooperiatur, deinde sæpe animaduersio habeatur, per olfatū sumpto experimento, an aliqua transmutatio circa fæcem fiat, aut culices, aut eiusmodi quid gignantur: quæ signa sunt uinum corruptum iri. Si uero nihil tale circa fæcem contingat, confidendū etiam est uino. Quidam harundinem per directum foratam usque ad fundum in fæcem demittunt, & supernum harundinis foramen digito magno obturant, deinde ablato digito per foramen adtrahunt respirationem ab ipsa fæce prodeuntem, imò & exsugentes partē aliquam fæcis adducunt, & iuxta fæcis qualitatem, uinū etiam futurū coniectant. Quidam parum de uino feruefaciunt, & refrigeratum gustant, & quale repererint sapore tale etiam de cætero uinū fore confidunt. Verū ex medio uase gustum accipere oportet. Alij ex operculis uasorum significationes accipiūt. Detecto enim dolio humiditatē in operculis hærentem degustantes, tale etiam uinū fore coniectant. Si nanq; uinosus est sapor, optimum uinū significat. Aquoso nō tutò creditur.

Quidam etiā ex ipso uini sapore experimētum sumunt. Si enim à principio austerum fuerit uinum, securitatem indicat. Si uero laxum, contrariū. Licet etiā uinum ab incūbente ac superstante flore probare. Si enim purpu-

rei coloris sit flos,latusq́;,& mollis,securius uinum est. Si uero glutinosus fuerit flos,non bonum signum est. Niger autem aut flauus flos in superficie uini existens, imbecille uinum facit. Albus uero diuturnum. Qui uero ad figuram telarũ araneæ fuerit connexus, acorē statim affore significat. Rursus si serpētem uiti implexum uindemiæ tempore uideris,uinum acidũ expectabis. Si uero simul ut calcatur uinum,aut in dolia conditur,crassum & glutinosum fuerit mustum, quod ipsum tactu deprehēdes, durabilius uinum erit. Si tenue & infirmum, facile peruertetur. Vina porrò in musto austera, durabiliora sunt, & in posterũ iucundiora. Quæ uero ab initio dulcia sunt & tenera,non erũt diuturna. At uero uas uini quod peruertitur, ad tactum calidũ apparet. Cōtra, diuturni uini uas frigidum est. Vinũ si in aëre calidum in gustu apparuerit, cito peruertetur. si frigidum,durabile erit. Si operculum dolij semper siccum reperitur,diuturniß. uinũ promittit. Si humectum,peruersionē portēdit. Si uinũ aceti mulsi odorem habeat, dolium eius causam esse scito, quare ipsum in aliud uas transfundes. Quidã sic probant an diuturnũ sit uinum:manus in uinũ mergũt,hisq́; perfrigeratis ex odore iudicant. Vini enim quod peruertitur acidior olfactus apparet:quare exacte obturatũ in aquã per triduum mittunt, posteaq́; extractum probant. Quidam super harenam uinum fundunt & percolant, & si quidem non transmutabitur,probatißimum iudicãt. Solent uina peruerti, maxime in solstitiorum mutationibus, & uite germen fundere inchoante. Quare sub ea tempora in primis probare oportet. Alij uero sic uini bonitatē experiuntur. Laminas lon-

gitudine

gitudine & latitudine digitorum trium ex plumbo, aut stanno, aut ære faciunt, easq; purissimas operculo dolij cũ cera adglutinant, & opercula dolijs obdunt, ipsaq; dolia post quadragesimum diem aperiunt. Siquidem igitur uina repererint habentia florem, & odorem dulcem ac odoratum, & laminas omnes puras, sanum esse uinum iudicant. Si uerò quid passurum erit, reperies laminam plumbi albescentem, & squamas habentem ad similitudinem cerussæ. Si uerò stannea sit lamina, & uinum peruertetur, inuenies sudorē in stanno nigrum factum, ipseq; sudor acidus erit. Si uerò ærea fuerit lamina, & uinum nihil patitur, reperies laminam purā & splendidā, quemadmodum est imposita. Si uerò permutabitur uinum, reperies laminam fœtidam & bullas habentem. Aliqui polentam ammiscēt, atq; ubi desederit, gustant. Quidam Apij semen, & hordeī furfures, & lauri folia, & uitis nigræ sarmenta in efferuescens & ebulliens uinum inijciunt, & refrigeratũ gustant, atq; hoc modo de uino experimentum sumunt.

¶Vinum inchoans acescere vt curetur.

Tarentini. CAP. XVI.

Ollam nouam aqua expletam & diligenter obturatam, infra in dolium immittito, deinde occluso dolio, modica tamen respiratione relicta, uinum post triduum sanatum reperies, aquam uerò fœtentem. Quare usquequo perfectè conualescat uinum hoc facito. Alij de lacte caprino quinquagesimam uini partem adijciunt, & uinum per quinq; dies contegunt, postea uerò in aliud uas effundunt, rursum ad quinque dies tegunt, & non permutatur in uappam.

¶ Vt vinum per mare transuectum durabile maneat. Diophanis. CAP. XVII.

AMurcam per linteolum excolatã, & ad dimidias decoctã, cum melle Attico in fundum dolij infundito, antequam uinum infundatur. Hoc enim modo ad plurimum tempus perdurat.

¶ Quomodo tractandæ sint vites, vt vinum ex ipsis futurum dulce reddant.

Didymi. CAP. XVIII.

IN Bithynia quidam sic uinum dulce faciunt. Triginta diebus ante uindemiam, sarmentum ferens botros intorquent, omniaq; folia auferũt, quo illabens sol humorem consumat, & uinum dulce faciat, quemadmodum nos per cocturam. Intorquent autem sarmenta ob hanc causam, nimirum ut racemos ab humiditate & alimento ex uite auertant & abstrahant, & non amplius humorem ab ipsa accipiant. Quidam postquam racemos folijs denudarunt, & uuæ iã corrugari incipiũt, eas collectas racematim ad solem exponunt, donec omnes quasi uuæ passæ factæ fuerint. Postea uerò sub eodem ardore solis meridiano sublatas in torcular transferunt, & reliquam diem ac insequentem noctem totam sinunt, & sub diluculum calcant.

¶ Quomodo à musto vinum dulce faciemus.

Eiusdem. CAP. XIX.

SI dulce uelis facere calcatum iam ac expressum uinũ, postquàm in dolijs conditum fuerit mustum, dolia per triduũ deoperta relinquito, atq; ita deinde opercula obdito osculis doliorum non ualde congruentia, sed paulu=lum superpendentia, uirgis quibusdam aut harundinibus

in medio

in medio interpositis. Cæterum post quintum diem opercula exacte obdenda sunt, cinere aqua subacto illita, paruis foraminibus relictis, quæ & ipsa post septimum diem oblinantur. Si uero dulcius adhuc uinum esse uelis, ad dies quinque dolia deoperta sinito, & post quintum diem operculæ addito, quemadmodum est prædictum.

¶ Vt vinum odoratum & dulce fiat. CAP. XX.

BAccas myrti paucas maturas collectas siccato et tũdito, & in cacabum. Chœnicem appellatum indito, sinitoq; in dies decem, deinde aperito & utitor. Quotidie odorato uino uteris, si Asiana mala aqua maceraueris, eisq; exemptis aquam uino affuderis. Erunt autem etiam mala sapore iucunda. Oenanthe etiam præsertim ab arboreis uitibus, circa floris tempus accepta & iniecta, odorum uinum facit. Cera etiam in dolio suffita, bonum odorem conciliat. Oportet autem post suffumigationem indere uinum. Folia item pini, & cupreßi ad dolij labra affricta, & musto simul commoto, odoratius uinum faciunt. Si uero uinum Thymiamatis, aut mali, aut alicuius alterius materiæ odorẽ habere uelis, unũ aliq. ex relatis immitte ante infusionem uini, & alligatum sinito, donec incorruptum & odorem non peruertens maneat, deinde iniectum aufer, & uinum infunde, & operto postea utere. Sunt autem & hæc quæ odorem bonum efficiunt, Abrotonum, amygdalæ amaræ, argilla, asari folia, aspalathi radix, asparagi flos, cedri ramenta, fœnigræci farina. Hæc partim textilibus uasculis, partim linteolis illigata, suspendere oportet sublimia in uas quod uinum continet, ut ipsum non contingant. Vbi uerò odorem de se distribuerint, eximuntur,

omnia tamen prius quàm corrumpantur & alterentur.

¶Quomodo vinum album nigrum facias, & vicissim nigrum album.

Varronis. CAP. XXI.

SAlis sordidi drach. VIII. in decē heminis uini nigri misceto. idē continget, si serū lactis uino infuderis, & si quis uitis albæ sarmenta ussерit, cinereq; in uas indiderit, & commoto probe uino ad dies quadraginta siuerit, uinum album erit. Contra *uerò album reddetur nigrum: cinere sarmentorum nigrorum in ipsum coniecto.*

¶Vt vinum splendidum facias.

Frontonis. CAP. XXII.

CAndida ouorū trium in uas cōiecta, ut spumescant conturbato, adijcitoq; salem albū, & uini partem, atq; emollito donec quàm albißima euadāt, deinde uino uas impleto, & in dolium sic diffundito, ac reponito.

¶Quomodo vinum facias polyphoron, id est quod multam aquæ mixturā ferat, quo modicē insumptum multis sufficiat.

Paxami. CAP. XXIII.

ALtheæ radices arefactas in uinum deradito, & agitato ac conturbato utitor.

¶Vt vinū nouū vetus facias. Damagetōis. XXIIII.

AMygdalarū amararū, absinthij, pini fructiferi comæ, fœni græci. Horum *frictorum & contusorum si cyathū in amphorā miscueris, uina durabilia & quæ uetusta appareāt, efficies.* Vetera *uidebuntur etiā uina, si acceptis duobus dolijs uacuis de uino uetere, defractisq; ipsorum auribus ac labris, fundi etiam extremis partibus,*

quæ uini participes nō fuerunt, hæc quidem reieceris, reliquum uero unà cum uetere fæce uini cōfractum, & combustum, tusumq́; ac cribratum apparaueris, indeq́; in unamquanq; amphorā semimodiū inieceris, & uinum conturbaueris, obturatumq́; & oblitū ad dies quindecim siueris, deinde aperueris & uteris. Iudicabis enim uinū esse decem annorum. Consumpto autē uino, fæcem in ollam nouā indito, eamq́; oblitam urito & cribrato, rursusq́; eodem modo utitor. Pro omnibus enim aromatibus prædictis huiusmodi usus sufficiet. Quidam uero sic faciunt uina uetustatem referre. Meliloti unciam unam, glycyrrhizæ quadrantem, nardi celticæ tantundem, aloës hepatidis sextantē, contusa & colligata in unum inijciunt, atq; sic eo utuntur.

¶Vt vinum florem non habeat.

Potionis. CAP. XXV.

OEnanthen siccatam in uinum inspergito, aut farinam erui uino ammisceto. Vbi uero infra secesserint flos & farina, uinū in aliud uas transfundito.

¶Vt vini humiditas sedetur.

Apuleij. CAP. XXVI.

GAri heminas quatuor affundito, & punicæ folia, & dißoluēt humiditatem. Cæterū graueolentiā emendabis hoc modo. Tædas pingues incēsas in dolium immittes. Quidā uero uasculū aqua plenum ad fundū dolij demergūt, & post tertium diē uinum quidem purū habent, aquam uero fœtentē. Alij testas ignitas inijciūt, alij panem hordeaceum in sporta demittunt. alij apij semen & folia inijciunt. alij serum à caseo recenti ammiscent. alij salicis lignum indunt, omnemq́; prauitatem uini aufferunt.

¶Vt uinum à quacunq; bestia læsum curetur. Democriti. CAP. XXVII.

PAnis calidus iniectus, aut annulus ferreus, omne uenenum tollit.

¶Vt uina feculenta & turbida sedentur.

Anatolij. CAP. XXVIII.

AMurcæ ad tertias decoctæ heminam, aliqui singulis metretis infundunt, & in integrum restituuntur e uestigio sedata.

¶Vt uinum dissipetur. Africani. CAP. XXIX.

BRaßicæ succum in uinum immitte, quem ex cõmansa prius braßica exsuxeris.

¶Vt quis à uini potu non oleat.

Eiusdem. CAP. XXX.

IRidem troglodyticen manducabis, ut uinum potatum non exhales.

¶Vt multo uini potu quis non inebrietur.

Eiusdem. CAP. XXXI.

PVlmonem caprinũ assatum comede. Aut amygdalas amaras quinq; uel septẽ ieiunus comede. Aut braßicam crudam prius ede, & non inebriaberis. Potor uini nõ inebriatur, si chamæpityos ramulis fuerit coronatus, aut si in primũ poculum, Homericũ hunc uersum dixerit: Τοῖς δ' ἄρ' ἀπ' ἰδάιων ὀρέων κτύπε μητίετα ζεύς. *Hoc est. Iuppiter his alta sonuit clementer ab Ida.*

¶Quomodo sedetur uini cupiditas.

Democriti. CAP. XXXII.

HVmorem tenuẽ qui de sarmentis post cæsuram defluit, colligito, & uinoso ignoranti inter pocula bibendum

bendum exhibeto, & uini desiderium in ipso cessabit ac extinguetur.

¶Vt ebrij rursum sobrij fiant.

Berytij. CAP. XXXIII.

SObrios reddit ebriosos acetum aceruatim haustum, & braßica comesta, & dulciaria ex melle ac placentæ. Insuper & historiarum ueterum inquisitiones & narrationes. Coronæ etiam ex uarijs floribus capiti impositæ.

¶Quod non solum vinum, sed etiam alia quædam, ebrios faciant potantes.

CAP. XXXIIII.

EX potuum generibus inebriat primum quidem uinum: deinde, etiam si præter expectationem sit id audire, aqua. Tertio potus qui è frumento & ordeo fiunt, quibus maxime utuntur Barbari. Quarto potio ex olyra & bromo, id est, auena parata. Inebriat autem & ex milio ac panico conflata. Facile porrò inebriantur senes & omnes perfrigerati. Mulieres autem minus inebriantur quàm uiri propter temperaturam, quanquam etiam ipsæ multitudine ebriæ fiant.

¶Quomodo citra vuam vinum fiat.

Sotionis. CAP. XXXV.

MYrti & corni recens fructus molitus & expressus uinum facit. Similiter uinum faciunt grana mali punici pura expressa, ablatis his quæ in medio granorũ existunt. Quidã & à uiridibus ficubus uinum faciunt, explentes ipsis dimidiã uasis partẽ, ac reliquam aqua pura superfusa complentes, aßiduéq; ex gustu experi

mentum ſumunt. Quum enim uinoſus apparuerit ſapor, excolato utuntur.

¶Conſtans ac certa compoſitio vini, quod ſanitatem uſq; ad ſenectam conſeruat.

Vindanionij. CAP. XXXVI.

IRidis optimæ drach. IIII. ſeminis fœniculi tryblium unũ, farinæ tantũdem, piperis drachm. I. myrrhæ Trogloditidis drac. II. ſeſelis ſeſquidrach. mei ſeſquidrachmam, apij drach. II. Hæc ubi contuderis, uini albi odorati quod ſatis fuerit affundes, & teres, in maſſasq; rediges, quas linteolo illigatas in uas mittes, infuſoq; uino optimo, & operculo addito, poſt diem quartum aperies, & calicem ieiunus bibes. Hoc uino ſi quis ſemper utatur, ſine morbis permanet. Cæterum hanc compoſitionem per muſtum fieri præſtat.

¶De vinis excolatis.

Florentini. CAP. XXXVII.

COlum in muriam per ſe, aut in aquam marinam potabili aqua ammixta, ad biduum immitte, & poſteà uino perrigato. Quum autem opus eo fuerit, ipſum exprimito, deinde labra eius amygdalis aut nucibus tritis oblinito. At uero uinis ipſis percolandis, alij aniſum, aut fuliginẽ, alij gypſum, aut defrutum, aut mel, aut uini boni fæcem, aut erui farinam ammiſcent.

Caſſi-

CASSII DIONYSII VTICENSIS DE AGRICVLTVRA LIB. VIII.

HAEC insunt in hoc libro, qui octauus est selectarum de agricultura præceptionum, & continet diuersas uinorum confectiones, itemq; aliorum propomatum, & aceti omnigenas præparationes.

¶Vinorum salubrium confectio. CAP. I.

VInorum salubrium conditura & confectio diuersa uitia sanat, & multi ex ueteribus eam per experientiam factam collaudant. Est autẽ compositio ipsorum simplicißima, nihil medicamentarium habens, ueluti ex rosis, aut anetho, absinthio, pulegio, & huiusmodi. Oportet autem unamquanq; relatarum specierum contundere, & panniculo illigare, in uinumq; immittere, iuxta subiectũ modum & rationem.

¶Rhodites vinum. CAP. II.

ROsarum siccarum montanarum, & anisi, & croci, & mellis partem, simul conligata in uinum inijcito. Hoc uinum & stomachicis & pleuriticis commodum est.

¶Anethites vinum. CAP. III.

ANethi semen conligandum est in linteolum, deinde in uinum demittendum. Somnificum hoc uinum est, Cit urinam, & cibos concoquit:

¶Anisites vinum. CAP. IIII.

ANisi semen uino iniectum difficultatem eijciendi

urinam

urinam sedat, & uisceribus commodum putatur.

¶Apites vinum. CAP. V.

P*Iris iniectis, quæ Græcis apiorum nomine ueniunt, uinum ipsum aluum adstringit.*

¶Asarites vinum. CAP. VI.

H*Oc uinũ urinam prolectat, hydropicos, ictericos, hepaticos, & ischiadicos corroborat, & tertianarios, & rigores soluit.*

¶Glechonites vinum. CAP. VII.

P*Vlegium quod glechona Græci dicũt, in uino coquere oportet, donec tertia pars reliqua fiat. Hoc uinum ad serpentium ac reptilium uenenum auxiliare est. Commodat ad frigora hyberna.*

¶Daphnites vinum. CAP. VIII.

H*Oc uinum ex baccis lauri cõstans, calidißimũ est, urinã cit, tußi, pectori, & torminibus auxiliatur. Senioribus prodest. Commodat aduersus serpẽtes ac reptilia, & auriũ dolores. Iuuat etiã mulieres, quibus uterus strangulationem minatur.*

¶Marathrites vinum. CAP. IX.

V*Inum ex marathro siue fœniculo appetitum excitat, stomachum roborat, & urinam prolectat.*

¶Conyzites vinum. CAP. X.

H*Oc uinum stomacho commodũ est: paralyticis stupentibus, tremulis, stomachicis, nephriticis, torminosis, & ad pestilentes morbos idoneum.*

¶Petroselinites vinum. CAP. XI.

H*Oc uinum stomachum roborat, ructus mouens, & appetentiã ad cibum excitans, urinam cit, & somnum ualde*

ualde conciliat.

¶Peganites vinum. CAP. XII.

V*Inum ex ruta pegano Græcis dicta, calidum est, aduersus uenenata medicamenta & reptilia auxiliare.*

¶Telites vinum. CAP. XIII.

V*Inum ex fœno Græco, quæ telis Græcis appellatur, hepati commodum est, maximè si fœnum Græcum sit contusum.*

¶Hyssopites vinum. CAP. XIIII.

H*Oc uinum pectus purgat, concoctionem facit, ut pote calidum existens, aluum mollit.*

¶Selinites vinum. CAP. XV.

A*Pij semen, selinō Græcè dictum, contusum in uinū mittito. Confert mictioni, appetitui, neruorumq; ac præcordiorum doloribus.*

¶Vinum ex malis. CAP. XVI.

M*Ala cotonea odoratissima in dolia conijcito, & uinum superfundito, deinde oblinito, & ad triduum sinito, ac quarta die utitor.*

¶Vini purgatorij præparatio. CAP. XVII.

Q*Vum scrobes effodiuntur, ueratri nigri radices tundes, & circunpurgatis uitis radicibus, ueratrum circumlines, atq; ita plantabis.*

¶Vinum potens mulieri lac attrahere, & non permittens aliquam ægritudinem incidere. CAP. XVIII.

T*Hymum dum floret collectum & sicatum terito, deinde in doliū chœnices IIII. indito, & uini albi*

albi metreta affusa, dolium ad dies quadraginta oblinito.

¶Vinum ad dysenteriam & fluxum ventris. CAP. XIX.

M*Ala punica subcrudiora triginta confringito, ipsis'que in dolium coniectis, uini nigri austeri congios tres superfundito, & post trigesimum diem utitor.*

¶Absinthites vinum. CAP. XX.

A*Bsinthij maxime pontici drach. VIII. contūde, & linteolo non ualde denso illigatas, in amphorā conijce. Quidā dimidium absiithij indunt. Multi etiam casiam ammiscent. Postquā igitur linteolū in amphoram inieceris, infunde mustū ut expleatur, unica respiratione præbita, ut ne superefferuescat. Eodem modo quotcunque uolueris amphoras præparato & componito. Vsus huius uini est ad præcordiorum & hepatis dolores, & ad cruditates stomachi & dolorem, eijcit etiam animalia quæ in intestinis connutriuntur.*

¶Aminæi uini præparatio.

Didymi. CAP. XXI.

A*Liqui uina aminæum saporē referentia, in uas, in quo Italicum uinum fuit, infundentes, sub dio defodiūt. Alij uerò amygdalarū amararū & folij, & defruti parū inijciūt. Alij aloës hepatitidis & cyperi. Aut aloës drach. II. amomi drach. III. costi drach. IIII. folij drach. IIII. meliloti drach. IX. nardi Indicæ drach. II. xylocinnamomi drach. III. in amphoras septē. Quidam etiam myrrhæ, casiæ, croci, singulorum drach. IIII. addunt. Alij calamo pro myrrha utuntur.*

¶Vini Thasij concinnatio.

Florentini. CAP. XXII.

Vvas in uigore existētes insolamus, racematim compositas per dies quinq;. Sexta uerò in meridie ipsas calentes sublatas, in mustū & aquam marinā ad dimidias decoctam demergimus, indeq; extractas in torcular noctē ac diem unam imponimus, & cōculcatas in uasa excipimus. Vbi autē efferbuerint & repurgatū fuerit mustum, sapæ uigesimam quintam partem affundimus. post æquinoctium uero uernum, in uasa mediocria defecamus.

¶Coi vini concinnatio. Berytij. CAP. XXIII.

Aliqui musti partes III. & aquæ marinæ partem unam ad tertias decoquūt. Alij salis drac. XXI. defruti congium, musti congium unum, spicæ celticæ drach. XVI. in uini albi metretas duas ammiscent.

¶De vino mulso, siue œnomelite. CAP. XXIIII.

Mel Atticum in cacabum testaceum inditum, ad calidum cinerem ponito, quo spuma sursum feratur, & ubi iā calfactū est mel, ad sextarium mellis, uini sextar. IIII. addito. atq; deinde ipsum uinū mulsum in probe picata uasa cōdito, & costi scrupulos XII. contusos & linteolo illigatos, in uinum mulsum suspēdito, additoq; operculo in secundæ contignationis cœnaculo reponito. Quidā folij malabathri scrupulos XII. œnomeliti ammiscent, & post dies quindecim præter expectationem reperiunt. Inueterato autem nihil comparari meretur. Alij œnomeli sic faciunt. Myrrhæ scrupulos VI. casiæ scrupulos XII. costi scrup. XII. nardi scrup. IIII. piperis scrupulos IIII. Mellis Attici sextarios VI. Vini sextarios

tarios XXIIII. *commiſcent & exponunt ad ſolem ſub caniculæ ortum ad dies* XL. *& hoc nectar uocant.*

¶Oenomeli ex muſto. CAP. XXV.

COllocato & deponito muſtum uſquequo cõſtiterit & ſedatum fuerit ad dimidiam partem, & ad decem ſextarios mellis Attici ſextarium unum ammiſceto, & in dolium fundito, gypſoq; oblinito, & in umbram deponito. At uero quod cognitum eſſe expedit, œnomeli de muſto flatuoſum eſt, & ſtomacho incõgruum, uentri autem aptum.

¶Hydromeli compoſitio. CAP. XXVI.

MAla optima triginta duo, in tenuia fruſta per harundinem ſecato, & eiectis nucleis, ipſa in mellis ſextarios VIII. mittito, in quo ubi mẽſes octo manſerint, aquæ pluuialis ueteris ſextarios XII. ammiſceto, & in caniculæ ardoribus inſolato, pluuia & rore uitatis. Alij melius facientes hydromelum ſic præparant. Mala optima uigoroſa contundunt & exſuccant, indeq; ſucci ſextarios IIII. & mellis optimi deſpumati ſextarios VIII. aquæ pluuialis ſextarios XII. miſcent, inſolant, & mediocriter coquunt ac utuntur. Alij duplici lebete coquunt, quo aqua magis quàm igne coctura fiat, quemadmodum apud Hiſpanos mos eſt.

¶Hydromelitis, ſiue aquæ mulſæ præparatio. CAP. XXVII.

AQuam pluuialem ueterem, aut aliâs ad tertias decoctã accipito, & mellis quod ſatis eſt ammiſceto, & in uas cõiecta in umbrã ad dies decẽ deponito, foramine relicto ad perſpirationẽ, & ſic utitor. Inueteratũ

melius

melius redditur. Hoc etiam Empirici medici in ægritudinibus utuntur, sciẽtes quòd ex sola aqua & melle sit compositum. Alij niuem per se cum melle committũt, & trita reponunt. Hinc in æstuosis febribus medela petitur, & Chionomeli, hoc est nix mulsa appellatur.

¶Rhodomelitis concinnatio. CAP. XXVIII.

ROsas bonas, si fieri potest mõtanas, exungues terito & in cochlea exprimito, & succi sextar. II. cum mellis sextar. I. cõmisceto. Cæterũ mel despumatũ ad rosarũ succũ addito, & in uase fortiter agitato cõturbato, Reponito in loco qui non habeat humiditatem.

¶Apiati compositio. CAP. XXIX.

SEminis apij scruplos XII. quidam XVI. seminis rutæ aut foliorũ uiridiũ eiusdẽ scrupulos VI. mellis despumati sextariũ unum, uini sextarios V. aut IIII. Hæc omnia permixta ad dies quindecim reponito.

¶Conditi præparatio. Democriti. CAP. XXX.

PIperis loti, siccati, & probè triti scrupulos VIII. Mellis Attici sextarium unum, uini ueteris albi sextarios V. aut IIII.

¶Sapæ optimæ concinnatio.

Leontij. CAP. XXXI.

MVsti optimi sextarios VII. uini optimi sextarios centum, si ad tertias decoxeris, & despumaueris, sapam egregiam parabis.

¶Aceti varia præparatio, & quomodo vinum facias acetum. Varronis. CAP. XXXII.

BEtæ radicem tusam in uinum inde, & post horas tres acetum erit. Si uero in integrum restituere uelis,

braßicæ radicem immitte.

¶Acetū vt fine vino fiat. Eiusdem. CAP. XXXIII.

P*Ersica mollia ac delicata in dolium mittito, & ordeum tostum ingerito, ac per diem cōputrescere sinito, deinde excolatis utitor. Similiter absq; uino acetum facies hoc modo: ficus ueteres, & ordeum torrefactū, & citreorum interna, in dolium mittes, mouebisq; diligentius ac frequentius: & ubi cōputrefacta, & liquefacta fuerint, excolatis uteris. Amplius uero citra uinum sic facies acetum. Gypsum & aquam marinā coques, indeq; aquæ fluuiali miscebis, & excolatis uteris.*

¶Acetum concoctioni & sanitati commodum. Sotio. CAP. XXXIIII.

S*Cillæ drach. octo aceti sextarios duos aut unum, in uas mittito, & pipere ac menta, casiæq; ac iuniperi baccarum parte additis, post tempus utitor.*

¶Aceti dulcis præparatio. CAP. XXXV.

A*Ceti acerrimi amphoram accipito, & musti boni de calcatura tantundem addito, simulq; mixta pice oblinito, & repositis post diem trigesimum utitor. Quidam acetum dulcescens hoc modo faciunt. Musti quod ex calcatura defluit metretā, ad duas aceti metretas addunt, simulq; coquunt, donec tertia pars decoquatur. Alij musti metretas duas, aceti metretam, aquæ coctæ potabilis metretas tres simul coquunt, donec tertia pars de toto decoquatur, remaneantq; superstites partes duæ.*

¶Aceti acris cōcinnatio. Eiusdem CAP. XXXVI.

V*Inacea uuæ ad biduum siccato, & in mustum conijcito, adiectis paucis uuis acerbis, & facies acetum*

acre,quo post septimum diem uteris. Aut pyrethrum immitte & acre euadet. Porrò si quartam aut quintam partem aceti ad ignem ferueseceris,& ad reliquũ addideris, exposuerisq; per dies VIII. *in solem, acerrimum & iucundum acetum habebis. Graminis radices uetustæ, & uuæ passæ,& piri syluestris folia contusa, & rubi radix, & lactis serum, & glandis ustæ prunæ ignitæ, & cicerum decoctum, & testæ ignitæ, singula ex his in acetum coniecta,ipsum acre faciunt.*

¶Vt acetum acre permaneat. Apuleij.

CAP. XXXVII.

F*Abas cum citreo acido pexmixtas,in uas acetum habens mittito.*

¶Vt acetum piperatum fiat. CAP. XXXVIII.

P*Iper integrum in linteolum inde, & ad dies octo in acetum suspende,atque ita utere.*

¶Probatio aceti an aquã habeat. CAP. OXXIX.

N*Itrum in acetum mittito, & si uelut efferuescẽs intumuerit, aquam ipsum habere iudicato.*

¶Vt acetum duplicetur. CAP. XL.

A*Ceti conspicuã mensurã accipito,uelut uerbi gratia,metretam,& ad ipsam aquæ marinæ ad dimidia coctæ metretam unam adijce, & permixta in uase repone. Quidam ordeum macerant & percolant, & ex cremore metretam ammiscent, et simul coagitant, & salis torrefacti adhuc calentis partem sufficientem superingerunt,quo facto uasi operculum obdunt, ipsumq; ad dies octo relinquunt. Aliqui uero ex ficubus, quæ in arbori=*

bus comma defactæ, in aquam coniiciunt, computreſcereq́; ſinentes, acetum efficiunt.

¶Quomodo acetum ſcilliticum facias.

Democriti. CAP. XII.

ACeti optimi & acerrimi ſextarios triginta ſex in doliū fundito, & ſcillæ albæ cruſtula interna in tenuiſſimas partes conciſa, & in ſole ad dies triginta aſsiccata in aceto ad diem duodecimū macerato, deinde ablato & repoſito aceto ubi uoles utitor. Acetum enim ſcilliticum non minorem commoditatem, quàm uinum ſcilliticum de ſe præbebit.

CASSII DIONYSII VTICENSIS DE AGRICVLTVRA LIB. IX.

HAEC *inſunt in hoc libro qui nonus eſt ſelectarum de agricultura præceptionum, & continet omnem ex ordine deſcriptionem de plantatione & cura olearum, & præparatione olei omphacini, & de omni alia diligentia ac ſtudio circa oleum habendo, & de uarijs compoſitionibus oleorum.*

¶Hiſtoria de oleis. CAP. I.

OLeam hoc modo productam eſſe ferunt. Quū terra tota ab initio aqua cooperta eſſet, primæq́; omniū Athenæ apparerent, Minerua & Neptunus loci amore capti contenderunt inter ſe utrius nomine ciuitas iſthic conderetur. Iupiter autem litem inter ipſos dirimere

gestiens,

gestiens, præconio edicere iußit: Quòd uter ipsorum optimam possessionem urbi præberet, ille ipse hanc obtineret. Neptunus igitur portibus & naualibus ipsam exornabat. Minerua autem oleam in arce produxit floridam & fructuosam, & ex hac coronata, & ab omnibus conspecta, uicit, & de nomine ipsius urbem Athenas nominarūt. Minerua enim Græcis Athena appellatur. uictus itaq; Neptunus ad consueta munia secessit. Verum ab hac uictoria, etiam certaminū uictores ex oleastro facta corona coronant certaminum arbitri & inspectores. Cæterum opem quandoq; senserunt, & à capitis dolore naturaliter liberati sunt, qui oleæ folio Mineruæ nomen, Athena, inscripserunt, ipsumq; foliū cum filo circū caput obligarunt.

¶De plantatione & cura olearum, & qnod maximum bouum est circa hec studium.

Florentini. CAP. II.

Quum prouētus qui ex olea accedit maxime necessarius sit, nullus enim alius prouentus in tam magnum tēpus cōseruatur, oportet eos qui rei rusticæ studio tenētur, plurimū circa oleā prouidentiæ ac diligentiæ adhibere. Non solū enim securos ac firmos redditus habet ipse ex olea prouentus, sed & maximū bonū est ad omnē uitæ curā ac medelā ipse oleæ fructus. Prænūciant autem solstitium oleæ folia inuersa, quemadmodum etiam tilia, & ulmus, & populus alba. Fertilem autē oleā iudica, si non in obliquo & à lateribus, sed & in summo ramo fructū gestat. At uero quum pura sit olea, puros etiam esse uult suos collectores, & iurare quòd à sola propria uxore ueniāt, & nō ab alieno cubili. Sic enim & in sequēti tēpo-

re plurimum fructum exhibebit. Ferunt sanè in Anazarbo Ciliciæ pueros castos oleam colere, & propterea oleā apud ipsos fertilißimam ac fructuosißimam esse.

¶De aëre oleis commodo, & de terræ figuris.

Eiusdem. CAP. III.

AEr calidus & siccus oleæ cōmodus est, quod ipsum in Lybia & Cilicia uidere est, et prouenētibus in ipsis oleis. Auxiliātur autē ad aëris cōmoditatem, etiā terræ figuræ accliues & altæ. In talibus enim propterea quòd superexcellēs solis ardor à uentis perfrigeratur, optimū oleū prouenit, & eiusmodi quale omphacinū & omotribes appellatū præparatur. Quæ uero in cāpestribus sunt oleæ, & minus à uentis mouētur, & uehemētius à sole incūbente aduruntur, atq; propterea crassum oleum remittunt. In uniuersum autē obseruādum quod uenti nō plantas modo, sed omnia uiuificant, quemadmodum uehementes & impetuosi uenti omnibus sunt contrarij. In totum uero plantis quidem maxime omnibus præcipue uero oleæ conferunt. Virides igitur potißimum illas olearum plantas reperies, ad quas uenti flatus ingreditur, latis spatijs in medio plantarum relictis per quæ uentus libere inspirare potest. Ob id enim & ardua & accliuia loca oleæ ualde commoda esse diximus, quòd uidelicet semper uentum tepidum suscipiunt, ut nihil præter spirare poßit, sed æqualiter per singulas arbores penetrare, ipsiusq; plantæ augmentum excitare ac connutrire.

¶De tempore plantationis olearum, & in qualem terram sint plantandæ.

Eiusdem. CAP. IIII.

Oleæ

OLeæ plantandæ sunt à ſucularũ occaſu uſq; ad ſol ſtitiũ hybernũ, hoc eſt à decimaquinta menſis nouembris uſq; ad octauã menſis decẽbris. Plantandæ ſunt & in uere oleæ. Imitantur enim ſe mutuo hæc duo tempora, humidũ habẽtia & calidum. Autumnus tamen calidam adhuc terram habet à ſole, humiditatem autem ab autumnalibus pluuijs. Ver uero humiditatẽ quidem habet à pluuijs prægreßis, aßumit autem caliditatẽ, à ſolari acceßione. Et humidior ſanè terra floridiores & pinguiores oleas producit ob quam cauſam hæc terra præferẽda eſt. Secundum autem locum habet argilla alba. Tertium argilla dura. At uero profundã terram nõ laudamus, neq; item rubrã. Calida enim exiſtens plantas comburit. Multo uero magis fugiẽda eſt defoſſa. Fructum enim macrũ fert, & germen aquoſum Aptißima autem eſt oleis terra tenuis, cui teſtimonium Attica prebet.

¶De plantario. Didymi. CAP. V.

COmpendioſior quidem eſt prædictarum plantarũ depoſitio in ſua ipſarũ terra, citra cunctationem quæ ex mora in plantarijs contingit. Quãdo uero ea quæ ex plantarijs trãsferuntur, ſecuriorẽ generationem habent & uiuificationẽ, etiam plantariorũ modum indicabimus. Oportet igitur uelut ſæpe iã diximus, plantariũ penitus æquale eſſe terræ in quã tranſplantatio futura eſt, nõ qualitate ſolum & figura, ſed etiam aëris conſtitutione, ut ne conſternetur ob nouitatem planta in ipſo pangenda. Accipiendi autem ſunt in plantaria à nouis & fertilibus oleis ramuli mediocris craßitudinis, non ex trunco enati, ſed ſuperne ex brachijs & nouis ramis. Menſura autẽ ſit

cubitalis, ut ne lăcinetur à cæsura cortex. Hoc enim uel *maxime diligenter cauere oportet. Ipsa autem sectura falce acuta undiquaq; leuigetur, plăta integra & incolumi seruata. Infernæ uero ramuli partes illinantur stercore bubulo cinere ammixto.* Depangemus *autē ipsum in terram ut quatuor digitorum altitudine supereemineat, deindeq; scrobem sic ut prædictum est cauabimus ad commodā imbrium susceptionē.* Oportet *autem uelut iam prædiximus, in primis uitare ne secundū uerticem hoc est inuersus ramus pangatur.* Depangemus *autem iuxta ipsum harundinem, quo fossores signū habeāt cognoscendæ plantæ.* Cæterum *plantas quæ in plantarijs positæ sunt singulis mensibus mouere oportet usq; ad septimum mensem.* Triū *igitur annorum spatio plantæ probe connutriri possunt, quarto anno & superflui rami amputandi sunt & sic plantæ transferendæ in terram quam complantare instituisti, simul sublata cum plantis propria & connutrita terra.* Et *sanè præstantior est plantandi oleas per ramos, modus.* Quidam *uero ligna ut desecta sunt ab infimis radicibus & apud Syros Gorphia appellătur, in plantarijs deponentes, quum ad translationem apta uiderint transplantant.* Multi *non in plantarijs, sed in propria terra depangentes ipsa, nō aberrauerūt.* Melius *tamē est talia maxime in plantarijs deponere.* In *his enim assidue rigantur, & celerem habent germinationem, atq; ita etiam facilem transpositionem.*

¶De scrobibus plantandarum olearum.

Eiusdem. CAP. VI.

Q*Vum plantatio fit olearum, locos purgare oportet, in quibus earum plantationem instituimus, & quicq*

quicquid est alterius generis eximere, & murum aut sepem circundare. Quædam tamen maxime ante plantationem, scrobes sibi effodi postulant, quo à sole, & uentis, & imbribus, terra friabilior reddatur, & plantæ radicem agere facilius queant. Si uero plantare festinemus, duobus mensibus antea aut minimum uno, sarmenta & harundinem & quæ facile comburuntur, in scrobibus ad multos dies exuremus. Oportet autem scrobium altitudinem esse cubitorum trium, aut non minus quàm duorũ & dimidij Distent inter se scrobes spatio cubitorum quinquaginta, quo trunci perflari possint, & intermidius locus conseminari. Quidã cõtẽpta satione, densam plantationẽ faciũt, ut tamẽ sibi plantæ mutua umbra non obducant tenebras.

¶Quales oportet esse olearum plantas, quas plantaturi sumus.

Eiusdem. CAP. VII.

OPortet oleare plantas, à commodis locis, & arboribus nouellis, quæ singulis annis fructum ferunt, crassitudinẽ habentes rami, aut crassiores, leuesq; ac rectas esse.

¶Quomodo olea fertilis fiat.

Africani. CAP. VIII.

TRuncum terebra per totum terebrato, & acceptis ab altera fructuosa olea duobus ramulis, principia ramulorum ex utraq; parte immite, ac transfige, & apprehẽsos utrosq; ramulos manibus fortiter attrahe. quum autẽ optime fuerint adacti & quasi incuneati, redũdantia ex utraque parte reseca, & luto paleato cauernas utrinq; obline, & fiet olea multum fructuosa & quæ optimam producet oliuam, oleumq; præcellens.

¶De perfectarum olearum cura.

totionis. CAP. IX.

DE plantatione quidem igitur olearum, & plantandi arte, abunde docuimus. Cōsequēs autē est ut de perfectarum plantarū cura dicamus. Culturā igitur hoc est pastinationem, id est circunfoßionem, eodē tempore facito, quod nouellis plantis designaui. Cæterum foßionis profunditatem, & stercoris circumiectionem ac multitudinem, & aggestionis altitudinem, iuxta truncos, & magnitudines, & terræ ac arborum naturam facere oportet. Quæ enim germen amplius eluxurians habent, & loci humecti, pauciore stercore indigent, & per spacium plurium annorum aggestione autem terræ utendum est, ut ne à sole exurantur. At uero purgationes prædictarum perfectarum olearum, uelut etiam reliquarum arborum, autumno facies, post pleiadum occasum. Per id enim tempus arbores solidiores & fortiores esse uidentur. Primum enim medius humor ipsarum in germina & fructus alimentum insumptus est. Deinde quantum reliqui fuit humoris per æstatis calorem resiccatum est. Tertio uero hybernos hymbres nondum susceperunt, & horum omniū gratia contingit præfatum autumni tempus maxime maturum esse, ad purgandas arbores, tunc robustißimas existentes, & præsertim oleam. Oportet autem eum qui purgaturus est prius stercorare, ut aduersus nocumentum siue offensionem potius ex cæsura, stercoris utilitas opponatur. Perpurgati enim trunci ac rami, in præsens quidem dolent, propter secturas, stercorati uero cito opem sentiunt & germinantiores fiunt. Depurgare autem oportet

tet

tet arida, et quæ in medio sunt, quo respirationem habeāt, sed & incumbentes sibi inuicem ramos auferre oportet, & raritati prospicere. Incurui etiam rami recidantur, præsertim superflue longi, & qui in altitudinem ualde excrescunt steriliores natura existentes. Ob id enim apud omnes agricolas receptum est, oleas decem cubitorum magnitudinem excedere non debere, & augmentum supra prædictum modum detrimento obnoxium esse. Nimirum quum rami per uentorum uehemētiam cōfringantur, & flos excutiatur, & ante tempus dilabatur. Quapropter etiā multi ramos ipsos implantatarum ad humum detrahunt, humiliorem & depressiorem arborem fieri cogentes. Et sufficienter quidem de perfectarum olearum purgatione diximus, quam per tres aut quatuor annos facere oportet. Qui uero adnascũtur truncis rami statim dum adhuc teneri sunt, singulis annis auferendi sunt, ne in ipsos truncus elaboret.

¶Quomodo oleā florētē & multū fructuosam faciamus, & quomodo ægrotantes curemus.

Quintiliorum. CAP. X.

GEnerosiores & florentiores & ualde fructuosas oleas facies si post circunfossionem, amurcæ oliuarum insulsarũ cum aqua potabili permixtæ æqualiter, duas heminas, ad radices singulorũ truncorũ affuderis aut palearũ fabacearũ cophinũ unũ aut duo iuxta proportionem uidelicet arboris, aut terræ argillosæ stercore bubulo permixtæ, aut algæ tantundē. Neq; uero minus prodest urina hominis trunco affusa. Post hæc uero statim terræ aggestionem facere oportet, ita ut à radicibus in altitudinē duorũ palmorum circũaggeretur, & agger in circuitu ca

uetur, ad pluuiarum aquarum susceptionẽ. Hæc cura adhibenda est in caniculæ ardoribus. præstabilius est etiam rigatione tũc uti, præsertim si squallores existant. At uero arbores fructũ non ferentes sic fructum multũ ferre facies. A trunci ima parte ferè ad cubiti mensurã absistito, & per terebrũ truncum iuxta australẽ partem perforato, foramine facto digiti magni magnitudine per totum truncum. & acceptis duobus olæ ramulis ab altera arbore semper multum fructum ferente, foramina ipsa utrinq; per illos ramulos expleto, ut uterq; transfigatur, & apprehensos manibus fortiter protrahito, ubi autem probe adacti & incuneati fuerint, præminentias ex utrisq; resecato, & luto paleato foramina oblinito. Quales sane oliuas fore expetis, tales etiã ramos uelut prædictũ est, immittito. Sic enim & oleum protulerit melius olea ipsa, prout plantæ præcellens oleum ferentis ramuli fuerint immißi ac transacti. Cæterum ramuli ab australibus arboris partibus accipiendi sunt. Porrò oleas in materiæ multæ effusionem eluxuriantes & uelut insanientes, hoc est folia quidem ferẽtes multa, fructum uero modicũ, sic curabis. Paxillum nimirum oleæ syluestris, aut pinus, aut quercus, in radices adiges, aut etiam lapidẽ impones. Eis uero quæ multũ fructum ferunt, non autẽ maturũ faciunt, & florem male perdũt, sic medeberis. Circũfodito truncũ et maioris algæ corbes duos, minoris minus circũijce. Deinde amurcæ aqua potabili permixtæ quatuor congios singulis truncis affunde. quòd si alga haberi nequeat, sola amurca utere. At uerò curam contra infestantes bestias, & læsionem ex ambiente accedentẽ, in tractatu de uitibus uniuersaliter docuimus. Si igitur

tur arescentes radices & ægrotantes repereris, uermiculos in fundo generatos causam iudicabis, quos multis quidem modis disperdes, quemadmodum prædictum est, præcipue uero scillis iuxta plantatis.

¶ Quòd iuxta multos & diuersos modos olea plantatur. Leontij. CAP. XI.

TAndem nosse etiam oportet, quòd id quod plantatur aliquando quidem in terram occulitur, aliqunado uero pars terra operitur pars terram supereminet. Quæ quidem igitur tota occuluntur, nulla notatione indigent in electionibus. Quæ uero terrā supereminent, plantare oportet uelut prius in trunco situm habuerunt, ad orientem, aut ad meridiem, aut ad occasum, ut ne aëris nouita,e consternentur. Quæ autem in siccitatibus plantantur, si poßibile est id facere, bis aut ter rigentur. Immittantur etiam in scrobes ex utraque plantæ parte, duo ligna leuia & recta, aut harundines, aut sarmenta colliga, ut scrobes supereemineant. & postquam conculcata est planta, hæc quidem opertantur, uacui uerò loci lapidibus tenuibus aut testaceis expleantur, & maiusculo lapide contegantur, quo aqua à pluuijs delapsa ad radices progrediatur. Oportet autem plantas statim ut ablatæ sunt plantare in humida die. Multis porrò modis olea plantatur. Quidam enim à scytalis plantant, acceptis enim ramis craßioribus, & his in magnitudinem cubitalem confectis ita plantant. Quidam à taleis plantant hoc modo. Ramos craßiores in magnitudinem cubitorum duorum consecant, & in fundum scrobis lapidem latiorem immittunt, deinde plantam su-

per

per ipso rectam statuunt, ac terra adobruunt. Alij generosissimas propagines unà cum trunco plantant. Alij plantas quas accepturi sunt in ipso adhuc trunco existentes, falce circumpurgant, & circa arcturi ortum in scrobes, imponunt. Alij tropea appellata plantant hoc modo. Rubrica notant situm ad orientem & meridiem, & de trunco resecant ad longitudinem cubitorum quatuor siue quinque, & in scrobes immittunt, aliam omnem diligentiam adhibentes. Hic *modus plantationis citius uiuificat, & citius fructum producit. Quidam à truncis plantant sic. Cōcidunt truncos ipsos in stipites maiusculos, eosq; scrobi imponunt corticem sursum uersus habentes, & aggesta terra stercore mixto ad palmi altitudinem sinūt. Quidam ex partibus trunci in terra, segmenta quatuor palmorum magnitudine unà cum cortice exscindunt, & lapidem in fundum scrobis permittunt, & circum hunc tria aut quatuor segmenta ponunt, et ad palmi altitudinē obruūt. Quocunque autē plantationis modo ipsa plantatio fiat, cum serra quæ plātanda sunt secentur, obseruandumq; est diligenter & cauendum ne cortex dilanietur. acuta etiam falce cæsura leuiter, cortice illæso & incolumi conseruato. stercore quoq; bubulo ammixto cinere infernam rami partem illinemus.* Et *imprimis uitadum est ne secundum uerticem inuersus ramus pangatur.* Torquebimus *enim plantam si secundum uerticem plātauerimus.* Oportet *autem & stercus in scrobes inijcere.*

¶ Vt oleæ fruct⁹ nō defluat. Democriti. CAP. XII.

Oleæ fructus nō defluet, si fabam quæ pedunculū habet, acceperis, cauernāq; cera occluseris, deinde

accepta

accepta à radice gleba, fabam in eam indideris, & sic terra operueris.

¶De putatiõe olearũ Varronis. CAP. XIII.

O*Leam post ablatum fructũ putare conuenit, neq; putandum est ablatis manifestis & conspicuæ magnitudinis ramis pauciorẽ fieri fructũ. Multo enim copiosiorẽ fructũ ex recentiũ ramulorum ubertate feres.*

¶De olea quam elæostaphilon Græci vocant. Eiusdem. CAP. XIIII.

O*Peræpretium est non relinquere consensum oleæ ad uitem, de quo Florentinus undecimo georgicorum libro tradit, Ait enim quod si quis oleà in uitem inserat, nõ solum botros uuarum, sed & oliuas prouenire. Talem arborẽ se uidisse apud Marium Maximũ perhibet, gustasseq; fructũ, & existimasse quod acinum uuæ & olei baccam simul gustaret. Fieri autem tales plantas in Libya prodit, uocariq; patria ipsorum uoce ubolima. Palos igitur supponere oportet, qui oleæ grauitatem portare poßint. Si uero aliquo alio modo inseremus, palis non erit opus. Etenim uite iuxta ipsam terram perforata, oleæ ramum indimus, quo & dulcedinem ex uite adipiscatur, & naturalem ex terra qualitatem & alimoniam suscipiat. Postea autem minore molestia fructum ex ipsa capiemus, ubi uitem amplius non onerat suo pondere, si uidelicet acceptum ex ipsa ramum transplãtabimus. Seruabit enim & per se mixturam ubi fuerit irradicata. Appellatur autẽ fructus eius Græcis elæostaphlyos, quem Latine oleuuam dicere poßis.*

¶De stercore oleæ cõmodo. Didymi. CAP. XV.

Omne

OMne stercus oleæ aptum est, præter humanũ. Cõuenit aũt nõ ad radices inijcere ipsum stercus, sed paulo longius à trunco. Stercoratio autem oleæ quarto aut quinto quoq; anno fiat. Neq; uero obliuisci plãtator debet, ut quocũq; tandẽ oleã modo plãtet, stercus scrobibus immittat, ipsumq; cum terra probe permisceat.

¶De insitione olearũ. Florentini. CAP. XVI.

EX oleis aliæ quidẽ tenui cortice præditæ sunt, aliæ uero crasso. Quæ igitur crassum librum & humidum habent, iuxta corticem inserãtur. Quæ uero tenuem & aridũ corticem habent, in ipsum lignum. Tempus autem insitionis huiusmodi est, à decimo Calendarum Iunij, hoc est à uigesima secunda die mensis Maij, usque ad Iunias calendas. Oleæ porrò insitæ multoties aqua rigandæ sunt, quippe quæ aridæ existentes rigari desiderãt. Quidam etiam in ipsas radices ex terra prominentes insitionem faciunt.

¶Quomodo & quando vindemiare, atq; oleas legere oportet. Paxami. CAP. XVII.

TEmpus ad olei communis cõfectionem accommodatum est, quando maior pars dimidij fructus apparuerit nigrescens. Accelerare autem collectionẽ cõuenit antequàm glacies congeletur. Facilius enim & copiosiores fœtus exhibebunt. Collectio ipsa fructus facienda est sereno tempore, & minime pluuioso. Nam humectum germen imbecillius fit & facile frangitur, ob quam causam neq; minutis imbrium guttis delabẽtibus, ramos mouere oportet, neq; fructũ auferre, priusquàm omnis humiditas à plantis sit discussa. Si uero lutosum sit solum, stramenta

menta aut storias, aut tale quicquam substernito. Si uero nihil eiusmodi adsit, oliuas aqua calida lauare conuenit, supra purificationem enim & fructum ampliorem reperiemus. Quapropter etiam si non inquinentur luto, si fieri id potest, lauandæ sunt ex calida aqua. Quidam recte faciũt qui solum manibus ramos quatiunt, ut fructus excutiatur. Virgam autem oleæ non admouent, quoniam in posterum minus fructuosa inde euadit. Sed & ipse fructus uiolenter delapsus sauciatur, aut ad lapides, aut ad duras glebas offendens, & terræ qualitate contracta, ipsum oleum terreũ faciet. Triangularia igitur scabella præparare oportet, & latam tabulam superne imponere, ut in ipsa stantes oliuas decerpant.

¶Quomodo citra oliuas oleum fieri posit.

Damegerontis. CAP. XVIII.

SI terebinthi fructus in mola quemadmodũ oliua molatur, & exprimatur, oleum remittit. Ipsi autem nuclei in porcorum cibum ueniunt, atq; igni etiam alimentum sufficiunt. Reddit etiam oleum sesamus, & nux, corticibus uidelicet ademptis. Manifestum est autem quòd & ea ipsa exprimere oporteat.

¶De olei omphacini præparatione.

Apuleij. CAP. XIX.

EX ipso utiq; nomine satis cognobile est, quòd oliuæ acerbæ omphaces Græcis appellatæ, omphacinum oleũ faciũt. Quũ igitur oliuas præ maturitate nigrescere inchoãtes uideris, ministros aut operarios ad eas colligẽdas ex arbore per manus mittes, animaduersione habita ne quid ex ipsis in terrã cadat. Auferendum enim est

quotidie tantum quantum sequenti nocte ac die conficere possibile est. decerptas autẽ in uiminea crate expandito, quo & aquositas ex ipsis reficcetur, & ne ex mutua caliditate noxa aliqua accedat. Eligenda sunt etiam folia & uirgulta ipsis ammista. Hæc enim si ammista maneant, olei diuturnitati contraria existunt. Deinde à uespera acceptas oliuas sale conspergito, & molæ puræ inijcito, atq; per manum leniter molito, ut ne nuclei oliuarum conterantur. Et enim succus ex nucleis expressus oleum corrumpit. Quare rotam leuiter circunducere oportet, quo caro & cutis tantum oliuæ confringantur. Post molituram uero paruis peluibus id quod molitum est in torcular trãsportato, & nassas ex salice textas immittito. Multum enim ad pulchritudinem olei salix ipsa confert, deinde pondus leue & non uiolentum super ponito. Quod enim ex leui compressione profluit iucundissimũ & tenuissimum existit: quare in uasa pura transfusum peculiariter adseruabis, relictasq; & subiacentes oliuas rursus uiolẽtiore paulò põdere admoto exprimes, atq; hoc ipsum rursus priuatim recõdes. Etenim à primo paululũ deficiet, & eo quod deinde sequetur præstantius existit. Vtrisq; autẽ statim ut trãsfusa sunt, parum salis & nitri adijciatur, & per oleagineũ lignum cõmotio fiat, quo facto quies permittatur donec constiterint, & reperies quod aquosum est in eo subsidens, hoc est ipsam amurcam: quod uero pinguissimum est superne innatabit, quod etiã demere cõuenit citra amurcã, & in uas uitreum immittere. Optime enim oleum in uitro seruatur, utpote quod natura frigidum existit. Nam olei natura frigiditate gaudet. Quòd si uitrea uasa non habeas, in noua fictilia

intrin

intrinsecus gypso tincta condes, deponesq; ipsa ad septentrionem locis siccis. Siccum nanque & frigidum locum oleo gratissimum esse cõstat, quum caliditas & humiditas oleo contraria existant.

¶Olei odorati concinnatio. Diophanis. CAP. XX.

MVsti sextarios VIII. & olei sextarios II. & iridis cõtusæ notabilẽ partẽ colligatam, in doliũ ad dies decẽ deponito, & postea excolato oleo utitor. Vinum uero mulieribus in potu commodum existit.

¶Quomodo oleum purum facias.

Tarentini. CAP. XXI.

SAlem ad ignem torrebis, & dum adhuc calet in oleũ demittes. Idem facit nux pinea integra usta, & adhuc feruens immissa. Item citri radix iniecta, & fex olei torrefacta.

¶Vt oleum rancidum cures.

Eiusdem. CAP. XXII.

CEram albam cum oleo bono coques, & ut est liquidam infundes, & salem tostum feruentem adhuc immittes. Scire porrò conuenit quòd omne oleum purificat aut ignis, aut Sol, aut feruida aqua, si uas in ipsam imponatur æreum, aut aliud quo non frangatur. Medebitur oleo rancido & anisum immissum. Si uero anticiparis anisum inijciendo, non rancescet.

¶Vt fœtido oleo medearis. Eiusdem. CAP. XXIII.

OLiuas uirides reiectis nucleis contusas in uas olei mittes, calido existẽte Sole. Si uero nõ sint oliuæ, teneris oleæ ramulis cõtusis idẽ facies. Quidam utrunq; immittunt linteolo nimirũ illigatũ, et sale tuso

ammixto. Cæterum post triduum linteolum eximēdum est, & oleum agitandū & cōturbandum, & ubi cōstiterit, in aliud uas transfundēdum. Alij lateres ueteres assatos ignitos immittunt. Alij panes ordeaceos aridos confringūt: & in lintea ualde rara inuolutos inijciunt, atq; ubi iterū atq; iterum hoc fecerint, postremum salis grana indunt, & in uas purum transfundunt. Alij melilotum oleo illitum per diem ac noctem in oleum demittunt.

¶Vt oleum turbidum sedetur.

Eiusdem. CAP. XXIIII.

OLeum in uas ampli oris infusum in solem calidū pones, & ubi ebullierit, salem tenuē torrefactum insperges, & postquàm cōstiterit aliò trāsfundes. Cæterum sordidum oleum hoc modo pellucidum facies. Oleæ corticèm & ramulos, & salem, omnia contusa et linteo illigata, in uas oleum continens suspendes.

¶Si mus aut aliquod aliud animal in oleum illapsum, odorem eius vitiauerit.

Democriti. CAP. XXV.

COriandri fasciculum manualem in oleum suspēde. Si uero fœtor adhuc permāserit, coriandrum permuta. Quidam in umbra exsiccatum coriandrum terunt, & oleo adijciunt. Alij fœnum græcum sole siccāt, & in uasa mittunt. Præstat autem carbones ignitos ligni oleaginei in oleo extinguere. Alij uuas passas demptis uinaceis terunt, & immittunt, & post dies decem uuas passas eximunt, & exprimunt, agitatumq; oleum in aliud uas transfundunt. Alij uuas passas eodem modo relictis uinaceis in mortario tundunt, & in oleum immittunt.

Quomodo

¶Quomodo oleum Hispano simile facias.

Damagerontis. CAP. XXVI.

Oleo ab omni amurca puro ualde superferuenti, triplum atquæ non ualde superferuentis, & salē modicum tusum & probe tritum immitte, cōmotioneq́; ac perturbatione facta ut per omnia permixtio fiat, per tempus aliquod quiescere sine, donec coniecta aqua ad amurcæ modum subsideat. Deinde oleum prædicto uasi superstans, rursus similiter cum tepida aqua moueto, idemq́; facito, & de cætero purum oleum tollito. Deinde succum foliorum oleæ tenerorum contusorum ammiscebis, quo acrimoniam quandam & amaritudinem, ex ipsis cōtrahat. Vbi constiterit oleum post triduum, siue etiam eodem die utaris. Alij autem etiam omphacinum oleum, aut aliâs bonum, in mortarium mittunt, ac terendo circumlinunt, & ubi usus postularit uelut Hispano utuntur.

¶Quomodo oleo Istrico simile oleum facias.

Sotionis. CAP. XXVII.

IN oleum omphacinum, aut aliâs bonum, inulam siccā & lauri folia, & cyperum aridum, Omnia uidelicet et tusa & trita & per cribrū excussa immites, & salem torrefactum ac tritum addes. Deinde multa commotione facta, donec cōstiterit ad dies tres aut plures serua, ipsumq́; ad tertias ebullire facito. Hoc est *oleum* Liburnicum *appellatum, & ipsum adeò Istrianum.*

¶Compositio & conditura oliuarum optima.

Florentini. CAP. XXVIII.

OLiuas magnas et intactas, manu decerptas accipe, easq́; circū circa harundine acuta incide, atque sic

ipsas in uas nouum non picatum immitte, & salem tenuissimum insperge, & postquam sal colliquatus fuerit, in alio uase mel, si fieri potest, in promptu habe: si uero nō, sapā, & folium citri, & in hanc condituram oliuas mitte, ita ut liquor ipsis innatet. Quidam etiam fœniculi semen, & carnabadij, & apij, & anethi ad hanc conditura ammiscent, & oliuarum compositionem efficiunt ualde mirabilem, quæ sanè uulgo ignoratur.

¶Compositio oliuarum per acetum mulsum. Eiusdem. CAP. XXIX.

Oliuas longas unà cū agnatis ramulis, pulcherrimas uidelicet & nigras penitus inconfractas accipe, & aqua frigida lotas in cratibus siccato, atq; ita acceptas easdē in peluim mittito, affusoq; oleo, aspersoq; sale trito, chœnicis mensura ad chœnices oliuarū nouē, leniter manibus cōmoueto, ne cōfringātur, deinde in uas trāslatis oliuis acetū mulsum affundito, ita ut supernatet liquor, sicq; obturatū uas fœniculi ramulis reponatur.

¶Compositio per mustum. Eiusdem. CAP. XXX.

Oliuæ albæ decerptæ aqua marina ad dies sex macerātur, deinde mittūtur in uas, & mustū recens superfunditur: uasa autē non ualde replentur, ne in feruore mustū effundatur, atq; ubi ferbuerit obliniunt. Alij præimmisso salis pugno, mustū infundunt, et deinde oliuas addūt, & post musti feruorem uasa oblinunt.

¶Compositio oliuarum per vinacea vuæ. Didymi. CAP. XXXI.

Vinacea recentia priusquā exprimantur, unà cum oliuis uicissim interpositis in uas cōdes, deinde oblines,

¶De oliuis contusis & fractis.

Eiusdem. CAP. XXXII.

OLiuas antequam maturescentes nigrescere cœperint saniores accipis, & in ligno confractas, in aquam calidam mittis, deinde in sportã trãsfers, & exprimis, addisq; salẽ non tritũ, cum cumino & fœniculi ramulis, deinde mittis in mustum & operculo addito reponis.

¶De colymbadibus oliuis.

Eiusdem. CAP. XXXIII.

OLiuas appellatas Colymbadas plenas et perfectas quum in uigore fuerint & prope maturitatẽ extiterint, unà cum exortu ex quo pẽdent accipito, & ut ne frangantur ac contundantur in magnum uas coniectæ quum deferuntur, diligenter prospicito. Deinde frigida aqua lotas, paulatim in umbra per diem unam in calathis ac cratibus uimineis aßicato, & quo æqualiter siccentur leniter conuertito. Deinde præimmisso in fundum uasis salis triti pugno, & postea murie congijs quatuor cum aceti heminis tribus infusis, oliuarum chœnices uiginti immittito, & ubi expletum est uas commoueto. Liquor [illegible]tẽ superemineat, & obturatione per fœniculi fasciculum facta uas obturatur. Cæterum muriam ea gratia præinfundi oportere docuimus, ut ne uidelicet oliuæ dum immittuntur contundantur. Alij cum tenerrimis ramulis decerptas oliuas, in uas marinam aquam habens immittunt, & ad dies quinque uel sex relictas eximunt, & in uasa coniectas unà cum muria, oblinunt ac reponunt. Hæc autem omnia circa solstitium hybernum fieri oportet.

CASSII DIONYSII VTICENSIS DE AGRICULTURA LIB. X.

HAEC *insunt in hoc libro, qui decimus est selectarũ de agricultura præceptionũ, et cõtinet descriptionẽ horti structuræ et de fructu ac uoluptate inde cõtingẽte, & quãdo singulas arbores plãtare oporteat, & quæ ex ipsis insitione, et quæ insoliatione utiliores fiãt.*

¶De horto. Florentini. CAP. I.

QVi *hortum habere uelit, locum idoneũ intra domesticam habitationẽ, si fieri id cõmode potest, deligere debet: aut si id nõ detur, ex propinquo, ut non solum oculis spectantium intra ædes iucũditas hauriatur, sed etiam ambiens aër ex fragrantia plantarum infectus, salubrem habitationem ac totam possessionem reddat.* Hortus *autem sepem circundatam habeat aut aliud quoddam munimentum.* Ipsæ *uero plantæ non inordinate neq; mixtæ plantentur, tanquàm sanè quod aiũt, plantarũ diuersitas decorẽ inducat, sed secundum genera separatim singulæ plãtæ ponantur, ne minora à potioribus superentur, aut etiã alimẽto priuẽtur.* Interualla *arborũ expleãtur rosis, aut lilijs, aut uiolis, aut croco, quæ & aspectu, & odoratu, & usu iucundißima sunt, & redditũ augent, apibusq; utilia existunt.* Plantæ *uero ex arboribus uigorosis & Asianis accipiantur.* Cæterũ *quod nosse expedit, plãtæ à semine, ut plurimũ omnibus alijs plantis sunt deteriores:*

res: præstantißimæ autem plantæ sunt nouellorum ramorum, & ex his meliores sunt quæ inseruntur, non solũ ad fructuum pulchritudinem ac bonitatem, sed & ad ubertatem, & ad celerem ipsorum fructuum prouentum.

¶Quo tempore arbores plãtandæ.

Eiusdem. CAP. II.

A*Vtumnale tẽpus ad plãtationẽ accõmodatius est, & maxime in locis inaquosis, per totã enim hyemem plantæ rigãtur. Oportet igitur simul ut pluuiæ fiunt, statim post pleiadum occasum plantare, adusq; solstitiũ hyemale, hoc est, usq; ad decimã septimam mẽsis Decẽbris. Hoc autẽ tempus autumni omnes qui de agricultura cõscripserunt sapiẽtes, uelut idoneũ unanimiter delegerũt, demq; Quintilij ipsi sic tradũt. Cæterũ uere plãtanda sunt quæ autumno plantare neglexisti. Ego uerò etiã ipsa experientia hoc ipsum exacte didici, multaq; uineta in Maratonyma regione, & in alijs propinquis ad me pertinentibus agris, hoc autumnali tẽpore deplantaui, & maximum lucrum adeptus sum. Plurimas etiã eodẽ modo arbores autumnales fructus, tum duri tum mollis corticis, nuces uidelicet & poma ferentes in autumno plantaui, & gratiam me habere tẽpori cõfessus sum. Omnes igitur nostræ regionis homines, successu nostro inde cõspecto, de cætero nõ amplius iuxta ueterẽ morẽ, in uere solũ plantationẽ faciunt, sed prius in autumno, meã hac parte doctrinam insequentes. Quũ autẽ sufficiat ipsum in hac re experimẽtum, necessariũ tamen arbitror etiã rationẽ reddere ob quã scilicet plantationẽ in autũno magis probẽ. Disce igitur quòd nõ poßibile est naturã duo inter se cõtraria simul opera-*

ri, sed necesse est eam circa unũ occupatam, alterũ negligẽre, uelut exempli gratia in plãtatione, aliquãdo quidem supernas arborum partes, aliquãdo uerò infernas radices nunquam nutrit. Satis igitur conspicuum est quòd in uere altiores plantarum partes nutrire consueuit: profectò enim tunc & florem promunt, & germen emittunt arbores. In autũno autẽ uice uersa, altiores quidẽ arborum partes nõ amplius nutriuntur, sed folia abijciunt. Radices uerò à natura aluntur. Illud igitur tẽpus ad plãtationẽ eligendũ est, in quo natura circa radices est occupata. Omnes porrò arbores luna sub terra existente plãtare oportet, quemadmodum etiam uitem. Si uerò augescente luna arbor plantata sit, uehementer augescet. Si autem decrescente, ac desinente, humilis quidem, uerum robustior omnino fiet.

¶ Quæ arbores à semine plantandæ, & quæ auulsione, & quæ talea, & quæ ramo.

Didymi. CAP. III.

Diuersæ sunt arborũ plantationes. Cõspicuæ enim arbores à semine utiliter plãtantur. Aliæ ab auulsione, hoc est, stolonibus appellatis. Quædã à talea Aliqua à ramo. Necessariũ igitur est declarare modos, iuxta quos singulæ arbores plantẽtur. A semine igitur plãtatur, pistacion, nux auellana, amygdalus, castanea, Rhodacenõ, damascenõ, strobilus, palma, cupressus, laurus, malus, acer, abies, pinus. Hæc autẽ trãsplantata meliora erunt. Ab auulsionibus autẽ siue stolonibus plantantur mala & similia, uelut cerasus, zizyphon, nux parua, Chamædaphne, myrtus, mespilum. Auulsiones siue stolones appellantur qui arboribus uniti atque agnati sunt, ex ipsisq;

auellun-

auelluntur unà cum conspicua radicis parte. Oportet autem & auulsiones & stolones transplantare. A' talea uerò & ramis plantatur amygdalus, pirus, morus, citrium, malus, olea, cotonea, populus alba & nigra, hedera, ziziphum, myrtus, castanea. Et hæc transplantata meliora redduntur. Quæ uerò & ab auulsione, & à ramis, & talea, plantari possunt, hæc sunt, ficus, morus, citria, punica, olea, sycomorus, populus alba, myrtus acuta, cotonea. A' ramis aulē & talea tantū plantātur, nequaquā uero auulsiōe, propterea quod neq; ex radicibus stolones emittūt, hæc: uitis, salix, buxus, cytisus. Quæ uerò et à semine, & auulsionibus plantari possunt, hæc sunt: Præcocia, damascena, amygdalus, palma, pistacion, platanus, laurus.

¶De palmarū plātatione. Leontij. CAP. IIII.

Scrobem cubitorum duorū profunditate, eademq; latitudine, aut etiā ampliore, aggere terræ cum stercore caprino explebis, semicubitali profunditate relicta deinde in medio aggere glandis palmæ nucleum terræ implantabis, ita ut acies ipsius sursum spectet, obruesq; terra cū stercore & sale ammixto, & quotidie rigabis, donec germen emittat. Quidā igitur hoc ipsum transplātant, quidā in loco sinūt, & quandoquidē salsa terra gaudet, singulis annis circunfodere oportet, & salem adijcere. Sic enim cito magnæ fient. Floridiores autē euadunt fece uini ueteris rigatæ: ossa uero palmarum nō statim in terra ponēda sunt, sed in tegulæ fundo, atq; sic trāsplantāda. Cæterū palma ipsa amat & quide ardēter, alterā palmā, uelut Florentinus in Georgicis suis tradit: neq; prius desiderium in ipsa cessat, donec ipsam dilectus consoletur. Videre enim

est

est ipsam arborẽ incuruatam, & nõ ferentẽ propriũ firmamentum, neq; fructũ producẽtem. Atq; *hoc ipsum agricolã nõ latet.* Nouit *enim quod amet, quã uerò amet ignorat. quapropter multas palmas cõtingẽs, rursusq; ad amãtem regrediens eamq; manu attingens, quasi osculũ mutuo ministrare uidetur. Quam uerò palmã desideret, affectionum et si ita dicere liceat, manuũ nutu, aliquo modo significat, ad illam enim respicit, & in illã radicib. extentis, se amãter inijcit, eamq; quasi amplectitur. Medela igitur amoris est, ut agricola frequẽter masculam cõtingat, & manus suas amanti admoueat. & maxime ut flores de capite masculæ ademptos, in caput amantis imponat.* Hoc *nanq; modo amorem mitigat, & palma ipsa splendida reddita de cætero optimum ac pulcherrimum fructum feret.*

¶Quomodo floridus palmarum fructus fiat.
Democriti. CAP. V.

F*Ructus palmaurm generosus fit, quum uacuas uaginas, quas aliqui helicas uocant, florentes ablatas & siccatas ex ramis ac truncis suspenderis, quemadmodum grossos ex ficis.*

¶De germinibus & viminibus textilibus palmarum. Didymi. CAP. VI.

F*Loridæ uerò & altæ fiunt palmarũ arbores, fece uini ueteris incolata radicibus affusa. Iuuantur etiam sale iniecto. Quo uerò ad storiarũ & sportarum texturam alba & idonea fiant germina, uiridia adhuc ipsa de ramis auellimus, & sub tegmine deponimus ad quatriduum, & postea rursus roribus exposita, ad quatriduum compluí sinimus, & à sole resiccari, donec alba euadant.*

de tem

¶De tēpore plantationis citrij,& circa ipsum adhibēda cura,& quomodo rubra fiant.

Florentini. CAP. VII.

Citriū plantandū est ab autūno usq; ad æquinoctiū uernū. Gaudet aqua larga, & sola omniū arborū ab austro opem sentit, à borea uerò læditur. Quādoquidē autē grauis est fructus, decerpere sanè oportet multos, et paucos relinquere. Sic enim habitiores fiūt. Cæterū iuxta muros citrium plantandū est, ut munimentū habeat aduersus septentrionales partes. Circūdatur per hyemē storijs, & maxime cucurbitarū sarmētis. Naturalē enim quādam contrarietatē habēt ut ipsum à frigore illæsum tuentur. Quapropter lignosiora & crassa sarmēta cucurbitarum uremus, horumq; cinerē radicibus citrij aspergemus, Ipse autē citrij fructus si prius quàm pfecte augescat, in uas fictile aut uitreū imponatur, augescēs ad uasis figurà effor mabitur, tantusq; fiet quanta est uasis magnitudo. uidetur autē fructus hoc quasi certamine initio industrie præstare. Oportet autē uasi perspirationem relinquere, hoc est, cauernas incutere. Verū nosse expedit, quod citrium si inoculetur, sterile erit, quare iuxta modū insitionis per carnem inserere cōuenit, quēadmodū & uites. Porrò si fructum gypso subacto illeueris, illæsum penitus ipsum per totum annū cōseruabis. Ipsa planta etiā si parum de glacie participauerit, uredine perit, utpote quæ natura delicatior existat. Quidā diuites & delitijs gaudentes, sub porticus ad solē spectantes, iuxta murum arbores citrias plantant, & aqua large rigant, atq; æstate quidè in cōtectas porticus sinunt, plantas & sole foueri, ac calfieri permittentes, hyeme

hyeme uerò accedente plantas tegunt. Quod si rubra citria facere uelis, insitionē ipsorū in morum facito, & uice uersa, & citria rubra fient, & utraq; arbor fructum feret. potest etiam citrium in punicam inseri.

¶Aliud de plantatione citrij.

Anatolij. CAP. VIII.

Quidam citria non solum à talea plantāt, sed etiā à claua incuruato uidelicet ramo, atq; ita duo rami principia in scrobem depanguntur & adobruūtur, ipsumq; germē sursum erūpit è fornice, si ita dicere licet. Quidā nodosas citrij plantarū taleas, quæ incuruari non possunt, secundum caput plantant, craßiore parte sursum, tenui in terram defixa, & cinere cucumerariorum simul iniecto.

¶Quomodo citrium facies figurā præ se ferre cuiuscūq; auiculæ, aut hominis faciem exprimere, aut alterius animantis.

Africani. CAP. IX.

Prædictum citrij fructū simulachri formā reddere facies, uel humanæ faciei, uel alterius animalis, hoc modo, Gypso aut luto quicquid uoles integis, et perfrigeratum in duas partes instrumento quopiam acuto secas, ita ut anterior & posterior pars coaptari ac cōmitti queāt, indeq; siccatum in figulina torres. Quum uerò fructus ad dimidiam partem sui augmenti peruenerit, formas illas circundatas uinculis diligenter munies, ne ab augmento eius quod circundatū est diuellatur, siue id pirum, siue malum quodcunque, siue punicum, aut citrium fuerit. & suscipiet omnino circundatas. Et ut in summa hoc dicatur,

fructus

fructus, omnes pomorum, in animalium formas exprimendas coget, quisquis in formas exculptas impositos & inclusos augescere permittet.

¶De diuturnitate & repositione citriorum.

Sotionis. CAP. X.

SI citrij fructum gypso subacto probe illeueris, illæsum & per totum annum integrum conseruabis. Citria in hordeum occultata & obruta, non putrescunt.

¶De plantatione pistaciorum.

Diophanis. CAP. XI.

FRuctum pistaciorum non descamen, hoc est, scamas omnes illæsas habentem, iuxta prædictum modum plantato. Didymus in Georgicis suis ait pistacion in amygdalum inseri.

¶Aliud de plantatione pistaciorum.

Damagerontis. CAP. XII.

PIstacia seruntur circa calendas Apriles, mas & fœmina coniunctis naturis, mare ad Fauonium dorsum habente. Sic enim fructum producent. Eodem tempo inseruntur etiam, tum in suum genus, tum in terebinthum, atque uelut opinor etiam in amygdalum. Paxamus iubet scrobes prius faciendos esse, in locos soli expositos, probe subactos, & accipiendos arborum stolones nouellos uigorosos, eosq; colligatos simul in scrobem deponendos esse, idq; secunda luna: & à terra usq; ramulos cōplecti ipsos iubet, & scrobē stercorare, adobruereq; & pastinare, curareq; ut octonis diebus rigentur, & per totidē rursus cōstringantur. Postquā uerò triēnales facti fuerint trunci, effodere iuxta radicem, ipsam scrobē, & bene stercorare

stercorare, & truncum inferius aliquantulum depangere, atq; ita obruere, ut ne quũ magna facta est arbor, & uentus fortiter spirat arbor decidat.

¶De plãtatione Rhodacenorum & cura circa eadẽ habenda. Florentini. CAP. XIII.

R*Hodacena aquosis locis gaudent, aut assidue rigatis, Sic enim fructus maior euadit. Quidam multa persica auferũt, & pauca relinquũt in arbore. Sic enim moiora erunt, alimẽto in pauca cedente. Habitiores autẽ fiunt plãtæ si simul ut ederimus ossa seremus, parte aliqua carnis circa ossa relicta. Quũ uerò notũ sit rhodacenon cito senescere, oportet hoc in damascenorũ arborẽ, aut in amygdalũ amarã inserere, aut etiã in barbilũ, Barbilus autem proprie uocatur. arbor ex osse persici enata.*

¶Inscripta persica vt nascatur.
Democriti. CAP. XIIII.

P*Ersicum inscriptum sic faciemus. postquã Rhodacem fructũ comederis, ossiculum ad dies duos siue tres macerato, & leniter aperito, & repertã intra os. amygdalã siue nucleum accipito, in eiusq; cortice stillo æreo inscribito, quicquid tamẽ libuerit non profunde, deinde papyro inuolutũ plãtato. Quicquid sane in amygdala iuscripseris hoc ipsum in fructu reperies. Quidam etiã hoc ipsum in uera amygdala faciunt eodem successu.*

¶Vt Rhodacena rubra fiant.
Eiusdem. CAP. XV.

R*Vbra facies Rhodacena, rosis sub ipsas plãtas cõsitis. Facies & iuxta aliũ modum rubicundum fructũ. Si enim obrutum Persici os post dies septẽ detexeris. In his enim diebus sua spõte aperitur, & cinnabari*

nabari intra oßiculum infuderis, & hoc ipsum rursus obrutum cura & diligẽtia dignatus fueris, inde rubra persica habebis. fortaßis etiam alium colorem si infundere libuerit, eundem quoque similiter fructui affricabis.

¶Quomodo persica sine osse proueniant.

Africani, CAP. XVI.

TRuncum arboris inferne perforabis, & medulla excisa, salicis aut corni paxillum impinges.

¶De insitione rhodacenorũ. CAP. XVII.

RHod acenon inseritur in damascenum, & amygdalum & platanum, ex qua etiam rubicunda rhodacena fiunt.

¶De tempore plantationis malorum, & omni eorum cura. Anatolij. CAP. XVIII.

MAla duobus anni temporibus plantanda sunt, & uere, & autumno. Præstat autem plantare autumno, locis inaquosis post primos hymbres. Gaudẽt mala locis frigidis & humectis ac nigra terra. Nõ erodentur autẽ à uermibus, scilla circum ipsa plãtata. Quæ uero iam uermes habet, curabitur suillo stercore per hominis urinam succulento reddito, radicibus affuso. Valde enim gaudet malus urina, & hac aßidue est irrigãda. Quidam etiã stercus caprinum ad urinam apponunt, & uini ueteris fecem radicibus affundunt, dulciorẽ fructum efficientes. Aegrotantẽ autem malũ curabit stercore asinino aqua diluto rigatam ad dies sex. Rigabis autem eam sole occidente frequentius per interualla, donec germen erumpat. Quòd si uelis eam multũ fructum ferre, & eum non abijcere, de canali plumbeo osculum deseca, idq; trunco obli-

ammixto. Cæterum post triduum linteolum eximẽdum est, & oleum agitandũ & cõturbandum, & ubi cõstiterit, in aliud uas transfundẽdum. Alij lateres ueteres assatos ignitos immittunt. Alij panes ordeaceos aridos confringũt: & in lintea ualde rara inuolutos inijciunt, atq; ubi iterũ atq; iterum hoc fecerint, postremum salis grana indunt, & in uas purum transfundunt. Alij melilotum oleo illitum per diem ac noctem in oleum demittunt.

¶Vt oleum turbidum sedetur.

Eiusdem. CAP. XXIIII.

OLeum in uas ampli oris infusum in solem calidũ pones, & ubi ebullierit, salem tenuẽ torrefactum insperges, & postquàm cõstiterit aliò trãsfundes. Cæterum sordidum oleum hoc modo pellucidum facies. Oleæ corticem & ramulos, & salem, omnia contusa et linteo illigata, in uas oleum continens suspendes.

¶Si mus aut aliquod aliud animal in oleum illapsum, odorem eius vitiauerit.

Democriti. CAP. XXV.

COriandri fasciculum manualem in oleum suspẽde. Si uero fœtor adhuc permãserit, coriandrum permuta. Quidam in umbra exsiccatum coriandrum terunt, & oleo adijciunt. Alij fœnum græcum sole siccãt, & in uasa mittunt. Præstat autem carbones ignitos ligni oleaginei in oleo extinguere. Alij uuas passas demptis uinaceis terunt, & immittunt, & post dies decem uuas passas eximunt, & exprimunt, agitatumq; oleum in aliud uas transfundunt. Alij uuas passas eodem modo relictis uinaceis in mortario tundunt, & in oleum immittunt.

Quomodo

¶Quomodo oleum Hiſpano ſimile facias.

Damagerontis. CAP. XXVI.

OLeo ab omni amurca puro ualde ſuperferuenti, triplum atquæ non ualde ſuperferuentis, & ſalẽ modicum tuſum & probe tritum immitte, cõmotioneq; ac perturbatione facta ut per omnia permixtio fiat, per tempus aliquod quieſcere ſine, donec coniecta aqua ad amurcæ modum ſubſideat. Deinde *oleum prædicto uaſi ſuperſtans, rurſus ſimiliter cum tepida aqua moueto, idemq; facito, & de cætero purum oleum tollito.* Deinde *ſuccum foliorum oleæ tenerorum contuſorum ammiſcebis, quo acrimoniam quandam & amaritudinem, ex ipſis cõtrahat. Vbi conſtiterit oleum poſt triduum, ſiue etiam eodem die utaris. Alij autem etiam omphacinum oleum, aut aliâs bonum, in mortarium mittunt, ac terendo circumlinunt, & ubi uſus poſtularit uelut* Hiſpano *utuntur.*

¶Quomodo oleo Iſtrico ſimile oleum facias.

Sotionis. CAP. XXVII.

IN *oleum omphacinum, aut aliâs bonum, inulam ſiccã & lauri folia, & cyperum aridum,* Omnia *uidelicet et tuſa & trita & per cribrũ excuſſa immites, & ſalem torrefactum ac tritum addes.* Deinde *multa commotione facta, donec cõſtiterit ad dies tres aut plures ſerua, ipſumq; ad tertias ebullire facito.* Hoc *eſt oleum* Liburnicum *appellatum, & ipſum adeò Iſtrianum.*

¶Compoſitio & conditura oliuarum optima.

Florentini. CAP. XXVIII.

OLiuas magnas et intactas, manu decerptas accipe, eaſq; circũ circa harundine acuta incide, atque ſic

ipsas in uas nouum non picatum immitte, & salem tenuissimum insperge, & postquàm sal colliquatus fuerit, in alio uase mel, si fieri potest, in promptu habe: si uero nõ, sapã, & folium citri, & in hanc conditura m oliuas mitte, ita ut liquor ipsis innatet. Quidam etiam fœniculi semen, & carnabadij, & apij, & anethi ad hanc conditura m admiscent, & oliuarum compositionem efficiunt ualde mirabilem, quæ sanè uulgo ignoratur.

¶Compositio oliuarum per acetum mulsum.

Eiusdem. CAP. XXIX.

O*Liuas longas unà cũ agnatis ramulis, pulcherrimas uidelicet & nigras penitus inconfractas accipe, & aqua frigida lotas in cratibus siccato, atq; ita acceptas easdẽ in peluim mittito, affusoq; oleo, aspersoq; sale trito, chœnicis mensura ad chœnices oliuarũ nouẽ, leniter manibus cõmoueto, ne cõfringãtur, deinde in uas trãslatis oliuis acetũ mulsum affundito, ita ut supernatet liquor, sicq; obturatũ uas fœniculi ramulis reponatur.*

¶Compositio per mustum. Eiusdem. CAP. XXX.

O*Liuæ albæ decerptæ aqua marina ad dies sex macerãtur, deinde mittũtur in uas, & mustũ recens superfunditur: uasa autẽ non ualde replentur, ne in feruore mustũ effundatur, atq; ubi ferbuerit obliniunt. Alij præimmisso salis pugno, mustũ infundunt, et deinde oliuas addũt, & post musti feruorem uasa oblinunt.*

¶Compositio oliuarum per vinacea vuæ.

Didymi. CAP. XXXI.

V*Inacea recentia priusquã exprimantur, unà cum oliuis uicißim interpositis in uas cõdes, deinde oblines,*

De oli

¶De oliuis contusis & fractis.

Eiusdem. CAP. XXXII.

OLiuas antequam maturescentes nigrescere cœperint saniores accipis, & in ligno confractas, in aquam calidam mittis, deinde in sportã trãsfers, & exprimis, addisq; salẽ non tritũ, cum cumino & fœniculi ramulis, deinde mittis in mustum & operculo addito reponis.

¶De colymbadibus oliuis.

Eiusdem. CAP. XXXIII.

OLiuas appellatas Colymbadas plenas et perfectas quum in uigore fuerint & prope maturitatẽ extiterint, unà cum exortu ex quo pẽdent accipito, & ut ne frangantur ac contundantur in magnum uas coniectæ quum deferuntur, diligenter prospicito. Deinde frigida aqua lotas, paulatim in umbra per diem unam in calathis ac cratibus uimineis aßicato, & quo æqualiter siccentur leniter conuertito. Deinde præimmisso in fundum uasis salis triti pugno, & postea murie congijs quatuor cum aceti heminis tribus infusis, oliuarum chœnices uiginti immittito, & ubi expletum est uas commoueto. Liquor autẽ supereminneat, & obturatione per fœniculi fasciculum facta uas obturatur. Cæterum muriam ea gratia præinfundi oportere docuimus, ut ne uidelicet oliuæ dum immittuntur contundantur. Alij cum tenerrimis ramulis decerptas oliuas, in uas marinam aquam habens immittunt, & ad dies quinque uel sex relictas eximunt, & in uasa coniectas unà cum muria, oblinunt ac reponunt. Hæc autem omnia circa solstitium hybernum fieri oportet.

CASSII DIONYSII VTICENSIS DE AGRI=CVLTVRA LIB. X.

HAEC insunt in hoc libro, qui decimus est selectarũ de agricultura præceptionũ, et cõtinet descriptionẽ horti structuræ et de fructu ac uoluptate inde cõtingẽte, & quãdo singulas arbores plãtare oporteat, & quæ ex ipsis insitione, et quæ insoliatione utiliores fiãt.

¶De horto. Florentini. CAP. I.

QVi hortum habere uelit, locum idoneũ intra domesticam habitationẽ, si fieri id cõmode potest, deligere debet: aut si id nõ detur, ex propinquo, ut non solum oculis spectantium intra ædes iucũditas hauriatur, sed etiam ambiens aër ex fragrantia plantarum infectus, salubrem habitationem ac totam possessionem reddat. Hortus autem sepem circundatam habeat aut aliud quoddam munimentum. Ipsæ uero plantæ non inordinate neq; mixtæ plantentur, tanquàm sanè quod aiũt, plantarũ diuersitas decorẽ inducat, sed secundum genera separatim singulæ plãtæ ponantur, ne minora à potioribus superentur, aut etiã alimẽto priuẽtur. Interualla arborũ expleãtur rosis, aut lilijs, aut uiolis, aut croco, quæ & aspectu, & odoratu, & usu iucundissima sunt, & redditũ augent, apibusq; utilia existunt. Plantæ uero ex arboribus uigorosis & Asianis accipiantur. Cæterũ quod nosse expedit, plãtæ à semine, ut plurimũ omnibus alijs plantis sunt deteriores:

res: præstantißimæ autem plantæ sunt nouellorum ramorum, & ex his meliores sunt quæ inseruntur, non solū ad fructuum pulchritudinem ac bonitatem, sed & ad ubertatem, & ad celerem ipsorum fructuum prouentum.

¶Quo tempore arbores plātandæ.

Eiusdem. CAP. II.

A*Vtumnale tēpus ad plātationē accōmodatius est, & maxime in locis inaquosis, per totā enim hyemem plantæ rigātur. Oportet igitur simul ut pluuiæ fiunt, statim post pleiadum occasum plantare, adusq; solstitiū hyemale, hoc est, usq; ad decimā septimam mēsis Decēbris. Hoc autē tempus autumni omnes qui de agricultura cōscripserunt sapiētes, uelut idoneū unanimiter delegerūt, denią; Quintilij ipsi sic tradūt. Cæterū uere plātanda sunt quæ autumno plantare neglexisti. Ego uerò etiā ipsa experientia hoc ipsum exacte didici, multaq; uineta in Maratonyma regione, & in alijs propinquis ad me pertinentibus agris, hoc autumnali tēpore deplantaui, & maximum lucrum adeptus sum. Plurimas etiā eodē modo arbores autumnales fructus, tum duri tum mollis corticis, nuces uidelicet & poma ferentes in autumno plantaui, & gratiam me habere tēpori cōfessus sum. Omnes igitur nostræ regionis homines, successu nostro inde cōspecto, de cætero nō amplius iuxta ueterē morē, in uere solū plantationē faciunt, sed prius in autumno, meā hac parte doctrinam insequentes. Quū autē sufficiat ipsum in hac re experimētum, necessariū tamen arbitror etiā rationē reddere ob quā scilicet plantationē in autūno magis probē. Disce igitur quòd nō poßibile est naturā duo inter se cōtraria simul operari, sed*

ri, sed necesse est eam circa unũ occupatam, alterũ negligẽre, uelut exempli gratia in plãtatione, aliquãdo quidem supernas arborum partes, aliquãdo uerò infernas, radices nũquam, nutrit. Satis igitur conspicuum est quòd in uere altiores plantarum partes nutrire consueuit: profectò enim tunc & florem promunt, & germen emittunt arbores. In autũno autẽ uice uersa, altiores quidẽ arborum partes nõ amplius nutriuntur, sed folia abijciunt. Radices uerò à natura aluntur. Illud igitur tẽpus ad plãtationẽ eligendũ est, in quo natura circa radices est occupata. Omnes porrò arbores luna sub terra existente plãtare oportet, quemadmodum etiam uitem. Si uerò augescente luna arbor plantata sit, uehementer augescet. Si autem decrescente, ac desinente, humilis quidem, uerum robustior omnino fiet.

¶ Quæ arbores à semine plantandæ, & quæ auulsione, & quæ talea, & quæ ramo.

Didymi. CAP. III.

Diuersæ sunt arborũ plantationes. Cõspicuæ enim arbores à semine utiliter plãtantur. Aliæ ab auulsione, hoc est, stolonibus appellatis. Quædã à talea. Aliqua à ramo. Necessariũ igitur est declarare modos, iuxta quos singulæ arbores plantẽtur. A semine igitur plãtatur, pistacion, nux auellana, amygdalus, castanea, Rhodacenõ, damascenõ, strobilus, palma, cupressus, laurus, malus, acer, abies, pinus. Hæc autẽ trãsplantata meliora erunt. Ab auulsionibus autẽ siue stolonibus plantantur mala & similia, uelut cerasus, zizyphon, nux parua, Chamædaphne, myrtus, mespilum. Auulsiones siue stolones appellantur qui arboribus uniti atque agnati sunt, ex ipsisq;

auellun-

auelluntur unà cum conſpicua radicis parte. Oportet autem & auulſiones & ſtolones tranſplantare. A talea uerò & ramis plantatur amygdalus, pirus, morus, citrium, malus, olea, cotonea, populus alba & nigra, hedera, ziziphum, myrtus, caſtanea. Et hæc tranſplantata meliora redduntur. Quæ uerò & ab auulſione, & à ramis, & talea, plantari poſſunt, hæc ſunt, ficus, morus, citria, punica, olea, ſycomorus, populus alba, myrtus acuta, cotonea. A ramis autē & talea tantū plantātur, nequaquā uero auulſiōe, propterea quod neq; ex radicibus ſtolones emittūt, hæc: uitis, ſalix, buxus, cytiſus. Quæ uerò et à ſemine, & auulſionibus plantari poſſunt, hæc ſunt: Præcocia, damaſcena, amygdalus, palma, piſtacion, platanus, laurus.

¶De palmarū plātatione. Leontij. CAP. IIII.

SCrobem cubitorum duorū profunditate, eademq; latitudine, aut etiā ampliore, aggere terræ cum ſtercore caprino explebis, ſemicubitali profunditate relicta deinde in medio aggere glandis palmæ nucleum terræ implantabis, ita ut acies ipſius ſurſum ſpectet, obruesq; terra cū ſtercore & ſale ammixto, & quotidie rigabis, donec germen emittat. Quidā igitur hoc ipſum tranſplātant, quidā in loco ſinūt, & quandoquidē falſa terra gaudet, ſingulis annis circunfodere oportet, & ſalem adijcere. Sic enim cito magnæ fient. Floridiores autē euadunt fece uini ueteris rigatæ: oſſa uero palmarum nō ſtatim in terra ponēda ſunt, ſed in tegulæ fundo, atq; ſic trāſplantāda. Cæterū palma ipſa amat & quide ardēter, alterā palmā, uelut Florentinus in Georgicis ſuis tradit: neq; prius deſiderium in ipſa ceſſat, donec ipſam dilectus conſoletur. Videre enim

est ipsam arborē incuruatam, & nō ferentē propriū firmamentum, neq; fructū producētem. Atq; *hoc ipsum agricolā nō latet.* Nouit *enim quod amet, quā uerò amet ignorat. quapropter multas palmas cōtingēs, rursusq; ad amātem regrediens eamq; manu attingens, quasi osculū mutuo ministrare uidetur.* Quam *uerò palmā desideret, affectionum et si ita dicere liceat, manuū nutu, aliquo modo significat, ad illam enim respicit, & in illā radicib. extentis, se amāter inijcit, eamq; quasi amplectitur.* Medela *igitur amoris est, ut agricola frequēter masculam cōtingat, & manus suas amanti admoueat. & maxime ut flores de capite masculæ ademptos, in caput amantis imponat.* Hoc *nanq; modo amorem mitigat, & palma ipsa splendida reddita de cætero optimum ac pulcherrimum fructum feret.*

¶Quomodo floridus palmarum fructus fiat.

Democriti. CAP. V.

F*Ructus palmaurm generosus fit, quum uacuas uaginas, quas aliqui helicas uocant, florentes ablatas & siccatas ex ramis ac truncis suspenderis, quemadmodum grossos ex ficis.*

¶De germinibus & viminibus textilibus palmarum.

Didymi. CAP. VI.

F*Loridæ uerò & altæ fiunt palmarū arbores, fece uini ueteris incolata radicibus affusa. Iuuantur etiam sale iniecto.* Quo *uerò ad storiarū & sportarum texturam alba & idonea fiant germina, uiridia adhuc ipsa de ramis auellimus, & sub tegmine deponimus ad quatriduum, & postea rursus roribus exposita, ad quatriduum complui sinimus, & à sole resiccari, donec alba euadant.*

de tem

¶De tẽpore plantationis citrij,& circa ipsum adhibẽda cura,& quomodo rubra fiant.

Florentini. CAP. VII.

Citriũ plantandũ est ab autũno usq; ad æquinoctiũ uernũ. Gaudet aqua larga, & sola omniũ arborũ ab austro opem sentit, à borea uerò læditur. Quã doquidẽ autẽ grauis est fructus, decerpere sanè oportet multos, et paucos relinquere. Sic enim habitiores fiũt. Cæterũ iuxta muros citrium plantandũ est, ut munimentũ habeat aduersus septentrionales partes. Circũdatur per hyemẽ storijs, & maxime cucurbitarũ sarmẽtis. Naturalẽ enim quãdam contrarietatẽ habẽt ut ipsum à frigore illæsum tuentur. Quapropter lignosiora & crassa sarmẽta cucurbitarum uremus, horumq; cinerẽ radicibus citrij aspergemus, Ipse autẽ citrij fructus si prius quàm pfecte augescat, in uas fictile aut uitreũ imponatur, augescẽs ad uasis figurà efformabitur, tantusq; fiet quanta est uasis magnitudo. uidetur autẽ fructus hoc quasi certamine initio industrie præstare. Oportet autẽ uasi perspirationem relinquere, hoc est, cauernas incutere. Verũ nosse expedit, quod citrium si inoculetur, sterile erit, quare iuxta modũ insitionis per carnem inserere cõuenit, quẽadmodũ & uites. Porrò si fructum gypso subacto illeueris, illæsum penitus ipsum per totum annũ cõseruabis. Ipsa planta etiã si parum de glacie participauerit, uredine perit, utpote quæ natura delicatior existat. Quidã diuites & delitijs gaudentes, sub porticus ad solẽ spectantes, iuxta murum arbores citrias plantant, & aqũa large rigant, atq; æstate quidẽ in cõtectas porticus sinunt, plantas & sole foueri, ac calfieri permittentes,

hyeme uerò accedente plantas tegunt. Quod si rubra citria facere uelis, insitionē ipsorū in morum facito, & uice uersa, & citria rubra fient, & utraq; arbor fructum feret. potest etiam citrium in punicam inferi.

¶ Aliud de plantatione citrij.

Anatolij. CAP. VIII.

Q*Vidam citria non solum à talea plantāt, sed etiā à clava incuruato uidelicet ramo, atq; ita duo rami principia in scrobem depanguntur & adobruūtur, ipsumq; germē sursum erūpit è fornice, si ita dicere licet. Quidā nodosas citrij plantarū taleas, quæ incuruari non possunt, secundum caput plantant, crassiore parte sursum, tenui in terram defixa, & cinere cucumerariorum simul iniecto.*

¶ Quomodo citrium facies figurā præ se ferre cuiuscūq; auiculæ, aut hominis faciem exprimere, aut alterius animantis.

Africani. CAP. IX.

P*Rædictum citrij fructū simulachri formā reddere facies, uel humanæ faciei, uel alterius animalis, hoc modo, Gypso aut luto quicquid uoles integis, et perfrigeratum in duas partes instrumento quopiam acuto secas, ita ut anterior & posterior pars coaptari ac cōmitti queāt, indeq; siccatum in figulina torres. Quum uerò fructus ad dimidiam partem sui augmenti peruenerit, formas illas circundatas uinculis diligenter munies, ne ab augmento eius quod circundatū est diuellatur, siue id pirum, siue malum quodcunque, siue punicum, aut citrium fuerit. & suscipiet omnino circundatas. Et ut in summa hoc dicatur,*

fructus

fructus, omnes pomorum, in animalium formas exprimendas coget, quisquis in formas exculptas impositos & inclusos augescere permittet.

¶De diuturnitate & repositione citriorum.

Sotionis. CAP. X.

SI citrij fructum gypso subacto probe illeueris, illæsum & per totum annum integrum conseruabis. Citria in hordeum occultata & obruta, non putrescunt.

¶De plantatione pistaciorum.

Diophanis. CAP. XI.

FRuctum pistaciorum non descamen, hoc est, squamas omnes illæsas habentem, iuxta prædictum modum plantato. Didymus in Georgicis suis ait pistacion in amygdalum inseri.

¶Aliud de plantatione pistaciorum.

Damagerontis. CAP. XII.

PIstacia feruntur circa calendas Apriles, mas & fœmina coniunctis naturis, mare ad Fauonium dorsum habente. Sic enim fructum producent. Eodem tempo inseruntur etiam, tum in suum genus, tum in terebinthum, atque uelut opinor etiam in amygdalum. Paxamus iubet scrobes prius faciendos esse, in locos soli expositos, probe subactos, & accipiendos arborum stolones nouellos uigorosos, eosq; colligatos simul in scrobem deponendos esse, idq; secunda luna: & à terra usq; ramulos cõplecti ipsos iubet, & scrobẽ stercorare, adobruereq; & pastinare, curareq; ut octonis diebus rigentur, & per totidẽ rursus cõstringantur. Postquã uerò triẽnales facti fuerint trunci, effodere iuxta radicem, ipsam scrobẽ, & bene stercorare

nabari intra oßiculum infuderis, & hoc ipſum rurſus obrutum cura & diligētia dignatus fueris, inde rubra perſica habebis. fortaſsis etiam alium colorem ſi infundere libuerit, eundem quoque ſimiliter fructui affricabis.

¶Quomodo perſica ſine oſſe proueniant.

Africani, CAP. XVI.

TRuncum arboris inferne perforabis, & medulla exciſa, ſalicis aut corni paxillum impinges.

¶De inſitione rhodacenorū. CAP. XVII.

RHod acenon inſeritur in damaſcenum, & amygdalum & platanum, ex qua etiam rubicunda rhodacena fiunt.

¶De tempore plantationis malorum, & omni eorum cura. Anatolij. CAP. XVIII.

MAla duobus anni temporibus plantanda ſunt, & uere, & autumno. Præſtat autem plantare autumno, locis inaquoſis poſt primos hymbres. Gaudēt mala locis frigidis & humectis ac nigra terra. Nō erodentur autē à uermibus, ſcilla circum ipſa plātata. Quæ uero iam uermes habet, curabitur ſuillo ſtercore per hominis urinam ſucculento reddito, radicibus affuſo. Valde enim gaudet malus urina, & hac aßidue eſt irrigāda. Quidam etiā ſtercus caprinum ad urinam apponunt, & uini ueteris fecem radicibus affundunt, dulciorē fructum efficientes. Aegrotantē autem malū curabit ſtercore aſinino aqua diluto rigatam ad dies ſex. Rigabis autem eam ſole occidente frequentius per interualla, donec germen erumpat. Quòd ſi uelis eam multū fructum ferre, & eum non abijcere, de canali plumbeo oſculum deſeca, idq́; trunco obli-

ga aut circũstringe, altitudine pedis à terra. Vbi uero florere cœperunt mala, uinculum siue amuletum tolle. Hoc ipsum singulis annis fiat, & fertilis euadet. Quò uero fructus in arbore non computrescat, neq; ipsum eruca contingat, lacerti uiridis felle truncũ illine. Oportet autem plantas malorum uiuiradices accipere uelut generosissimas, & imponere in scrobes, summitate tantum supra terram relicta. Radices plantæ ante plantationẽ taurino felle oblinantur. Hæc enim planta celerrime à uermibus iniuria afficitur. Molestos autem uermes etiam clauo æreo effodere ac eruere oportet, cortice excoriato donec bestiola deprehendatur. Loci uero ulcerati fimo bubulo integantur.

¶Vt mala rubra fiant. Berytii. CAP. XIX.

Arbor urina rigetur, & rubescet fructus. Quidam uero malorum fructus hoc modo rubicundos efficiunt. Palos in terram depangunt, & incuruatos ramos qui fructum habent, citra conquassationem palis religãt, & scrobes in propinquo ipsorum aut alia uasa aqua implent, coniectationę facta, ut in meridie solis splendor in aquam illabens, callidumq; uaporem remittẽs, & per refractionem in fructum incidens, coloris bonitatem & rubedinem operetur. Quidam rosas seminant sub plantas, hoc modo fructus rubicundos efficientes.

¶De insitione malorum. Diophanis. CAP. XX.

Malum in omne pirum syluestrẽ inseritur, & in cotoneorũ malũ, fiuntq; ex cotoneis mala pulcherrima uocata apud Athenienses Melimela. Inferuntur mala etiã in platanũ, à qua rubicũda mala fiunt. Didymus uero in georgicis suis ait, quòd mala rite inserantur in

damascena

damascena, & quòd malum si inseratur in citriũ, ferè semper fructum ferat.

¶De durabilitate malorum. Apuleij. CAP. XXI.

MAla in multum tempus durant. si in uigore sunt decerpta, id quod manu faciendũ est et caute, ut ne quassentur: singula uerò in algas hoc est maris muscum, seorsim inuoluantur, ut undiquaq; sint cooperta, & imponantur in ollas crudas, apponantur etiam algæ unà cum lignis malorum, ut se mutuo non contingant, deinde ollis opercula obdantur, & deponantur in loco sublimi perfrigerato, extra fumum & omnem graueolentiam. Si algæ non sint, in ualde minutas ollulas crudas singula mala indantur, & addito operculo reponantur. Quidam terra figulina singula mala oblinunt, siccant & reponunt. Seruantur etiam integra mala, substratis ipsis nucum folijs. Multũ enim conferunt ipsis & ad coloris bonitatẽ, & ad odoris iucunditatẽ. Melius autẽ feceris, si singula mala in folia nucis inuoluta reposueris. Conseruabis etiã mala, si in ollas intrinsecus inceratas reposueris, & diligenter ipsas cooperueris. Imputrida perdurãt mala si in ordeum immittãtur. Conseruabis eadẽ & hoc modo. Accipe uas fictile non picatum in fundo perforatum, idq; malis manu decerptis, incolumibus, non inueteratis, exple, & uas myrachanta, aut aliquo alio secure obtura, & in quacunq; arbore suspende, & per totam hyemem sine, & talia permanebunt qualia sunt iniecta. Quod ipsum etiam experimento condidici. Seruantur mala etiam sic. Vnumquodq; malum ficulneis folijs siccis inuolue, deinde luto argillæ albæ intege, & perfrigerata in sole repone. Permanent etiam

conseruata à uini fece, & ipsum quoq; uinum conseruas bunt omnium miraculo. Sed & in ollam nouam immissa, & olla in dolium uini immersa, ita ut ei innatet, & dolium oblinatur, recentia erunt mala, & uinum ipsum odoratum. Quin & in sinuosas capsas cõponuntur cũ tomẽtis puris, et cõseruantur. Hyemalia autẽ mala optime in seminibus seruantur, in quibus etiam uuas seruari prædiximus. Satyrij uiridis herbæ uirore summitates malorum illine, et non putrescent.

¶De plantatione pirorum, & cura eorundem, & vt nihil lapidosum habeant.

Quintiliorum. CAP. XXII.

PRælecto ex scrobibus omni lapidoso, piri plantam pangito, & terra cribrata aggesta rigato. Si uerò iam plantata est arbor, eam usq; ad imas radices retegito, & quicquid lapidosum repereris eligito, effossam uerò terram cribratam cum stercore immittito, & obrutam rigato. At uerò pirorum genus frigidis & humidis locis gaudet. Nec solum ex uiuiradicibus plantatur, sed & ex stolone illarum auulsionum. Si uero uiuiradices plantaturus es, sint hæ ipsæ triennes, aut non minores duorum annorum. Quidã etiam trunci generosissimas partes scytalas faciunt, easq; plantant quemadmodũ à scytalis oleas. Aliqui uerò ex superna arborum parte ramos generosissimos acceptos plantant, neq; successu frustra sperato.

¶Aliud de plantatione pirorum.

Diophanis. CAP. XXIII.

PIrorum genus frigidis & aquosis & uberibus locis gaudet. Est autem multarum specierum, quapropter etiam

Etiam uaria plantatione opus habet. Etenim magna genera longorum & rotundorum quæ in ipso ligno fructum maturum faciunt, citius plantare conuenit. Reliquorum plantatio à media hyeme inchoanda usq; mediũ uer. Plantatur etiam in tepidis locis & ad orientes aut septentrionem inclinatis, neq; solum ex auulsionibus, sed etiam uiuiradicibus non minoribus duorum annorum. Terra autem simul inijciatur stercore ammixto. Quidam melius faciunt, qui talia magis inserunt quàm plantant, & uiuiradices pirastros, aut etiam alias huiusmodi plantas, ex salubribus locis translatas prædicto modo plantant, deinde ubi comprehenderint hæ plantæ, in ipsas inserunt quodcunque uisum fuerit pirorum genus, aut etiam surculos indunt. Quòd si uelis pirum dulcem facere, & uberiorem fructum ferre, truncum ad ipsam terram perforabis, & cuneum ex quercu aut phago adiges, atq; ita obrues. Si uerò dum floret ægrotat, curabis ipsam fece uini ueteris radicibus affusa; rigandoq; ad quindecim dies; posteà uero obrues. Quòd si etiam non ægrotet, affusa tamen fece dulcior fructus euadet. Fructus porrò à uermibus non lædetur, si radices dum plantantur felle bubulo illinantur.

¶De insitione pirorum. Tarentini. CAP. XXIIII.

Pirus inseritur in punicam, & in malum cydoniã, et in amygdalum, & in terebinthũ, & in morum. Insita autem in morum, pira rubicunda producit.

¶De diuturnitate pirorum.

Democriti. CAP. XXV.

Pirorum pediculos picato, ipsaq; sic suspendito. Alij in uas nouum fictile pira inijciunt, & sapam affun-

dunt, aut mustum, aut uinum, ad uasis repletionem, & sic deponunt. Alij ramentis & scobe obruta pira seruarunt. Quidam in folijs aridis nucis ea componunt. Aliqui in uas fictile nouum, parum solis habens, sapam & uinũ & mustum infundunt, & pira immittunt, & occlusum uas reponunt. Alij in uinaceis uini dulcis ipsa cõponunt, ita ut dispa rata inuicem iaceant.

¶De plantatione cydoniorum.

Didymi. CAP. XXVI.

CYdonia eodem tempore & modo plantantur, quemadmodum in piris est prædictum, itemq; in cerasijs.

¶Vt malum cydonium simulachri formam referat. Democriti. CAP. XXVII.

MAla cotonea animalium speciem præ se ferent, si in formas typorum indita augescere in ipsis permiseris.

¶De durabilitate cydoniorum. CAP. XXVIII.

CYdonia in mustũ coniecta, tũ ipsa perdurant à fæce conseruata, tum uinũ quoq; conseruabunt, & odoratius reddent, omniũ miraculo. Sed & in ollã nouam indita, ipsa olla in dolium uini immissa, ita ut ei innatet, & dolium oblinatur, Cydonia recentia erunt, uinum uerò odoratũ. Quin & in sinuosas capsas cũ tomẽtis puris composita, similiter ad multũ tempus seruantur, itemq; scobe obruta. A scobe enim resiccata opẽ ferũt, Probe etiã in paleis deponũtur & seruantur. Minimè autẽ seruanda sunt cydonia, in domo ubi alij pomorũ fructus repositi sunt Sua.n.acredine & odore adiacẽtes corrumpunt, & præsertim uuas. Quidã cydonia folijs inuoluta, luto argilloso

cum

cum pilis probe subacto aut terra figulina integunt, deinde sole perfrigerata ac siccata reponunt. Vbi autem usus postularit, lutum confringunt, & reperiunt cydonia qualia fuerunt iniecta. Idem in malis facere expedierit. Seruantur etiam in ordeo, similiter in mustum iniecta.

¶De plantatione, curaq; & diligentia omni circa punica mala habenda.

Florentini. CAP. XXIX.

P*Vnica calido aëre gaudet, & in locis minime aquosis plantatur. Oportet autem dum plantantur, scillam simul cum ipsis immittere. Verum uiridia in arbore usq; ad uer permanent, si ramulos ipsorum semel atq; iterum obtorseris, quum in uigore existant, & cucurbitas aridas & rapa singulis circundederis, ut ne humectentur, neq; ab auibus arrodantur. Aegrotantes punicas arbores curabis algis è mari electis, si ex eis truncum circa radices contexeris, & assidue rigaueris. Diophanes in georgicis suis ait rubicunda fieri mala punica, si ex lixiuio balnearum arborum radices rigentur. Democritus autem tradit punicam & myrtum inuicem gaudere, & ex propinquo simul plantas fructu abundare, & radices mutuo implicare, etiam si non ualde uicinæ existant.*

¶Vt punica non hient.

Africani. CAP. XXX.

D*Vm punicas plantas, silices in scrobem præmitte. Si uero prius plantatæ fuerint, scillas iuxta plantato. Hæ enim contrarietate naturali ipsa mala hiare non permittunt. Similiter autem si secundum caput plantatæ fuerint, non hiant.*

¶Vt malum punicum sine granis facias.

Eiusdem. CAP. XXXI.

SI exemeris quemadmodum in uua, conspicuam medullæ partem, & fissum lignum obruas, & post tempus recideris supreminentē plantæ partem quæ iam germen emisit, fructum ipsum sine granis punica producet.

¶Quòd punicæ ramus bestias venenatas fuget.

Eiusdem. CAP. XXXII.

PVnicæ ramulum ferunt bestias uenenatas & serpentes arcere, & propterea in stramētis ac stragulis eum deponendum esse censent, securitatis ergô.

¶Vt malum punicum rubicundius fiat.

Didymi. CAP. XXXIII.

SI malum punicum rubicundius efficere uelis, plantam aqua cum lixiuio balnearum permixta rigabis.

¶Quomodo malum punicum acidum dulce fiat. Paxami. CAP. XXXIIII.

RAdices arboris circunfodito, & stercus suillum aggerito, & superingesta terra, cum urina hominis rigato. Cæterum de hoc in alio nostro georgico opere, libro tertio capite uigesimoseptimo perfectius à nobis dictum reperies.

¶Vt punica multum fructum ferat.

Democriti. CAP. XXXV.

POrtulacam & Tithymallum probe contundes, indeq; truncum arboris punicæ oblines.

¶Vt accepto ab arbore punico malo, dicere posśis quot grana habeat.

Africani. CAP. XXXVI.

Vnum punicũ malũ aperias & numeres, & quot in ipso grana reperies, tot in singulis esse iudica. Etenim quod paruum aut magnum est malũ punicum, id non ab eo quòd plures aut pauciores acinos siue grana habet ei contigit, sed ab eo quòd maiores aut minores iidem existunt.

¶De insitione mali punicæ.

Florentini. CAP. XXXVII.

Punica diuerso à reliquis arboribus modo inseritur. eligunt enim truncum fructuosum qui usq; in terram depangi queat, & ipsum uelut reliquas arbores per insoliationem sub corticem inserunt, & similiter uinculis muniunt, deinde in terrã depangunt, nõ attingentes insitam partem, sed inferiorem, & amurca perfundunt, atq; sic adobruunt, ualdeq; firmãt, ut ne recurrat donec surculus enascatur. Scire autẽ expedit quòd in alijs arboribus surculos accipimus prius quàm germen erumpat, in punica uero etiam post germinationem. Quemadmodum autem superius dictũ est, punica ualde delectatur myrto, quẽadmodum etiam Didymus in georgicis suis docet. Deniq; inquit, si in myrtum punica inseratur, aut uicißim, myrtus in punicam, multo maiorem feret fructum. Recte igitur punica in myrtum inseritur, aut in salicem. In punicam uero inseritur citrium, Didymo in georgicis suis autore.

¶De diuturnitate & repositione ac conseruatione malorum punicorum.

Beritij. CAP. XXXVIII.

Mala punica quæ in hyemem seruaturus es, leniter decerpere cõuenit ne atterantur, hoc enim principiũ putrefactiõi exhibet. Postq̃ igitur citra læsio

nem ipsa collegeris, cæsuris in liquidam coctam picem immersis suspendes. Alij ipsa mala immergũt, & postea perfrigerata suspendunt. Paratur & uinum ex punicis malis, estq; optimus potus. Alij sarmentis singula mala inuoluunt, & funiculis reuinciunt, & gypso diligenter undiquaque oblinunt, ut ne tumefacta rimam accipiant, & sic in arbore esse sinũt, quod ipsum & in pomis fieri potest. Alij componũt punica in scobe quercina præinfuso aceto. Quidam aquam marinam calfaciunt, aut muriam feruere faciunt, & in ipsam punica immittunt, & postea in sole perfrigerata ac siccata suspendunt. Vbi uero uti uolunt, biduo ante ipsa in aqua macerant. Alij per tempus aliquod punica in arbore permanere sinunt, & singula in nouas ollas indunt, & occludunt sic munientes ut neque ad truncos ac ramos, neq; inter sese mutuo collidantur ac rumpantur, & semper uirentes habent. punica ad multum tempus permanent, si in puram calidam aquam tingantur, ac statim extrahantur. Punica etiam in arenam siccam componi possunt, aut in frumentario aceruo in umbra deponi, donec rugosa fiant.

¶De plantatione damascenorum.

Pamphili. CAP. XXXIX.

DAmascena arbor terra sicca gaudet, & aëre calido, & plãtatur similiter ut barbillus, eodemq; tempore & in ijsdem diebus inseritur in quibus barbilus in sui tamen generis arbores, & in malos.

¶De diuturnitate damascenorum.

Eiusdem. CAP. XL.

IN uasa mittuntur damascena, & affunditur ab alijs quidem uinum nouum, ab alijs dulce, expletóque & cooperto

cooperto uase relinquuntur.

¶De plantatione cerasiorum. Eiusdem. CAP. XLI.

S*Imiliter ut mala & pira, etiam cerasia plantantur ac inseruntur. Gaudet autem hæc planta frigidis & humidis locis. Maximè uerò insitione delectatur, neque unquam bonum aut dulcem fructum cerasus dabit, si non fuerit alteri arbori insita. Si uerò in cerasum uua nigra fuerit insita in uere uuas feret.*

¶De diuturnitate cerasiorum.

Eiusdem. CAP. XLII.

C*Erasia ab arbore ablata ante solis exortũ, deinde in uas iniecta, thymbra in fundo substrata, deinde cerasijs iniectis, et rursus thymbra et aceto multo dulci affuso, seruantur. Eodem modo etiam seruantur in stipula.*

¶De plantatione zizyphorum.

Vindanionij. CAP. XLIII.

Z*Izyphon plantatur etiam ex ramis è media arbore acceptis, quemadmodũ Didymus in Georgicis suis tradit.*

¶De durabilitate zizyphorum. Eiusdem. XLIIII.

Z*Izypha seruantur in uinum mulsum coniecta substratis ipsis, itemque incumbentibus folijs harundinum.*

¶De tempore plantatioinis & cura ficuum.

Didymi. CAP. XLV.

F*Icus duobus anni temporibus plantantur, In uere et autumno. Ex omnib. autẽ plantis ficũ uerè plantare præstabilius est. Quum enim delicatior sit planta, facillimè*

cillime à glacie & uentis rumpitur & frãgitur, quare post glaciem in uere magis plantare conuenit. Ego uerò per totum Iunium plantationẽ feci non sine successu, transplantauiq; ac rigaui, & habui ex ipsis magnas arbores ac fructiferas, & sanè ex assiduo experimento non solum in uere sed etiam Iunio mense plãtare perseueraui. Oportet tamen ficus in locis calidioribus & in terra pingui, nõ tamẽ rigata plantare. Multitudo enim aquæ naturalem ficuum pulchritudinem corrumpit, ipsasq; facile putrescere facit. Plantatur etiam alio modo. Si quis enim ficus maceret, easq; funiculo circumlitas & cum eodem plantas riget, multæ plantæ innascentur, quas transplantare conuenit. Si uerò uiuiradices fici plantas quis ponat, eas scillæ immissas plantare oportet. Quidã muria macerantes plantam pangunt. Præstat autẽ si ramos plantaturus es, ut ipsos in bubulo stercore riges. Alij cum planta calcem uiuam iniiciunt, & non fallit neq; frustratur ipsos plantatũ. Scire expediens est quòd senescens ficus fertilior euadit. Quidam cinerẽ alij rubricã radicib. adijciunt. Si uerò uelis ficũ non recurrere in altum, clauam secundũ caput plantes. Plantatur etiã commode ficus à fructus ipsius granis.

¶Vt plantæ à vermibus liberentur. CAP. XLVI.

FIcus uermes nõ producẽt, si ramũ in scillã fixeris ubi plãtare uoles. Qui uerò iam adsunt uermes perdẽtur calce radicibus & in cauas trũci partes inspersa.

¶Inscriptæ ficus vt fiant.

Democriti. CAP. XLVII.

OCulum fici quem insoliaturus es inscribito quomodocunq; uelis, & ficus inscriptæ germinabunt.

¶Vt

¶Vt ficu fructum non abijciant.

Eiusdem. CAP. XLVIII.

Ficus fructum non abijcit, si ex moris truncum eius illeueris. Similiter non abijcit fructũ, si radices ipsius sale & algis marinis intexeris, aut in semiplena luna truncis rubricã induxeris, aut grossos ex ipsa amuleti uice suspenderis. Quapropter aliqui in singulos ramos ipsos inserunt, ut ne singulis annis circa hoc faciendum sint occupati. Continet fructum ficus, si circa pleiadas scrobes circunfoderis, & amurca cum aqua æqualiter mixta truncum perfuderis.

¶Vt ficus syluestris mansuescat.

Africani. CAP. XLIX.

Ficum siluestrem mansuefacies, si putatos ramos uino & oleo madefeceris & rigaueris per septem dies.

¶De scabiosa fico. Leontij. CAP. L.

Scabiosam ficum curabis scilla iuxta radices eius plantata, aut rubrica aqua diluta circum truncum ipsius oblita.

¶Vt ficus præcoces & aluum soluentes fructus ferat. Democriti. CAP. LI.

Vum ficum plantas ad summas radices ueratrũ nigrũ contusum simul cum tithymallo mittes, & habebis ficus uentrem emollientes. Maturescent autẽ ficus ante tempus, si colũbæ stercus, & piper, & oleũ iuxta adieceris. Florentinus in Georgicis suis præcocem et teriacam ficum fieri ait, fructu ex antidoto theriaca illito. Si uerò ante tempus ficus edere uelis, columbinum stercus & piper oleo mixta olynthis & grossis circũlines.

¶De insitio

¶De insitione ficorum. Leontij. CAP. XII.

F*Icus inseretur in morum & in platanum. Inseritur autem non solum uere quemadmodum aliæ arbores, sed etiam æstate usq; ad solstitium hyemale, uelut etiam Florentinus prodit.*

¶Vt fici fructus ex vna parte albus sit, ex altera ruber. CAP. XIII.

D*Iuersa sarmenta accipito, & prius colligatos ramos eiusdẽ temporis ac ætatis existentes in scrobe deponito, stercoratoq; ac rigato. Quum uerò germinauerint, rursus utrosq; oculos in idem colligato, quo in unum truncum coalescant, & post duos annos, si ità uisum fuerit, transplãtato, & gemini coloris ficus habebis. Quidam maiori securitate idem faciunt hoc modo. duorũ ficorum diuersorum semina siue grana linteolo illigata plantant, & transplantant.*

¶Vt aridi fici fructus, qui ischades Græcis vocantur, imputridi permaneant.

Paxami. CAP. XIIII.

A*Ridæ ficus hoc est caricæ inputridæ permanent, si très ex eis in picem liquidã miseris, & unã quidem inde in fundũ dolij posueris, et ficus aridas unã super indideris, usquequo dolium ad medietatẽ expleatur. Deinde rursus unam ex picatis, & rursus alias, donec totum uas compleatur, & tertiam demũ picatam superne imposueris. Ad multum autem tempus bonæ perdurant, si in sportis in clibanũ suspendantur, ubi panis est extractus, & in fictile nouũ non picatum indantur. Oportet autem ficus decerpere unà cum fundo, & pediculo ex quo dependent,*

& mu

& muriam cum oleo ferrefactam in sole irrorare, & in uas mittere, idq; luto oblinere. Noctem tamen unam antea rori exponere, & postea uasi committere.

¶De olynthis siue immaturis ficubus.

Africani. CAP. XV.

IMmaturæ ficus non decidunt, si arboris radice incisa, salis chœnicem immiseris, & terram insuper aggesseris.

¶Quomodo possibile sit virides ficus velut in arboribus recentes conseruare.

Eiusdem. CAP. XVI.

FIcus post maturitatem in arboribus manere non possunt, quemdmodum alij pomorum fructus, sed perseipsas defluunt, etiam si nemo ipsas auferat. Attamen possibile est ipsas recentes seruari quemadmodum in arbore, hoc modo. Quum opercula uini dolijs obditurus es, ollam nouam accipito, aut aliud uas non rotundum & oblongum, sed iuxta impositionem, qua uidelicet parte deponitur, uelut quadrangulum fundum habens. Deinde auferens ficus ab arbore paulò crudiores cum pediculis siue umbilicis, hoc est cum parte ex qua in arboribus pependerunt, eas in ollam leniter impone, ita ut distent inter se, ollamq; diligẽter obtura, & in doliũ ut innatet mitte, deinde dolium tege & occlude. Hæ ficus permanent quales fuerunt iniectæ, nisi uinũ acescat. Conseruantur recentes ficus etiam hoc modo. Ex recentibus cucurbitis eximere oportet ex lateribus eas partes quæ splenijs similes existunt, easq; exsculpere uelut Thecas ac uaginas. Deinde in singulas, singulas ficus imponere, & obditis exemptis splenijs obtu

nijs obturare, & suspendere in loco umbroso, uitata ignis & fumi allatione. Decerpere autem ipsas oportet cum appendicibus: quæ enim integræ ablatæ sunt, plurimum tempus perdurant. Quidam in melle disponunt ficus, ita ut neque se mutuo, neque ipsum uas contingant, & operculo addito sinunt. Alij uitreum poculum, aut aliud quoddam ex pellucentium genere, ficubus leniter immersum superimponunt, ceram circumlinentes nulla perspiratione relicta, & manent immarcescibiles.

¶De tempore plantationis Thasiorum, curaq; & insitione. Florentini. CAP. LVII.

AMygdalæ quæ & nuces Thasiæ melius autumno plantantur, usq; ad solstitium hyemale. Vere enim has plantare nō procliue est, quòd hæc planta præcocissime germen emittit. Gaudet autē calidioribus locis hæc planta, quapropter etiam insulis magis cōuenire uidetur. Inserēda est etiam amygdalus in autumno, quandoquidem uere fermè apparet. Qui uero surculū ex amygdalo insiturus est, eum non ex summa arbore accipiet, sed ex media. Plantantur autē amygdali etiā à semine & uiuiradicibus, & auulsionibus siue stolonibus. Quidam uero à summo arboris uertice florentiss. ramulū acceptum plantauerunt, eisq; ualde successit. Quū igitur à semine amygdalum plantabimus, semina ipsa pro plantis accipiemus, eaq; præmacerabimus stercore cū aqua dissoluto. Aliqui uero in hydromelite noctem unam semina præmacerant. Cæterum semen plantandum erectū ponendum est, ea parte quæ acuminata est in terram defixa, lignosa uero & tenui sursum spectante. Quidam aiunt habitiorem fieri plantam

ferula

ferula in scrobem prius immersa.

¶Quando amygdalæ colligendæ sunt.

Eiusdem. CAP. LVIII.

QVando cortex ipsarum rumpitur, eas colliges, & decoriatas muria lauabis. Hæc enim & dealbat, & sanas ipsas facit, postea uero in sole siccatas reponito. Si uero in paleis ipsas reposueris, facile decorticabuntur ac corium dimittent.

¶Amygdalæ amaræ vt dulces fiant.

Africani. CAP. LIX.

DVlces autem facies amarulentas antea, si forato trunco in quadrangulo palmi parui altitudine, lacrymam quotãnis effluere sinas, donec dulcescant. Quidam melius faciunt, & circunfodiunt suillum stercus & urinam affundentes. deinde aggesta terra rigant singulis annis, donec dulces fiant. Omnis autem truncus amygdali excisus fructum abijcit. Teneram uero & dulcem ex dura & amara facies, si truncum usq; ad radices in superficie existentes nudaueris, & aqua calida aßidue rigaueris, antequam flores remittat.

¶Inscriptæ amygdalæ vt fiant. CAP. LX.

AMygdalæ testam industrie cõfringito, ita ut internum nucleum integrum conserues, apertaq; testa in nucleum quodcunq; libuerit scribito, rursusq; colligatam papyro plantato, lutoq; circumlitam ac intectam, stercore suillo aggesto obruito.

¶Vt amygdalus infructuosa fructum ferat.

Eiusdem. CAP. LXI.

STerilem amygdalum facies fructiferam, si radices hye-

me nudaueris. Si autem perseuerat folia quidem ferens, fructum uero non, partem trunci iuxta terram forato, & tedæ pinguis cuneum in foramen transfigito, humanaq; urina affusa ita obruito.

¶De insitione amygdali. Paxami. CAP. LXII.

INseritur amygdalus non iuxta summitatem ipsius trunci, sed ex ramis iuxta medium excurrentibus, autumno finito.

¶De tempore plantationis castanearum.

Damagerontis. CAP. LXIII.

CAstanea quam aliqui Iouis glandem uocant, harenosa terra & frigidis locis gaudet. Plantatur autẽ & ex uiuiradicibus, & ex semine. Securior est autem modus ex plantis, post duos enim annos fructum producet. Plantatur ab æquinoctio, non solum à scytalis & ramis, sed etiam auulsionibus ac uiuiradicibus, quemadmodum olea. Seminantur porrò castaneæ nõ similiter ut amygdalæ & nuces, sed acuminata parte sursum spectante.

¶De tempore plantationis nucum, & cura circa easdem habenda. Eiusdem. CAP. LXIIII.

NVces plantantur tẽpore quo & amygdalæ. Plantantur autẽ & semine, & auulsionibus & stolonibus. Gaudẽt locis siccis & frigidis magis quàm calidioribus. Si uero à semine plãtaturus es, melius facies si in uas habẽs urinã pueri impubis, semẽ ad dies quinq; maceraueris, & hinc plãtaueris. Tenerũ corticẽ & fructũ faciles acquiret nux, similiter autem & amygdala, si cinerem assidue trũco & radicibus affuderis. Citius porrò augescet nux arbor sæpe transplantata, maxime uero si quis cyprij

æris clauo aut palo arborem transfigat usq; ad medullam, deindeq; medullam terebra penetret, & paxillum ulmeum pari magnitudine perstringat. Si uero arborem penitus perforabit, duras & masculas nuces facile friabiles faciet. Nucis arbor fructum non abijcit, si uerbasci radicem & panniculum coccineum detritum, & ex sterquilinio acceptum, amuleti uice alligaueris.

¶De insitione nucis. Eiusdem. CAP. XXV.

Quidam rei rusticæ scriptores, tradunt, nucē inseri non solere, neq; reliquas arbores resinam habentes, & neq; ipsas aliā plātam suscipere, neq; in alias transponi posse. Verū hoc non ita habere, experimentū ipsum sæpenumero comprobauit. Ego enim in terminthum quam uulgus uernacula uoce terebinthū uocat, & quæ maxime resinā habet, sæpe pistacia & inseui & sub corticem insoliaui, magnasq; arbores adeptus sum, & possum affirmare, quòd terebinthus surculum pistacij magis quàm propriā plātam suscipit, Sed & nuces sæpe cum successu & inseui & insoliaui. Tametsi enim non facile coalescat nucis arbor, non tamen negligere oportet, ob primā offensam. Quidam uero nucem sic inserunt. Postquam nucem seminauerunt, eaq; excreuit & duorum aut trium annorum facta est, ipsam uiuiradicem radicem tollunt, eamq; secundum carnem modo inserunt, & sic rursus plantant. Alij anno præcedente ramum à nucis arbore eligentes, è qua inserere uolunt, eum ipsum obuertunt & intorquent. Hoc enim ubi perpessa fuerit claua pleniorem medullā habebit, & rasuram facilius sustinet, & insita melius comprehendit.

¶Vt nuces nudæ absq; putaminibus proueniant.
Africani. CAP. LXVI.

NVces nudas sine putaminibus facies, si cõfracta nucis testa, internoq; nucleo illæso conseruato, eijpsi lanam, au recentia uitis seu platani folia circundederis, ut ne nudus existẽs fructus à formicis corrodatur, & sic plãtauaris. Idẽ in amygdala cõtingere Florentinus tradit, si cinis aßidue trunco & radicibus circũfundatur. Imò & in reliquis fructuum generibus, quæ testã forinsecus habent, si iuxta eundem modum fuerint plantata.

¶Vt nux exarescat, aut alia quæcunq; arbor.
Democriti. CAP. LXVII.

IEiunus lentem manduca seorsim, hoc est ipsa grana, & post cõmãducationẽ, sic ut in ore tuo ipsam habes, quũ arbor nucis floret, quẽcũq; eius ramũ morde, & arescet Aut clauum ignitum in radicem cuiuscunq; arboris infige. Aut terebra perforato, & cuneum myrteum adigito. Aut circunfodito, & ad radicem deponito dictamnũ, aut fabas, aut panniculum menstruatum.

¶De nuce pontica tenui appellata.
Didymi. CAP. LXVIII.

NVx pontica eodẽ itidẽ tempore, quo amygdalæ et nux deponitur. Gaudet locis argillosis & multum aquosis. Est autem alia quidem ex eis rotũda, alia sublonga. Eodem uero tempore utræq; panguntur.

¶De moris & quomodo ipsa alba facere posśis.
Beryti. CAP. LXIX.

SI populus alba inseratur aut inoculetur in morum alba mora facit. Mora ipsa in uitreo uase plurimo tem-

tempore perdurant. Duobus temporibus plantantur, in autumno, & uere, & maxime à ramis quemadmodum ficus. Habitiora *autem fiunt, terra ipsis circunsita aßidue sarculata, nõ in profundum, sed usq; ad superficiem radicum. Mora etiam à semine plãtari possunt, si quis ipsum morum prius dissoluerit, & grana eius electa in terram demiserit ac rigauerit. Præstat tamen plantari à claua & talea. Inseritur autem in castaneam & phagum.*

¶De diuturnitate & repositione mororum.

Eiusdem. CAP. LXX.

M*Ora in uitreo uase diligenter condita, plurimo tẽpore durant, proprio ipsorum iusculo impleta et conclusa.*

¶De plantatione mespili. Didymi. CAP. LXXI.

M*Espilum similiter ut cotoneum malum plantatur, à nono Calendarum Aprilium die.*

¶De plantatione siliquarum.

Eiusdem CAP. LXXII.

S*iliquæ similiter ut oleæ plantantur, humidis tamẽ locis, à nona Calendarum Ianuarij die, usque ad quartam Calendarum Febuarij.*

¶De interpretatione manifesta vocabulorum Græcorum quorundam fructuum, tum pomorum, tum nucum generis

Democriti. CAP. LXXIII.

Q*Vandoquidẽ qui de agricultura sapiẽtißimi uiri nõ cõsuetis nobis appellatiõibus fructus nominãt sed aliquando quidẽ nucis basilicæ, hoc est regiæ mentionẽ faciunt, aliquando uero nucis ponticæ, aliquan-*

do autem glandis Iouis, necessarium esse arbitror declarare quid sit nux regia aut pontica, & reliquas ab ipsis relatas fructuum appellationes. Nux quidem igitur regia est, quæ nobis simpliciter nux uocatur. Nux uero pontica est, quæ tenuis nux appellatur. Iouis glans est castanea. Coccymelum est, quod uocamus damascenū. Armenicū est, præcocium. Terminthus est, quam terebinthum uocamus.

¶De differentia vocum Græcarum ὀπώρας & ἀκροδρύων Eiusdem. CAP. LXXIIII.

O*Πῶρα fructus dicitur, qui herbidum colorē habet, ueluti sunt Rhodacena, mala, pira, damascena, & quæ forinsecus nihil lignosum habent, Latini pomum uocant. ἀκρόδρυα autem appellantur, quæ forinsecus corticem & putamen habent, uelut est malū granatū, pistacia, castaneæ, & quæcunq; forinsecus lignosum fructū habent. Latini ferè nuces hoc genus appellant.*

¶De tempore modoq; insitionis arborum. Florentini. CAP. LXXV.

T*Res sunt modi insitionis, & unus quidē ex eis propriè insitio appellatur. Alter uero infoliatio. Tertius uero inoculatio. Arbores igitur crassi corticis & humiditate refertas, quarū cortex multā humiditatē ex terra haurit, qualis est ficus, & cerasus, & oleæ plāta, iuxta corticē inserere cōuenit. Oportet autem ante insitionem paxillū ex forti ligno præparatū habere, ut eum inter corticem & lignū paulatim demittamus, ita ut infractus permaneat cortex. Hoc enim maxime obseruare necesse est, deinde sensim ablato paxillo surculū statim adhibere. Vocatur autē hic modus infoliatio. In arboribus uero tenuis*

corticis & siccis, nimirum quæ non in cortice, sed intra medullam, humiditatem habent, qualis est citrium, & uitis, & quæcunq; eiuscemodi, ipsam lignosam partē mediā findūt, & surculos immittunt. Appellaturq; hic modus insitio. In utrisq; autē prædictis modis cōpendiariam insitionē facere oportet, ne surculus qui inserendus est, dilatione facta resiccetur. Oportet autē surculos ex generosis, & uigorosis, ac fructuosis arboribus, acutis falcibus auferre à partibus boream spectantibus, sintq; teneri, & leues, & densis oculis, tria cacumina habentes, aut duo, ad fundum uero unimembres, habeantq; craßitudinē digiti parui, & sint duorum annorū: anniculi enim promptè quidē excurrūt, uerum sunt infructuosi. Acuantur autem surculi acuta falce ex una parte ad fundum, quēadmodum scriptoriū calamū exacuere solemus, eo uitato ut ne medullæ imminutio cōtingat. Adhibere autem surculū oportet ea figura, ut lignosum quidem ad lignū, corticosum uero ad corticem uergat. Sitq; derasus & exacutus surculus paris magnitudinis ad fißuram & cauitatem in quam est immittendus. Sit igitur derasus ad digitos duos. Post insitionem uero, nihil de surculo auferendū est, sed sinendū ut habet. Locus autem luto infracto argilloso integatur. Fulua enim terra ad hanc rē inepta est, truncos enim exurit. In tantum uero utilis est insitio, ut etiam si quis ipsas plantas in seipsas inserat, habitiores & præstantiores fiant. Cæterum surculi desinēte luna accipiendi sunt, decem aut pluribus diebus ante insitionē, deponendiq; in uase tooperto ac probe munito, ut ne perflentur & transpirent. Oportet enim surculos quidem acceptos adhuc conclusos esse: id uerò quod insitio fit, iam ad germi-

natione festinare. Quapropter oportet decē aut pluribus antea diebus surculos recipere. Causam *uerò ob quam non statim ut accepti sunt surculi, ipsos inserimus, discere conuenit.* Si *enim adhuc feruens & tumudus surculus, statim in id quod eū suscipiet, immittatur, necesse est antequàm unitio fiat, parum quid de surculo emarcescere, & laxationē fieri inter immißum & suscipiēs lignum, & de cætero aër in locos intermedios cauos ingrediēs, concretionem fieri non permittit.* Si *uerò ad dies aliquot surculi in uase quopiam antea deponantur, in ipso uase sustinēt, quod paßuri erant post insitionem, & de cætero ubi iam insiti sunt, neq; amplius laxatio fit uinculorum, neq; aër ingredietur, sed compendio coalescet.* Surculi *præterea, non borea spirante inserēdi sunt, austro.* Atq; *illud quidem manifestum est, quòd imber insitioni quidem cōmodus est.* Infoliationi *autem inutilis.* Nosse *itē expedit, quòd post æquinoctium autumnale usq; ad solstitium hyemale, insitio rite fieri potest, item post* Fauonij *flatum, hoc est à septima* Februarij *mensis, usq; ad solstitium uernum.* Quidam *uero optimum tempus insitionis esse aiūt, statim post caniculæ ortū, & rursus in æstate post sub caniculares æstus.* At *uero si ex longinqua aliqua distantia locorum afferātur surculi, portentur sane in uase aliquo in lutum infixi, ipsumq; uas diligenter oblinatur, ne perflentur & transpirent dum apportantur.*

¶De infoliatione, & insitione, & quæ arbores ac quæ plantæ ad infoliationem & insitionem aptæ sunt. Diophanis. CAP. LXXVI.

*F*Icus *inseritur in morum & in platanum.* Morus *inseritur in castaneam, & phagum, & malum, & terebinthum*

binthum & piraſtrũ, & ulmum, & populum albã, à qua mora alba redduntur. Pirus inſeritur in punicas & cotoneã malum, & morum, & amygdalum, & in terebinthum. Inſita in morũ pirus, rubicunda pira producet.

Mala inſerũtur in omnem piraſtrũ, & cotoneã, fiuntq́; pulcherrima mala, quæ Athenis Melimela appellãtur. Amplius & in Damaſcenũ ac uiciſsim, & in platanum, à qua rubicunda euadunt mala. Nux in arbutum ſolum inſeritur. Mala punica in ſalicem inſeruntur. Laurus in malũ inſeritur. Rhodacinon in Damaſcenũ inſoliatur, & in amygdalum. Damaſcena in omnem piraſtrũ inſeruntur, & in cotoneam, & in malum. Caſtanea inſeritur in nucem arborem, quercumq́; ac phagum. Ceraſus inſeritur in terebinthũ, in perſicum, & uice uerſa. Cotonea inſerũtur in oxyacantham. Myrtus inſeritur in ſalice. Præcociũ inſeritur in damaſcenũ & in Thaſiã arborẽ. Citriũ uix ſuſcipit inſoliationẽ, ut pote tenuis corticis. Inſeritur autẽ ex propria plãta, & de malo, quod ſæpe feci, & poſtq̃ enatũ fuit, emarcuit. Loquor autẽ de fructu, qui ubi cõprehẽderit arbor, citromalũ appellatur.

Si uero quis ipſum citriũ in morum inſerat, rubicunda citra producet. Cydonia & caprificus omnẽ arborẽ ſuſcipiũt, quãcunq́; ergo uoles in hæc inſerito, aut etiam inſoliato. Citriũ recte inſeritur in punicã, uelut Didymus in georgicis ſuis prodit. Florentinus autẽ in georgicis ſuis tradit uitẽ in ceraſum rite inſeri, & in uere uuas ꝓferre.

Item oleam in uitem inſitã, fructũ ferre eleoſtaphylon, hoc eſt oleuuã appellatũ. Myrapia uero cõmode in mala inſoliãtur, quod ipſum experientia magiſtra condidici.

¶De tempore & modo inoculationis.

Didymi. CAP. LXXVII.

INoculatio ante solstitiũ æstimũ cõmode & opportune perficitur. Ego uero circa æquinoctium uernum in die serena, quum in principio germinationis essent arbores, inoculaui, & uehementer successit. Purganda est arbor in quã inoculatio fit à sobole, hoc est propaginibus & coma, relictis perfectioribus & adultioribus ramis in quos insoliaturus eris. deinde accipienda arboris fructuosæ progenies & anniculũ germen, ex eoq; oculus inserendus iuxta exactam scalpturam præparati trunci. Ipsum autem corticem purũ exacte excoriare oportet. Lignosum uero integrum & intactum sinere ac seruare. Hoc enim ualde necessarium habetur. Præstat autem oculum qui est in immittendo germine, in oculum qui est in trunco incidere. In ipsum enim positus, omnino coalescit. Licet etiam citra oculum in alteram trunci partem in loco leui insoliationem facere. Oportet autem & cortices utrorunq; trũcorum æqualis crassitudinis esse. Facta autem cõcretione, statim quod supra commissuram est rescindo, ne in hoc ipsum alimentum cedat, sed in id quod est coaptatũ. At uerò ubi surculi insiti tria folia adepti fuerint, uincula dissoluta auferantur. Ego uerò sæpenumero non ipsum oculum ex anniculo germine acceptum, ipsum per seipsum insoliaui, sed relicto oculo in ipso germine illæso ex parte retro oculum sita corticẽ derasi, & conspicua ligni parte, quẽadmodum in calamo scriptorio fieri solet, sculpta, sic oculũ cum parte ligni residua insoliaui, & generosiorẽ ex huiuscemodi insitione arborẽ adeptus sum. Cæterum si sinistræ ramorum partes inoculationem

suscep

susceperint, duplum fructum producent.

¶Quando arbores purgandæ.

Leontij. CAP. LXXVII.

Post collectos fructus statim & magnas & paruas arbores purgare oportet, tum quæ poma, tũ quæ nuces ferunt, omni uitioso & superfluo acutißimis falcibus amputato. In nouellis plantis non amplius uno ramulo relinquendum est. Auferendæ uero etiam truncorũ propagines, ut leuis sit & rectus, in uertice habẽs tres aut quatuor nouellos ramulos illæsos inter se distãtes. Sic enim formanda est planta, dum tenera existit.

¶Ad arbores syderatas.

Democriti. CAP. LXXVIII.

Syderatæ arbores unguento rigatæ reuiuiscent.

¶Vt volatilia arborẽ non impetant.

Eiusdem. CAP. LXXIX.

Falcem putatoriam allio illine, aut allium in arborem suspende.

¶De cura plantarum. CAP. LXXX.

Plantæ quæ in autumno plãtantur, sinẽdæ sunt usq; ad uer nulla ipsarũ cõmotione facta. Adueniente uere, ligonibus quater fodere cõuenit. Quæ uero in uere plãtatæ sunt, tunc fodere ordiri oportet, ubi comprehendisse uidẽtur. Idem etiam in transplantatis facere oportet. Primo anno etiã rigare plãtas cõuenit per æstatem, superflua autẽ auferẽda sunt, nõ ferro, sed manibus, si delicatiora fuerint, & facile cedere poßint. Si uero non, melius est ut relinquantur, quàm ut ferrum admoueatur plantis adhuc nouellis existentibus. Obtorpescunt enim ex forti contactu,

tactu. Oportet etiam palos iuxta de pangere, in quibus plantæ requiescant. Stercoratio fructuosarum arborum facienda est Ianuario mense, non statim ad radices. Id enim nimium uehementer calfacit.

¶Vt omnes arbores plus fructus ferant.

Africani. CAP. LXXXII.

PORtulacam & tithymalum probe contusa & mixta trũcis oblinito. Omnes autẽ arbores copiosiorẽ fructũ ferent, si radices ipsaruum columbino fimo illeueris.

¶Vt arbor sterilis fructum ferat.

Zoroastræ. CAP. LXXXIII.

SVccinctus & crine in nodum obtorto, arreptaq; bipenni, aut ascia, cum indignatione ad arborẽ accedito, eã excisurus. obuiã autẽ ueniente tibi quopiã, eiusq; excisionem deprecante, & tanquã futuri fructus fideiussore, uidearis persuasus esse, & eius causa arbori parcere, & de cætero abunde fructum dabit. Sed & paleæ fabaceæ trunco circumiectæ, arborem fructuosam efficiunt.

¶Arborum cura quæ omnem ipsarum noxam sanat. Paxami. CAP. LXXXIIII.

VNicuiq; arbori propria quædã cura seorsim cõuenit. Eam uero quæ omnibus simul generatim congruit arboribus nõ relinquã, sed in medium palam proponã. Si igitur sanas & habitiores manere arbores uelis, urina ueteri uirili aut pecoris circũfossas radices rigato, simulq; ipsum truncũ. Si uero pluuiæ deficiãt, etiam aqua rigabis. Idẽ facit amurca ex æquo aqua tẽperata, & unicuiq; arbori affusa. Quidã plãtantes taurino felle radices linunt, & quæ sic plãtata sunt, illæsa manẽt. Quidã succo

herbæ

herbæ polypremnæ appellatæ, plantarum truncos illeuerunt, eosq; illæsos cõseruarũt & plurimum fructũ abstulerunt. In uniuersum omnes arbores iuuãtur paleis fabarum, aut aliorum leguminum, aut frumentacei generis, siccis ipsis arboribus circumpositis, quemadmodum Didymus in georgicis suis tradit.

¶Quomodo magnas & fructuosas arbores transplantare possis. Anatolii. CAP. LXXXV.

Valde profundas scrobes facere oportet, & resecta ipsarũ coma, crassiores rami illæsi, & radices integræ cõseruẽtur, trũci uero cum multa terra ꝓpria et stercore, recti in scrobes mittãtur, animaduersiõe habita, ut quo inclinãt, maneãt: apponãtur autẽ utrinq; fictilia duo perforata, ut per ea uasa radices assidue rigẽtur. Obditur bis operculũ ea gratia, ut foramina nõ obturẽtur. Ipsa trãsplãtatio opportune fit ante pleiadũ occasum. Cæterum in plãtando arbor ueterẽ figuram ad ortũ & occasum seruet.

¶Quomodo ex longinqua locorum distantia apportata semina, plantæ fiant. Pamphili CAP. LXXXVI.

Quandoquidẽ plãtæ ex lõginquo alatæ sæpe marcescũt, oportet ex seminibus trãsferre hoc modo. Quũ in trunco maturus factus fuerit fructus, eũ acceptũ cinere cõspergũt, deinde in umbra siccãt, et postea scrobe facta fructũ, immittunt eumq; quotidie rigãt, donec germẽ erũpat, et postquã duorũ aut triũ annorũ fuerit, transferũt unà cũ radicibus, & obruũt, acumina tãtũ super terrã extare sinentes. Videtur autẽ quibusdã uilis esse seminũ plantatio. Verum quod nosse conuenit hoc est. Omne

semen simile genus perficit, præter oleã. Oleastrum enim generat, hoc est syluestrem oleam, & non oleam ueram.

¶Vt arbores non abijciant fructum.

Sotionis. CAP. LXXXVII.

L*olium quod zizaniorum nomine uenit, & in frumento reperitur, euulsum simul cum radicibus plurimum è terra, quando iam puinguescere incipit, & in coronæ figurã formatum, si trunco arboris circundetur, & fructum arbor producit, ac perficit, eumq; non abijcit. Herba appellata uerbascum, nuci arbori circumligata, non permittet ipsam abijcere fructum. Si cancer, hoc est pagurus, trunco circumligetur: similiterq;, si trũcum plumbo amplexus fueris, ueluti corona, plantæ fructum non abijcient. Item si radicem circũfoderis, & perforaueris, & cuneũ ex corno immiseris, terramq; aggesseris. Quidam nudatis radicibus, crassissimas ex ipsis & maximas diffindunt, & in fissuram duri lapidis, silicis uidelicet fragmẽtum immittunt, dennde obligant, terraq; accumulata rursus obruunt. Didymus in georgicis suis ait etiam Homericum uersum inscriptum continere fructum,*

Χάλκεω δ᾽ ἐν κεράμῳ δέδετο τρισκαίδεκα μῆνας hoc est:

Mensibus æream erat cupam denis tribus intra.

Continet fructũ etiã lapis perforatus spõte naturæ, repertus & in arboris ramũ iniectus. Similiter cohibẽt fructum, si scripseris, & arbori alligaueris hæc uerba: Et erit sicut lignũ quod plantatũ est iuxta decursus aquarũ, quod fructum suum dabit in tempore suo, & folium eius non defluet. Polium item herba suspensa fructum continet.

Cura

¶Cura arborum flores abijcientium, aut quibus folia dilabuntur. Quintiliorum. CAP. LXXXVIII.

Quaecunq; arbores florem abijciunt, aut folia deflua habent, sic curabis. Circumfossis radicibus palearũ fabacearum aqua tẽperatarum, magnae quidẽ arbori octo cõgiorum mensuram, paruae uero nõ minus q̃ duos congios circumijce. Sic enim aegrotãtes curabũtur, & de caetero à morbo liberae erunt.

¶Ut plantae & semina à iumentis & pecoribus non laedantur, Physicum Democriti experientia constans. CAP. LXXXIX.

Cancros, hoc est paguros, fluuiales aut marinos, non pauciores q̃ decẽ in aquã coniectos ad dies octo sinito, & conclusos sub dio exponito, ut ad dies decem insolẽtur, & ex aqua instillato super ea quae illaesa manere uelis ad dies octo, & admiraberis efficaciã. Idẽ facit caninum stercus urina putridissima ammixta & circunspersa.

¶Ut neq; arbores, neq; uites à uermibus, aut alio quopiam laedantur. Florentini. CAP. XC.

Rubricam Lemniam & origanum cum aqua tertio indeq; radices illinito, & scillam in circuitu plantato. Si uero piceos paxillos in ambitu arborum defixeris uermes corrumpentur. Omni arbori stercus suillum uino dilutum iniectum, ipsam à uermibus illaesam conseruat, quemadmodum Didymus in Georgicis suis tradit. Idem ait, Si radices taurino felle obleueris, arbor neque cito senescet, neque uermes producet. Arbores à uermibus non infestabuntur, si denudatis radicibus, columbinum fimum circum circa induxeris.

CASSII DIONYSII VTICENSIS DE AGRI- CVLTVRA LIB. XI.

HAEC *insunt in hoc libro, q undecimus est selectarum de agricultura præceptionum, & continet arbores coronarias, & quæ foliam perpetuò habent, & plantationem rosarum, & liliorum, & uiolarum, & reliquorum florum odoratorum.*

¶Quot & quales arbores semper virent, & neque hyeme folia abijciunt. CAP. I.

A*rbores semper uirides, & neq; hyeme folia deflua habentes, sunt quatuor & decem. Palma, citrium, lentiscus, laurus, olea, cupreßus, siliqua, pinus, ilex, buxus, myrtus, cedrus, salix, & iuniperus.*

¶Historia de olea. CAP. II.

H*istoriam de olea libro nono, capite primo, exposuimus.*

¶Historia de lauro. CAP. III.

D*aphne Ladonis fluuij filia fuit pulcherrima. Huius amore percitus Apollo, eam ut delectam insequebatur. Quũ igitur apprehẽderetur: ipsa à deo, supplicaße fertur matri terræ, & ab hac suscepta eße. Quũ autem statim pro ipsa arborem redderet, Apollo ea conspecta, obstupuit, & arborem quidem à uirgine, daphnen, hoc est laurum, æquiuoce appellauit. Ramo uero à planta accepto, sibi coronam inde fecit, & ex eo tempore Vaticinationis signũ arbor fuit: & quod non minus conueniens est,*

puell

puellam quoq; Sophronem, hoc est, sobrietatem, nominant. Vaticinatio enim ex sobrietate prouenit, & hanc ueteres Apollini consecrauerunt, quòd igne plena sit planta, & ipse Appollo ignis. Est enim sol. Vnde etiã dæmonibus aduersatur, & ubi laurus fuerit, inde dæmones recedunt. Sed & in uaticinijs ea accensa, prophetiæ aßistentiam inuenisse uidentur. Dicunt insuper & hoc de lauro, quòd sanitatem uidelicet efficiat, unde etiam folia ipsius magistratibus à populo prima Iannuarij mensis, id est, calendis, porrigebantur, itemq; caricæ. Neque enim morbus sacer, aut dæmon locum infestat in quo laurus est, quẽadmodum neque fulmen ubi eadem. Sed & palatium daphne, id est, laurus, appellatum est, denominatione à Daphne Romana deducta. ferunt enim latinum Telegoni quidem fratrem, Circes autem filium, Aeneæ uerò socerum, dum arcem extrueret ante Aeneæ aduentum, istic laurum reperisse. Appellauerunt autem ueteres, regum tabernacula, ac mansiones acropoleis, quæ Latini arces, propterea quòd securitatis gratia, in supremis urbium partibus extruerentur.

¶De transitione lauri, & satione, & transplantatione. CAP. IIII.

Qvintilius laurus in seipsas inseri tradit, & in sorba, & fraxinos. Diophanes semen lauri circa calendas decembres colligi dicit, seminari autem post idus Martias Trãsfertur autem per stolones mense Octobri, & deplãtatur. Boni genij plãtam laurum Romani uocant, & commodam ad uitium sepes.

¶Historia de cupresso. CAP. V.

Cvpreßi duplex nomen habent, & Charites, hoc est,

Gratiæ, appellantur ad delectationem. Cupreßi uerò, siuè ut Græci rectius appellant Cyparißi, quòd ferè pariles ge= stent & producāt tum ramos, tum fructus. Eteoclis filiæ hæ fuere. Saltantes autem ad æmulationē dearum, in puteum extra choream euolutæ, delapsæ sunt. Verum terra cladem ipsarū miserata, plantas uirides puellis similes produxit, iu= cunditatem hominibus & memoriam ipsarum inducens.

¶De plantatione cupreſsi. Didymi. CAP. VI.

Cupreßi semē colligitur quidē post Calēdas septem= bres: seritur autem in sulcos, à nona Calendarū No uembrium usq; ad hyemem. Vnà autem cum cypa= rissorū satu, etiam hordeum rarum seminato, & sæpe eo= dem anno cupressus plena lōgitudine augescit. Tantū enim crescit quantum hordeū ipsum, & transplantabis eam. Sed & stolones sua sponte producti, qui fiunt ex iactis semini= bus cupreßi, eodem modo transferuntur. Democritus intra sepem ac muros plantari debere cupressum tradit, ut ad de= lectationem, & ad sepimentū totius ædificij, ac quasi mu= nimentum nascatur. Gaudet autem humidis magis & opa= cis ac protectis locis. Cupreßus mas sterilis est.

¶Historia de myrto. CAP. VII.

Myrsine puella erat Attica, pulchritudine omnes puellas antecedēs, fortitudine omnes iuuenes, Mi nerua autem deæ grata erat, diuersabaturq; in palæstris & stadijs, & iuuenes certantes ac uincētes coro= nabat. Quidam uerò uicti ac superati, puellæ indignati, ipsam ex inuidia occiderūt. Nec tamē Mineruæ amorē er= ga puellā extinxerūt, sed adhuc deæ dilecta manet myrsine, hoc est myrtus, quēadmodum etiā olea, & permutata uita

pro

pro oliuis suis baccas fructificat.

¶De plantatione myrti. Didymi. CAP. VIII.

MYrtum in summis regionis partibus plãtare praestat, multã enim odoris iucũditatẽ loco inducit. Plantãt ipsam alij à propaginibus, uiuiradices plãtas accipientes. Alij generosissimũ ramũ à summa parte accipiẽtes, pãgunt ipsum rectũ, solidum, terra unà cũ stercore aggesta, & usq; ad enatos ipsius ramulos terrã accumulant. Alij scytalas cubitali longitudine, crassitudine manus, in scrobes imponunt, & obliquas obruunt similiter ut oleam. Alij accepto recenti semine, ex eoq; confricta tomice siue catena de butomo cõplicata, in scrobem sic mittunt. Alij melius fructũ ferre arbitrantur, si in caput plantentur. Gaudet autem assidua circumpurgatione, & euadit ita rectum in altum excitatum ac exurgens, & tũ ad textilia uasa, tum ad iacula ac spicula aptitudinem habet. Riganda autẽ est urina hominis, maxime uerò ouilla, hac enim ualde delectatur. Fructũ sine nucleis fert aquis calidis rigata. Inseritur in suum genus, & alba in nigram, ac uice uersa, & in Ischnen, & malum, & mespilum, & punicã. Si uero iuxta ipsam plantentur rosae, ambae florentes fient, & generosissimum fructum ferent.

¶De baccarum myrti diuturnitate.
Eiusdem. CAP. IX.

MYrti baccae in uasa nõ picata cõiectae et coopertae, ad multũ tẽpus uirides habebuntur. Alij unà cum ramulis ipsas componere praestabilius putant.

¶De buxo. Eiusdem. CAP.

BVxus plantatur ex auulsionibus, & clauis, & ramis,

depositis in plantario post idus Noueuemb. Gaudet autem humidis locis semper uiride existens.

¶De pinu historia. CAP. XI.

P*Inus puella prius erat, & mutationem naturæ exacte duplicis assumpsit. Amabat enim puellam Pan, Amabat eandē etiam Boreas. Quum autem uterq; puellam alliceret, ipsa Panis amore magis afficiebatur, & ob hanc rem Boreas æmulatione motus, puellam in petras impulit, ac neci tradidit. Terra porrò miserta cladem, plātam puellæ cognominē reddidit ac produxit: & permutata uita erga eosdem priores affectus seruat, & pana quidem germine suo coronat. Flet autē & lamentatur arbor, ubi Boream afflantem percipit.*

¶De plantatione Pinus CAP. XII.

S*Trobili, id est, pineæ nuces similiter ut amygdalæ plātantur mense octobri usq; ad Ianuariū. legūtur autem Iunio, antequàm Etesiæ spirare incipiant, & grana excidant, calice siue tegmide ipsarum rupto.*

¶De lentisco. CAP. XIII.

L*Entiscus gaudet quidem humidis locis, plantatur autē à Calēd. Ianuarij. Aiunt enim ter fructū ferre & siquidem primus fructus bonus fiat, primā seminationē probe fructum allaturam portendit. Similis significatio etiam aliorum existit.*

¶De salice. CAP. XIII.

S*Alix cœnosa & aquosa terra gaudet, aëre autem humido & frigido. Plātatur Februario mēse ex claua et taleis. Quemadmodū autē Democritus ait, Qui fructus salicis appellatur, pabulo pecorū ammixtus ipsa pinguefacit*

guefacit. Tritus autem & in potu acceptus ab homine ste=
riles reddit, ex quo & Homerus ait,
Κλῆτρας αἴγειροι καὶ ἰτέαι ὠλεσίκαρποι. Id est,
Et populi & salices plantæ fructum perimentes.

¶De ilice. CAP. XV.

ILicem arte Calendas Martias plantare oportet. Aiunt autem si ilex fructum multum ferat, fructuosum annum futurum portendere.

¶De dendrolibano historia. CAP. XVI.

LIbanus Syrum nomen est, & de mõte, & de plãta. Adolescẽtulus autẽ prius erat deorũ cultui deditus, quapropter impij homines æmulatione ducti, ipsum occiderũt. Verum terra in honorem deorum plantam pro duxit, quæ occisum cognomine refert, & mutata natura, a= more tamen deorum non est priuatus. Magis enim delectan tur dij si quis ipsos dendrolibani ramo coronet, quàm si au rum aris consecret.

¶De plantatione dendrolibani. CAP. XVII.

DEndrolibanum ex uiuiradicibus, & auulsionibus plantari aiunt, depositã in terram, & translatam: iucundum & grauem odorem habet, uelut Demo critus testatur, & animo defectis auxiliatur, depangitur au tem Martio mense.

¶Historia de rosa. CAP. XVIII.

QVi rosæ pulchritudinem miratur, ei Veneris pla= gã considerandũ esse aiunt. Amabat enim Ado= nidẽ dea, Amabat autẽ & Venerẽ ipsam Mars: Aemulatione igitur accẽsus Mars, Adonidẽ sustulit, solutio nem amoris mortem Adonidis fore arbitratus. Quũ autem

factum cognouisset dea, se de Marte ulcisci statuit, & de industria in rosas irruēs discalceata, ad ipsius rosæ spinas plantam pedis impegit, & quum alba prius esset rosa ex cruore qui à saucia Venere destillauit, in eum qui nunc in ipsa cernitur colorem transijt, ex eoq; tempore amplius & gratia & odoris iucūditas ei accessit. Alij aiunt, quū in cœlo dij conuiuarentur, & nectar multum adstaret, Amorem choream duxisse ac tripudiasse, & cum ala crateris fulcrum concussisse, eumq; euertisse. Atq; sic Nectar in terram effusum rosæ florem rubicundum reddidisse.

¶De rosis, & quomodo odoratiores fieri possunt, & vt non deficiant.

Didymi. CAP. XIX.

SI allium iuxta rosas plantaueris, odoratiores erunt, Si autē indesinenter rosas habere uelis, eas singulis mensibus plantato ac stercorato, & semper habebis. Cæterum rosæ uariè plantatur. Alij enim uiuiradices integras transplantant. Alij extractas unà cum radicibus in palmares magnitudines, hoc est, altitudinis quatuor digitorum, concidunt tum ipsas radices, tum quicquid ex eis est enatum. & omnia segmenta plantant, cubiti spacio inter se distantia. Quidam coronas odoris gratia plicatas plantant. Nosse autem conuenit, quod rosæ in locis siccis prouenientes, quemadmodū etiam lilia, odoratiores existunt. Rosæ præcoces fiunt, tum in cophinis, tum in fictilibus plantatæ, si eadē cura digneris eas quali cucurbitas & cucumeres tractare solemus. Si uerò uelis eas quæ iam plantatæ sunt, præcocem fructum ferre, duorū palmorum paruorum spatio à planta fossurā in gyrū facito, & aquam calidam

bis

bis in die infundito. At *uerò ros qui in rosis reperitur, pure cum pēna collectus, & per specillū palpebris infusus, lippitudini medetur.* Cōseruabis *rosas recentes & in uigore, si ipsas in amurcā immiseris, ita ut liquor eis supernatet.* Alij *herbidā adhuc hordei segetē unà cum radicibus auulsam, in dolium nō picatū mittunt, & rosas cōclusas adhuc imponunt, teguntq; ac conseruant.* Alij *uiride hordeum in pauimentū consternunt & rosas super inijciunt.* Democritus *ait si rosa in ætate media bis per diē rigetur,* Ianuario *mense fructum ferre.* Florentinus *autē tradit rosam in corticem mali inseri & inoculari posse, & tempore malorum rosas nasci.* Zoroastres *dicit per integrū annum oculos nō doliturum, qui primus uiderit calyces in planta conclusos, & ex tribus ipsorum oculos cōfricuerit, rosis ipsis in plāta relictis.* Quidam *rosas conseruant recentes, calycibus in uiridem plantatam harundinē fissam immissis, & harundine leniter per papyrū obligata, ut perspirare posit.* Rosas *dum aperiri incipiunt, sulphure suffumigabis & euestigio albas habebis.* Si *ex paucis plantas plures facere uelis, sarmenta ipsarum diuide, & segmenta quatuor digitorum ac paulò maiora pange: quum autem annicula facta fuerint, transplanta, pedis spatio in medio relicto. atque ita excole diligenter fodiendo, omnemq; syluam ac materiem eruendo.* Certo *autem persuasus sum diuiniore natura rosas participare.* Nam *& unguentum non malum componunt, & dolentibus oculis sunt auxiliares.*

¶De lilio Historia. CAP. XX.

QVum Iupiter Herculem ex Alcumena genuisset, *essetq; mortalis ea gratia Hercules, immortalitatis*

participem facere cupiebat, & propterea ipsum adhuc infantem Iunonis uberibus dormiẽtis admouit. Infans itaque lacte satur, os à papilla amouit, lac tamen nihilominus ubertim fluebat, etiam puero amoto, & quicquid eius in cœlo diffusum est, lacteum circulum, galaxian Græcis appellatum effecit: quod uerò in terram dilapsum est, eiusq; glebas tinxit, id ipsum florem lilij produxit, quod similitudine lactis colorem exprimit.

¶De lilijs. Anatolij. CAP. XXI.

SI lilia purpurea facere uelis, dum florent, cauliculos ipsorum acceptos decem aut duodecim simul colligato, & super fumum suspendito, remittunt enim ex caulibus radiculas paruas similitudine bulbulorum. Vbi igitur plantandi tempus affuerit, cauliculos ipsos in fecem uini nigri immissos macerato, donec purpurea & probe tincta apparuerint tibi ipsa distrahenti. Deinde hoc modo plantato singulis fece sufficiente affusa, atque sic lilia inde producta, purpurea florebunt. At uerò lilia per totum annum recentia permanebunt hoc modo. Auferunt ipsa unà cum ramulis nõdum aperta, sed adhuc conclusa, imponuntq; in uasa fictilia noua non picata, deinde uasa cooperta reponunt, atq; sic recentia totum annũ durant. Si quando autem medio tempore quis eis uti uelit, in sole exponat, quo concalfacta aperiantur. Quo uerò alio atq; alio tempore lilia florem producant, dum bulbos ipsorum plantas, alios in altitudinem digitorum duodecim, alios octo, alios quatuor deponito, & diu lilia habebis. Idem etiam in alijs floribus facere licet. Florentinus rubrum lilum futurum ait, si quis intra cortices cinnabari fundat, cauendo ne

bulbos

bulbos sauciet. Si uero etiam alio colore quis ipsa oblinat, cuiusq; coloris uoluerit lilia gignentur.

¶De Iride. Leontij. CAP. XXII.

IRis Illyrica parua & tenuissima plantatur ex recentibus plantis Ianuario usq; ad Aprilem mensem.

¶De viola Historia. CAP. XXIII.

VIola flos natus est ex ea unde nomen habet, apud Græcos enim Ion appellatur. Etenim Iupiter Io puellam amauit, & ex amore coiuit, & ut Iunonem res lateret, unde cognosci potuit, naturæ transmutationem fecit. Deprehensus enim Iupiter, & factum celare cupiens hominem in buculam transmutauit. Terra uero in honorem dilectæ Iouis florem protulit, qui iuuenculæ pabulum esset, & sane flos propter ipsam factus, ex ipsa nomen tulit. Fortunam porrò puellæ flos ipse coloribus suis ostendit. Rubescit enim ueluti uirgo, purpurascit autem uelut bucula, & albescit, in significationem quòd puella in astra est transmutata, & quæcunque germen ostendit, ea in muliere fuerunt.

¶De plantatione violarum. Tarentini. CAP. XXIIII.

VIolæ purpuræ, & aliæ omnes, tum auricolores, tum russei coloris, post Idus Martias plantãtur, & post Calend. Maias. Est autem folium uiolæ refrigerãs, & in flammationibus commodum. Oleum autem uiolarum febri citantibus illitum eos refrigerat. Similiter etiam uiola alba in sulcis seritur, & Ianuario transplantatur, usque ad septimum Iduum Februarij.

¶De Narcisso historia. CAP. XXV.

INopinati affectus magis inopinatus rumor extat. Narcissus enim domestico suijpsius amore flagrans, domi & ex sese perijt. Erat enim pulchritudine corporis excellenti, unde etiam amorem & desiderium sui adeptus est. Fontem etenim aliquando uelut potaturus inde occupauit, spectator autem propriæ formæ consistens, ipse seipsum amore sui corrupit. Ad fontem itaque subinde progressus, umbram suam uelut amator dilexit, superatus autem ab amore, & seipsum in aquis apprehendere tentans, terram insuper amisit, atque sic affectus refrigerium quærens, uitæ priuationem inuenit, tantum sanè lucri morte sua adeptus, quantum in florem mutatus est, qui nomine suo illius memoriam affert & conseruat.

¶De plantatione Narcissi.

Didymi. CAP. XXVI.

NArcissus uiuiradicibus plantatur germen fundere incipiens Martio mense, & transplantantur. Flos eius frigidissimus existit.

¶De croci plantatione.

Florentini. CAP. XXVII.

CRocus uiuiradicibus plantatur, quum florem abiecerit. Florem autem prius remittit quàm folium. Flos colligitur ubi bonum colorem indeptus fuerit, cuspidibus ex medio flore extractis, & ad triduum aut quatriduum perfrigeratis ac siccatis: deinde summa eius pars purgatur, & album quidem adimitur. Componitur in uasis quantum fieri potest obturatis. Diophanes in umbra crocum perfrigerandum ac asiccandum esse tradit.

De Sam

¶De sampsucho, costo, & balsamo.
CAP. XXVIII.

Sampsuchũ ex semine seritur, & transplantatur Apri li & Maio, iucundum odorẽ habens & calidißimum Similiter etiam costus & balsamus uiuiradicibus plan tantur, Nouembri mense, ambo odoris fragrantiam haben tia.

¶De misodulo siue ocymo. CAP. XXIX.

Ocymum hoc est Misodulum appellatũ, nullius uti litatis esse noui. Nã insanos & lethargicos, & he paticos facit qui eo uescũtur. Signũ autẽ eius ma lignitatis est, quòd capra omnia depascens, à solo ocymo ab stinet. Mansum autẽ & in sole expositũ, scorpios gignit. Maxime autem mulieribus infestum exiſtit, tantam habens aduersus ipsas naturalem contrarietatẽ, ut si quis ignorãte muliere, sub patinam obsonij integrũ cum radice ocymum supponat, mulier non prius obsonium contingere audeat, quàm ocymum auferatur.

¶De hedera historia. CAP. XXX.

Hedera flos id est Cissus adolescens antea fuit, & Bacchi saltator, qui quũ corã deo tripudiaret, ad ter ram prolapsus est, & interijt. Terra autem in ho norẽ Bacchi, florem produxit adolescenti cognominem, & iuuenis germina in plantæ germine cõseruauit, quod ubi ex terra progressum est, uitem amplecti solet, eo modo quo ado lescens Bacchum in tripudijs amplecti, eiq; circumplicari consueuerat.

¶De plantatione hederæ. CAP. XXXI.

Hedera aqua gaudet, plantatur autem ante Calen

das Nouembres, & à Calendis Martijs. Corymbum hederа habebit decorum, si quis tribus conchylijs ustis & contusis, cinerem adspergat, aut alumine corymbos irroret. Alba uero ex nigra fit, terra alba macerata, & hederæ radicibus infusa per dies octonos. Damageron ait, si quis hæderæ nigræ corymbos tres in linteolum purum mittat, & filo obligatos, splenico ad triduum alliget, ab affectu liberatum iri eum cui sint alligati.

CASSII DIONYSII VTICENSIS DE AGRICVLTVRA LIB. XII.

HAEC *insunt in hoc libro, qui duodecimus est selectarũ præceptionũ de agricultura, & continet olerũ diuersorũ sationẽ, & quæ singulis mensibus plantare & serere oportet, & hortorum constructionẽ mirabilem, & olerum utiles actiones atq; affectus.*

¶Notitia quid singulis mensibus serendum sit, & quid plantandũ iuxta Clima Constantinopolis. CAP. I.

M*Ense Ianuario seritur braßica marina, cũ atriplice, et fœno Græco. Februario mẽse seritur Codimentõ cũ porro, & cepulæ, beta, daucus, beta radicata, thymbra, marulia diuersa, hoc est dicardiõ, phrygiaticõ, Rhigianũ, & braßica alba, & crambasparagos, & coriandrũ, & Anethũ, & ruta. Transplantatur autem marulium, picris, lactuca, phrygiaticon, polyclonum, & co-*

modianum

modianum. Mense Martio seritur beta, enthadion, & atriplex, & dicardiō, marulion, ac rhigitanum. Transplantatur marulion, picridion, phrygiaticon, polyclonon. Aprili seritur in uimen seutlomolochon, & atriplex, & dicardion cum Rhigitano. Transplātatur autem à Martio & Aprili mēse, braßica alba, similiter crābasparagos, & brassica marina, & Marulion cum rhigitano, & solum. Mense Maio seminatur seutlomolochon, & atriplex simul & seorsim, & Rhigitanon, Transplantatur seutlomolochon, & Marulion. Mense Iunio seritur seutlomochon. Similiter & dicardion, & tenue porrum transplantatur circa cœnum in humidum locū. Similiter et beta, et molochion et Marulion. Iulio mense seritur Intybum, et seutlomolochon, plantatur porrum in terra sicca, et statim rigatur, ut ne stimulum radicata eius faciat. Transplantatur autem Marulium necessarium. Transplantatur et inthybum et seutlomolochon, beta autem seorsim, et molochion seorsim transplantari debent. Mense Augusto seminatur intybum et seutlomolochon, et intybum serotinum, et rapum capitatum, et rapum præcox, et gongylasparagos, et braßica alba. Transplantatur porrum, intybum, seutlomolochon, et raphanus seminatur in latitudinem. et eruca et nasturtium seritur. Mense Septembri seritur seutlomolochon, et intybum serotinum, et rapum syluestre. Transplantatur autem rapum capitatum, et rapum transiens in gongylasparagon, et intybum brumaliticon, et seutlomolochon, simul et raphanus et coriandrum. Mense Octobri ad nouum annum seritur Marulium, picridium, Comodianum, polyclonum, lactuca.

Transp

Transplantatur autem rapum, beta & intybum, & nasturtium, & eruca, braßicaq; & braßica alba. Nouembri *mense seritur fœnum Græcum, & transplantatur rapa syluestria, & intybum serotinum, & beta seorsim & molochion seorsim. Seritur & coriandrum.* Mense Decembri *seminatur* Marulion, *& picridion, polyclonon, lactuca, comodianum.*

¶De horti constructione. CAP. II.

Horti constuctio res est uel maxime necessaria in uita. Hortum itaq; construere conuenit & ad sanitatem, & ad uires à morbis reficiendas, non procul ab ædibus, sed in uicinia, ut etiam delectationē ex adspectu inde capiamus, & iucūditatis ex odoris fragrantia participes fiamus. Situs autē eius non sit secundū uentū arearum, ut ne à tenuißimis quibusq; palearū particulis inde allatis plantæ perdātur. Oportet autem eum qui ambitiose olerū plantationem instituit, prospicere ut semina sint bona, terra apta, aqua item & stercus sint in prōptu. Etenim bona semina, similia efficient ea quæ inde generabuntur. Terra autem apta & fœcunda concreditum seruabit. Aqua uero per alimentum sui, olera maiora faciet. Stercus autē laxiorem facit terram, ut aquam facile suscipere poßit, quo & radicibus impertiatur, & plantam foras mittat.

¶De terra oleribus apta. CAP. III.

Terra horti culturæ optima est, quæ neq; æstate ualde resiccatur, neq; argillosa, neque ualde aspera est, neq; in æstate magnis hiatibus rūpitur. Quæ enim per æstatē sic resiccatur, omnia implātata sibi perdit, aut tenuia & imbecillia facit. Vix autē argillosa idonea redditur;

ur, si ex æquo stercus ei ammisceatur. Quæ uerò in hiatus disparatur, penitus inutilis existit. Aspera autem neq; nutrire, neq; recipere aquam potest. Sunt autem pauci loci asperi & arenosi oleribus idonei, qui uidelicet multum limum habent, ex quo radices aluntur. Quapropter facile est deprehendere terram oleribus aptam. Hanc enim si aqua disolueris & laueris, & repereris multum limi habentem fœcundam & cōmodam oleribus iudicabis. Si uero plus aquositatis habuerit quàm limi, oleribus inepta est. Eandem autem si uelut ceram manu emolliendo, glutinosam ualde repereris, itidem inutilem oleribus iudicabis.

¶Quale stercus oleribus idoneum sit.

CAP. IIII.

STercus optimum omniū oleribus est cinis tenuissimus & natura calidus, occidit enim pulices & uermes, & eiusmodi besticolas. Secūdo loco colūbinum est, quod ipsum itidē bestias necare potest, & si etiam parum ex ipso coniectum sit idem efficit, quod alterius magna copia. Quidam tamen asininum columbino præferunt, tanquam quod olera dulciora raddat. Optimum stercus est & caprinum, eadem cum prædictis præstare ualens. Verum ex inopia etiam alia stercora in usum uenire poßunt, non tamen recentia, Hæc enim bestias gignunt. Sint autem stercora omnino annicula, & ligonibus sæpe trāsmutata ac cōfusa.

¶Quomodo possint olera omnigena in locis aqua carentibus haberi.

Vindanionij. CAP. V.

QVantumcunque uoles terræ spatium eligito, & ipsum pedali aut cubitali profunditate fodito,

&

& ablata terra effossa, tegulas in effoßum locum sternito, inijcitoq́; terrã puram & cribratam cum aridißimo stercore, atque sic plantato, aut serito olera. Quidam pro tegulis locum effossum complanant tectorio inducto, ex calce uidelicet, quemadmodum in torcularibus fieri solet, & tunc terram & stercus inijciunt ac plantant. Siue autem calcis tectorio, siue tegulis quis utatur, etiam murorum fossum locum ambientium curam habere conuenit, eosq́; similiter tectorio, aut per tegulas munire, ut nequaquam poßit aqua ad rigandum affusa diffundi. Hoc autem facto, *omnia plantant similiter in locis aqua carentibus, hyeme quidem pluuialibus aquis contenti, æstate autem rigantes, Neque enim multa aqua opus habent, quum humiditas totius hyemis in loco conseruetur, per excogitatam uidelicet munitionem, & non in uicinos locos distribuatur.* Aliqui *uero aquarum abundantiam non habentes, duos hortos faciunt, alterum hyemalem, qui ex pluuijs opem sentit, alterum æstiuum, in loco umbroso, & ad septentrionem sito.*

¶Vt ortus uiridis & floridus fiat. CAP. VI.

FLoridus euadet ortus, si loto tusa, & in aquam coniecta, eum resperseris. Aut fœno Græco in aqua trito sulcos irroraris. Aut asini caluariam in medium hortum deposueris.

¶Vt olera à pulicibus non corrodantur, neque à pedunculis aut auiculis lædantur.

Anatolij. CAP. VII.

OLera à pulicibus non corrodentur, si seminibus ipsorum parum erui in seminando amnuscueris.

Hoc

Hoc uero uel maxime raphanis & rapis conueniens existit. Alij magis naturali auxilio utuntur, erucã simul serentes aut plantantes, & præsertim cum braßicis. Hæ enim magis à pulicibus infestantur. Si uero neq; ab alio quopiã semina lædi uelis, semperuiui succo ea macerato ante sationem. Omnia autẽ semina, tum hortensia, tum arualia, ab omni bestia integra & illæsa conseruabis, si ipsa in succo cucumeris syluestris præmacerata seminaueris. Incorrosa autem manent olera in testudinis testam conseminata.

¶Vt erucæ in oleribus aut arboribus non sint. CAP. VIII.

Cinerem uitigineum per triduum in aquam mittito, & olera inde aspergito. Aut bitumine, sulphure uiuo, arbores aut olera suffumigato. Similiter non erũt erucæ si semen in lixiuiũ cineris ficulnei missum maceraueris, et ita seminaueris. Cæterũ erucæ quæ iam sunt perfectis, dẽtur, urina et amurca ex æquo mixtis, et igne feruefa deinde refrigeratis, et sic oleribus adspersis. Si uero etiam alterius horti erucas receperis, & in aqua cum anetho coxeris, & refrigeratam aquam oleribus irroraueris, præsentes erucas perdes. Quidam ubi multæ erucæ sunt, mulierem menstruatam in hortum inducunt discalceatam, sparsis crinibus, unico tantum palliolo indutã, & nihil omnino præterea habentem, neque perizomate ullo circum pudenda uelatam, neque alia ulla re tectam. Hæc enim hac figura ac habitu ortum circumiens, et per medium egressa, statim erucas dißipare faciet. Sed & fungos sub nucis arbore enascentes, si quis suffumiget, eas disperdet. Quin & uespertilionis stercore, & allij lignis exemptis capi-

tibus suffitis, ita ut uapor per omnem hortum dispergatur, erucæ necabuntur,

¶ Quomodo prasocurides, hoc est blattæ necentur. Diophanis. CAP. IX.

V*Entriculum ouillũ recentẽ stercore plenũ & illotũ defodito, nõ in profundum, sed in superficie: inuenies enim ipsum blattis prasocuridibus appellatis repletũ. Si uero iterũ idẽ feceris, omnes cõgregabis, & sic apprehẽsas perdes. Est enim stercoris amans animalculũ, semperq; in ipso degens, hoc modo cito & facile capitur.*

¶ Quid commodè iuxta olera seritur. Frontonis. CAP. X.

O*Mnia olera in uniuersum iuuantur, si eruca iuxta ipsa conseratur.*

¶ Quomodo olitori iniuria fieri queat. CAP. XI.

A*Nserum stercus muria dissolutum oleribus aspergito.*

¶ De malua, & quæ ipsa fiunt ad diuersa uitia curanda. Damagerontis. CAP. XII.

M*Alua feruefacta & per se comesta, raucedinem sedat, cum oleo autẽ & garo accepta in cibo uẽtrem soluere potest. Folia ipsarũ trita cum folijs salicis, omnibus emplastris cõmodiora sunt: Nã & inflammari uon sinunt, & sanguinem sistunt, & recens uulnus cicatrice includũt. Sed & luxatis ac cõtusis medẽtur. Phalangiorum quoq; & reptilium plagas curant folia eiusdẽ si cepas & porrum triueris, eisq; miscueris, ac imposueris. Si quis uero syluestris maluæ succo cum oleo illinatur,*

à uespis

à uespis non pungetur, sed & qui punctus iam est succo opem sentit, & folia maluæ contusa & imposita similiter percussum ab illis sanant. Similiter autem curat malua illita lichenas, & occulta fœminarum uitia. Succus uerò eius auribus instillatus, dolorem aurium sedat. In potu acceptus cum melle hepaticos sanat, & comitiali apprehensos resipiscere facit. Eodē modo & nephriticis & ischiadicis auxiliatur. At uerò decoctum ipsius potatum, difficultatem emittendi urinam emendat. Est etiam commodum difficulter parturientibus.

¶De lactuca, & medela ex eadem, & quomodo alba ac bona specie proueniat.

Florentini. CAP. XIII.

Lactuca humidum & frigidum est olus, & ob id ardentibus inflammationibus congrua est. Est autem edulium sitim extinguens, & somnificū, & lac allicit. Cocta autē magis alit, coitū uerò auertit, unde Pythagorij ipsam eunuchū appellant, mulieres uerò astylida. Si uerò et bona specie habere uelis lactucas, duobus diebus antea quàm eas ablaturus es, comas ipsarū, hoc est supernam partē ligato: sic enim albæ & speciosæ erūt. Inalbat ipsas etiam harena supernè infusa. Lactuca agrestis appetentiæ cibi causa est, pituitā soluit, Venerē cohibet, cū uino dulci aut aceto accepta bilē tēperat. præcordia cū hysso po & aceto iuuat. Cocta in rosaceo, & data cholerā, hoc est bilem supernè & infernè erumpentē, sedat. Succus eius uiscera tumentia comprimit. Cum muliebri lacte illitus erysipelata sanat. Semen tritum & potatū morsum scorpij sanat. Pectus affectū iuuat, somnū inducit sanis quidem in

cibo acceptum, ægris uerò ſuppoſitum neſcientibus, & præſertim ſi quis uiuiradicem lactucæ ſatiuæ euulſam ex terra ante ſolis exortum, latenter ſub ſtratum ægri ponat. Succus etiã huius, fronti ægroti illitus ſomnũ ipſi inducit. Si uerò uelis lactucas facere cõcauas & folioſas, et in caulem non excreſcere, ſed humiles, & ad terram depreſſas eſſe tranſplantatas rigabis: quum autem altitudinem palmi parui habuerint, circunfodies ipſas ut appareant radices, et ſtercore bubulo recenti oblitas obrues, et ſtatim rigabis. Vbi autem increuerint, germen acutiſſimo ferro finde, & teſtam non picatam impone, quo in latitudinem, & nõ in longitudinem augmentum capiant. Cæterũ lactuca aſſiduè comeſta uiſus hebetudinem cohibet, & uiſus claritatẽ inducit, præſertim ſi ſit dulcis. & multæ quidem in cibum acceptæ uentrem ſoluunt, paucæ uerò ſiſtunt, et grauedinem mitigant. Qui ieiuni præſumpſerint lactucã aquarũ uarietatibus in peregrinationibus non conſternabuntur, neq; offendẽtur, neq; uerò ab ebrietate tentabitur quiſquis ipſam præſumpſerit. Reddetur lactuca odorata, ſi citrij ſemen in eius ſemẽ imponatur, & ſic ſeratur. Semẽ potatũ fluxũ ſeminis cohibet, quapropter his qui aſſiduè per ſomnũ hoc effundũt exhibetur. Ipſa etiã folia lactucæ quinq; numero, aut tria, aut unum ſomnũ inducẽt ægroto clanculũ ſub puluinar poſita, ita ut partes à caule auulſæ ad pedes ægroti ſpectent, ſupernæ uerò ad caput ægri uergant.

¶ Vt lactuca habeat in ſe apium, & erucam, & ocymum, & alia huins generis, ab eadẽ radice.

Didymi. CAP. XIIII.

C Aprinum aut ouillum ſtercus accipito, & quantumuis

uis paruum sit perforato, & industriè euacuato, seminaq́; dicta, aut quæcunq́; uelis in euacuatam partẽ dense indito. & in profunditatem non minorem duorum palmorum paruorum deponito, stercore tenero ac raro præsubstrato, deinde tenui terra aggesta, & sensim aqua rigato, atq́; etiam ubi enatum fuerit semen irrorato, assidue stercus inspergendo, & postquàm in caulem excreuerit, multò plus diligentiæ adhibeto, nasceturq́; lactuca cum iniectis simul seminibus concreta. Alij duas aut tres caprini aut ouilli stercoris pilulas confringũt, et semina ipsis ammiscẽt, eaq́; simul in linteolũ mittũt, et rigata defodiũt, aliaq́; itẽ cura adhibita, lactucã multiplicem & uariarũ specierum habẽt.

¶De betis, & quomodo magnæ fieri possint.

Sotionis. CAP. XV.

SI maiores & albiores facere betas uelis, radices ipsarum fimo bubulo recẽti intege, & quemadmodum in porro germen finde, & lapidem latum aut testam impone. Betæ extersoriæ facultatis existentes, uentrem emolliunt feruefactæ, cũ oleo et garo ac modico nitro comestæ. Succus crudarum betarũ furfures, & in capite repentes pediculos curare potest. Idem permixtus cum cera, & liquefactus, ac panniculo exceptus, omnia dura & tumentia uitia impositus curat, impetiginis etiam speciẽ quæ alphos Græcis appellatur, itemq́; alopecias eodem modo sanat.

¶De diuersis oleribus, & medela ex eisdem.

Varrónis. CAP. XVI.

REmediorum species paulò antè, quum sapientissimi Nestoris auxiliarem hortum, alexicepon ab ipso appellatum, & elegiacis uersibus compositũ, interpretarer,

absolutius conscripsi, & tamen quum etiam hic diuersorum olerum mentio fiat, necessarium existimaui, præsertim in agricolarum usum & commoditatem itidem ex ipsis remedia ac medelas adscribere.

¶De brassica & medela ex eadem. CAP. XVII.

NOsse expedit quòd brassica in salso loco conueniēter seratur. Quapropter dum foliorum triū erit, nitrum tritum, aut salsuginosam terrā cribro excussam aspergere oportet, ut quasi pruina conspersa uideatur. Hoc enim modo etiā coctu facilior redditur. Quidam pro nitro utuntur cinere, propterea quòd etiā erucas necet. Brassica minus cocta uentrē cohibet. Disce autē et ex brassica medicinā. Ducit brassica mulieribus menses, & maxime si decoctum eius cum dulci uino bibatur. Cocta autem præsumpta phthisicos curat. Si quis brassicam coctam & tritam, & cum aqua in qua cocta est, permixtā ac refrigeratam, uulneribus tum nouis tū ueteribus inducat, itemq; tumoribus, inde mitigantur. Podagram & morbū articularem, sanat decocti eius fomentū, ipsa uerò farinæ hordeaceæ, & coriandro, & rutæ, ammixta, modicoq; adiecto sale, in emplastro imposita. Succus eius melle Attico permixtus oculos iuuat angulis admotus. Alimentū autē corpori abunde præbet, adeò ut pueri brassica uescētes citius augescant. Qui boletos uenenatos ederit, succo eius poto seruabitur. Ictericos & splenicos curat succus cū uino albo ad dies XL. potatus. Idē cū uino nigro potatus, tussim sedat. Impetiginē tollunt folia affricta, & reptiliū morsus statim imposita sanāt. Psoram et leprā brassica alumini rotundo aceto macerato permixto sanat. Cinis ex radicibus

ambustis

ambuſtis prodeſt. Vlceratione in ore & tonſilijs, & uuæ tumorẽ, ſuccus eius cum oleo acceptus & diu detentus ſedat. Auribus auxiliatur ſuccus cum uino fomenti loco admotus. Aeſtuoſis in morbo trita & impoſita, maximam lenitatẽ inducit. Cocta & præſumpta per ſe, uoci & arteriacis affectionibus medetur, unde et uocis ſtudioſi hac utuntur. Muris aranei morſus, canis tum rabidi, tum nõ rabientis morſus, ſemen ipſius aut folia trita ſanant, ſi cũ ſilphio et aceto trita imponãtur. Datur ipſis etiã decoctum foliorũ in potu, areſactorũ prius ubi purgata ſunt, deinde coctorũ. Splenẽ liquat trita & impoſita. Cruda præcomeſta uigilias ſedat, & imaginationes incidere non ſinit. At uero Neſtor in Alexicepo ſuo, braßicã Lycurgi lacrymã eſſe dicit. Quũ enim Bacchus eum reueritus, inquit, mare ſubijſſet: Lycurgus uero uite uinctus lacrymam emiſiſſet, ex lacryma braßicã enatã eſſe dicit, & ob id cõtrarietatem inter ſe uitẽ & braßicã habere. Profectò ſi quando braßica in aruis appropinquauerit uiti, aut ſtatim tabeſcit, aut ſarmentũ uitis tabefacit. Ob hanc autẽ inimicitiã inter hæc ipſa, ſi contigerit à capitis deſtillatioue uuam aut columellã in guttur laxari, crudæ braßicæ ſuccus capiti impoſitus, uuam retrahit in ſublimem oris partem. Si uero contingat plantari ex uicino uitem ac braßicam, ſarmentum uitis augeſcens, ubi iam braßicæ appropinquaturum eſt, non amplius directe procedit, ſed retrouertitur reminiſcens quodam modo mutuæ contrarietatis. Similiter ſi quis braßicæ dum coquitur, uinum uel modiciſsime inſtillet, neq; coquitur de cætero, & color eius corrumpetur. Et qui multum uinũ bibere uolunt, & non inebriari,

crudam braßicam præsumant. Verũ nosse expedit, quòd braßicæ semen inueteratum raphanum producit.

¶De asparago. Didymi. CAP. XVIII.

ASparagus gaudet terra explanata. Seminatur autem uere. Scrobes itaq; digitorum triũ facito, & in singulos seminis grana duo aut tria imponito. Distent scrobes inter se spacio dodrantali. Seminati autem primo anno non uexentur, preterquam quòd runcentur. Si uelis asparagum multum prouenire, Arietũ syluestriũ cornua tenuißime contusa sulcis cõmittito, & rigato. Quidã magis præter opinionem tradũt, quòd si integra arietum cornua non in tenues partes tusa & secta, perforẽtur & pangantur, asparagum producẽt. Si uelis asparagum per totum annum habere, quum fructum adimis, statim sarrito in superficie radices. Sic enim tractata planta, rursus asparagum remittet. Hoc olus non gaudet rigatione, sed magis siccitate. Circa autumnum autem si quis ipsum riget, teneriùs & floridius euadet.

¶De cucurbitis & cucumeribus, & medela ex ipsis, & quomodo vtraque sine semine interno prouenire queant, & præcocia fieri. Quintiliorum. CAP. XIX.

NOn habebunt semẽ intra se hoc modo. Sarmentũ aut uirgultũ primum mox ubi increuerit cucurbitæ, siue cucumeris in terrã defodito, quemadmodum uitis sarmẽta solẽt, ut summa pars tantũ uirgulti emineat, & postquã auctum fuerit, rursus idem iterũ ac tertio defodito, & exortus iuxta mediũ, & super terrã extantes secato, solumq; postremum tertium uidelicet relinquito, & habe

& habebis tum cucumeres, tum cucurbitas semine carentes. Similiter sine semine eadem facies, si triduo antequam semines, semen ipsum oleo sesamino maceraueris. Praecoces cucumeres & cucurbita sic reddes. In cophinos aut in fictilia inutilia terram cribratam mittes, stercore ammixta liquidiorem factã, & anticipato cõsueto tẽpore, uere uidelicet inchoante, semine implantabis, & quum sol fuerit & calor, & moderata pluuia, cophinos sub dio expones, circaq; solis occasus eos in domum contectã inferes. atq; hoc assidue facies, aquã irrorans quando usus postularit. Postquàm uero perfecte cessabũt frigora & glacies, cophinos siue dolia in locum subactum & excultum deportatos defodies, ita ut labra æqualia sint terræ, & deinde reliquam curam adhibebis. Si uero abstuleris ipsorum uirgulta, citius fructum producent. Longos autem facies hoc modo. Si in mortario aut alio quopiam uase aquam prope ipsos apposueris, distantia quinq; aut sex digitorum. Sequenti enim die cucumeres in tantum extendentur. Si uero aquam non habeat mortarium, cucumeres & retrocedunt & incuruãtur. Ita enim gaudẽt humiditate, & fugiũt siccitatem. Transfigurabuntur autẽ in quãcunq; uelis figuram, si testacea feceris uasa, eaq; paruis adhuc circũposueris & obligaueris, formas enim & characteres implebunt. Quare & arundine in longũ secta, excauataq; & cõposita ac coarctata, si in eã cucumerẽ aut cucurbitã dum adhuc parua est immiseris, augescens per omnẽ longitudinem arundinem explebit. Ceterum cucurbitæ uentrem emolliunt, aurium dolores curant, succo ipsarum auribus immisso. Verũ cucumerum semen urinas acres contemperat

*et educit.*Non *lædentnr hæc à pulicibus, si origani ramu-los paruis adhuc existentibus his prope defixeris.*Nam *& præsentes pulices perdunt, & alios nasci nõ permittunt.* Si *uerò infanti qui adhuc lacte nutritur, paris longitudi-nis cucumeres dormenti adiunxeris, ac quasi condormire feceris, febricitans statim sanabitur.* Omnes *enim calores in cucumeres transibunt.* At *uero syluestris cucumeris ra-dix siccata & tusa, & cum uino dulci potata, aut cũ aqua mulsa, ad uomitus mirabile auxiliũ habetur.* Quod *si ina quosos cucumeres habere libeat, ubi scrobem foderis, in quem cucumeres plantaturus es, dimidium altitudinis eius paleis aut sarmentis exple, & aggesta terra planta, nec ri-ga.* Verum *uentri cõmodos aliqui hoc modo faciunt.* Ra-*dices syluestris cucumeris contusas aqua potabili biduum aut triduum macerant, & hoc ipso cremore eos per dies quinq; rigant, atq; hoc quinquies faciunt.* Amplius *autẽ aluo commodi fiunt, si postquàm germinauerint, radices circunfoderis, & ueratri partem ramulis inieceris, & ag-gesta terra siueris.* Cucumeres *in uini albi fecem dulcem, & non peruersam, immittes, & expletum uas oblines, ma-nebuntq; recentes.* Similiter *& in muria compositi per-manebunt.* In *uigore conseruabis cucumeres, si in uas parũ aceti habens suspenderis, ita ut acetum non contigant, & uas obleueris ut non transpirent, hoc modo recentes etiam hyeme habebis.* Cucurbitas *seruabis sic.* Has *tene-ras acceptas concide, deinde aquam feruefactã affunde, & per totam noctem sub alio perfrigera, indeq; in muria acri compone, & diu permanebunt.* Cucurbitas *autem purgatorias facies, si semen noctem ac diem scamonia*

macera

marceraueris. Magnos cucumeres facies, itemq; cucurbitas, semine ipsorum in caput plantato.

¶De melopeponibus. Florentini. CAP. XX.

R*Efrigerant quidem abunde, uerum utilißimi sunt ad uomitum opportunè uolenti ciendum. Post acceptum enim cibũ pituitam mouent, plurimum eius educentes, & caput purgantes. Cæterum Melopepones rosarum fragrantiam spirare facies, si semen ipsorum cum rosis aridis deposueris, & mixtim platàueris. Possunt autem sitim febris ardentis extinguere. Omnes porrò fructus cucumerariorum, dulces efficies, si semen ipsorum lactæ & melle maceraueris, & refrigeratum seminaueris. Si uerò semperuiui herbæ succo semina cucumerariorum rigabis, illæsa ipsa seruabis. Mulier menstruis purgationibus laborans cucumerum plantas & loca in quibus consiti sunt ne accedat. Marcescit enim fructus, & quæ nascuntur amara euadent.*

¶De rapo eiusq; semine. Eiusdem. CAP. XXI.

R*Apum nullo humano uitio curãdo commodum est. Verum animalium attritus et cõtusiones curare potest, ungulis suppositum & reuinctũ. At uerò semẽ rapi post annos tres braßicam producit, & uice uersa.*

¶De raphanis. Eiusdem. CAP. XXII.

R*Aphani dulces erunt, quorum semen uino mulso, aut uuarum passarum succo fuerit maceratum: pituitosis commodant, nephriticis medẽtur, maximè si quis externam ipsorum partem cũ uino coctam ieiunus sub diluculũ accipiat. At uerò cũ melle comesti tusses sanãt. et semen ipsorum torrefactum ac cum melle acceptũ, similiter*

ter sedat tußim & spirandi difficultatem. Nutricibus da= ti lactis copiam exhibent, ad uenerem incitant, uocem læ= dunt. Si quis ieiunus ipsos accapiat, securus erit ut ne à me dicamentis lædatur. Succus ipsorum ex aqua acceptus boletis & uenenis resistit. Si uerò raphani succo quis ma= nus suas probè illinat ac confricet. intrepide & citra peri= culum reptilia ac serpentes apprehendet. Scorpijs imposi ti raphani, euestigio ipsos interficiunt. Aquam inter cu= tem sanant ex aqua accepti, splenem attenuāt. Morbum regium succus ipsorum ante balneum ex uino dulci potatus sanat. purgant supernum uentrem si quis acceptos cū mel= le, & paulisper retentos reuomat. Etenim ad ciendm uo mitum sunt accommodati. Excitant appetentiā in his qui cibum auersantur. A' quartana liberant, si quis frequen= ter ipsos accipiens euomat. Si in aliquo loco contingat aquā uitiosam esse, salubrior fit si raphani in ipsa coquan= tur. solos autem dentes corrumpunt. Sanguinem spuen= tibus cocti utile edulium existunt. Si uero quis præsum= pto raphano à scorpio percutiatur, non solum non morie= tur, sed etiam celerem sanitatem adipiscetur. Tritus idem & impositus his qui tormentorum plagas sustinuerunt, uibices omnes quàm celerrimè sanat. Detergit etiam len tigines, & alopecias densas reddit. A' reliquo autem cibo acceptus spiritus repurgationem facit.

¶De apio Eiusdem. CAP. XXIII.

M*Agnum euadet apiū si seminis eius quātum tri= bus digitis apprehendi potest in panniculū uetu stū illigaueris, deinde stercore intectū statim ri= gaueris. Similiter maximū erit apiū, si circūfoßis radicibus*

paleas

paleas adieceris & rigaueris. Crispum autem erit apium, si semen eius priusquam plantetur, in pilla leuiter tundatur atq; cylindrus ipsi inducatur. Apium in cibo acceptum proprias uulnerum fluxiones magis pronas deferri facit, quare non permittendum lactantibus ut apium edant, & præsertim ob id quod lac cohibeat. Odoris autem iucunditatem ori conciliat. Quapropter qui oris graueolentiam habẽt, eius esu fœtorem propellunt. Eos etiã qui in scenis uersantur hoc comedere aiunt, quo ora ipsorum odoratiora fiant. Cæterum cum pane cataplasmatis uice impositum apium, erysipelata sanat, & decoctum eius in insessum ac fotum affusum lapides eijcit, & urinæ difficultati medetur, ac renes sanat.

¶De menta. CAP. XXIIII.

MEnta inutilis esse putatur. Cui enim in uulnere, exhibita fuerit, huic non facilè idipsum sanescet Si uerò & in lac inijciatur, & coagulum postea immittatur, lac non coagulabitur. Inepta etiam ac incommoda rebus uenereis habetur.

¶De ruta hortensi ac syluestri. CAP. XXV.

Eiusdem.

RVta nõ gaudet stercore, sed calidis & apricis locis. Quapropter per hyemẽ cinere ipsam contegere oportet, ex huius enim naturali calore, frigoribus resistit. Oportet autẽ rutã in uasis fictilibus plantare, & cauere ne mulier inquinata ipsam accedat, aut omnino cõtingat. Statim enim ipsam perdit. Cæterũ si quis tenera rutæ medulla aures obturet, capitis dolorem sanabit. At uerò syluestris rutæ succus muliebri lacte permixtus &

sublitus

ſublitus, uidendi acumen præbet. Caligines etiã oculorum & incipientes ſuffuſiones, tum hominum, tum animalium ſoluit, mellis Attici partib. duabus ad unã ſucci rutæ partem ammixtus & illitis. Ipſa etiam ſylueſtris ruta in cibo ac potu accepta idem facit. Semen autẽ ſylueſtris rutæ potatũm per dies quindecim fœtus corrumpit. Natura enim uterum geſtantibus aduerſatur. Sedat etiã dolores & læſiones ex beſtijs inductas cum uino potata. Auxiliatur etiã comitiali morbo in potu et ſoluit thoracis dolores. Aures etiam cum uino aut roſaceo oleo repurgat.

¶De eruca. CAP. XXVI.

ERucæ ſemen muris aranei morſibus medetur in uino potatum, lũbricos educit, ſplenem attenuat. cicatrices nigras cum bubulo ſelle et aceto permixtũ purgat, Sanat etiã lentigines. Permixtum uerò melle maculas in facie emendat. Cum uino præſumptum, minus dolere facit eos qui flagris cæduntur. At uero ſylueſtris erucæ folia numero tria, ſiniſtra manu accepta arquatum morbum ſanãt. Ipſa eruca etiam axillarum fœtorem ac graueolentiam corrigit.

¶De naſturtio. Eiuſdem. CAP. XXVII.

NAſturtij ſemen farinæ fabaceæ ammixtũ, addita etiam calcis parte ſtrumas ſanat, & carbunculos. uerum linteoli loco braßicæ folijs utendum eſt. Cum menta autem & uino potatum, lũbricos & latos uermes, inſtitas & tænias appellatos, educit. In lacte caprino coctum thoraci medetur. Suffitum uero ſerpentes fugat, Aiunt ueſcentes naſturtio mẽtis acumine ſubtiliores euadere. Res uenereas magis cohibet. Cum melle tußi medetur.

Imponitur

Imponitur etiam ulceribus, & sub serpendo depascētibus ac uelut cuniculos agentibus. Succus ipsius pilorum defluuium inhibet. Adipe anserino addito, ulcuscula in capite, furfuresq; ac porriginem curat. Furunculos cum fermento maturos facit. Aiunt etiam dentium dolorem succo eius sanari, per aures instillato.

¶De intubo, siue seride aut troximis.

Didymi. CAP. XXVIII.

SEris siue intyba, hoc est troxima Græcis appellata, in aceto tincta & comesta, stomacho conueniunt. Spuentibus sanguinem succus utilißimus est, si alternis diebus bibatur. Medetur ipsa herba cardiacis, trita & sub sinistram mammam subdita. Datur etiam dolentibus hepar, succus eius in sole antea paululum refrigeratæ ac aßiccatæ & deinde tritæ. Si uero quis post generationem lunæ ea conspecta, iurauerit super ipsa, quòd intubum non sit comesturus, neq; equinas carnes, is in triginta diebus non dolebit dentes.

¶De porro. Sotionis. CAP. XXIX.

SOtion admouet post satiorem porrorum statim cōculcandos esse sulcos, & non rigādos, sed neglectim relinquēdos per dies tres, quarta uero rigari debere, ita enim pulcherrimos prouenturos. Porrū autē plenißimum erit, si arenam terræ ammiscueris in plantando. Similiter porri magni fient, si dum transplantas ipsos, testam aut lapidem latum supposueris, & non rigabis. Magni itidem erunt si dum transplantas, caput porri absq; ferro, radio uidelicet aut arundine acuta punxeris, & semen cucumerum in medium ipsorum indideris. Etenim

immißum

immissum semen unitur, & porrum intumescere facit.

Aliqui semen immittunt, non cucumerum, sed raporum, & hoc unitur, & magnitudinis causa existit. Valde autē maiores porri fiunt, si in panniculū lineum protritum & ueterem, quantum tribus digitis apprehēdi potest illigaueris, deinde stercore intexeris, statimq; rigaueris.

Totus enim seminum aceruus unitus, unum magnum porrum efficiet. Idem cōtingit etiam in apio. Si uero quis cuminum præsumat ante porros, non olebit. Cæterum reptilium & phalangiorum plagas, si porros tritos impones, citius quam alio pharmaco curabis. Coctum autem porrum cum melle datum, omnes circa arteriā affectiones curare consueuit, Et semen eius cum passo potū urinæ difficultati medetur. Aßiduè autē comestum uisum obfuscat, & stomacho iniquū est. Morsis à bestijs cōfert succus potatus cum aqua mulsa. Ipsum etiā porrum cataplasmatis uice impositum. Auxiliatur etiam aurium dolori ac sonitui, cum aceto & thure, aut lacte & rosacceo instillatus. Pustulas quoq; nocturnas sanat. Porris ualde flaccidis & uictis utendum est. Non minus enim quàm carnes nutriunt: dolentibus latus hoc olus commodum existit.

¶De allijs. CAP. XXX.

Allia optime proueniunt in terra alba. Hæc in cibo accepta lumbricos expellunt, & urinā mouēt. Morsis à uipera & à rabioso cane, tū in cataplasmate tū in cibo auxiliātur. Vsta, autē & melle subacta ac illita sugillata, & alopecias sanant. Dentium dolores in ore detenta sedant. Cum oleo autē & sale eruptiones papularum curant, & hydropicis medentur. Remouēt etiam

lentigines

lentigines & impetigines. Et coctum autem & crudum comestum ueteres tusses iuuat. Si quis autem allium præsumat, à serpentum reptiliumq́; ac alijs uenenis illæsus manebit. Sed percussos etiam ab illis, trita & imposita allia sanant. Valde prosunt etiam cum uino potata. Commodant etiã eis qui alimentũ concoquere nõ possunt. Vrinam subducunt, nephritim siue renum morbum sanant. Vitiosarum aquarum noxam prohibent. Quòd si uelis allia dulciora esse, contusa hæc planta. Cæterũ allium aliud est satiuum & hortẽse. Aliud syluestre quod etiã ophioscorodõ id est, serpentariũ allium uocatur. Syluestre autem fortius & ualidius est ad prædictas medelas. Dulciora itẽ efficies allia, si in plantãdo nucleos oliuarũ simul deposueris. Fœtore autẽ carebũt, si & serãtur, & extrahãtur luna sub terra existẽte. Quidam tradunt ipsa grauẽ halitũ non esse factura, si quis ab ipsorũ esu crudã fabam insuper mandat.

¶De Cepis. CAP. XXXI.

CEpas plãtaturus caudas ipsarũ & extremitates auferes, & magnæ euadent. Diebus uiginti ante transplãtationẽ, terram fodito ac siccato, ut omni humiditate priuetur, & sic plantato, ac multo maiores erunt. Si uero & capita ipsorũ denudaueris, & sic posueris, adhuc magis grandes erunt. Optimæ autem erunt in terra rubra, quemadmodum allia in alba. Quo uero cepæ imputridæ permaneant, ipsas in aquã calidã iniectas assiccato in sole, & siccatas deponito in paleis ordeaceis, ita ut se mutuo non contingant. Cepæ tritæ cum melle omni uulneri commode imponuntur. Quiq́; singulis diebus cepas teneriores selectas cũ melle ieiunus comederit, sanus deget. Cepa

igitur ulcus sanum faciet, allium uero etiam si sano corpori imponetur, ipsum ulcerabit. Cepæ insuper cum aceto illitæ in sole uitiliginem albam, alphon Græcis dictam, repurgant, & affrictæ alopecias citius sanant. Succus etiam ipsarum auribus pure manantibus utilis est, & anginosis illitus prodest, & ad uisum obtusum facit. Cepa quoque assata exhibita, tußim curare potest.

¶De Caucalidibus. Paxami. CAP. XXXII.

Caucalides in cibo acceptæ, nephriticos per urinas sanant. Et ipsarum aqua hora una ante balneum cum paßo potata, morbum regium per sudorem curat. Comestæ insuper cum aceto mulso, & uomitu reiectæ, supernum uentrem purgant. Atram quoq; bilem, & appetentiam cibi destructam, ac quartanam febrem curant.

¶De Pulegio. Leontij. CAP. XXXIII.

Pulegium concoctionem efficit siccam, tritum, & post cibum acceptum, aridam autem commansum, & palpebris agglutinatum, lippitudinem in uigore existentem, eximie curat, adeo ut qui eius rei periculum fecit, magis expetat ipso in lippitudinibus uti, quàm probatißimis collyrijs.

¶De Anetho. CAP. XXXIIII.

Anethum comestum uisum hebetat & obfuscat.

¶De Scimbro. Damegerontis. CAP. XXXV.

Scimbron quod quidam sisymbrium uocant, appetentiam cibi excitat, & urinas mouet. Gaudet autẽ aëre tẽperato & sicco, & loco aprico, nequaquàm arboribus infestato. Nutritur sub terra & augescit. Seritur autem & plantatur, uerũ à semine tertio anno fructum dabit.

Si uero

Si uero quis à uertice radicis, ex quo germen habet, quod quidam oculum apellant, plantet, eodem anno fructum producet.

¶De Bulbis. Anatolij. CAP. XXXVI.

BVlbi magni erunt, si quemadmodum porris, testæ supponantur circa radices plantarum. Plantantur bulbi à Calendis Nouembris, usque ad Calendas siue nouilunium Februarij.

¶De scilla. Berytij. CAP. XXXVII.

SCillæ flos uirgæ specie enascens, & non citius marcescens, fertilitatem fructuum eius anni portendit.

¶De Lapatho. Africani. CAP. XXXVIII.

SYluestris lapathi siue rumicis semen cœliacos sanat, & dysenteriam, cum uino potatum. Alligatus autem sinistro brachio, mulieris sterilitatem sanat. Radix autem siluestris lapathi arquatum morbum & hydropem curat. Cocta uero cum aceto & imposita, lepras sanat, & impetigines, & uitiligines, alphos Græcis dictas.

¶De Cinaris. Varronis. CAP. XXXIX.

CInaras Nouembri mense plantabis, tunc enim plantatæ uere fructũ dabunt. Verum plantatæ in uere, uix sequenti anno fructũ ferent, & ipsæ quidẽ graciles erunt, fructus autẽ breuis. Cinararũ plantæ accipiãtur quæ maioribus stirpibus adnatæ sunt, & acuta falce amputentur, effossa prius circũsita terra, ablata simul etiã aliqua radicis parte. Plantentur autẽ in terram subactam, ueteri stercore affuso. Aestate rigabis ipsas & quidẽ frequenter. Sic enim tenerum & pleniorem fructum habebis. Odoratas facies cinaras, si semen ipsarum in rosaceum,

aut liliorum, aut lauri, aut aliquo alio ſucco per triduum maceratum, ſic terræ mandaueris. Sine ſpinis autem producentur, ſi acumina ſeminum hebetaueris ad lapidem defricta. Affirmant aliqui quòd quocunq; tempore cinaræ plantentur, eodem & fructum reddent, & ob hoc per totum annum poſſe cinaras haberi. Lauratas porro facies cinaras ſi accepto lauri fructu, eoq́; perforato, ſemen cinaræ in cauernam immiſeris, atque ſic plantaueris. Similiter autem ſine ſpinis naſcentur, ſi in lactucæ radicem docorticatam & in tenuas partes conciſam ſemen occulitur, ſingulis ſegmentis ſemine indito, & ſic plantentur. Radicibus cinararum mures libentiſſime ueſcuntur, & ad has è longinquo accurrunt. Arcebimus autem ipſos radicibus lana inuolutis, aut ſtercore ſuillo, aut cinere ficulneo radicibus appoſito, atque hoc aut per contrarietatem quandam naturalem contigit, aut quòd odorem harum rerum auerſentur & fugiant. Dulces fient cinaræ, ſi ſemen ipſarum lacte & melle maceraueris, & refrigeratum ac aſſiccatum ſeminaueris.

¶ De portulaca. CAP. XI.

Portulaca cataplaſmatis modo impoſita eryſipelata ſedat. Folium uero eius ſuppoſitum linguæ, ſitim extingit.

¶ Fungi vt fiant. Tarentini. CAP. XII.

Populũ nigrã deſecato, & in ipſam amputationem trunci ſtantis in terra, fermentũ aqua diſſolutum infundito, & ſtatim prouenient fungi populnei, Aegiritæ appellati. Si uero & ex terra fungos tibi produci uelis, eliges terram montanam, raram, harundinem &

ſarmenta

ſarmenta ferre ſolitam, & omnia quæ facile comburuntur coaceruata incendes, quum nubiloſum aërem eſſe uideris, ut uidelicet hymber incumbat. Sic enim ſponte naſcentur fungi. Si uero cõſtructa iã pyra, hymber nõ ſuccedat, aqua pura ignitos locos irrorabis ualde rarenter, ad hymbrium uidelicet imitationem, & naſcẽtur fungi quãquàm deteriores. Meliores enim ſunt ex hymbribus connutriti.

CASSII DIONYSII VTICENTIS DE AGRICVLTVRA LIB. XIII.

HAEC inſunt in hoc libro, qui decimus tertius eſt ſelectarum de agricultura præceptionum, & cõtinet deſcriptionẽ de locuſtis, & bruchis, & ſcorpijs, & ſerpentibus, & eiuſmodi beſtijs uenenum eiaculentibus. Inſuperq; aduerſum pulices, & cimices, & culices, & alia huius generis animalcula nociua medelam.

¶De locuſtis. Democriti. CAP. I.

MVlta quidẽ ueteribus prodita ſunt arcendis locuſtis. Verũ ego expeditiora inde ſelecta ſcribã. Si nebula locuſtarũ accedat, omnes intus maneant inconſpicui & delitеſcẽtes, & præteribunt regionẽ. Si uero antequàm hoc obſeruatum ſit de repente inſtiterint, nihil omnino cõtingent, ſi lupinis amaris aut cucumeribus ſylueſtribus in muria feruefactis conſpergantur. Eueſtigio enim moriũtur. Similiter præteribunt ſubiectã regionem, ſi captas ueſpertiliones ex ſublimibus regionis arboribus

suspenderis. Si autem captas locustas exusseris, ab odore uertigine afficiētur, & partim moriuntur, partim demissis alis uenatorē expectant, & à sole corrumpūtur. Hoc naturale existit. Nam si etiā scorpiū usseris, reliquos aut capies, aut fugabis. Idem & in formicis contingit, quemadmodum docuit experimētum. Fortaßis autē & in alijs huiusmodi animalib. idem contingit. Fugabis locustas si confecto ex ipsis garo scrobes effoderis, eosq; garo respersetis ac madefeceris. Antequam enim præterient dies, si accesseris reperies ipsas in scrobibus somno aggrauatas, quomodo uero ipsas perimas, tuæ curæ relinquo. Nihil omnino continget locusta ex eis, quæ absinthio, aut porro, aut centaurea, aqua tritis resperseris.

¶De Bruco. Didymi. CAP. II.

B*Ircum truncum uitis iuxta radicem tria sinapis grana obruito. Hæc enim enata odore suo bruchū enecabunt.*

¶De Mustelis. CAP. III.

S*Alem ammoniacum & frumentū simul commaceratо, & hæc iuxta locum ubi frequenter discurrunt disseminato. Aut enim his comestis morientur, aut fugabuntur. Aiunt autem quòd si quis capta una ex ipsis, caudam aut testiculos ei amputet, uiuentemq; dimittat, de cætero non amplius ipsas repertum iri in illa regione.*

¶De Muribus domesticis. Paximi. CAP. IIII.

M*Vres necantur ueratro cum polenta obiecto, aut syluestris cucumeris semine cum ueratro nigro, et colocynthide, et polenta. Si uero Calacāthus, & origanū, & apij semen, & nigella suffumigetur, fugabuntur*

buntur. Si uero cinerem quercinum cauernæ apposueris, incinerati scabie infestantur & necantur. Si ferri limaturam, hoc est ramenta lima detrita, fermento ammixto deposue ubi abundant, ea gustata morientur. Si libeat mures excæcare, tithymalum contusam, & cum polenta ac uino mulso mixtam, ipsis appone, ubi enim ederint excæcabuntur. Anatolius autem & Tarentinus in libro de horreo, ad domesticorum murium perditionem ijsdem usi sunt medicamentis. Si uero uno apprehenso caput ipsius excoriaueris, & dimiseris, reliqui fugabuntur. Pereunt etiam rubi radice cum butyro paneq́; ac caseo mixta gustata. Quidam ueratrum album & cynocrambes corticem tusum & cribratum, cum polentis, & ouis, & lacte, in massam redigunt, eamq́; cauernis ipsorum immittunt. Mures fugantur Hæmatitæ lapidis suffitu, & myrica uiridi suffumigata. Anatolius autem amurcam in peluim æream infundere iubet, & in media domo noctu deponere, coq́; facto omnes mures etiam in alijs domibus congregari adserunt. Cui etiam Didymus suffragatur.

¶De Muribus arualibus. Apuleij. CAP. V.

Puleius admonet bubulo felle semina illinere, ut ipsa non contingant mures. Melius est autem diebus canicularibus cicutæ semẽ cũ ueratro & polenta: Aut syluestris cucumeris aut hyoscyami, aut amygdalarum amararũ, & ueratri nigri, pares portiões cõtusas pólẽtæ miscere, & oleo subigere, & cauernis muriũ ruralium apponere. His enim gustatis moriũtur. Qui uero in Bithynia rei periculum fecerũt, rhododaphnes folia in foramina obdunt, quo mures pdire gestiẽtes illa dẽtibus cõtingãt. Ex

contactu enim enecãtur. Chartam accipe & in ipsam hæc scribe, Adiuro mures omnes hic comprehensos, ne me iniuria afficiatis ipsi, neq; alium sinatis, Do enim uobis agrum hunc, & nominas qualem. Si uero uos amplius hic existentes deprehendero, assumpta deorum matre, distrabam uos in septem partes. Hæc ubi conscripseris, chartam in regione ubi sunt mures, ante solis ortum agglutinato, ita ut literæ foras prospectent, ad lapidem sponte naturæ productum. Hoc à me propterea adscriptum est, ut ne uidear quid relinquere. Non probo autem omnia huiusmodi, absit. Imo omnibus idem consulo, ut ne ulli talium risu dignorum animum aduertant.

¶De Fele. Sotionis. CAP. VI.

Feles auem nullam continget, si sub alam ipsius ruta siluestris suspendatur.

¶De talpis. CAP. VII.

SI talpas perdere uelis, ueratrum album & cynocrãbes corticẽ tusa & cribrata, cum polenta & ouis in uino & lacte rigata ac subacta, in massas cogito, easq; cauernis ipsorum immittito. Aut caryinen siue aliud uas eiusmodi angustũ accipe, & in ipsum paleas, & cedriæ quod satis est, ac sulphur inijce, & in locũ ubi talpa habitat depone, & paruas quidẽ cauernulas obtura, ut ne per ipsas fumus penetret. In maiorem uero per quam spiritus ingreditur, infernã caryinæ partem ponito, & quodam modo ad cauernam coaptato, quo facto insufflato, ut per fumum omnis cedriæ ac sulphuris odor illabatur, & talpam suffocet, atque hoc modo singularum talparum latebras circumuenito, idemq; facito, atque omnes disperdes.

¶De

¶De serpentibus. Florentini. CAP. VIII.

SErpentes in regione nõ erũt, si absinthiũ, aut artemisiam, aut abrotonũ circa prædiũ ac uillã plãtaueris. Qui uero iam sunt, abigentur radicis lilij, aut cornu ceruini, aut ungularũ caprinarũ suffitu. Omne autẽ reptile fugabis, si laseris succum, & nigellã, & galbanũ, & cerui cornu, & hyßopũ, & sulphur, & pyrethrũ, & peucedanum, & ungulas caprarũ miscueris, deinde triueris, & acetum acre affuderis, factisq; inde pilulis paruis, fumum & uaporẽ excitaueris. Sed & singula ex ipsis seorsim suffita reptilia exterminabunt. Quidã prodũt punicæ ramum bestias uenenatas & serpentes fugare, & ob id ipsum in stragulis apponere dignãtur, securitatis gratia. Serpentes columbaria nõ infestabunt, si in quatuor angulis inscripseris Adã. quod si fenestras habeãt colũbaria, etiam in ipsis inscribes. Democritus tradit serpentem nõ moueri, ibidis penna ipsi iniecta. Mori eundẽ quercus folijs ipsi iniectis, & si quis ieiunus in os ipsius inspuat. Apuleius ait serpentẽ harudine semel percußum obtorpescere, sæpius autẽ roborari. Idem tradit serpentem cauernam subeuntem, si quis ipsum sinistra manu apprehendat ex cauda, facile extrahi. Verum dextra id fieri non posse. Non enim remittit tractus, sed aut effugiet, aut abrumpitur. Tarentinus ait oblitũ succo herbæ draconteæ serpentem non accedere, neque eos qui obliti sunt succo aut semine raphani, & si gustauerint tantũ nulla iniuria affici. Eos uero qui à serpente morsi sunt, radicem rosæ alligatã seruare. Florentinus ait serpentem non accedere ubi iacet cerui adeps, aut centaureæ radix, aut gagates lapis, aut dictamnum herba,

aut aquilæ aut milui stercus. Eadem mixta cum styrace & suffita reptilia abigunt. Morsis à uipera succum foliorum fraxini præbibendum dato, ex uino quidem febre carentibus. Febricitantibus uero ex uino diluto. Folijs uero expreßis morsum integito. Aspidi halicacabi radicem admoue, & soporabitur. Tribolum herbam aqua terito, & ipsam tribolum cauernæ indito, & serpentes fugabis. Si dolia à salsamentis inueterata circum prædium defodiantur, omne reptile in ipsa illabetur. Tu uero probe obturata extra fines ipsa exures.

¶De Scorpijs. Diophanis. CAP. IX.

SI scorpium unũ captum exußeris, etiam reliqui fugabũtur. Si quis autẽ raphani succo manus suas diligenter illinat, intrepide & citra periculũ scorpios ac reliqua reptilia apprehẽdere potest ipsi uero raphani scorpijs impositi statim ipsos interficiunt. Scorpij plagam sanabis, argentei anuli sigillo ad locũ appresso. Sandaracha cum galbano & butyro siue adipe caprino suffita, scorpios & omnia reptilia fugat. Si quis scorpium ipsum in oleo coquat, & locum à scorpio percussum inungat, dolorem sedabit. Apuleius iubet percussum à scorpio super asinũ sedere ad caudam cõuersum, & asinũ dolere ait pro ipso, ac torqueri. Democritus ait percussum à scorpio, & statim loquutum ad asinum, Scorpius me percußit: non doliturum, dolore nimirum in asinum transeunte. Naturalem contrarietatem habet Stellio aduersus scorpium: Si igitur quis stellione in oleo liquefacto, ex ipso oleo percußum inungat, à dolore ipsum liberabit. Idem tradit rosæ radicem adalligatam percussos à scorpio sanare. Plutarchus

nucem

nucē auellanā lectulorum pedibus alligat, ut ſcorpius ipſos non accedat. Nucem enim auellanā negat à ſcorpio adiri. *Zoroaſtres ait lactucæ ſemen cum uino potatum percuſſos à ſcorpio ſanare.* Florentinus prodit *ſi quis in plagam recens percuſsi, fici ſuccum inſtillet, uenenum non ultra progreſſurum eſſe.* Et *ſi percuſſus ſcillam ederit, illæſus manebit, inſuperq; ſcillam ſapore dulcem eſſe confitebitur.* Tarentinus *ait, eū qui teneat ſideritim herbā uiuos ſcorpios tenere poſſe, ita ut ab ipſis nulla iniuria afficiatur.*

¶De Formicis. CAP. X.

SI *formicas captas uſſeris, reliquas formicas fugabis, quæ res experimēto cōſtat. Si cedriam circū cauernas obleueris, formicæ aream non ingredientur.* Formicæ *aceruum frugum uon contingent, ſi terra alba aceruum circumſcripſeris, aut ſylueſtre origanum circumpoſueris.* Expelles *formicas ex cauernis ſuis, ſi cochlearum tegmina, hoc eſt teſtas, cum ſtyrace uſſeris, & contuſas in agmen ipſarum conſperſeris. Similiter expelles formicas, origano & ſulphure tritis, & circum aceruos ipſarum adſperſis.* Formicæ *penitus intereunt, ſi ſuccum* Cyrenaicum *oleo diſſolutum ipſis affuderis.* Formicæ *non contingent plantas, ſi truncos obleueris lupinis amaris cum amurca tritis aut coctis.* Non *contingēt formicæ uas mellarium, etiam ſi operculo caruerit, ſi albam lanam circundederis, aut terra alba, aut rubrica circunſcripſeris.* Quidam *ſuccum laſeris aceto dilutum truncis illinunt, & in foramina ipſarum infundunt. Si truncos uitiū hedera denſa obligabimus, reperientur paulo poſt formicæ.* Imò *etiam ſcarabei, ſub hederæ umbra, ita ut facile capi queant ac tolli.*

tolli. Intereunt penitus formicæ, radice syluestris cucumeris suffumigata, aut Siluro maxime Alexandrino suffito ad lentum rogum. Vna formica sublata, aliæ ultro relinquent latebram. Si quis granum tritici quod à formica gestatur, pollice sinistræ manus apprehensum, in pellem puniceam mittat, & capiti mulieris alliget, sterilis erit quæ id gestat. Quòd si formicæ exurantur, aliæ odore ipsarum diffugiēt. Audire autem memini, quòd formicam mortuam altera formica in humeris gestat ac effert. Arcebis formicas, felle taurino & pice cum amurca mixtis, indeq; illito trunco. Idem facit & rubrica & pix, mixta ac illita. Quidam piscem appellatum Coracinum ex arbore suspendunt, atque sic formicas disperdunt.

¶De culicibus. Democriti. CAP. XI.

CVlices perdit pilus equinus extentus iuxta ianuam & per mediam domum, & non permittit ipsos introire. Exigit eosdē calacantha & nigella suffitu. Si spongiam acri aceto imbutā à capite suspenderis et sub pedes, culices te non cōtingent. Fugabis eosdem rutam madefaciens, & domum respergens. Item Conyza cocta, & domo ex decocto respersa. Aut galbani suffitu, aut sulphuris aut cymini. Si canabis humidæ ramum florentem iuxta te pones dormiturus, culices te non contingent. Nec etiam accedent te, si mannam siue micas thuris cum aceto & oleo illeueris. Fugantur item aceti simplicis & origani uapore ac nidore. Stercus bubulum suffitum & muris sublitum, culices eliminat. Idem continget si ex inulæ sextante, & muricum ustorum drachmis duabus, amicula suffumigaueris. Spongia aceto imbuta si

ex

ex fastigio domus suspendatur, omnes culices illic cõgre-gabit. Culices molesti non erunt ei qui cannabem in lecto substratum habet. Rutam aqua macerato, aut conyzam coquito, indeq; in domum irrorato, & culices exterminabis. Exiguntur item bdellij suffitu.

¶De Muscis. Beritij. CAP. XII.

L*Aurus cum ueratro nigro contusa, & in lacte, aut passo, aut aqua mulsa macerata, aut in aqua cõtemperata, muscas necat. Si uero caßiam triueris cum oleo, & illeueris, te non accedent. Si uero exigere ipsas sit animus, calacantham suffumigato. Similiter autem & foliorum sambuci decoctum respersum ipsas fugat. Anatolius ait, Si muscas in unum locum congregare uelis, scrobem facito, & rododaphnas contusas in ipsum mittito, isthicq; uniuersas congregabis. Muscæ non infestabunt boues, si lauri fructum oleo incoctum ipsis illines. Ex toto autem brutis non insidebunt, si leonino adipe illinantur. Veratrum cum lacte aut sapa, auripigmento addito, maceratum & respersum muscas perimit. Si uero alumen & origanum trita illeueris, non insidebunt.*

¶De Vespertilionibus. Africani. CAP. XIII.

I*N uijs publicis platani folia suspendes, & uespertiliones non ingredientur. Occidit ipsas hedera suffumigata.*

¶De Cimicibus. Didymi. CAP. XIIII.

P*Ix liquida & syluestris cucumeris succus in lectos missa, cimices necãt. Similiter & scilla cõsecta atq; aceto trita, si inde lectus per spõgiã illinatur. Simil'r citriorũ folia cum oleo coquito, & lectorum commissuras illinito.*

illinito. Aut fel tauri aut hirci acri aceto dilue, indeq; lectum ac parietes illine. Idem contingit si oleum antiquum & sulphur uiuum triueris, ac lectis illeueris. Non erunt ci*mices, si glutē pisciū coctū grabatis illeueris.* Eos uero qui *iam sunt perdes, si amurcam coctam felle bubulo mixtam cum oleo ipsis adsperseris.* Aut *hederæ aut capparis folia oleo dissoluta lectis illeueris.* Hoc *medicamine etiā qui in pariete sunt cimices tollentur.* Efficax *autē pharmacum præparatur hoc modo.* Staphidis *syluestris acetabulum, scillæ in tenues partes sectæ tantundem, aceti acris cochlearium unū, simul terūtur hæc, deinde calefiunt, & sic locus illinitur.* Et *cedriæ partē unā, paßi partibus quatuor permiscebis, ac illines.* Idē *facit & capræ aut uituli fel, cum pari modo paßi ac aceti.* Florentinus *ait cimices suffitu hirudinū necari, si grabatū operimentis contegatur, ut uapor transpirare non poßit, & uice uersa hirudines interfici cimicum suffitu.* Scolopendra *etiam siccata & suffumigata idem facit.* Et *hederæ folia trita ammixtis hirudinibus decem.* Democritus *ait pedes leporis aut cerui, circa fulcra lecti alligatos, iuxta dorsum quo te reclinas, non sinere cimices nasci.* At *uero in profectionibus, si uas aqua frigida plenum sub lectum posueris, cimices te non contingent dum dormis.* Etenim *calidæ affusio, qua omnes utuntur, eos quidem qui occurrunt perdit.* Verum *non est impedimento quo minus uelociter regenerentur.*

¶Ad Pulices in domo. Pamphili. CAP. XV.

S*crobē facito & rhododaphnas cōtusas in ipsum mittito, isticq; omnes concurrent.* Absinthium, *aut cucumeris syluestris radix, aqua marina rigata ac respersa,*

ſa, pulices necant. Diſperdit autem ipſos penitus Melanthium aqua maceratum ac reſperſum. Aut conyzæ coctæ decoctum irroratum. Diſperdit eoſdem ſimiliter ſemen ſinapis & rhododaphnes, ambo feruefacta & in domo reſperſa. Calcem uiuã cribrato, & poſtquàm locum uerreris inſpergito, indeq; necabũtur. Idem cõtinget ex amurca pauimẽtis aſſidue irroratis. Cyminum item ſylueſtre tritum ac aqua mixtum, & ſeminis cucumeris ſylueſtris drachmæ X. tritæ & in aquam demiſſæ, indeq; domo reſperſa, pulices crepare faciunt. Item chameleæ radix & populi nigræ folia tuſa & aqua macerata, & tribolus ex aqua cocta. Pulices etiam muria acris reſperſa, & aqua marina enecat. Quòd ſi in media domo quis peluim deponat, & circulũ machæra penitus ferrea circũſcribat, præſtat autem ad hanc rem machæra qua homo occiſus eſt, & reliquã domum, præterquàm locum circunſcriptum, cremore ſtaphidis ſylueſtris, aut lauri foliorum tuſorum cõſpergat, aut etiam muria, aut aqua marina cocta, omnes pulices in peluim cõgregabit. Fictile quoq; uas defoſſum ita ut labra æqualia pauimento habeat, & adipe taurino oblitum, omnes pulices in ſeſe cõgregabit, etiã eos qui adhuc in pallijs deliteſcũt. Si quando autem in locum ingredieris in quo ſunt pulices, och och uociferato, & non contingent te. Sub lecto paruulum ſcrobem facito, & in ipſum ſanguinem caprinum mittito, congregabitq; pulices iſthic, & ex alijs ueſtibus, ad ſe illiciet ac uocabit. Cæterum ex amphimallis & denſiſſimis tapetibus, in quibus plurimi pulices deliteſcunt, eximi ac euocari poſſint, ſi ſic in urna aut dolio ipſe ſanguis caprinus deponatur.

¶De

¶De Cantharidibus. CAP. XVI.

CAntharides non lædent uites, si ipsas cantharides oleo maceraueris, indeq; cotem illeueris, in qua falcem exacuere soles, qua uites putantur. Si uero galbanum cum stercore bubulo ueteri exußeris, ipsas fugabis. Et cucumeris siluestris radices si suffumigaueris, eas similiter exterminabis. Aristoteles autem prodit rosarum odore Scarabeos necari. Vultures autem odore unguenti. Hæc enim gaueolentia ipsis eße confirmat. Pleriq; autem uitium truncos iuxta terram hederæ corona circundant, & inueniunt ipsas sub hederæ umbra, & sic perdunt.

¶Ad Sanguisugas siue hirudines.

Anatolij. CAP. XVII.

SI bos aut quadrupes inter bibendum deuoret hirudinem, cimices contusos animali olfaciendos præbeto, & statim excident.

¶De Ranis. Africani. CAP. XVIII.

RAnæ tacebunt & uociferari desinent, si lucernam accensam ad ripam posueris.

CASSII DIONYSII VTICENSIS DE AGRICVLTVRA LIB. XIIII.

HAEC insunt in hoc libro, qui decimusquartus est selectarum de agricultura præceptionum, & continet descriptionem de columbarum, & auium, tum in aëre, tum in terra degentium nutricatu, & cura, iuxta subscriptorum capitum narrationem.

¶De

¶De columbis. Florentini. CAP. I.

Qui agriculturæ studio tenentur, his ualde utilis possessio est columbarum, maxime propter stercorum ipsarum commoditatem, deinde propter pullos quorũ usus adeo necessarius est his qui uires à morbo recolligunt. Habet autẽ possessio harũ non modicũ reditum. Duobus enim tantũ mensibus hyeme à dominis suis nutriuntur: reliquo tẽpore anni foris pabulũ sibi quærunt. Et est aliàs animal natura fœcũdũ & multæ sobolis. In omnibus enim quadraginta diebus & prægnãs est, & parit, & fouet ac incubat, & enutrit, atq; hoc ferè per totũ annum facit, tantũ à solstitio hyberno usq; ad æquinoctiũ uernum cessans. Reliquo anno parit. Estq; uidere easdem columbas, nondum perfecte primis pullis educatis, oua parientes, ouaq; fouentes. Et fœtus ipsarum perfecti, statim cum matribus parere incipiunt. Gaudet autem hoc animal cicercula, eruo, fœno græco, piso, lente, frumento, & lolio in ipso nascente. Prohibendæ sunt columbæ ne euolent, ut neque alibi nidificent, neque distrahantur propter egressum, sed circa columbarij locum exerceantur. Si uero quãdoque indigent alimento, solummodo quæ pullos habent, emittantur. Hæ enim saturatæ reuertuntur.

¶Ut columbæ non fugiant, sed sobolem amore complectantur.

Didymi. CAP. II.

Ianuas & fenestras, & angulos columbarij oleo balsamino illine, & manebunt. Non fugient columbæ, si cuminum & lentem in aqua mulsa macerata obieceris. Et si aquam mulsam dederis in potu, aut lenticulã per se

passo coctam edendam praebueris, amorem prolis in ipsis excitabis. Praeparatur *etiam ad hoc ut colūbae nō fugiant eiusmodi philtrum.* T*estae tusae ac cribratae, & costus, & uinum uetus odoratum simul mixta exhibentur prodituris ad pascua.* Q*uidam farinam ordeaceam coctam ficubus aridis ammiscent, & addita mellis parte proponunt.* A*lij cuminum ad pascua ituris offerunt.* C*olumbae permanent, si uespertilionis caput supra turrem posueris.* A*ut uitis syluestris ramos unà cum floribus pro temporis occasione in columbarium deposueris.*

Vt columbae maneant, & alias peregrinas secum adducant. CAP. III.

S*I unguento illeueris columbas, & alias externas inducent. si uero cuminū obieceris ad pascua exituris, tum ipsas retinebis, tū alias multas cum ipsis uenire facies, unguēti odore ductas.* S*i uero uiticis semen acceperis, & uino uetere per triduū maceraueris, deinde autem eruū uino illo rigaueris, et colūbis obieceris, ipsasq; statim euolare permisceris, externae columbae spiritus fragrantia percepta omnes in columbariū uenient.* C*itius autem ingredientur, si saluiam cū thure in columbario suffumigaueris.*

¶Vt feles columbas non infestet. CAP. IIII.

I*N fenestras et ingressus, aliosq; plures colūbarij locos, rutae ramulos deponito & suspendito.* H*abet enim ruta naturalem quandam contrarietatē aduersus bestias.*

¶Vt serpens non accedat columbarium.

Democriti. CAP. V.

S*Erpentes non infestabunt columbarium, si in quatuor angulos columbarij inscripseris* Adam: *quod si*

fenestr

fenestras habuerit, etiam in ipsis scribes. Serpentes autem eliminabuntur peucedani suffitu.

¶De columbario.

Quintiliorum. CAP. VI.

Construenda est domus tempore sereno, & aduersus bestiarum accessum munita, & diligenter oblita. Construendi sunt & in parietibus nidi crebri à pauimento usq; ad fastigium, quos aliqui κυθρίνας uocant, nos autem σηθροὺς nominamus, in quibus coniugatas columbas uersari ac parere oportet. apponãtur autem singulis nidis asseres, ut per ipsos transitus fiat. Effodiatur autẽ in domo lauacrum quoddã amplius, quo & bibere & lauari poßint, ne occasione prebẽdæ aquæ homo frequenter columbas perturbet. quod ualde damnosum est. Non tamẽ omnino reprobãdus est hominis accessus. Nã & uerrere domum aliquando necessariũ est, & stercus euehere, & si quid affectum est intus resarcire ac obũbrare, ut neq; serpentes, neq; alia reptilia damnũ dare queant. Cæterũ ego reptilium accessum prohibere uolens, proprium locum deligo, qui non habeat domos propinquas, sed procul distantes, & columnas transfero pro magnitudine extruendi operis, easq; statuo non in directum, sed circulariter, deinde supra columnas capita impono, postea super capita columnarum alias columnas ligneas ualde præstantes impono, & super columnas in circuitu duas domunculas extruo altitudine cubitorum septem, facioq; in parietibus, ab occasu quidem fenestram unam lucis gratia, ab ortu uero aliam, in qua colloco cohibitorem siue custodem appellatum, qui cohibet columbas, & unde columbas ad pa-

ſcua exire oportet. A` meridie autem conſtituo ianuã per quam ingrediatur is qui auium curam gerit. Atq; hoc mo- do illæſas columbas conſeruo. Neque enim poßibile eſt re ptilia per columnas aſcendere poſſe, quum ſint ualde dili- genter oblitæ, tectorioq; inducto explanatæ. Neq; feles, neq; aliud animal inſidias ſtruere poteſt aut aggredi, quũ non ſint domus in propinquo, è quibus inſidiari queant. Oportet autem eum, qui columbarium inſtituere uelit, non à iuuenibus columbis auſpicari, ſed à matricibus. Decem autem paria ſuffecerint ad conſtitutionem. Cito enim mul tiplicantur.

¶De Gallinis. Florentini, CAP. VII.

Domeſticas gallinas in domibus calidioribus & anguſtioribus nutrire conuenit, in quibus fumus adnaſcitur. Verũ in parietibus nidos cõſtruemus in quibus pariant, ex tabulis cõpoſitis, & paleis ſubſtra- tis, ut delabẽs ab ipſis ouũ non in ſiccum feratur, & rum- patur. Oportet itẽ perticas parietibus infigere, in quibus gallinæ pernoctent. Cibus obijciatur ipſis ptiſana cocta, mi lium, furfures frumẽti, loliũ quod & zizaniorũ nomine ue nit, hoc enim optimum alimentũ præbet, & cytiſi folia hu mecta, hæc enim & durabiles ipſas faciunt. Quum uero oua pariũt, maxime obſeruare oportet, ut ne uinacea edãt, fœcunditatẽ enim ipſarũ ſupprimunt. At uero quæ oua co medere ſolẽt, ſic deſueſcent id facere. Oui candidũ euacue- tur, ad uitellũ autẽ, hoc eſt croceum oui, gypſum liquidum infundatur, ut in teſtæ duritiam tranſeat. Etenim ubi à gu loſitate ſtimulabũtur, & nihil amplius reperient, cito abſti nebunt ab ouorum uaſtatione. Pingueſcunt autem maxi-

ttle ac crassissimæ fiunt, in domo tenebricosa & calida nutritæ, pennis præpetibus, quas græci ocyptera uocāt, euulsis, oblatoq; cibo farinæ ordeaceæ aqua subactæ. Alij ordeacea & loliacea farina utūtur. Aut ordei & seminis lini cruda farina. Quidam etiā polentā ammiscent. Aliqui his & uinum affundunt. Quidam panem frumentaceum bonum madefactū præbent. Plurimi milio enutriūt. Cæterum qui gallinas alere uult, quàm fœcūdissimas ex eis eligere debet, quæ res ex usu & experimēto cōdiscitur. Imò & ex alijs quibusdam signis. In uniuersum enim flauescētes, & impares digitos habentes, & oculos magnos, & cristam erectā, & nigris pennis præditæ, itemq; magna corporis mole conspicuæ tum mares facile ferunt, tum ad oua parienda præstantiores sunt, pariūtq; oua magna, ex quibus etiam pulli generosi excluduntur. Verum supra quinquaginta gallinæ in domo nō sunt nutriendæ. Corrumpūtur enim locorū angustia. At uero multitudinis gallinarum sexta pars sint galli. Quæ uero pariūtur oua accipere conuenit, & componere in uasa cum furfuribus. Quum autem oua incubare gallinas uolumus, puræ paleæ substernantur imposito in ipsas ferreo clauo. Hoc enim auxilium esse uidetur aduersus omnem maliciam. Supponantur autē optimæ gallinæ non plura quàm uiginti tria oua: ei uero quæ talis non est, pauciora, iuxta unamquāq; naturam. Semper tamen inæqualem numerum esse oportet, & augescente luna supponere, hoc est à natiuitate eius usque ad lunam decimamquartam, Quæ uero ante nouilunium supposita sunt corrumpuntur. Supponenda autem sunt oua maxime à fauonij flatu edita, usque ad æquinoctium autumni

hoc est à septima Februarij, ad uigesimam secundam septembris. Quapropter dum pariuntur seorsim reponēda sunt, quo ex his pulli educentur. Quæ uero ante hoc tēpus aut postea edita sunt, & primogenita omnia minime supponantur. sterilia enim & imperfecta existunt. Tēpus supponendi oua optimum ab æquinoctio uerno est, hoc est à uigesima quarta martij mensis. Supponantur autem ætate prouectioribus, non uigorosis & parere potentibus. Vigorosissimæ enim sunt ad parienda oua anniculæ, maxime uero biennales. Minus ualent his seniores. At uero gallinæ aculeos habētes similiter ut galli, prohibēdæ sunt ab ouorum incubatu, perferant enim oua. Postquam autem composita sunt oua, adhibendæ sunt gallinæ & includendæ, quo per totum diem ac noctem insessu suo foueant ipsa. Mane autē uesperiq; emittātur, & cibus obijciatur. Quæ uero non sua sponte inscendunt ac insident, cogantur. Et qui ad hoc ordinatus est, interiectis aliquot diebus oua cōuertat, ut undiquaq; æqualiter foueantur. Cognoscuntur oua an quod in ipsis est fœcundum habeant, si post quartum diem ab incubatu ad splendorem solis contempleris. Si enim quid fibrosum transiens apparuerit, & subcruentum est quod inest, fœcundum existit. Si uero pellucidum fuerit, ut sterile eijciatur, & pro reprobatis alia supponantur. Nihil autem uereri necesse est, ne oua corrumpantur, si sæpe leniter conuertantur, Nihil enim inde læduntur. Porrò non unam solum gallinam eadem die ouis incubare oportet, sed tres aut quatuor. Exclusi autem pulli statim ab unaquaq; gallina subtrahendi sunt, & subijciendi ei quæ paucos habeat. Oua uero non excalpta, in eas quæ ad hūc

incubant diuidantur, quo cum alijs fota uiuificentur. Et tamen ei quæ paucos pullos habet, non plures quam triginta summittantur. Infestißimum est enim gallinarum genti frigus. Experieris autem an utilia sint oua hoc modo. Mittes ipsa in aquam, defectuosum enim innatat ut inutile, plenũ uero deorsum feretur. Neq; enim experimenti sumẽdi gratia oua concutere oportet, ut ne quod in ipsis uitale est corrumpatur. Quandoquidem uero etiã alterius generis oua quidam domesticis gallinis supponunt. Sciendũ quòd gallina oua phasiani similiter ut propria per dies uiginti unã excudit. Pauonis uero & anseris per dies uiginti nouem. Coniecturam igitur faciunt qui hæc ad prædicta supponunt, quo septem aut octo diebus prius supponãtur, atque ita simul excudantur. Sunt autem in Alexandria Aegypti, gallinæ Monosiri, ex quibus pugnaces galli generantur, quæ bis aut ter oua incubant consequenter, ita ut perfecti pulli singulatim auferantur, & seorsim nutriantur, & gallina incubet quadraginta duobus aut etiã sexaginta tribus diebus.

¶Quomodo poßibile sit etiam citra gallinam pullos excludere. Democriti. CAP. VII.

HAbebis pullos multos citra incubationẽ gallinæ, hoc modo. Quãdo incubanti gallinæ oua supponis, eadẽ die gallinaceũ stercus tenuiter tusum & cribratum in uentriculos mitte, eiq; gallinarũ pennas circumpone, & super has oua recta impone, acuta parte sursum uergẽte, deinde sup hæc rursus idẽ stercus inijce, donec undiquaq; sint cõtecta: quo facto primos duos aut tres dies sine, de cætero singulis dieb. cõuerte, aĩaduersiõe habita ut

oua inter se non collidãtur, et æqualiter ut foueantur. Post uigesimum autem diem, quãdo sanè pulli oua aliâs gallinæ supposita percudere incipiũt, reperies etiã oua in uentriculis circunrupta, ob quam causam etiã scribunt diem in qua posita sunt, ut circa numerũ nõ fallantur. Vigesima itaq; die testam adimito, & pullos eximito, in cophinumq; positis gallinam inducito, & omnia rite gubernabit. Quo uero alimentum habeant, fermentum ordeaceum & fursures aqua subigito. Et asininum aut equinum stercus in uentriculos inde, & post triduum uermiculi generabuntur, qui alimentum pullis abunde præbere possunt.

¶De pullorum nutricatione.

Didymi. CAP. IX.

PVlli primum quidem statim in corbem siue cophinũ missi super modicum fumum suspenduntur. Cibum autem biduo nõ accipiunt. Vas in quo cibus proponitur bubulo stercore claudatur. Cibum quidem quindecim diebus capiunt, polentam cum nasturtij semine uino et aqua macerato, aut etiam cocto, sed & porri tenerrima folia cum caseo recenti tusa offerimus. Ordeum autem post sextum diem offeratur.

¶De phasianis, & Numidicis, & perdicibus, & Attagenis. Varronis. CAP. X.

ET has quidem uolucres similiter educare conuenit, uelut de pauonibus docuimus. Pinguescũt inclusæ ita ut prima die accipiant cibos. Sequẽti uero aqua mulsa aut uinũ potens apponatur. Cibus sit cruda ordeacea farina aqua subacta, particulatim autẽ apponatur, & paulatim. Deinde faba fresa molita et ptisana, et miliũ integrum

grum

grũ, & ſemen lini coctũ, & ſiccum cruda ordeacea farina mixtum. His etiam oleum adijcere potes, maſſasq́; ex ipſis facere, easq́; cibi loco offerre, ut inde ſaturentur. Quidam etiam fœnũ græcum ad dies quinq; aut ſex obijciunt, bilem purgare ex uolucribus his cupientes. Pingueſcunt ut pluꝛimum diebus ſexaginta. Curatur autẽ & hæc gallinarum genera, medelis ac remedijs in domeſticis gallinis relatis.

¶De perdicibus. Beritij. CAP. XI.

PErdices natura calidiſſimæ & ad coitum feruẽtiſſimæ exiſtunt, unde mares ipſarum zelotypia moti inter ſe decertant. Quandocunq; igitur fœminis præſentibus duo mares reperiuntur, ſtatim ad pugnam deueniunt, neq; prius certamen diſſoluitur, quàm alter ipſorum ſuperatus ſecedat. Qui igitur ſuperior apparuit, hunc omnes fœminæ de cætero ſequuntur, atq; hic ſuperbiens uictũ uelut fœminam ſalit, & de cætero ille in fœminarum ordinem redactus ſequitur uictorem.

¶De venatu perdicum & reliquarum auium.
CAP. XII.

PErdices facile uenaberis, ſi farinam uino madefactã obieceris. omnis auicula facile corripitur, ſi uinũ aqua dilutum uinoſius tamẽ, in uaſculis propoſueris. Vbi enim uel parũ inde biberint, ſoporãtur, et obſtupeſcũt.

¶De anſeribus. Quintiliorum. CAP. XIII.

ANſeres eligendi ſunt maximi & quàm albiſſimi, Mãſio ſiue hara anſeraria, quã chenoboſceũ Græci appellãt, cõſtituatur in loco paluſtri & aquoſo. Cibus offeratur ex omnibus leguminibus, eruo excepto. Dãda ſunt & lactucæ folia. prohibeãtur autẽ à graminis eſu,

Cruditatis enim causa est. Pariunt oua ter in anno usq; ad XII. aliquãdo etiã plura, & ex his aliqua supponẽda sunt gallinis. Pullos ipsorũ primis decem diebus intus manere oportet. Vbi autẽ serenitas extiterit, ad pascua producimus, & ad aquã ubi iam cibo ex satiati sunt producantur, prospiciendumq; ne ab urtica aut spina aliqua pungantur. Similiter obseruandum ne hœdi aut porci pilos deuorent. His enim deuoratis intereunt. At uero statim ut ex ouis prodeunt pulli, polenta & frumentum madefactũ cibi loco obijciantur, & nasturtium uiride. Anseres ipsi pinguescunt in domibus calidis, polentæ partibus duabus & furfurũ partibus quatuor, aqua calida subactis & obiectis ut inde quantũ uelint edant. Ter die cibũ sumunt, & circa mediam noctẽ. Bibunt largiter. Verũ postquam magni euaserunt, caricas siccas in tenuia segmenta cõcisas & aqua subactas, per dies uiginti in potu exhibe. Oportet autẽ uniuscuiusq; anseris oua per characteres quosdam notare, & hæc matri supponere. Aliena enim non solet hoc genus fouere. Oua supponantur usq; ad nouẽ. Incubat autem ut plurimum diebus uiginti nouem. frigore existente diebus triginta. Quibus diebus incubat, hordeum aqua maceratum offeratur. Post dies triginta si quis iocinera ipsorum magna efficere uelit, caricas siccas in tenuia frusta concisas aqua subigat, & per dies uiginti aut minimum XVII. in os ingerat. Quidam ut magnum faciant hepar sitq; ipse anser pinguis, sic nutriunt. Incluso nimirum frumentum maceratũ obijciunt, aut hordeum eodẽ modo. frumentum enim cito pinguefacit. Hordeum uerò carnem albam facit. Pascatur autem ex prædictis speciebus singu-

Ltim

latim, aut etiam utrisq; ad dies uigintiquinq; bis per diem oblatis collyrijs inde factis, ita ut septem collyria singulis primis quinq; diebus offerantur, consequenterq; paulatim numerus augeatur usq; ad dies uinginti quinq;, ut sint dies ex toto triginta. Quibus impletis maluas feruefacies, & de cocto eius adhuc calido fermentum madefactum exhibebis, atque id facies quatriduum. Iisdem etiam diebus aquã mulsam offeres, ter singulis diebus ipsam permutans, & non eadem utens: & sic in sequentibus usque ad sexaginta diebus, aridis ficis contusis cum prædicto fermento uteris in eorum alimentum, continget q; tibi post dies sexaginta, & ipso ansere, & hepate eius tenero ac albo uti, quod sanè exẽptum in uas amplum mittendum est, in quo calida sit aqua, quæ etiam iterum atque iterũm est permutanda. Præstant autem fœminarum tum corpora, tum iocinrra. Sint uerò anseres non, anniculi, sed duorum annorum usq; ad quatuor.

¶De anatibus. Didymi. CAP. XIIII.

ANates nutriantur intra septa probe munita, nt nõ sit ocasio auolandi. Lacus autem siue piscina præparetur ipsis in quo gramen conseratur. Cibus detur in aquæ canalem, frumentum, aut milium, aut hordeum, aut uinacea illis ammixta. Per tempus etiam aliquod & locustæ, & squillæ, & quæcunq; palustria aut fluuiatilia his similia in cibo accipere solent. Cæterum aliqui magis cicures habere anates uolentes, oua ipsarum circa stagna perquirunt, eaq; gallinis supponunt, exclusosq; pullos educant, & mansuetos habent. pinguescunt anates largiore alimento, quemadmodũ pleraq; uolucrum genera. Si uerò

quis

quis locum obseruet, ex quo potum sumunt, & euersa aqua uinum nigrum immittat, ubi id hauserint cadent, & prehendi facile possunt. Idem & uini fex præstat.

¶De turturibus, & conturnicibus, & turdis, reliquisq; paruis volucribus.

Eiusdem. CAP. XV.

PInguescunt quidē turtures milio & panico, itemq; largo potu. Gaudent autē & tritico, et pura aqua. Coturnices autē milio, frumēto, lolio, et aqua pura saginantur. Quandoquidem uero cōturnices ueratro uescētes, non tute satis in cibo accipiuntur, quòd earum esus & distentionem & uertiginem inducat, ea sanè gratia milium cum ipsis coquere cōuenit. Si uerò quis ab earū esu, iam apprehensus sit his affectionibus, milij decoctum commode biberit, eandem uerò uim & myrti baccæ habent. Hæc etiam in letalibus fungis aceptis magnifice prosunt. Verum milium etiam aliam quandam naturalem uirtutem habet. Si quis enim panem miliarem præsumpsit, nunquàm à ueneno noxam incurret. Turdi porrò in calida domo nutriuntur, perticis domunculæ eius parietibus infixis, & lauri ramulis aut etiā alijs, in angulos positis. Verū in pauimento puro cibus obijciatur, hoc est, ficus aridæ aqua maceratæ & expressæ, tusæq;, et farinæ triticeæ aut hordeaceæ ammixtæ. Myrti etiam baccæ, & lentisci & hederæ fructus, itemq; lauri & oleæ, & quæcunq; eiusmodi. Pinguiores autem ipsos reddet milium & panicum, & purissima aqua. Quin & paruæ auiculæ millo & panico gaudent. Suffumigatur autem domus ex aliquo unde reptilia fugantur. Vsq; ad quadragesimum diem omnino sub te

gmine

gmine sint, & in domuncula ualde ca lida connutriantur. Est enim infestissimum uolucrium generi frigus.

¶Vt oua inscripta facias. Africani CAP. XVI.

GAllas & alumen cum aceto terito, donec atramẽti spissitudinẽ habeãt, et ex hoc quicquid libuerit ouo inscribito, & postquam scriptura in sole fuerit assiccatao, oum in muriã acrem demittito, & resiccatum coquito ac decorticato, & reperies inscriptionem. Si uero cera intexeris ouum, & inscripseris donec testa apparuerit literas exarando, deinde permiseris aceto macerari per noctem, & sequẽti die cerã abstuleris, reperies literarũ figuram de aceto conspicuam & transparentem redditam.

¶Vt gallina magna oua pariat, & de custodia ouorum. Leontij. CAP. XVII.

MAgna oua parient tibi gallinæ, si testam laconicam tusam surfuribus & uino ammiscueris, & subacta gallinis obieceris, Aut testæ tusæ acetabulũ unũ ad duas surfuris chœnices ammisceto, & in cibũ proponito. Quidã magna oua sibi generari cupiẽtes, rubricam dissolutã cibo earũ ammiscent Non abortiunt autẽ, si candidum oui assatũ, & uuæ passæ edulis tostæ tãtundẽ, simul triueris & apposueris ante aliũ cibũ. Aliqui domũculas & nidos purgãt, imò etiam ipsas gallinas sulphure & bitumine & tedis. Sed & ferri laminam aliquam, aut clauorum capita, & lauri ramulos nidis imponunt. Hæc enim aduersum prodigiosos ac monstrosos partus auxiliaria pharmaca esse putantur. Oua ipsa seruabis hyeme quidẽ in paleis, æstate in surfuribus. Alij aqua abluta oua, sale tenui intingunt, & sic conseruant. Quidam ad tres

aut quatuor horas in muriam tepidam mergunt, deinde extracta in furfures aut paleas deponunt. Attamē ei quod in muriam aut ſalem impoſitum eſt pars aliqua decedet. Cæterum plenum ouum, aut non plenum, cognoſces ex immiſſu in aquam, defectuoſum enim innatabit, plenum deorſum demergetur.

¶Vt gallina non ſit grauedinoſa.

Eiuſdem. CAP. XVIII.

ORiganum madefacies & cremorem in potu exhibebis, aut urina lauabis, aut allio nares illines, aut in aquā coniectum allium potendum præbebis.

¶Vt gallinæ tenebris offuſis vertiginoſæ fiant.

Berytij. CAP. XIX.

LAſer & mel miſceto, & in ipſis frumentum macerato, idq́; gallinis obijcito.

¶Vt non abortiant gallinæ.

Pamphili. CAP. XX.

GAllinas non abortire facies, ſi oui candidum aſſatum, & uuæ paſſæ toſtæ tantundē, ſimul triueris, & propoſueris ante alium cibum.

¶Vt gallina à fele non lædatur.

Africani. CAP. XXI.

FEles gallinas non contingent, ſi ſub alam ipſis ruta ſylueſtris ſuſpendatur. Similiter autem neque uulpes, neq; aliud aliquod animal ipſas continget, & multò magis ſi uulpis aut felis fel cibo ammixtum exhibueris ut etiam Democritus confirmat.

¶De Gallis. Florentini. CAP. XXII.

ELigendi ſunt galli pugnaciſſimi. Deprehenditur autem

tem hoc ipso usu & experimento, ampliusq́; ex alijs qui busdam signis. Optumi enim sunt galli contractam corporis molem habentes, & puniceã cristam, & breue rostrum aspectum itidem pulchrum, & rauos oculos siue nigros, et barbã siue paleam rosam calore referentẽ, ceruicemq́; bene compactam & coloribus uariegatam, crura squamosa crassa magis quàm lõga, stimulis ipsorũ solidis, & aculeos ualde acutos habentibus. Caudæ autẽ ipsorum magnæ & densæ. Ad hæc omnia iracundi sint, & multũ uocales, & quibus in prælijs difficulter alij resistant, ita tamẽ ut ne ipsi pugnam auspicentur, sed aggredientibus fortiter repugnent, deq́; ipsis ulciscãtur. Sed neq; maleffca ac noxia animalia fugiant, uerum talia fœminas impetentia ab ipsis arceant ac propellant. At uerò gallis cytisi semẽ, & folia humida, aqua mecerata in cibo exhibenda sunt. Nõ minus enim quàm uiridia ipsos alunt.

¶Variæ gallinarum medelæ.

Paxami. CAP. XXIII.

OCulum gallinæ curabis, muliebri lacte aut portulacæ succo, oculis forinsecus illitis. Aut salem ammoniacũ, & cuminum & mel, æquis portionibus, contusa similiter illinito. Ipsas uerò sub umbram deducito. Alui profluuio medeberis, polẽtæ manus plenæ mensura et ceræ pari copia, uino ammixtis, & in massas coactis, si has ante reliquum cibum præbueris. Aut malorũ siue cotoneorũ decoctũ in potu exibueris. Eadẽ etiã assata psũnt. A morbo pedũculari liberabis, cumino tosto et staphide agria paribus portionibus tusis, illita inde gallina ex uino, & si lupinoruu syluestrium decoctorum aqua ipsas prolueris

Grai.edi

Grauedinem inducit eis ſordidus potus,quare purus exhibeatnr. Mederis autē grauedini ſiue muco ac pituitæ, allio in fruſta conciſo,& in oleum feruens cōiecto,ita ut per frigerato oleo os eluatur. Quòd ſi etiā ederint alliū ipſum. magis ſanabuntur. Staphis agria autē & per ſe, & eruo ammixto prodeſt. Itē ſcilla purgata & aqua macerata,& deinde cū polēta obiecta. Quòd ſi grauius infeſtet grauedo partes ſub gena ferro lancinātur,& partes circū oculos exprimuntur,& ſale tenui cōfricantur ipſa ulcuſcula. Quidam origanum & hyſſopū ac thymum ſuffumigant, caputq; gallinæ ſupra uaporē detinent, roſtrum item allio confricant. Alij in lotio hominis allia coquunt, & roſtra quàm cautiſſime defricant,ut oculos non contingant.

¶De Pauonibus. Didymi. CAP. XXIIII.

PAuones in inſulis manufactis maxime alūtur. Habeat autē locus is omnino multam herbā ac hortū. Secernendi ſunt generoſi & pugnaces à debilibus. Fortiores enim ualde opprimūt debiliores. Fœminæ triēnio impletæ pariunt. Iuniores aut non edunt,aut non educant pullos, Cibus pauouibus præbeatur per hyemē faba in pruna torrefacta,& ante alium cibum ſingulis cyathi ſex ſufficiūt Aqua autē proponatur pura. Sic enim fœcundiores erunt. Eis quæ oua pariunt per omnē donum,fœnum aut paleas ſubſternere oportet,ne oua elabentia corrumpantur. Stantes enim pariunt,bis autem in anno oua gignunt, non plura in totum quàm duodena. Supponantur oua ipſa luna nonaria exiſtente,ex toto nouena. propria quidem quinque,quatuor gallinæ domeſticæ. Decima autem die gallinacea auferantur, & alia item gallinacea ſupponantur,

quò tri-

quò trigesima die unà cum pauoninis ouis etiam gallinacea concurrant & excudantur. Natis pauonibus biduo cibus non est dandus. Tertia uero ex hordei farina uino subacta, & tritico pinsito, & zea pinsita, in aqua pura macerata, cibantur & connutriuntur.

¶De graculis. Leontij. CAP. XXV.

GRaculos fugabis si unum captū suspenderis, Reliqui enim eo uiso fugient, laqueos in possessione ea esse putantes. Graculos omnemq; aliam auē prohibebis accedere, si ueratrū nigrum uino madefactū unà cum ordeo obieceris. Recte facies si priusquàm desidunt graculi in aruo, ipsos strepitu quodam propulsaueris. Sufficiens est autē ex crepitaculis & taurino tergore strepitus, ad has aues perterrefaciendas atq; abigendas.

¶De vulturibus Aristoteles. CAP. XXVI.

ARistoteles tradit uultures unguenti odore interire. Scarabeos autē odore rosarū. Hæc enim ipsis graueolentia esse. Vultures insuper non coire, sed facie obuersa & aduersus austrū exporrecta uolare, atq; sic prægnantes fieri, et per tres annos parere.

CASSII DIONYSII VTICENSIS DE AGRICVLTVRA LIB. XV.

HAEC insunt in hoc libro, qui decimus quintus est selectarū de agricultura præceptionū, et cōtinet naturales consensus et amicitias, cōtrarietatesq; et odia. et de apū cura, et structura mellis, et ut quis neq; ab api-

bus, neq; à uespis pugnatur, & de tollendis fucis.

¶De naturalibus consensibus ac dissensionibus siue amicitijs & odijs rerum.

Zoroastræ. CAP. I.

Multa inuenit natura dissentientia et consentientia inter se, quẽadmodũ Plutarchus in duodecimo quæstionũ conuiualiũ prodit. Quare necessariũ mihi uisum est, etiã ex his quædã in præsentẽ librum adscribere, & præsertim ea quæ magis omnẽ superant opinionẽ. Non enim hoc solũ studio habeo, ut rei rusticæ studiosi ex laboribus meis utilitatẽ capiant, sed etiã philologos multarum rerum cognitione gaudentes ex meo opere iuuari cupio. Dico igitur quòd furiosus elephas lenis euadit ex arietis cõspectu, & quòd exhorrescit à porcelli recens nati uoce. Taurus syluestris quietus fit & mitigatur ad ficũ alligatus. Equus à lupo sauciatus bonus euadet ac uelox. Oues à lupo adesæ iucundiorẽ habet carnem, uerũ lana pedunculos generat. Hæc quidẽ à Plutarcho relata sunt. Pamphilus porrò in libro rerum naturalium ait, quòd equi luporũ uestigijs calcatis obtorpescunt cruribus. Et lupus cõtactu scillæ conuellitur, unde etiã uulpes propter lupos, latebris suis scillas apponũt. Lupus si prior uiderit hominẽ, imbecilliorẽ ipsum facit, & uoce priuat, uelut Plato in politijs suis tradit. Si uero lupus ab homine prius fuerit uisus, ipse debilior redditur. Leo cõculcatis ilicis folijs stupescit. Timet etiã gallum, eiusq; cantum, & si uiderit ipsum fugit. Hyena naturali quadã ratione, si canis umbram nocturnam à luna productam calcauerit, seipsam uelut per funiculum ex alto demittit. At uerò

Nestor in Panacea sua tradit, quòd hyena ubi uiderit hominem aut canem dormientem, extendit suum corpus iuxta corpus dormientis, & si quidem seipsam uiderit maiorem esse dormiente, sua longitudine naturaliter delirũ reddit dormientem, & depascitur ipsius manus nihil repugnantes. Si uerò breuiorem seipsam conspexerit, celerrimis pedibus fugit: Quòd si hyæna te petat, studio habe ut ne à dextra parte ipsam aggrediaris. Nam obtorpesces & non eris potens tibiipsi auxiliari. Si uerò ex sinistra te inuadat, confidenter aggredere. Omnino enim ipsam enecabis. Si quis manu tenuerit hyenæ linguam, à canum incursu maximè custoditus erit. Cancer admota ipsi polypode herba abijcit chelas siue pedes. Vespertiliones hederæ suffitu moriuntur. Vultures unguenti odore pereunt. Serpens moritur quercinis folijs ipsi iniectis. Non mouebitur serpens penna ibidis ipsi iniecta. Vipera semel percussa harundine obtorpescit, pluries roboratur. Viperæ fœminæ si phagi ramulum admoueris uolabit. Testudo à serpentium esu, ægrotat: si uerò origanum superingesserit sana redditur. Pelargi siue ciconiæ folia platani nidis imponũt propter uespertiliones. Hirundines propter blattas apium imponunt, palumbes laurum. Circi (accipitris genus id est) syluestrem lactucam, Harpæ hæderam, corui uiticem, upupæ amianton, cornices uerbenacam supinam, galeritæ gramen, unde etiam prouerbium est, ἐν κορυδοῦ κοίτᾳ σχοινὶς κέκρυπται ἄγρωστις. Hoc est,

In Corydi nido nodosi graminis est uis.

Turdus myrtum, Perdix harundinis bulbũ, Ardeola cancrum, Aquila callitrichon. Theophrastus &

Aristoteles produnt animalia non solum ex animaliũ coitu generari, sed etiam sponte naturæ prouenire, & ex putrescente terra. Ex ipsis aut animalibus & plantis quædam transmutari in alia. Nã erucã aiunt transire in aliud animal alatũ muscam uocatum, & erucas fici in canthari-das, & hydrũ in uiperam ubi stagna sunt exsiccata. Quædam certis temporibus transformari uidentur, uelut accipiter & upupa inuicem transformantur: & erithacos & qui uocantur phœnicuri æstiui. Sic autem ficedulæ & melancoryphi. Nam & ipsi mutuo transmutantur. Fitq; ficedula circa autumnum. Melancoryphus autem statim post uindemiam. Marinæ auiculæ ulceratum rostrum origano curant. Scorpiũ occidit raphanus ipsi impositus. Si percussus à scorpio, super asino desideat rectus respiciensq; ad caudam, asinus pro ipso dolebit. Cuius signum est quòd pedendo moritur. Si percussus à scorpio in aurem dicat asino, Scorpius me percußit, nõ dolebit, dolore in asinum transeunte. Formicæ ut frumentum ab ipsis reconditum non enascatur, medullas granorum prærodũt. Semina quæ inter serendum cornua bouis contingunt ab igne consumi non possunt. Appellantur autem huiusmodi cerasbola. Magnetes lapis siue siderites attrahit ferrum. Expirat autem si allium ipsi affricetur. Reuiuiscit sanguinne hircino ipsi infuso. Electrum lapis siue succinũ, omnia paleosa ac leuia ad seipsum trahit, præter ocymũ. Aëtites lapis duas naturas habet. Alter enim densus est & solidus, alter uerò rarus & inanis. Verum solidus alligatus mulieribus, perficit fœtus, & continet usq; ad partus tempus. Corallius lapis in domo omnẽ cædem & insi-

dias

dias abigit. Idem faciunt & festucæ & ramenta ebeni, & radices aspalathi, & odorata herba Anagallis, & scilla aßiccata in uestibulo domi sita. Gagates lapis suffitus reptilia fugat. Idem lapis frigida aqua madefactus, & igni admotus ignem concipit & ardet ingenti splendore, quemadmodũ Nestor in panacea sua tradit. Quòd si oleum ingeratur ipsi, extinguitur. Amiantos ignis uim exsuperat, & non ardet, etiam si multo tempore in igne maneat. Similiter & Salamandra minimum animalculum ex igne generationem habet & in igne uiuit, neq; exuritur à flamma. Tauri illitis naribus ipsorũ rosaceo, tenebris offusis uertigine afficiuntur. Hircus non fugit, si præcideris ipsi barbam.

¶De apibus, & quomodo ex boue generentur, quæ res bugone Græcis appellatur.

Florentini. CAP. II.

Locus in quo apes futuræ sunt, ad hybernũ aut uernũ solis exortũ cõuersus esse debet. quo & hyeme & æstate calfiãt, & auræ inspirantes ipsas recreent. Aqua optima apũ examinibus est, quæ per asperos calculos defluit, incorruptaq; ac minime turbida existit. Nam & sanitatẽ & bonũ mel facit. Verũ petrarum saxa itemq; ligna collocare oportet, aquam paulum supereminentia, quibus insidentes absq; labore bibant. Si uerò non sit fluens à terra aqua, ex puteo exhauriatur aut è fonte, & per canales inducatur. Sint autem hi prope apes, ne ex aquæ gestatione ægrotent. Pabulo thymi maxime gaudent, & ex eo abundè pastæ, & plurimũ mel conficiunt, & sobolem pariunt. Saluia quoq; & thymbra ac citysus

iucundißima ſunt apibus pabula, & recentia examina cytiſo maximè adhærent, eoq; minore labore fruuntur. At uerò clauſtra, hoc eſt uaſa quibus excipiuntur, optima ſunt ex tabulis oxeinis aut ficulneis. Similiter ex pineis aut fagineis. Latitudo ſit cubitalis, Longitudo duorum cubitorum. Forinſecus autem calce & bubuli ſtercoris tectorio oblinantur, Minus enim ſic computreſcent. Perforantur ea ipſa obliquè, quo uenti leniter inſpirantes, tum aranearum telas, tum alia marceſcentia reſiccent & perfrigerent. Gaudet maxime quiete hoc animal, & ægre fert hominum acceſſum. Quare oportet apum cuſtodem murum circumextruere ex raris lapidibus, quo ipſæ per cauernas inuolantes, tum aues inſidiantes, tum rorem effugere poßint. Amant conſueta paſcua. & ſi habitationes innouent ac mutent, non uolentes ad pabulum exeunt, & ob id in regione ipſas ſeruare oportet. Si uerò emptori cupiā, aut etiam ob aliā cauſam, neceſſe ſit ipſas transferre, noctu & placide, & obligatis cum pellibus uaſis, eas tollat ante diē. Hac enim fallacia neq; fauos perturbabis, neq; animalia contriſtabis ipſa moleſtando. Porrò tithymalū depaſtæ, & ſucco guſtato, ex alui profluuio laborant. Quare ſi quis in uicinia naſcatur, extirpandus & euellendus eſt, ipſæq; curādæ mali punici tegmine, hoc eſt cortice tuſo, & tenui cribro excuſſo, ammixto melle ac uino auſtero. Pedunculos autē ipſarū curabis, ramulis mali arboris & caprifici incenſis ac ſuffumigatis. Hebetudinē uerò uidendi, ſanabis foliorum origani ſuffitu. Quemadmodū autem bugonæ ex boue natæ, una & uiceſima die uiuificātur: ſic etiā examina totidē dieb. augentur. Verum

reges

reges ipsi in supremis fauis reperiuntur. Oportet autē singulis aluearibus unum relinquere, & reliquos abolere. Congregatæ enim iuxta singulos apes dissidēt,& ab opere cessant. Regum optimi sunt colore flaui, magnitudine sesquialtera pro portiōe apis. Secūdo loco sunt uarij, paululum subnigricātes, magnitudine dupla. Cæterū ex regione tithymalū & ueratrū, & thapsiam & absinthium, & syluestrem cucümerem tollere oportet, omniaq; quæ apim perdūt. Nam & mel uitiosum ex his faciunt ac transsumūt. Similiter etiā insidiantia apibus animalia disperdes, fucos nimirum & caprimulgos, ac lacertas, & omnia apes corrumpētia, fugabis & enecabis. Quū uero omnes homines accedentes molestè ferant, ipsosq; impetāt, his qui uinum & unguentum olent sæuiores irruūt; & mulieres itē inuadunt, maxime quæ rei ueneree operam dederunt. At uero uasa & alueos in quibus sunt apes, thymi aut populi albæ floribus diligenter oblinantur, præsertim ut domicilia sua diligāt, & in ipsis maneant: qua gratia etiā nardi herbæ & myrrhæ pares portiones teres, quadruplo mellis ammixto, indeq; uasa oblines. Iubas rex Libyorū facere apes in arca lignea iubet. Democritus & Varro in Romana lingua, in domo faciendas esse tradunt, quod etiam melius existit. Modus autē hic est. Domus sit tibi alta decem cubitorum, latitudinis itidem cubitorum decem, & reliquis lateribus comparibus, Ingressus in ipsam formetur unus, fenestræ quatuor, ab unoquoque latere una.

In hanc inducas bouem triginta mensiū, carnosum ualde pinguē, faciasq; adstare ipsi iuuenes multos, qui ipsum fortiter uerberent, & fustibus cæsum occidant, simul cum

carnibus ipsa etiã ossa cõminuentes, diligentẽ autem animaduersionem habeant, ne quid bouis cruentent. Nõ enim ex sanguine apis generatur, & circa primas plagas non uiolẽter in ipsum irruant. Statim uero obturetur omnis bouis meatus, linteolis puris ac tenuibus pice tinctis, ueluti sunt oculi, nares, & os, & quæ à natura productæ sunt partes, ad euacuationẽ necessariam. Deinde thymo substrato multo, boueq; supino super ipsum reclinato, domum egrediantur, & statim ianuam & fenestras luto denso oblinant, ut neq; aëri, neq; uento ullus aliquis ingressus aut perspiratio pateat. Tertia autem hebdomade undiq; domum adaperire oportet, & lumen aëremq; purum admittere, præterquam ex ea parte unde uehement uentus procedit. Si enim sic contigerit, ingressum qui secundnm uentũ situs est, clausum relinquere oportet. Postquàm autem uidebuntur materiæ perfrigeratæ, & uentum sufficientem attraxisse, rursus concludere oportet, & luto uelut prius oblinere. Vndecima deinde post hanc diem ubi aperueris, inuenies plenam apibus, racematim inter se coagmentatis, & ex boue reliqua cornua, & ossa ac pilos & præterea nihil. Aiunt ex cerebro gigni reges, ex carnibus uero alias apes, Nascitur autẽ & ex medulla spinali rex: præstare tamen ex cerebro natos, & magnitudine, & pulchritudine, & robore omnibus alijs traditur. Primam porrò mutationem & transformationem carnium in animalia, & uelut conceptum quendam ac generationem inde cognosces. Adaperta enim domo parua & alba specie, inter seq; similia, & non perfecta, neque iam omnino animalia, circa uitulum multiplicata uidebis,

immobi-

immobilia quidem omnia, paulatim uero augescentia. Videbis etiam alarum excretionem, iam exarticulatam, uidebisq; proprium colorem accipientes apes circumsedentesq; regē & aduolantes. Verum breuius & subtrementibus alis, propter insuetudinem uolandi, & membrorū debilitatem. Aßident autem fenestras impetuose impellentes, & uiolantes se mutuo, ob desideriū lucis. Præstat tamē apertiones & obturationes fenestrarū uelut dictū est, alterius diebus facere. Timor est enim ne aut apum naturā transmutent, aut ob longiorē stabuli conclusionem aëre priuatæ uelut suffocatione pereant. Cæterum prope domum sit apiarium, & quum euolarint fenestris apertis, thymum & cneorum suffumigabis. Odore enim trahes ipsas in apiarium curatum odoribus florū & suffitionum. Non autem inuitas impelles. Gaudent enim apes odoris fragrantia & floribus, ut merito mellis opifices existant.

¶De apibus. Didymi. CAP. III.

A*Pis omnium aliorū animaliū sapientißima est & artificiosißima, & intelligētia ad hominē prope accedit, opifficiumq; eius uere diuinū est & hominibus utilißimū. Politia quoq; huius animalis aßimilis est reipublicæ urbiū optime institutarū. Nā & egressus pro ducis arbitrio & iuxta præceptū facit. Et à floribus & arboribus lachrymas glutinosißimas ferētes, ex his uelut unguine quopiā pauimentum illinunt, itemq; ingressus. Aliæ ad mel præparaut, aliæ aliud cooperātur. Est præterea purū excellenter hoc animal, nulli graueolenti ac immundæ rei incidens, & neque ad lucernam, neque ad carnes, neque sanguinem, ueq; ullam aliquam pinguitudinem aduolans,*

 sed solum

uuis paßis contusis, & modica thymbra ammixta, massas faciunt, ex eisq; examina optime enutriunt, quum propter hyemem aut æstum domi manētes famelicæ sunt. prætergreßis autem decem diebus uernis, fimi bubuli aridi fumo ipsas ad pascua expelles, & purgabis atq; euerres ipsa uasa. Stercoris enim fœtor segniciem eis inducit, & aranearum casses ipsas impediunt. Si uerò multæ fauorum structuræ in uasis fuerint deteriores eximere oportet, ne ob loci angustiam ægrotent. Fauos autem ex uno uase plures quàm duos auferre non oportet. Macilentæ enim & debiles erunt.

¶Quando apes vindemiare oportet.

Eiusdem. CAP. V.

Optimū tempus uindemiæ mellis & fauorum est pleiadum ortus. Secundum Romanos uerò mensis Maij principium. Secunda uindemia est incipiente autūno. Tertia pleiadibus occidentibus circa octobrem mēsem. Non tamē definitis ac certis diebus, sed iuxta fauorū perfectionē. Si enim antequā perfectè cōtexti sunt faui, mella eximātur, ægrè ferunt & cessant præ siti. Idem faciunt etiā si auarior omnem fructū ademeris, & aluearia penitus euacuaris. Oportet enim decimā partē ipsis relinquere tū uere, tū æstate: hyeme uerò duabus relictis ipsis partibus, tertia tantū est auferēda. Sic enim neq; animum præ tristitia despondebūt, & alimentū abundè suppetet. Cæterū bubuli fimi fumo ipsas expellere oportet aut maluæ syluestris masculæ suffitu, quam dendromalachē Græci appellant. Eiusdem succo uindemiatorē illini oportet, ob ipsarum morsus. Prodest et Melitteō quæ et melitena &

na & melissophylon appellatur illita, & flos lentisci.

¶Vt vindemiator mellis non pungatur.

Paxami. CAP. VI.

AD farinam fœnigræci torrefacti maluæ syluestris sucũ affundito cũ oleo, factaq; mellis spißitudine faciẽ & nudas corporis partes largiter illine. Indidem etiam sorbeto, & in aluearia ter aut quater insufflato. Fimum item bubulum aridum in ollula accendito, & *admotum fenestellæ aluearij fumum ad dimidiam horam irrumpere finito, & postea eleuatam ollam foris teneto, quo fumus foris redundet, atq; sic uindemiam perfice. Similiter autem & fucorum nidos ac cellas extirpabis, si ad bubulum fimum farinam fabaceam ammiscueris.*

¶De melle & eius cura. Diophanis. CAP. VII.

OPtimum mel est Atticum, & Attici hymettion. Bonum est & quod in insulis fit. Siculi optimum est hyblæum Cretici acramaumorion, Cyprij chytrium. Coi calymniũ. Specie autem sit pellucidum & subflauum, tactu leue, & si quis trahat ipsum diu sibijpsi coherens & continuum maneat, et sublatũ in sublime sensim defluat nõ in tenuitatẽ abiens, ac lẽtè remoueri potẽs, ita ut agglutinatum auferatur, & odor eius remanẽs aduniatur. Quum autẽ omne mel multo tẽpore resiccetur, Atticũ liquidum permanet, colore autem nigrescit. Quod igitur peioris notæ est mel coques, melius enim euadet. Optimu m uerò crudum edas. Non solum enim in cibo acceptum iucundum est, sed etiam longæuos facit. Qui igitur in senecta melle cum pane nutriuntur, diutißimè uiuunt. Nam & sensus omnes sanos ac integros custodit ac conseruat.

Demo

Democritus interrogatus quomodo homines incolumes manerent & longæui fierent, respondit, Si externas corporis partes oleo, internas melle illinerent. An uerò adulteratum aut integrum sit mel, ipso accenso cognosces. Quod enim adulteratum non est, purè ardebit.

¶Vt neq; aluearia, neq; agri, neq; domicilia, neq; pecorum stabula, neq; officinæ, vllo aliquo medicamento aut incantamento inficiantur. CAP. VIII.

Asini nigri ungulã dextri humeri sub limine ingressus defodito, et resinã pini liquidã affundito: Hæc uerò fit in zacyntho ex stagno emergẽs, quemadmodũ bitumẽ ex Appollonia circa Dyrrhachiũ ex stagno eijcitur: & salẽ, & origanũ heracleoticũ, & cardamomũ, & cuminum, panis iuscula, scillas, coronam lanæ albæ aut puniceæ, uiticem, uerbenacã, sulphur, tedas piceæ, & amarantum subrutilũ, singulis mensibus deponito, & aggesta terra obruito, iniectisq; omnis generis seminib. dimittito.

¶Ad tollendos fucos. Democriti. CAP. IX.

Si fucos tollere libeat, uespere incipiente opercula uasorum intrinsecus aqua irrorato, & circa diluculum uasa aperito, inueniesq; fucos guttis operculorum insidentes. Semper enim melle repleti siticulosi sunt, et aquæ appetẽtia insatiabili ab humore operculorũ nõ discedunt. Quare possibile fuerit ipsos omnes disperdere, ita ut ne unus quidẽ aufugiat. Sunt autem magni, aculeoq; carentes & ignaui. Prodit Aristoteles à buxo mel fieri grauis odoris, ex quo si sani edãt mente ipsos moueri. Si uerò comitiali morbo prehẽsi eo uescãtur, statim à malo liberari.

¶Vt à vespis non impetaris. Paxami. CAP. XI.

Maluæ syluestris succo aduersus uesparum impetum illinaris.

CASSII DIONYSII VTICENSIS DE AGRICVLTVRA LIB. XVII.

Haec insunt in hoc libro, qui decimus sextus est selectarum de agricultura praeceptionum, & continet descriptionem diligentiæ circa equos adhibendæ, curationem & nutritionem eorundem, Itemq; de asinis & camelis.

¶De equis. Absyrti. CAP. I.

Equas fœminas ex quibus pullos educabimus esse oportet bene compactas, & magnitudinem iustā habentes, pulchrasq; aspectu, habereq; latitudinē in partib. alui iuxta ilia & lumbos. Aetate sint non minores annis tribus, neq; seniores annis decē. Equum uero admissarium corporis complexu esse oportet magnū & partibus omnibus bene compactū. Tempus saliendi ab æquinoctio uerno, hoc est à uigesima secunda Martij, usq; ad secundā & uigesimā Iunij, quo partus fiat circa temperatissimum anni tempus, in quo herbæ ac gramina uirescant. Gestat enim equa in utero menses undecim, & dies decem. Conceptus autem post solstitium æstiuum degeneres & inutiles fiūt. Admissionis tēpore equus à laboribus ferias agat. Salire autē non sæpe in die ipsum oportet, uerū bis solummodo, mane & uespere. Si semel incensa equa, marē non admiserit

miserit, post dies decẽ ipsi rursus adducatur. Si uerò neq; sic admiserit, segreganda est, ut quæ iam cõcepit. Quum autem conceperint, curãdum est ut ne plus iusto misceantur, neq; frigidis requiescant locis. Contrarium est enim prægnantibus frigus. At uero mares alacres ad uenerẽ faciemus, si detersa equæ natura ipsi nare; illeuerimus.

Pullum generosum futurũ sic cognoscemus tum ex animalibus, tum ex corporeis uirtutibus. Velut exempli gratia ex corporis uirtutibus, Caput habet paruum, oculos nigros, nares nõ collapsas, aures breues, collum tenerum, iubam profundam paulo crispiorem, ad dextram ceruicis partẽ reclinatam, pectus latũ & plenũ, humeros magnos brachia recta, aluum iustæ molis, testes longos, spinam maxime quidem duplicem, sin minus non gibbosam, caudam magnã pilis densam ac crispã, crura recta, femora musculis plena, ungulam probe expletam ac circunscriptã, & undiq; æqualiter compactam, renunculum paruum, unguem solidũ. Ex his omnibus manifestus fit pullus in bonum ac magnũ equum euasurus. Ab animalibus porrò uirtutibus sic experimẽtũ sumere oportet. Si nõ fuerit pauidus & cõsternatus, neq; ab apparẽtibus derepẽte perterreatur, & in grege pullorũ primus apparuerit, nõ cedens, sed expellens proximũ, et in fluminibus ac stagnis nõ expectans ut alius prior inscẽdat, sed ipse intrepide primus hoc faciat. Mansuefaciẽdi autẽ sunt pulli decem & octo mensibus impletis, capistraq; ipsis circumponẽda, frenumq; ad præsepe suspendedum, ut eius contactui adsuescat, & nõ reuereatur postomidum strepitum. Vbi autem trium annorum est, dometur antequàm uentrosus fiat. Tempus uero

& ętatem

& ætatem equorũ, & omnium solidipedum & integras ungulas habentium, fermè & cornutorum, cognoscemus ex dentium iactu. Triginta etenim mensium factus pullus, priores abijcit siue anteriores, quos Græci à secando tomeis appellant, medijs duobus superne & inferne abiectis. Initio quarti anni rursus alios abijcit inferne & superne duos ex utraq; parte. Videturq; tunc producere eos qui canini appellantur. Perfectis autem quatuor annis ubi iam apprehenderit quintum, reliquos eijcit, inferne & superne ex utraq; parte unum. Eos uero qui nascuntur cauos habet. Sextum deinde ingresso annum, primorum cauitates explentur. Vbi uero septimum attigerit, omnes habet completos, neq; ulla inde cauitas restat. Quod ubi contigerit non amplius facile est annos cognoscere. Cæterum equus in uniuersum non ægrotabit, si cerui cornu ei amuleti uice alligaris.

¶Equi signa siue notæ. Pelagonij. CAP. II.

QVidam etiam equos heterophthalmos Græcis, ab alterius oculi uarietate appellatos, inter pulcherrimos recensent, qualem fuisse ferunt equum Alexãdri Macedonis Bucephalum. Linguã autẽ probant in equo tenuem & longam, faciem simam aut aduncã, ceruicem altam, colorem glaucum, laudant & non titilosum, staturam rectam, collum plenum & crassum non breue, uentrẽ cõpressum, & ad ilia contractũ, magnitudinem iustam, uenas per totũcorpus notabiles & eleuatas, colorem abunde nigricantem. Plato albos probat, tanquã in albo & nigro summa laus consistat. Puniceũ quoq; inter bonos equos connumerant. Contingit autem & aliorum

colorum

colorum bonos sæpicule equos esse. Boni præterea equi & hæc nota est, quando stans impatienter tolerat quietem, & terram pedibus pulsans cursum meditatur.

¶De medela diuersorum morborum.

Absyrti. CAP. III.

SI gracilescat equus, frumentũ torrefactũ, aut ordeum pinsitum dupla mensura ipsi obijciatur, ter in die potũ ducatur. Si uero perseueret macies, furfur frumẽto misceatur, & leuibus gymnasijs exerceatur. At uero si non sit edax, solani & polij folia aqua potabili trita & diluta naribus infundũt: Ordeum uero & eruum aqua macerata proponunt. Aut melanthij cyathos duos terunt, & ammixtis olei cyathis tribus, cum uini hemina faucibus infundunt. Nauseantem curabis allio trito, & uini hemina affusa, ac data. Si urinæ emittendæ difficultate teneatur, ouorum decem candidum ad prædicta ammixtum per os infundimus. Neque boues, neq; equi ægrotabunt, si cerui cornu ipsis pro amuleto alligabis.

¶De febricitante equo. Eiusdem. CAP. IIII.

FEbricitans equus calido lauacro curetur, hyeme uero foueatur, ut ne frigescat. Alimentum potissimum eruũ aut tritici farinæ exhibeatur, in potu aqua tepida offeratur, uino cũ oleo tepefacto totũ corpus inungatur, uenterq; purgetur, & sanguis ex collo, aut uenis circa guttur, siue pectus, aut de pede detrahatur. Genua aceto calido cõfricentur, ubi uero cõualuisse uidetur, aqua cálida lauetur. Si uero ex laßitudine febricitet & macilentus reddatur, lactis caprini heminã, amyli mensuram, olei heminæ dimidiũ, oua quatuor, ammixto portulacæ contusæ succo,

ad dies tres aut plures infunde, donec sanus fiat. Si uero ob humorũ impreßionẽ in tõsilas, aut partes circa caput factã, febrierit, confouendus est ipse, & palatũ eius sale cũ origano tuso, & per oleũ excolato illinatur. Pedes & genua aqua calida calfiãt. partes circa os solano trito & uini fece cõfricentur. algis aut uiridi granine, seu fœno, absq; hordeo nutriatur. Si uero sanguis p nares ipsi feratur, coriãdri succus, aut laseris succus dilutus, p nares infundatur.

¶De lippiente. Eiusdem. CAP. V.

SI oculus equi sit inflammatus, thuris masculi, siue ut alij habent, medullæ agninæ, utriusq; drachmã unam, croci, oßis sepiæ, utriusque drachmã unam, olei rosacei drach. decem, candidum ouorũ decem, miscebis simul et sublines. Aliud ad oculum inflammatum medicamentum, constat ex thure, amylo, melle Attico.

¶De albugine. Eiusdem CAP. VI.

SAl ammoniacũ tenuißimũ ad mel Atticum, aut aliud bonum misceatur & illinatur, aut butyri tantundem adijciatur. Aut sepiæ os tritũ per harundinẽ insuffletur. Aut silphij radix cum oleo tusa, bis in die sublinatur. Aut erucæ semen integrum uelut est insuffletur in oculum, & sinatur, donec semina attenuatoria sua acredine ettenuent & extergant ipsas albugines.

¶De neruis Eiusdem. CAP. VII.

SI à neruis infestetur equus, aqua calida ipsi partesq; ac caput perfundantur. Deinde adipis bubuli, et myrrhæ, ac sulphuris pares portiões ollæ indãtur, & caput equi obuelatũ suffumigetur & calfiat. Sed & alui euacuatione utendum est, & sanguis ex cauda detrahendus.

De

¶De profluuio alui. Eiusdem. CAP. VIII.

SI aluus fluat, sanguis ex uenis in capite auferatur, bibat aquam tepidam farina hordeacea permixtam. Si inde nihilo mitius malum fiat, oleũ pernares infundatur. Cohibent autem & mali punici putamina aluum profluam, unà cum rhoe Syriaco contusa, & per os exhibita.

¶De tormine Hieroclis. CAP. IX.

EQuus torminosius lauetur aqua calida, & contegatur. Deinde myrrhæ drach. V. uini ueteris heminas VI. olei heminas. III. simul diluta, & in tres partes diuisa infundito. Venter insuper aqua calida marina, aut myrti baccis in aqua coctis calfiat. Polij etiam folia, abrotonum, aut amygdalæ amaræ, ammixto uino nigro austero infundantur, aut mali punici putamina cum aqua. Prodest & apij semen, & cucumeris pari portione, utrunque cum mellis & uini pari mensura in potu datum. Aut cardamomi semen tritum cum aqua, medica etiam herba madida obijcitur, utēq; hordeũ. Voluulosi porrò equi infuso per sedem immisso eluuntur, quod ex beta aquæ incocta, & nitri drachmis quadraginta, additis olei drachmis triginta, constat. Eodẽ modo & nitrũ tritũ cum uino infundere per anũ potes. Similiter etiã si ad terram minxeris, & luto inde accepto, uentrem illeueris, tormina sedabis.

¶De pulmonis vitijs. Eiusdem. CAP. X.

VItia in pulmone hærentia & consistentia, acetum acre tepefactum & infusum sanat, aut urina hominis cum adipis suilli liquefacti drachmis uiginti. Cauendum autem ne ex muliere sit urina, cui naturales subeũt purgationes.

¶De tussi. Eiusdem. CAP. XI.

INcipiente tußi, farinā hordeaceā ammixtis fabis, aut eruo in potu exhibere oportet. Inualescēte autem tußi, mellis cyathos duos, picis liquidæ tantūdē, olei tātundē, butyri drach. XXIIII. calefacies, & adipis suilli ueteris modica parte adiecta exhibebis. Quòd si neq; sic sedetur marrubiū teres cū oleo, & sale, uinoq; diluta infundes. Alij marrubij succo, & oleo, & rutæ syluestris radice utūtur, quidā etiā thus ammiscēt, aut ipso cum oleo utuntur.

¶De ignoto morbo. Theomnesti. CAP. XII.

SAnguinis detractio ex utroq; armo fiat, pharmacum etiam præparatur hoc modo. Ruta modica cum lapathi radice tūditur, aquæ heminis tribus additis, & opoponacis drach. duæ inde ammiscentur. Noctu uero & interdiu ex farina frumentacea pascere ipsos oportet aqua diluta, ita ut in potu eam accipiāt. Si uero gregarios equos morbus apprehēderit, minoribus quidē gari & olei ciathi tres, maioribus duplum, infundatur.

¶De vrinæ difficultate. Absyrti. CAP. XIII.

QVidam cepam ablato cortice circum uesicam ponunt. Alij apij semen tritū cum uini heminis duabus, aut cepe semen eodem modo cū uino, aut columbinum stercus, aut polij folia, aut smyrnij corticē siccum aut nitri drachmam cum allij capite contuso, infundūt cum uino. Alij uino nigro solo utuntur.

¶Si sanguinem mingāt. Eiusdem CAP. XIIII.

LOmento fabæ purgato cocto, adipē ceruinū miscebis, & cū modico uino per os ad triduū infundes. Aut lactis caprini hemina, amyli mina dimidia, oua decem

decē, olei cyathi tres, oīa mixta simul p cornu infundātur.

¶De vlceratione Eiusdem. CAP. XV.

S*I spina equi exulceretur, iridis radix uritur, & tusa inspergitur. Aut cānabis ustæ cinis melle imbutus illinitus, ipsis partibus urina uetere prius elotis ac depuratis.*

¶De inflammatione. Eiusdem. CAP. XVI.

O*mnis inflāmatio sale, & oleo, aut polij folio usto, & uino diluto, aut uerbasco in uino cocto, cataplasmatis modo impositis curatur.*

¶Malagma ad articulos. Pelagonij. CAP. XVII.

T*Huris drach. VIII. galbani tantundem, fecis uini drach. XII. resinæ frictæ, nitri, sulphuris, singulorū drach. IIII. sinapis Aegyptij cyathū, nasturtij tātūdē, baccas lauri centū, ficuū aridarū minā, rododaphnes folia pauca, calcis non extinctæ quod satis est: Arida tusa liquidis excipiuntur, & pāniculo infarta imponūtur.*

¶De scabie. Eiusdem. CAP. XVIII.

P*Icis liqdæ ex cedro, resinæ, aluminis, pares portiōes cū aceto illinātur in sole. Aut cōfrictis locis affectis ex cinere calido, ablutisq; donec cruenti reddantur, postea argēti spuma & alumē probe tusa, cū oleo lentiscino illinātur. Aut spumæ nitri, & spumæ salis, ac farinæ triticeæ singulorū pares portiones aceto dilutæ imponātur. Aut cineris radicis capparis ustæ quātum satis uidebitur, ammixto adipe suillo, elota prius ex lixiuio pte, illinatur.*

¶De hirudine. Absyrti. CAP. XIX.

S*I equus hirudinē deuorauerit, reclinato supino oleū calidū ammixto uino per cornu infundatur. Aut cimices in conspectu ipsorū exurito, aut in naribus ipsorum*

rum occidito. Sic enim sanabis. Aut enim confestim excidũt aut moriuntur. Eodem remedio & ad boues atq; alia animalia uteris.

¶Quomodo scorpij aut alterius reptilis plagæ medearis. Hippocratis. CAP. XX.

P*Ars percussa fimo bubulo integatur, aut solano tuso, aut tithymalo, aut hyoscyami semine, aut succo seminis lini, aut alumine, aut spuma nitri, aut sale fricto. Vnũ ex his adhibitũ iuuabit. Sed & aqua per linteolũ excolata, & in nares infusa medeberis. Et in uniuersum quidem ad omnes ferme reptiliũ plagas, ut plurimũ eadem auxilia & homines curãt, & pecoribus salutaria existũt. Cæterum ad particulares morbos, & equis, & asinis, & mulis, sanguinis detractio commoda est.*

¶De asinis ad coitum idoneis.

Absyrti. CAP. XXI.

A*Sinos admissuræ & ad coitũ idoneos sic eligemus quemadmodũ & equos, eodem etiã modo educabimus. Quidã rectè faciũt, qui etiã syluestres mansuefaciunt. Est enim prolificatio ipsorum optima, utpote qui non cõclusi teneantur, sed liberè uagentur. Valde autem mansuescit hoc animal, & ad omnia similiter, ut prædicti domestici inseruit, & nunquã reliquorũ animaliũ more, si semel mansuetus redditus est, rursus efferatur. Partus quoque eius ipsi similes euadunt. At uero salire huiusmodi animalia paucis diebus ante solstitiũ æstiuum oportet. Cõceptum gestat in utero asina menses duodecim. Præstat autẽ ut equæ ab asinis inscendatur, quàm ut asinæ ab equis. Quidam diligẽtiores circa hãc rem, asininos pullos*

equorum

quorum fœminis subijciũt. Nam & meliori lacte enutrien ur, & simul educati maiori amore erga equas afficiũtur, ob cõmunem uidelicet educationẽ, quare & maiori alacritate eas appetent, ac inscẽdere gestiẽt. Sit autẽ lactationis tẽpus duorũ annorũ, queẽadmodũ in equis. Asini ad coitũ ab annis tribus usq; ad decẽ cõmodi sunt. Procurandũq; est ut asini admissarij bona forma præditi sint. Tales enim erũt etiam qui inde generabũtur. Quidam maius studium circa hanc prolificationis rationẽ adhibentes, admissarium asinũ siue equũ, siue aliud quoduis animal, eo colore quo sobolẽ generari uolunt, tali pallio induunt atq; insternunt. Qualis enim erit pallij color, quo admissarius obu latur, talis coloris etiam partus euadet. Cæterum claudicantes asinos curabis, si aqua calida totum pedẽ circumlau ris, & scalpello expurgaueris. quod postquam feceris, urinam ueterem calidã, in qua adeps maxime caprinus eliquatus sit, aut si is haberi nequeat, bubulus, circũfũndes, atq; hoc facies usquequo sanitatem adipiscatur.

¶De camelis. Didymi. CAP. XXII.

D*I dymus in georgicis suis tradit camelũ sitim tolerare usq; ad triduũ, Scabiem uero eius cedria, curari. Camelus, neq; matri, neq; sorori cõmiscetur. Camelũ autem Bactrianam in montibus Indicis, à suibus feris, qui isthic cõmune cũ ipsis pabulũ habẽt, cõcipere idem Didymus prodit. Ex sue uero siue apro et camelo fœmina, gignitur Camelus geminatũ tuber habens, quemadmodũ ex equis & asinis mulus. Multas autẽ notas quibus patrẽ refert, Camelus habet inde prognatus: nam & densum pilum, & uirium robur possidet, & in luto non facile*

labaſcit, ſed à uiribus ſuis erigitur, duplũq; pondus geſtat, comparatione aliorum camelorum. Bactrianos autem camelos appellant, fortaßis quòd in Bactris primũ nati ſunt. Vidi camelos curſores equis in curſu cõparatos, & qui eos etiam curſu ſuperarunt. Florentinus in Georgicis ſuis prodit ſe uidiſſe Camelopardalim. Ego autem ab India adductam uidi Camelopardalim in Antiochia.

CASSII DIONYSII VTICENSIS DE AGRICVLTVRA LIB. XVII.

HAEC *inſunt in hoc libro, qui decimusſeptimus eſt ſelectarũ de agricultura præceptionũ, & cõtinet deſcriptionẽ admiſsionis boũ, & generationis eorundẽ, itẽq; educationis atq; omnigenæ curationis.*

¶De bobus. Florentini. CAP. I.

VAccas triginta diebus antequam ſaliantur, cibo impleri non eſt permittendũ, quanto enim magis gracileſcent, tanto facilius ſemen concipient.

¶De bobus fœminis ſiue vaccis. Eiuſdem. CAP. II.

VAccæ eligendæ ſunt bene cõpactæ, corporibus oblõgæ, iuſtæ magnitudinis, probe cornutæ, latæ frõtis, nigris oculis, maxillis contractis, ſimas, non gibboſas, explicatas nares habentes, ceruicem longam & craſſam, pectoroſæ, labris nigris, profundis lateribus, ac bene coſtatis, lato tergo, habentes umbilicũ magnũ, caudam prælongam & ad calcanea pertingentẽ, multum piloſam, bra-

thijs craßis, cruribus rectis, solidis, craßis magis quã longis, quæ nõ mutuo affrictu atterũtur, pedibus qui inter eundum non nimium dilatantur, ungulis non ualde disparatis unguibus perfectis & æqualibus, pelle ad tactum leni, & non ut lignum indurata. Probant & *à colore optimas, eas quæ sunt flauescentes, eas quoq; quæ nigra crura habent, ut generosas probant.* Bonum *igitur est ut his omnibus à natura sit uacca ornata, sin minus, quàm plurimis.* At *uero boues etiã uocẽ bubulci agnoscunt, & uocati nominibus impositis intelligunt, diuertunt quoq; eò quò iubentur, iussaq; faciunt pro arbitrio sui præfecti.*

¶De tauris. Didymi. CAP. III.

T*Auri duobus ante admissurã mensibus, non sunt dimittendi ad communia pascua cũ uaccis, uerũ implendi sunt herba ac fœno, & si pabulum hoc non sufficiat, cicere aut eruo, aut ordeo macerato.* Minores *annis duoobus non sunt idonei admissuræ, sed neq; seniores duodecim.* Idem *etiam de uaccis intelligendum est.* Secernendi *autem sunt à fœminis per duorum mensium spatiũ, inducendiq; in greges armentorum, ut ipsorum alacritatem non impediamus.*

¶Ut boues non fiant debiles.

Democriti. CAP. IIII.

E*Ruum maceratum tritum singulis mensibus in potu exhibe.* Plagam *boum curabis, malua syluestri trita ac illita.*

¶De admissura. Quintiliorum. CAP. V.

T*Empus admissuræ idoneũ est uer medium.* Si *uero uaccæ tauros nõ admittũt, scillæ medullam siue cor-*

culum,hoc est tenerrimas ipsius partes, & si ita dicere liceat adipẽ,cum aqua terere oportet, & oblinere inde naturam uaccarũ.Si uerò tauri ad uenerem sint segniores,cerui caudam urito & terito,uinoq; subactam pudendo ac testibus tauri illinito,& statim stimulabitur. Hoc non solùm in tauris,sed etiam in alijs animalibus, & in hominibus eueniet. Stimulum autem libidinis dissoluet oleum illitum. Herba quoq; polyspermos & polygonos appellata,animalia faciet fœcundiora.

¶De cognitione partus bouis qui nascetur.

Africani. CAP. VI.

Qui prænosse uolunt an marem aut fœminam paritura sit bucula inita,hac obseruatione utantur, Si quidem enim in dextram partẽ taurus descenderit,partus masculus erit. Si in sinistram, fœmina. Quòd si tibi marem generari uelis,tempore admissuræ sinistrum testiculũ admissario obligabis, Si fœminam, dextrum. Quidam uerò naturale auxilium ad hanc rem moliuntur. Et si quidem marem sibi progenerari uelint,boreali aëris constitutione existente initum appetere præparant, Si contrà fœminam,spirante austro.

¶De Oestro quod Myopa Græci, Latini Tabanum appellant. Sotionis. CAP. VII.

Quòd Myopes pungentes boues, ipsos ad insaniã adigunt,notũ est. At uerò nõ appropinquabunt ipsis, si quis lauri baccas tundat & in aqua coquat,cõspergatq; inde locũ in quo pascuntur. Fugiẽt enim Myopes ob naturalem quandã contrarietatem. Si uerò iam percussi sint ab œstro boues,cerussam exaqua ipsis oblinũt.

De

¶De vitulorum nutritione. Didymi. CAP. VIII.

L Actantes boues cytiso aut medica nutriemus. Sic enim connutritæ plus lactis habebunt. Cæterum uituli ipsi duorum annorum castrandi sunt. Nam serius castrari non est commodum. Vulnera ipsa cinere & argenti spuma inspergantur. Post triduum uerò pice liquida & cinere modico oleo ammixto integantur.

¶Vt boues laborantes non lassentur.
Democreti. CAP. IX.

Oleo & terebinthina coctis cornua illinito.

¶A qua ætate incipienda admissura boum.
Varronis. CAP. X.

INire oportet nõ minorẽ duobus annis, ut triennes pariant. Melius aũt pariũt quadrimæ. Parit uacca ut plurimũ ad annos usq; decẽ. Tauri uerò à trimatu uigorosi sunt: tẽpus admissuræ quadrupedũ à delphini exortu, hoc est circa Iunij mensis principiũ, usq; ad dies X L. Gestat in utero uacca mẽsibus decẽ. Cæterũ steriles & imbecilles, & ætate prouectiores, ex armentorum grege eijciẽdæ sunt. Inutilis est enim diligentia quæ circa inutilia adhibetur.

¶Vt boues à muscis non infestentur.
Africani. CAP. XI.

L Auri fructum tenuißime tritũ & ex oleo coctum, bobus illinito, aut ex saliua propria ipsorum boum eos inungito. Tauri illito naribus rosaceo, tenebris offusis uertiginosi fiunt.

¶Vt boues pingues facias. Sotionis. CAP. XII.

BOoues pingues facies, si redeuntibus à pascuis prima die braßicam concisam, & acri aceto maceratã obie-

ceris

ceris, deinde paleas excussas, & furfuribus triticeis mixtas, ad dies quinq;. Sexta autē ordei moliti heminas quatuor, & sex sequentibus diebus paulatim alimentum auxeris. Et hyeme quidē circa gallicinij horā nutries, deinde circa diluculum, quando & potū dabis. Reliquum alimēti circa uesperam. Aestate autē primū pabulum sub diluculum, secūdum ad meridiē offeres, deinde potum exhibebis, & sic tertium pabulum circa horam nonam dabis, & rursus potun hyeme quidem aquam calidiorem, æstate autem tepidam. At uero ora ipsorum urina colluunt incumbentem pituitam extrahentes, & linguam à uermibus purgantes uolsella exemptis. Nascuntur enim uermes in linguis ipsorum, quas deinde sale confricant. Sed & stramenti ipsorum curam habere oportet.

¶De medela boum, & vt ne ossa deuorent. Paxami. CAP. XIII.

AD *præsepia neque gallinæ, neque sues accedant. Vtrorunque enim fimus si edatur, animal lædit. Non deuorabit ossiculum bos, si lupi caudam in præsepe suspenderis.*

¶De ignoto morbo. Democriti. CAP. XIIII.

ANimalium *affectus & morbi ferè omnes obscuri sunt. Quomodo enim quis discat? aut à quo percunctetur affectum qui est intra animal? Si igitur silphium tusum cum uino meraco nigro in nares infuderis, omnem ignotum morbum curabis. Democritus consulit incipiente uere, in potum boum ad quatuor & decem dies, scillæ & rhamni radices inijcere. Si uero manifestum morbum ægrotet bos, sic medeberis. Saluiam*

ex montana regione, & marrubium, in potu quem hausturi sunt macerato pari dierum numero, eoq; exhibito curabuntur. Hoc autem nõ bobus solum, sed & alio pecori prodest. Quin & sal pabulo ammixtus ualde iuuat. Optima nero & saluberrima est amurca cum aqua paulatim exhibita, prodest & medica herba.

¶De capitis dolore. CAP. XV.

Dolorem capitis bouis prius cognoscere oportet. Quando igitur demißis auribus nõ comedit, capitis dolor adest. Lingua igitur ipsorum thymo trito cũ uino, & alio, & sale tenui confricetur. Ptisana etiam cruda uino diluta prodest. Quin & lauri folijs manus plenæ mensura acceptis, & in os immißis, aut mali punici putaminibus medeberis. Et myrrha magnitudine fabæ in duabus uini heminis diluta, & per nares infusa curabis.

¶De profluuio alui. CAP. XVI.

Rhamni folia cõtusa, & bitumine intecta, edere dato. Alij mali punicæ folia tusa, et polẽta obducta, in cibo exhibẽt. Alij farinæ frumẽti siue tritici torrefacti heminas duas, cum aquæ mẽsura dimidia subactas exhibent.

¶De cura cruditatis. CAP. XVII.

Cruditas bouis cognoscitur ex eo quòd non edit, et frequenter eructat, mẽbraq; cũ quadã torsione et spiritus impreßione mouet. Curabimus igitur ipsum calidæ aquæ potu, et braßicæ in aceto maceratæ fasciculo ad edendũ oblato. Alij braßicæ partes teneriores feruefaciũt ac terũt cũ olao, & p cornu in os infundũt, et amiculis instratũ calfacientes ad deambulationem deducuut. Hoc non bobus tantum, sed etiam omni alio pecori auxiliatur

liater. Alij oleæ ſylueſtris folia aut aliarum arborũ ramos teneros tundunt, & aquam affuſam percolant, atque ita heminas ſex inde per biduum infundunt.

¶De bupreſti. CAP. XVIII.

Quidam oleum bobus in nares infundunt. Alij caprifici groſſos aqua macerant, ac diſſoluunt, & ſimiliter in nares infundunt.

¶De tormine. CAP. XIX.

Qui torminibus uexatur bos, in uno loco nõ perſiſtit, neq; cibũ attingit, ſed ſuſpirat ac gemit. Modicum igitur alimentum ipſi obijciendum eſt, & caro circa ungues perpurgenda, ut ſanguis inde promanet. Quidam circa caudam aperiunt, ut ſanguis effluat, & panniculo obligant. Alij cepas & ſalem ſimul uniunt: & coacta in ſedem quàm penitiſſime protrudunt, & ad curſum cogunt. Alij nitrum tuſum per os ingerunt.

¶De febriente boue. Didymi. CAP. XX.

Bos febriens non admittit cibũ, deorſum nutat, lacrymatur, ſordes in oculis habet, circa oculos cauatur. Eum curant hoc modo. Ex opacis locis gramen capito, & lauato, eiq; edendũ præbeto, aut uitis folia. In potu exhibeatur aqua quidem frigidiſſima, uerum non ſub dio, ſed maxime loco umbroſo, aures uerò & nares ſpõgia aqua imbuta detergeantur. Quidã cauterio faciẽ ipſius perurunt, & partes ſub oculis itidem, eaſq; ſpongia urina ueteri calida imbuta bis per diem confricant, donec cruſtæ excidant, & uulnera cicatricem recipiant. Lancinantur etiam aures ut ſanguis effluat. Quidam pollentam uino ſubigunt, & edendam præbent, alij muria diſſoluunt, &

amiculis concalefaciunt. Alij cytisum præbent cum uino. Id quod non bobus tantum, sed & alio pecori auxiliare est.

¶De tussiente. CAP. XXI.

ORdeum molitum maceratum, et palearum tenerrimas partes repurgatas, et erui moliti heminas tres, in tres partes diuisas, singulatim edendas præbeto. Quidam artemisiam herbam tritam ac dilutam aqua exprimunt, et ante pabulum ad dies VII. infundunt.

¶De suppuratis. CAP. XXII.

SI ulcus suppuratū collegerit bos, urina bouis ueteri calida ipsū purgare ac eluere oportet, et lanis extergere. Deĭde emplastra ex sale tenui ac pice liq̄da imponere.

¶De claudicatione. Florentini. CAP. XXIII.

SI ob præfrigeratā partem bos claudicet, pedem lauare oportet, & affectam partē scalpello aperire & urina uetere fouere, deinde salē inspergere, & spongia aut pāniculo extergere, postea adipē caprinū aut bubulū, ad ferrum calidum affrictum dolenti parti instillare. Si ex calcata spina aut eiusmodi quopiam claudicauerit, alia quidē similiter facienda sunt, Verum cera cū oleo uetere, & melle, eruiq; farina colliquata, & refrigerata ulceri indatur: deinde testa tenuis cribrata, ad ficus aut mala punica tusa ammixta imponatur, & panniculo integatur, obligeturq; diligenter, ut nihil temere subeat, donec stare potuerit. Sic enim sanus euadet. Tertia autē die resolue, eademq; adhibe. Si uero ob influentis materiæ impetum claudicarit, pars ipsa cum oleo & passo cocto calefiat, deinde cruda ordeacea farina calida imponatur. Quum uero matura facta fuerit & mollis, diuidatur, ac

eluatur,

eluatur, elotæ autẽ parti diuisæ lilij folia aut scilla cum sale, aut polygonum aut marrubium tusum imponatur.

¶De scabie. CAP. XXIIII.

SCabiẽ et eruptiões urina bubula ueteri et butyro quidã oblinẽtes: Alij resinã, aut picẽ liquidã, cũ uino cataplasmatis modo imponunt, & sic ipsos sanant.

¶De bile. CAP. XXV.

BOum crura usque ad ungulam peruruntur, & lauacro calido assidue calefiant, & amiculis instratis contegantur.

¶De perfrigeratione. CAP. XXVI.

Vinum nigrum excolatum ipsis infundatur.

¶De vermibus. CAP. XXVII.

AQua frigida quidam irrorant ulcera, & sic enecant uermes.

¶De appetente vitiosum pabulum. CAP. XXVIII.

PAbulum ex amurca sufficiente respergatur, & oleo ac rasina siue terebinthina, æqualibus portionibus permixtis, cornua ipsarum usq; ad radicem illinito.

¶De pediculoso. CAP. XXIX.

BOuem supinũ deijcere ac ꝓsternere oportet et capite sursum spectãte, linguã contẽplari an bullas habeat. Has aũt ferramẽtis acutis et ignitis inurere oportet, deinde sylnestris oleæ folijs cõtusis cũ sale, ulcera illinere, aut sale tenui cũ oleo, aut butyro cũ sale. Aut cucumeris sylueſtris aridi radix cõtusa, simul cũ ficibus ad edẽdum præbeatur. Aut polentæ heminæ duæ, & farinæ frumenti torrefacti tantundem, uino madefacta exhibeantur.

CAS

CASSII DIONYSII VTICENSIS DE AGRICVLTVRA LIB. XVIII.

HAEC insunt in hoc libro, qui decimus octauus est selectarũ de agricultura praeceptionum, et continet descriptionẽ de eligendis ouibus et probandis, deq; ineũdis iisdẽ et earũ partu, insuper etiã omnigenam curam ac diligentiam circa oues adhibendam.

¶De ouium electione ac probatione, tum marium, tum foeminarum. Florentini. CAP. I.

OPtimae sunt matrices, quae lanas gerũt multas & molles, ulleráque profunda cõdensata per uniuersum corpus, maxime uerò circa collũ et ceruicẽ, & quae habent aluum quoque totam lanis densam, & copia, et mollicie, et eodem colore praestantibus. Esse autem oportet ipsas oculis magnis, cruribus longis, et longa cauda. Tales enim optimae sunt, ad agnorum educationem. At uerò arietes bene compactos esse oportet, pulchro adspectu, oculis rauis et gratiosis, densa lanis fronte, probe cornutos, modicis cornibus, auribus densitate lanarum cõtectis, lato tergo, magnos testes habentes, et nihil diuersi coloris in toto corpore. Aetas probatur tum in arietibus, tum in matricibus trium annorum. Sufficit autem unus aries quinquaginta matricibus faciendis. Satisq; erit unus uir uiginti ouibus curandis, si puerũ habeat auxiliarium. Praegnans est ouis mensibus quinque. Optimae sunt oues habentes lanas explanatas, crispas lanas habentes de-

biles natura esse affirmaui.

¶De cura & mansione ouium.

Eiusdem. CAP. II.

M*Andras plures & magis capaces ac amplas esse oportet, calidaeq; ac siccae construantur: pauimenta quoq; ipsarum procliuia sint, lapidibusq; instratis exequentur. Praesepia autem iuxta altitudinem paui menti disponantur, perticaeq; super ipsa eminentes infigantur, ut oues pabulum capientes probibeantur ne transiliant. Aestate equidem etiam sub dio nutriuntur, ac foris permanent ac stabulantur. Verum quùm sol est acutißimus, sub umbram pellantur, non tamen econtra, Valde enim à frigore laeduntur. Vt uerò non adrepant bestiae quae eas deuastare solent, pili mulierum in ipsis mandris suffumigentur, aut galbanum, aut cornu cerui, aut caprarum ungulae siue pilli, aut bitumen, aut caßia, aut conyza, aut aliud quippiam graue olens, singula per se, aut etiam plura ex his, aut simul omnia. Ad stratum ouilium utendum calamintha, aut asphodelo, aut pulegio, aut polio, aut conyza, aut abrotono. Huiusmodi enim bestias reptiles fugant. Pabulum obijciatur cytisus, medica, foenograecum, auena, leguminúmque ac hordei paleae, quae praestantiores fiunt, si in area per muriam irrorentur. Quin & ficuum olynthi immaturi elapsi, foliaq; feci aßiccata, ouibus commodum alimentum praebent. Caeterum ad pascua educendae sunt, aestate quidem ante solis exortum, rore nondum dissoluto. Semper autem prospiciendum est, ut solem in coelo habeant. Numerus gregis semper sit impar, ut qui naturalem quandam uim habet, ad gregis ipsius salutem ac*

dura-

durabilitatem permansuram.

¶De admissura & partu.

Didymi. CAP. III.

A Rietes duobus mensibus ante admissurã separãdi sunt, eisq; largius pabulum exhibendũ. Vbi uerò uires & facultatem sufficientem collegerint, ad fœminas dimittendi. Aetas arietum utilis ad initum, ab annis duobus usq; ad octo. Similiter & in fœminis. Nosse autem operæprecium est, quòd arietes magis oues ueteres persequuntur, ut quæ facilius citiusq; ineantur, deinde etiam nouellas. At uerò tardius iniri non oportet, Est enim nociuum. Quidam quò per omnem ferè annum agnos ac lac habeant, tempus admissuræ diuersimode in singula anni tempora disponunt. Validi autem ad initum fiunt arietes, si sæpe ipsis in pabulo ammisceantur, & multifera herba polygonos appellata, unde etiam reliqua pecora ad coitum excitantur. Iisdem etiam aquis & non peregrinis est utendum. Quòd si quis mares sibi plures gigni uelit, contra septentrionales uentos pascente grege, die serena, arietes admittat. Si fœminas, austro à tergo adspirante. Hoc ipsum & in his, & in omnibus animalibus conuenire uidetur. Et si dexter testis obligetur, uelut in bobus dictum est, fœmina gignetur, Mas contra, si sinister. Recens natæ ouiculæ ubi lacte impletæ sunt seorsim habendæ sunt. Si enim simul cum matricibus stabulentur, conculcantur. lac usq; ad duos mẽses nõ emulgeatur, quanquã præstiterit id nunquam emulgeri. habitiores enim agni euadent. Ouiculas ex primiparis natas abalienare oportet, uelut ineptas ad diuturnitatem.

¶Vt oues sequantur. CAP. IIII.

Lana aures ipsarum obturato.

¶Vt aries non incurrat nec impetat. CAP. V.

Cornua ipsius prope auriculas eius perforato.

¶Vt prægnante oue cognoscatur qualem colorem habeat fœtus. CAP. VI.

APerito prægnantis os, & si quidẽ inueneris linguã ipsius nigram, nigrum agnũ pariet. Si uerò albã, album. Si autem uariam, uarius erit & partus,

¶Vt agni non ægrotent. CAP. VII.

HEderam ad dies septem edendam exhibe, & non ægrorabunt.

¶Quando & quomodo oues tondendæ sint. CAP. VIII.

NEq; frigore adhuc existente, neq; æstatis tẽpore, sed medio uere, oues tõdere oportet. Vulnera quæ inter tondendũ contingũt, pice liquida illinãtur. Reliquũ corpus ex uino & oleo aut succo lupinorũ amarorũ decoctorũ. Præstat tamen uinũ pari amurca mixtũ, aut oleum & uinũ album, cera & adipe ammixtis illini. Hoc *enim & lanæ nocumentum non affert, & scabiem fieri nõ permittit, & ulcerationẽ fieri prohibet. Obseruare autem oportet ut probe detersæ, post primã diei horam resiccato rore per noctem in lanas illapso, tondeãtur, magis utiq; in sole. Exudante enim dum tondetur ouicula sudor lanis excipitur, lanaq; coloratior & mollior redditur.*

¶De capris & hircis. Florentini. CAP. IX.

CApræ montanis locis gaudent. Estq; hoc animal in multis

multis simile oui, salitur iisdem temporibus. gestat in utero mẽsibus, ueluti oues, quinq; : parit ferè gemellos, & natos nutrit, & reditus nõ modicos affert, de lacte et caseo ac carne. Insuperq; à pilo. Pilus ipse necessarius ad funes ac saccos, & his similia, & ad nautica ministeria: quæ enim inde facta sunt, neq; facile inciduntur, neq; computrescunt naturaliter, nisi ualde neglectim habeantur. Ex matricibus eligere oportet bene compactas, magnasq; ac plenas, & quæ corpus leue habent, pilosq; densos, & ubera magna ac tumentia. Tales enim & durabilitate meliores sunt. A natura enim animal est ægre frigus ferens, deniq; naturaliter semper febricitat. Et si quando defecerit febris, intereunt. Ex hircis præferunt magnos, bonis lateribus præditos, & coxendicibus magnis, densoq; ac longo & albo pilo, et qui ceruicem breuẽ, itemq; collum breue & crassum habent, guttur uerò longius. Optimum autem tempus admissuræ est ante solstitium hyemale. Hircus porrò non aufugiet, si barbam eius præcideris.

¶ Ut capræ multum lac præbeant.

Eiusdem. CAP. X.

HErbam quinquefolium pentedactylon Græcis dictam ante quàm bibant, ad dies quinq; edendam præbe. Capræ multum lac faciunt, si dictamnũ circum uentres ipsarum alligaueris.

¶ Ne oues & capræ pestilentia laborent.

Quintiliorum. CAP. XI.

SI ciconiæ uentriculum aqua contritum, cochliarij unius mensura singulis infuderis, pestilentia non tentabuntur.

¶De lacte, & vt pecora multum lac faciant.

Africani. CAP. XII.

OMnia pecora immensum lac dabunt, unaq; fœtum enutrient, si cytisum comederint, aut dictamnũ uentribus ipsarũ alligaueris. Lac ad ignem si tepefiat & fici ramulo moueatur, coagulatur. Verum lac acetosum oxygala Græcis dictum immissum in oleum, aut in terebinthi folia compositum tenerum permanet.

¶De medela ouium. Leontij. XIII.

PRouidere oportet ut oues primum pestilentem morbum non incidant. Vere itaq; incipiente saluia montana, & marrhubiũ herba, simul tusa in potũ misceantur, ad XIIII. dies. Idem & autũmno totidẽ diebus faciendũ est. Si uero eas corripiat morbus, ijsdem remedijs utendũ. Cytisi quoq; fœnum prodest in pabulo sumptũ, & harũdinis durissimæ radices tenerrimæ in potu maceratæ. Aegrotantes insuper in aliam regionẽ transferendæ sunt, ut neq; sanæ ipsis permisceantur, & ipsæ aqua & aëre alio participantes conualescant ac corroborentur.

¶Luporum captura. CAP. XIIII.

LVpos uenaberis hoc modo, Blẽmi pisces sunt parui marini, quos aliqui lupos appellant. hi uenationẽ terrestriũ luporũ perficiũt hoc modo: Viuos ipsos quàm plurimos piscaberis, & conteres in mortario aut pila & prunam plurimam excitabis in monte, in quo lupi uersantur, uento uidelicet spirante, accipiesq; ex his piscibus, & in ignem mittes. Cruorem deinde & carnes agninas tenuiter concisas probe permiscebis, & ad cõtusos pisces adijcies, secedesq; ex illis locis. Postquam enim rogus grauiter

olere

olere cœperit, lupi eius regionis omnes congregabuntur. Vbi autem participauerint carnibus aut odore, tenebris offusis uertiginosi redditi soporabuntur. Itaq; uelut torpentes ipsos reperiens mactabis.

¶De scabie. Didymi. CAP. XV.

SCabies ne ab initio quidem accesserit, si quis post tonsuram oues ex his quæ diximus, illinat. Si uerò ex negligentia tua contingat, curabis ipsam hoc modo. Amurca insulsa excolatur, & aqua in qua lupini amari macerati sunt, & fex uini albi, singula pari copia mixta in uasculo calefiunt, & ex his illita ouis ad biduum permanet. Tertia deinde ex aqua marina, aut muria calida lauatur, & postea etiam ex aqua potabili. Alij cupreßi pilulas simul cum aqua affundunt. Alij sulphur & cyperum, cum cerussa & butyro tusa illinunt. Quidam mingente asino in uia, id quod constitit lutosum illinunt. Quidam adhuc diligentiores melius faciunt, & non prius quicquam prædictorum remediorum scabiosæ adhibent, quam pars affecta sit detonsa, & urina uetere confricta. In Arabia tamen cedriæ illitione contenti sunt, quemadmodum etiam in camelis ac elephantis. Scabiem porrò ouium curabis etiam urina lauando, & sulphur cum oleo illinendo.

¶De pediculari morbo. Eiusdem. CAP. XVI.

SI pedunculos aut ricinos habeant oues, aceris radices contundantur, & aqua addita coquātur, & postquā à capite usq; ad spinam, lanā ac uellus diuulseris, hæc aqua tepida infundatur, donec per totum corpus progrediatur. Quidam & hic cedria sola utuntur. Alij mandragoræ radice consimiliter utuntur. Cauendum autem

ne gustent inde, periculum enim inducit. Alij cyperi radicem decoquunt, & cum decocto lauant.

¶De diuersis morbis. Anatolij. CAP. XVII.

SI solis ardor oues læserit, caduntq; aßidue, & non edunt, betæ syluestris succus exprimatur & infundatur. Coganturq; etiam ipsas betas edere. Si difficilē habeant spirationē, aures ferro incidantur, & in alios locos transferantur. Si tußis uexet, amygdalæ purgatæ & tusæ, uini cyathis tribus mixtæ, per nares infundantur. Si ex nocentiore pabulo uenter intumescat, sanguinis detractione curabis ipsas, lancinatis & apertis supra labra uenis, & his quæ sub cauda sunt, iuxta sedē, sed & hominis urinam sesquiheminæ mensura infundere oportet. Si uermes cum herba comederit, idem faciendum est. Si hirudinem glutiuerit, acetum acre calidum aut oleum infundatur. Si abscessum in superficie habeat, diuidatur, & in uulnus sal tenuis torrefactus cum pice liquida imponatur. Si à reptili quopiam morsa sit aut percussa, melanthium cum uino præbeatur, fiantq; & obijciantur ea quæ in bobus, & reliquis prædiximus. Lupi in peccora nō facient incursum, si scillam ei qui dux gregis appellatur, alligaueris.

¶De caprarum gregibus. Berytij. CAP. XVIII.

CVram caprarum eandem faciemus quam ouium, tum in nutricatu, tum in morbis. Quod uerò proprium ipsis est, non uidetur relinquendum: non enim uelut oues simul pascuntur, sic etiam capræ gregatim pascua carpunt, sed maxime inuicem discedentes, saltantesq; ac lasciuientes late pascua persequuntur, & præruptis locis gaudent. Quòd uerò plus sensus & intellectus habeat capra

quàm

quàm cætera animalia irrationabilia, uel ex eo maxime ostenditur, quòd ubi oculos hebetes ac obtusos sibi esse percipit, in iuncos acutos, oxyschœnos Græcis uocatos ingreditur, & seipsam illorum stimulis perpungit.

¶De caseo faciendo. Eiusdem. CAP. XIX.

Plerique caseos conglutinant, quod primum aliqui succum, siue opon uocant, plurimi autem ex agricolis pithyan, id est, coagulum ipsum nominant. Præstat hoc ex hœdis. quanquam & sal torrefactus lac coagulet, et fici succus, & teneri ipsius ramuli aut folia, & pili qui in uerticulis cinaræ herbæ enascuntur, qui aliàs inepti sunt ad cibum, & piper, & domesticæ gallinæ pellicula, quæ intra uentriculum stercori destinata est, & echinus, hoc est erinaceus, ab aspritudine Græcis appellatur. E salicis cortice pasta pecora acerbũ & præstantius lac reddunt, & multos magis à cytisi pabulo. Durat lac ad tridnum, si pridie quàm reponas in uas effusum ac feruefactum rursus in aliud transfuderis, & ferula aut harundine moueris, donec frigefiat, modicumq; salem insperseris. Tener & mollis diutius manet caseus, cnici semine ex aqua trepida exceptus, aut eodẽ cum melle tepido adiecto. Perdurat integer, aqua potabili lotus, & in sole siccatus, si in fictilibus componatur cum thymbra aut thymo, separatis inuicem quantum fieri potest caseis qui sic cõponuntur, deinde aceto dulci aut aceto mulso affuso, donec liquor per omnes progressus supereminat. Quidam caseos in aquam marinam coniectos asseruant. Albus manet caseus in muriam iniectus. Solidior uero & acrior super fumum positus. Videtur autem omnis caseus si in legumen, & maxime cicerculã conijciatur,

tur, durabilior fieri. Si uero ob uetustatem durus aut amarus sit, in omelysi permadescat. Est autem omelysis farina ex hordeo nō torrefacto facta, deinde in aquam caseus mittatur, & postea quod in superficie hæret adimatur.

¶De probatione lactis. Eiusdem. CAP. XX.

L*Ac probabis an aquam habeat, iunco acuto immisso & extracto, lacteq; ad unguē instillato, Si enim cito ab ipso defluxerit, aquam ammixtam habet. Si uero permanserit in ungue, nitegrum existit.*

¶Melcæ præparatio compendiaria.

Paxami. CAP. XXI.

P*Ræparatio Melcæ extemporalis & præstantior fiet hoc modo. Nimirum si in fictilia uasa noua acetum acre immiseris, posuerisq; ipsa in calidum cinerem, aut ad lentum ignem, id est ad prunas, & ubi paululum efferbuerit acetum, ut à uasis combibatur, uasa de prunis detraxeris, & in eadem uascula lac miseris, atq; ipsa in arculam, aut cistam, aut ubi immota maneant, deposueris. Sequenti enim die melcas multo longe præstantiores habebis quàm sunt quæ multa arte parantur. Vascula tamen postquàm semel aut iterum ipsis usus fueris, permutabis.*

CASSII DIONYSII VTICENSIS DE AGRICVLTVRA LIB. XIX.

H*AEC insunt in hoc libro, q decimus nonus est selectarū de agricultura præceptionū, & cōtinet descriptionē de cura ac studio circa canes adhibēdo,*

& de

& de leporibus ac ceruis,& de suibus,& de salsura carnium.

¶De canibus. Varronis. CAP. I.

PEcoribus custodes adhibebimus etiam canes generosiores. Non sunt autẽ hi ignobiles, adeò ut non præ alijs cognosci queant. Habent enim et corpa magna robore autem ualidi sunt,& nihil humile spirãt, latratu graui & perterrefactorio utentes, & si quis accedat,non frustra neq; temerario impetu cõcitantur,sed deliberãt ubi & in quos impetũ facere oporteat. Fortiores enim sunt tales,& ægre teneri possunt. Custodiendi porrò sunt pastorales canes,crudo corio collo ipsorum circundato,guttureq́; ac totis faucibus munitis, ita ut ferrei aculei ab ipsis exurgant. Si enim aliqua harum partium à bestia impetente contingatur,canis occidetur. Si uero aliã quampiam partem momorderit,uulnus solum sequetur. Oportet autem adæquare naturam ac ætatem & masculi & fœminæ, & caue ne canes ex eadẽ matre prognati inuicem coëant. Prægnãtes nutriemus nõ frumẽtaceis,sed ordeaceis panibus. Hi enim maxime nutriũt, ossa quoq; ouium citra carnẽ obijciemus. Vbi autẽ pepererint, farinã ordeaceam lacte bubulo aut caprino mixtã apponemus,& ossa prædicta cocta. Potus uero sit aqua. Ceterũ catulis recens æditis opitulabimur. Non enim eis sufficit matris papilla,sed panes lacte bubulo,& ossium iusculo madefactos ad edẽdum offeremus. Quin & ipsa ossa eis apponẽda sunt,ut & solidos reddant,& exacuant eorum commorsu dentes.

¶Aliud de canibus. Frontonis, CAP. II.

Ex

EX canibus approbantur, mares quidē qui magnanimi sunt, & auriū ac corporis mole conspicui, oculos nigros, nasum concolorem habentes, labra nigrantia aut subrubra, & dentes acutos, caput longum, pectus latū, artus lōgos, brachia solida & crassa habētes, crura recta, sin minus, parua minus quàm resoluta. pedes magnos, & q inter eundū dilatētur, digitos in articulos probe digestos, ungues incuruatos, spinā rectam usq; ad caudā. Caudā uero crassam, ab exortu contractam totam, & qui latratum grauissimum ędunt, coloris albi, maxime qui ouilia sequūtur, oculis rauis, & leonini adspectus, siue pilis hirti sint siue nudi. Probantur item qui magnum oris rictum habent. Similiter & qui ceruicem amplam, & collum latum. Disce autem semel hic, colli appellatione totum ambitū colli circum circa uenire. Ceruix autem est in homine quidem posterior pars colli, erectus enim stat homo. In animalibus uero superior, prona enim animalia incedunt. atq; hæc quidem αὐχὴν, illud uero τράχηλος Græcis appellatur. Quū autem δέρην uocem audieris, in hominibus quidem anteriorem colli partem intellige, in animalibus autem inferiorem. At uero fœminas canes præferunt, quæ prædictis insignib. sunt exornatæ, insuperq; magnas mammas habent, & papillas in ipsis pari magnitudine. Sunt enim aliquæ canes quæ ipsas marcidas, & instar ligni induratas habent, siue hirtum, siue nudum aliâs sit corpus. Videtur autem hirsuties multum terroris incutere. Admissura facienda est ueris initio, quo partus circa solstitium æstiuum contingat. gestat enim fœtum mensibus tribus. Statim ut editi sunt catuli, degeneres aut aliâs detrimentum aliquod habentes, abijcian-

ciantur, ex septemq; relinquendi sunt tres aut quatuor, ex tribus uero duo. Substernunt ipsis paleas, ut molliter cubẽt & concalefiant, frigus enim & hoc animal ægre fert. Suspicere & oculos aperire uidentur catuli octauo die. Verum eum matribus sinere ipsos per duos menses oportet, deinde sensim procedendo ipsos desuefaciunt. Illinunt porrò catulos ex amygdala amara cum aqua trita circa aures, & intra digitos, ut neque muscæ assideant, & exulcerationem inducãt, neq; ricini aut pediculi premant. Quin & complausu ad pugnam mutuam eos incitant, & opprimi non sinunt, ut ne timidi, & formidolosi ac consternati euadant, sed & audaces fiant in laboribus, & in nulla re ad ullam occasionem cedant. Vinculis præterea ipsos adsuefaciunt primum quidem loro, deinde particulatim ferro. Cæterum demortua pecora ipsos contingere non sinunt, ut ne adsuescant etiam uiua aggredi & impetere. Aegre enim ab hoc more trãsmutari possunt, ubi semel crudas carnes uorare contigerit. Connutriendi sunt canes iuxta cognationem, naturaliter enim mutuam opem ferunt. Oportet autem aduersus bestiarum impetus, uelut sunt hyenæ & lupi, guttura ac colla ipsorum uelut thoracibus quibusdam ferreis contegere, qui clauares aculeos duorum digitorum spatio inter se distantes habeãt. Quòd si uelis retinere canẽ ut non aufugiat, butyro ipsum à capite usque ad caudam illinito. Sequetur autem te canis, si alterius canis secundam panniculo illigatam ipsi olfaciendam obtuleris.

¶De cura canum. Theomnesti. CAP. III.

R*Abientes canes concludantur, cibusq; nõ præbeatur, ad diem*

ad diem unum, deinde ex ueratro quippiam in potum misceatur: quumq; fuerint purgati, hordeaceo pane nutriantur. Eodem modo etiam commorsos à rabiosis canibus curabis. Pudices canum perdes aqua marina & muria, deinde cyprino illito cum ueratro, aquaq; & cumino, & uua acerba. Aut cucumeris radice illita cũ aqua. Præstat autẽ amurca corpus illinere, scabiosis enim medebitur. Ricinos & alios morbos canum corpus peius affectum habentium curabunt ea quæ ad oues sunt relata.

¶De laporibus. Democriti. CAP. IIII.

Quòd idem lepus aliquando quidẽ mas, aliquando uero fœmina fit, & naturas transmutat, & quãdoq; uelut masculus generat, quãdoq; uero ut fœmina parit, in manifesto esse Democritus tradit.

¶De ceruis. CAP. V.

Erui formidant funiculum, qui pennas quasdã circumsitas & appensas habet, nimirum pennarũ motum imaginantes. Contemnunt autem eiusmodi terriculamenta, ubi homines ipsis astantes uiderint. Tibias uero & fistulas concinas audientes, non aufugiunt, sed iucunditate tonorum capti permanent, atque sic capiuntur. Ceruus adducendo & attrahendo spiritu suo serpentem uertiginosum facit, & ad se attrahit. Si quis cerui caudã ustam & tritam cum uino, testibus illinat ac pudendo animalis salientis, intensiorem uenerem in ipso excitabit. Soluetur contrà hic impetus oleo inuncto. Idem etiam hominem facere non fuerit importunum.

¶De suibus. Florentini. CAP. VI.

Fœminas sues probant oblongiores, & ambitum habentes

bentes corporis grandem,capite ac pedibus exceptis. Quæ enim parua capita & crura breuia habent, præstantiores habentur, sed & quæ unius sunt coloris, uarijs præferuntur. Eodem modo & uerres probant. Et si præter prædicta, pilum iuxta ceruicem & nexum scapularum habuerint magnum,& iubam densam. Iubam autem appellamus pilos iuxta ceruicem erectos: & si uentris signum habeant promissum. Expedit hoc animal sæpe potatum agi,& præsertim æstate, ægreq; frigus sustinet, & facile ab eo male habet. Ob quam causam haras ipsis construunt, unde hyeme non prius exigunt quàm glacies sit discussa. Qui ipsos emere nolunt,ex pilis de iuba euulsis sanitatis ipsorum notas sumunt. Si enim ij fuerint cruentati, morbum indicare aiunt,puros uice uersa. Optimum tempus admissuræ est à zephyri siue fauonij flatu,usq; ad æquinoctium uernum,ut partus in æstate fiat. quatuor enim mẽsibus uterum gestat. Postquàm autem cõceperit,uerres ab ipsis separant. Impetum enim in ipsas facientes & lancinãtes,abortire ipsas faciunt. Sufficit autẽ unus uerres decem fœminis imprægnandis. Editæ suculæ per hyemẽ animo linquuntur,ob aëris distemperantiã, & quòd lacte non sufficienter fruuntur, depellentibus ipsas à sese matribus, propterea quòd papillæ mammarum ob inopiam lactis uiolenter à suculis comprimantur,& à dẽtibus exulcerantur. Postquam pepererint, duobus mẽsis suculæ cum matribus esse sinũtur,postea separantur. Matrẽ uero admissuræ subdunt, ut ex toto anno octo mẽses ad ferendũ partum ipsi distribuantur, & quatuor menses ad enutritionẽ editorũ. Vnaquæq; autẽ Scrofa in propria hara includenda est, ut non misceantur inter se

ex di

ex diuersis edita, & ut soboles matricibus adsuescat, & uicißim porcelli à matre cognoscantur. Si enim inter se fuerint permixti, impoßibile est matri suos cognoscere. Melius autem unaquæque Scrofa suos alit. Nutritur hoc animal maxime glandibus. Pinguescit etiam furfuribus frumentaceis, & quisquilijs cerearum, & frumento. Hordeũ autem suprà hoc quod pinguefacit, etiam ad generationem indifferens animal facit. Porci pestilentem affectionem non incurrent, aut illapsi sanabuntur, si in aquam unde bibunt, asphodeli radices conieceris, aut etiã ubi frequẽter lauãtur.

¶De medicina suum. Didymi. CAP. VII.

Porci nõ ægrotabunt, si nouẽ cancros fluuiales edendos præbueris. Cognoscũtur ægrotantes sues euulsis è ceruice pilis. Si enim ipsi pili puri fuerint sani sunt. Si uerò cruentati, aut saniẽ quandam craßiorem circa pilos habuerint, ægrotant. Democritus igitur physicus asphodeli radicis modice tusæ minas tres, singulis suibus in cibo admiscere iubet, & ante septimum diem firmã sanitatẽ inde recuperare testatur. Si febricitẽt, sanguis ex cauda detrahẽdus est. Si tonsillæ infestẽtur, ex scapulis sanguis auferatur. Si uerò ignotus morbus occupet, per diẽ ac noctẽ totam includãtur, neq; cibus, neq; potus ipsis offeratur. Verũ radices cucumerũ sylue striũ tusæ in aquã mittãtur per diem ac noctẽ, ipsaq; aqua postridie in potu præbeatur: postquam enim largius biberint, paulo pòst morbi causam simul euomẽt. Quãdoquidẽ uerò edax animal est, splenẽq; maxime ægrotat, prunas tamaricis in aqua extinctas in potu exhibe. Sed & homines uinũ pro aqua supra miricæ prunas fusum ac potatũ sanabit. Cui rei quidẽs testimoniũ Democritus præ-

tus præbet. Idē Democritus hominis spleni medelā promittit, si ferrum prunis candefactum aqua extinguas, deinde aquā aceto misceas, & bibendam dolenti splenē præbeas. Quum uerò à reptilibus commorsæ fuerint sues, iisdem auxilijs quæ ad pecora prædiximus, curabuntur.

¶De feris suibus Democriti. CAP. VIII.

SI uelis ab incursu syluestriū suum securus esse, cancri ungulas ac pedes pro amuleto aligatos habeto.

¶De salsura carnium omnium Didymi. CAP. IX.

REcentes plurimo tempore permanēt carnes, repurgatæ & perfrigeratæ ac resiccatæ, in locis umbrosis ac humidis positæ, borealibus magis quàm australibus. Suauiores autem fiunt niue circumposita, paleisq; superiniectis. Animalibus quorum carnē salire uolumus, pridie potum nō exhibebimus. Oportet eos qui carnem sale asseruare uelint, ossa de carnibus eximere. Sal autem frictus salsuræ est accommodatissimus. Cæterum uasa in quibus sale inueterari carnes debent, meliora sunt in quibus oleum fuit quàm acetum. Carnes caprarum & ouium, aut ceruorum optime saliuntur, si postquam primum sale fuerint conspersæ, humiditas & saniēs omnis eximatur ac detergeatur, rursumq; sale conspergantur, & deinde in uinacea ab acinorum pellicula non separata sic componatur, ut se mutuo non contingant, uerum medius locus uinaceis sit expletus. Si uero et mestum dulce ipsis affuderis, longe meliores facies.

CASSII DIONYSII VTICENSIS DE AGRICVLTVRA LIB. XX.

HAEC *insunt in hoc libro, qui uigesimus est selectarum de agricultura praeceptionum, & continet piscium nutritionẽ & ex diuersis locis in unũ congregationẽ, & de uenatione ipsorũ, & de cõpositione omnis generis inescationum, quae ad capturã piscium diuersorum tum fluuiatiliũ, tũ marinorũ efficaces existũt.*

¶De piscina, pisciumq́ altura.

Florentini. CAP. I.

P*Iscinae in mediterraneo loco faciendae sunt, inquantũ quis uult & potest. Pisces uero inferẽdi, qui aqua potabili pasci solent, aut à mari in dulcem aquã subire. Qui uero prope mare ad stagnũ habitãt, quodcũq; genus piscium maris pars maxime nutrit, hoc ipsum in piscinã manu fabricatam iniiciunt. Sed & locorũ natura respicienda est, & siquidẽ fuerit palustris locus, palustres pisces, si uero asper, petrosi appellati immittantur. Pabulum insuper iniicitur tenerrima herba, & minutissimi quiq; pisciculi, & quorundã pinnae ac intestina, ficus etiã molliores cõcisae, & caseus tener, marinis praesertim & petrosis squilliq; ac gobij aut quicquid eiusmodi fuerit in promptu, panis quoq; furfuraceus, & ficus siccae cõcisae. Palustres porrò pisces ubiq; erũt, si polysporon herbã quae polygono similis est, cõcisam aquis pisces alẽtibus inieceris.*

¶Vt pisces in vnũ locũ cõgregẽtur. CAP. II.

Pulegij

PVlegij,thymbræ,origani,ſamſuchi,ſingulorũ drach. III. corticis thuris, myrrhæ, ſinopidis, ſingulorum drach. VIII. polentæ uino odorato diſſolutæ minã dimidiã,hepatis porci aſſati drach. XXIIII. adipis cã prini tãtundẽ, allij tantundẽ,ſingula ſeorſim tõdito,deinde arenam tenuẽ ammiſceto,& horã unam aut alterã in locum antea immittito,retiaq; circundato. Alij delphinium herbam maſculam contuſam & cribratã immittentes,prouocant piſces ut manibus prehendant. Quidam allij minam dimidiam,& ſeſami torrefactæ tantundem, pulegij, origani,thymi,ſamſuchi,thymbræ,ſtaphidis ſylueſtris, ſingulorum drach. XXXII. Polentæ minam, alicæ tantundem,corticis thuris drach. XVI. cum terra & furfuribus commiſcent ac inijciunt.

¶Vt fluuiales piſces capias. Didimi. CAP. III.

ADipis ouilli,ſeſami torrefacti,allij,uini odorati,origani,thymi,ſamſuchi aridi ſingulorũ moderatas portiones tundito,& pane exceptas inijcito.

¶Vt piſces omnigeni in vnum locum congregentur. Democriti. CAP. IIII.

BOum,caprarum,ouium,ſuum ſanguinẽ,& tenuium inteſtinorum ſtercora,thimi, origani, pulegij, thymbræ,ſamſuchi,allij,uini odorati fecis, ſingulorũ pares portiones,adipis aut medullæ eorundẽ animalium quãtum ſatis uidebitur:omnia ſingulatim & ſimul contundito,& in maſſas redigito,eaſq; in locos ante horam inijcito,retibuſq; eoſdem cingito.

¶Ad omnes piſces. CAP. V.

SAnguinem capræ nigræ , uini odorati fecem , po-

lentæ massam, simul misceto, & pulmonem capræ tenuissime concisum simul subigito ac utitor. Si uerò circum funiculum piscatorium salem adsperseris, nemo piscem uenabitur.

¶De capiendis piscibus. Tarentini. CAP. VI.

V*Olebam tibi uir colendißime certius de ipsis explicare naturam, ut ita dicam, & uitam & initum, & nutritionē, & totius uitæ ipsorum longitudinem, & quæ species ipsorū marinæ, & quæ fluuiales, & quæ palustres sint.* Deinde *singulatim quæ squamosæ, & quæ spinosæ, quæ leues, quæ molis testæ quæ, animal pariant, quæ oua, quæ solitariæ existant, quæ inter se amicæ, quæ se mutuo uorēt, & quæ in totū se mutuo nō contingāt.* In *tantū enim uento ita ferente uolebā procedere, ut nihil eorum quæ in mari degunt me clā esset.* Verū *de his aliàs tempestiuè trademus.* Nunc *uerò quū uideam quosdā ad singulorū uenationum cupidè ferri, magnanimiter itaq; huc delatis, tum communibus, tum proprijs singulorū uenationibus ostēsis, omnē expectationē liberaliter explebo, & re ita postulāte insup oīa cognoscēda exhibebo, quæ* Aesculapius, *et* Menethus, *&* Paxamus, *et* Domocritus *de his pdiderūt.*

¶Inescationes piscium. CAP. VII.

I*Nescatio mugilum, pastinacæ, scorpiorum, acipenserum, pagrorum, chalceorum, scarorum, glaucorum, mullorum, hamiarum, rhaphidum, pulchrorum, thynnorum, trachurorum, sacutorum, melanurorum, cerrorum, capitonum, polypodū, uulpecularum, iiocarū, murium, mormyrorum, smylorum, sepiarum, pholidum, locustarum, torpedinis, iulidum, alabetorum, sargorum, squillorum, tha-*

racio

raciorum, solearum, auratarum, aleãtridum, alosarum, illorum, sacrorum piscium, cordylarum, gobiorum, ad lepten gryten marinam, genaridum, dacis, porcorum mustelarum, lepidoti, orphi, leucopidis, murenarũ, coracinorum, anguillarum, locustarum, buccinorum, lamiarum, purpurarum, luporũ, & ad omnia omni tempore, & ad gryten tenuem. Primum omnium autem illicit magnos pisciculos uelut illos, lacos, pagros, & omnes magnos pisces similiter. Hæc enim inescatio simul ut ad hamum peruenit, aquamq; contingit, parui pisciculi magnorum piscium incursum cauentes decedunt. Naturali autem uoluptate inescationum, parui pisciculi ex proprijs latebris exeunt, etiam si stadijs duobus absint, luduntq; ac inter se pugnant, naturaliterq; ducuntur, & cum uoluptate attrahuntur, ut neq; reluctentur, neq; funiculum piscatorium auellant ac rumpant.

¶Compositio Inescationis. CAP. VIII.

Siluri urosi drach. VIII. papilionum fuluorũ uolatilium, anisi, casei caprini, singulorum drach. IIII. opopanacis drac. II. sanguinis porcini drach. IIII. galbani drac. IIII. Omnia diligenter terito, et simul mixtis uinum sincerum austerum affundito, & colliria instar suffimentorum formato, atq; in umbra siccato.

¶Alia compositio ad solos coracinos ingentes propter illecebræ excellentiam.

CAP. IX.

Lentis torrefactæ scrupulos VIII. cumini torrfacti drac. I. umbilicorũ mugilũ crudorũ drach. IIII. coronopodij herbæ drac. IIII. anthyaliorũ amarorũ hoc est crudorũ drach. I. palmæ passæ drach. IIII. ca-

internæ partis parum quid. Omnia trita misceto, deinde medullam panis puri in uini Mareotici hemina una madefacito, aridaq; eo excipito, unitisq; inescato.

¶Alia esca mugillũ marinorum. CAP. XVI.

ARietis membrum in ollam crudam mitte, & alia olla imposita obtura, ut nullibi transpirationi sit locus, & in caminum uitrearium mitte, ut assetur à matutino in uesperum, & reperies ipsum molle redditum uelut caseum, ex eo itaq; inescabis.

¶Aliud probe faciens, & nihil aliud nisi perfectos mugiles venans. CAP. XVII.

HEpatis thynni drahc. IIII. squillorum marinorum drach. VIII. sesami drahc. IIII. fabæ fresæ drach. VIII. hamiarum crudarũ drach. II. Trita hæc sapa astillata excipe, & collyrijs inde formatis inescationis loco utere.

¶Ptolatas nomine, obsonij præparatio, quo in vnum conueniunt pisces in mari. CAP. XVIII.

ACcipe testas siue patellas marinas. III. quæ circa petras nascũtur, & expressa ipsorũ carne, in testam ipsorum inscribe subscripta, & è uestigio uidebis pisces in unũ cõgregatos ut admiraris. Sũt autem nomina Iao, sabaoth, hoc nomine Ichthyophagi utuntur.

¶Ad mullos & scaros magnos, vt aquas accedant. Hoc propter celeritatem illecebræ nullus paruus piscis accedit: compositio ipsa naturaliter ducit.

CAP. XIX.

PHlœni fluuiatilis carnis drahc. V I I I.*lentis integræ torrefactæ drahc.* V I I I.*squillorum fluuialium drahc.* I I I I,*malabathri drahc.* I.*trita hæc albumine oui gallinacei excipe,& collyrijs utere.*

¶Ad magnos pisces, omniaq́; marina, velut glaucos, orphos, & quæcunque sunt huiusmodi. CAP. XX.

GAlli testiculi cũ nucibus pineis torrefactis ac tritis cõmittũtur, ita ut sint testiculorũ drahc. V I I I. *nucũ pinearũ drahc.* X V I.*terũtur aũt in farinæ speciem, fiũtq́; collyria, quorũ esca pisces illectãtur.*

¶Ad murenas. CAP. XXI.

SYluri fluuiatilis drahc. X V I.*seminis rutæ syluestris drahc.* V I I I.*adipis uituli drahc.* V I I I.*sesami drahc.* X V I.*ex tritis collyria facito ac utitor.*

¶Ad polypos & sæpias. CAP. XXII.

SAlis ammoniaci drahc. X V I.*butyri caprini drahc.* V I I I.*terito, & collyria liquida facito, eaq́; seminibus aut linteis nõ fimbriatis illinito. Sic circũ depascent et nõ discedẽt. Tu uero celeriter attrahe, & locustas ac murices & quæcunq; habes in scapham mitte.*

¶Testudines & testacea sic inescabis. CAP. XXIII.

SAlis ammoniaci drahc. V I I I.*cepæ drahc.* I.*adipis uituli drahc.* V I. *ferramenta forma fabarum facito, eaq́; pharmaco illita admoueto, & sponte ad odorem progredientur, seq́; ipsa tradent.*

¶Inescatio ad omnem piscem omni tempore. CAP. XXIIII.

Nardi

NArdi celticæ folia IIII. cyperi unum, smyrnij magnitudinem fabæ Aegyptiæ, cuminiquantum tribus digitis prehēdi potest, seminis anethi pugillum, tusa ac cribrata in harundinem inde. Vsu uerò expetente, lumbricum siue intestina terræ ablue, & in uasculum mitte, et soleam de loco humidam in manum exprime, & ex pharmaco quod satis est ammisce. & adiectis lumbricis ad massam tere, & inesca.

¶Ad tenuem gryten, quæ harundinibus capitur. CAP. XXV.

SQuillorum fluuiatiliū chœnix una, maceratur garo sincero coracinorum salsorū, & sic condita manet biduo, tertia inde inescabis. Operare autē duobus calamis, singulo quatuor hamos habente, habeasq; tecum auxiliarium unū, & tantū piscium capies ut nemo alius neque hypocha, neq; alio retis genere operans, te superet.

¶Inescationes vniuersales. CAP. XXVI.

Lente cum amyllo succo trita et amixta utitor.

¶Ad omnē pisciculum. CAP. XXVII.

COchlearū carnē citra caudas accipe, & cum ipsa inescato, neq; magnitudine cochleæ abutaris.

¶De nassis. CAP. XXVIII.

REtrimentum quod ab expressa myrobalano reliquum est, stercus humanum, panē purum, singula seorsim terito, indeq; hæc tria simul misceto, & in nassam mittito, utitor & succedet.

¶Aliud de nassis. CAP. XXIX.

INescatio uelut scriptum reperi, Ichthyophagorum qua piscantur, Cape opercula siue testas & caruunculas

in petris nascentes, & cum his uenare.

¶Esca mugilum marinorum, scarorum, mullorum. CAP. XXX.

SEpiarū testa cum sisymbrio uiridi, quod est muscus, & aqua & polline, & caseo bubulo mixta utere.

¶Scorpiorum solum. CAP. XXXI.

SCobem ligni mori & caunocinaræ, & sandarachæ drahc. VIII. cum erucis braßicæ quinque, ac frumento committe, ita ut frumentum tenuiter contundatur, & affusa aqua cum reliquis misceatur, fiantq; massæ quibus inescabis.

¶Pagrorum marinorum. CAP. XXXII.

MElanthij decoctum cum locustis & lumbricis tere, additoq; polline frumenti & affusa aqua ad mellis spißitudinem redige & utere.

¶Raphidum solum. CAP. XXXIII.

VItuli fel cum polenta oleoq; & aqua in massas redige & inesca, ex eodem etiam commansso in aquam inspue, & accedent ad te.

¶Thynnorum solum. CAP. XXXIIII.

NVces iuglandes ad cinerem exurito, & cum sampsucho terito, & cum pane puro aqua madefacto, ac caseo caprino in massas cogito ac utitor.

¶Cerrorum. CAP. XXXV.

ALlium tritum cum pene, & caseo uitulino ac caprino, & polline tritis, simulq; mixtis, in massas redige, & locum inesca.

¶Pastinacæ marinæ. CAP. XXXVI.

HIrundinis fimum cum similagine madefactum subigito. Aliud

to. Aliud: lactucæ semen coquito, affusoq; butyro & similagine simul terito.

¶Salparum. CAP. XXXVII.

Mvscum uiridem ex petra in oleo coquito, eoq; inescato.

¶Glaucorum. CAP. XXXVIII.

Amias & pulchros, itẽq; alosas assato, ipsosq; exossato, & adiecto musco, & ordei farina craßiore, massas facito, eisq; inescato,

¶Trachurorum Melanurorum. CAP. XXXIX.

Asininum stercus in coriandri succo madefacito, & cum similagine massas inescatrices facito.

¶Mugilum, capitonum. CAP. XL.

Panem ex pollione, & caseum caprinum, & calcem uiuam misce simul, tundeq; ac marinam aquam affunde, collyrijsq; inde formatis inesca.

¶Polypodum. CAP. XLI.

Vocarim, mormyros, aradas, circumligato, & inescato.

¶Sepiarum solum. CAP. XLII.

Fecem uini sine aqua cum oleo terito, & ad locũ progressus in mare mittito, ubi uidebitur sepia attramentum dimisisse, & progredientur in locum in quo apparuit oleum, & sic ipsas prehende.

¶Locustarum. CAP. XLIII.

Mormyrum ad robustũ quiddam alligato, et purpuras numero decẽ terito, modicoq; musco ammixto, in petram exponito, & sic prehendes.

¶Melan

¶Melanurorum. CAP. XLIIII.

HEpar caprinum accipe, eoq; hamos tuos inesca. Si uero aliam quandam prædam in mari reperimus, itemq; ad multos alios pisces, ungula caprina aut asinina pro esca uteris.

¶Garorum confectio. CAP. XLV.

GArum liculmen appellatũ sic fit. Intestina piscium inijciũtur in uas & saliuntur. Parui item pisciculi maxime Atherinæ, aut exigui mulli, aut mænulæ, aut lycostomi, aut quicunq; tandẽ parui uisi fuerint, omnes similiter saliuntur, & in sole inueterãtur frequenterq; uersantur. Postquam uero per calorem fuerunt inueterati, garum ex ipsis hoc modo tollitur. Cophinus longus imponitur in uas plenum prædictorum piscium, influitq; garum in cophinum, atq; sic per cophinum percolatum, liculmen appellatũ garum suscipiunt. Reliquum uero retrimentum alex efficitur. Bithyni porro sic præparant. Accipis mænas, quæ quidẽ præstant si haberi possunt, paruas aut magnas, sin minus, lycostomos, aut lacertos, aut scombros, aut etiam alecem, & omnium mixturam, immittisq; hæc ipsa in alueolum panarium, in quo farina subigi solet, & additis ad modium piscĩu, salis sextarijs duobus italicis, permisces ut cum sale contẽperentur, sinisq; per noctem unam, ac transfers in fictile, quod deopertum ad solem exponis ad menses duos aut tres, & per interualla uirgis agitas, deinde ablatum & coopertum reponis. Quidam etiam uinum uetus adijciunt, ad modium piscium sextarios duos. Deinde si uelis statim uti garo, hoc est nõ insolare ipsum, sed coquere, sic facies. Muriam stillatitiam & excolatam accipis

accipis sic approbatam, ut coniectum in ipsam ouum innatet, si uero mergatur, nondùm sufficientem salem habet. Deinde in muriam piscem mittis in olla noua, adiecto'que origano ad ignem sufficientem ponis donec coquatur, hoc est donec inceperit paulatim absorberi. Quidam etiam sapam addunt. Postea refrigeratum, iterum atq; iterum percolum transmittitur, donec purũ euadat, quod operto uase repones. Præstantius porrò garum Hæmation appellatum sic fit. Intestina thynni cum branchijs, cruore'que ac sanguine accipiuntur, aspergitur'que salis quod satis est, & in uase sinuntur. Post menses duos fermè uas ipsum perforato, effluétque garum hæmation appellatum.

*

FINIS.

INDEX EORVM QVAE hoc in opere tractantur.

A

Butomon

Hydr

Murium

P

Pallorum

FINIS.

- 357

Errata, aliquot forte leuia, si inter excudendum fefellerunt, tu ipse reponito: colligenda non duximus.

Excudebat
Sulpitius Sapidus
Lugduni.